

TRDNE KORENINE IN RAZVEJANA KROŠNJA

ZBORNİK OB 30-LETNICI
Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija
1996–2026

Z zaupanjem v besedo, človeka in spomin

Trideset let delovanja Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija dojemam ne le kot častitljiv časovni jubilej, ampak tudi kot jubilej vztrajnosti ideje ter zvestobe prostoru in ljudem. Ustanova je v teh desetletjih s svojo razvejano dejavnostjo, tudi s svojim založniškim programom, postala eden prepoznavnih nosilcev intelektualnega, kulturnega in spominskega življenja v Pomurju in širšem slovenskem prostoru.

Pri nekaterih knjižnih projektih Ustanove sem sodeloval tudi sam. Ob tem sem imel priložnost od blizu spremljati njeno posebno občutljivost za pisano besedo in ohranjanje tistega dela kolektivnega spomina, ki bi brez takšnih prizadevanj hitro zbledel. Založniška dejavnost Ustanove – najsi je šlo za zbornike z znanstvenih srečanj, zgodovinske, kulturne in spominske monografije ali vodnike – ni bila nikoli sama sebi namen. Vsaka knjiga je nastala iz potrebe po razumevanju prostora, zgodovine, kulture in ljudi, ki so oblikovali identiteto tega dela Slovenije, in iz želje, da temu prostoru dá nekaj trajnejšega. V današnjem času hitrih besed in kratkega spomina, površne javne govorice in naglega pozabljanja ima takšno delo posebno vrednost.

Ne le vsebina knjig, tudi način, kako so nastajale, je bil mnogokrat navdihujoč. Ustanova je znala povezati različne raziskovalce, ustvarjalce, pričevalce, številne institucije in prijatelje Prekmurja. Pri tem ni bilo pomembno le znanje, ampak tudi spoštovanje do sogovornika in do teme, o kateri smo pisali. Zato se je lahko ob nastajajočih knjigah vzpostavil tudi prostor dialoga med generacijami in med različnimi pogledi na izkušnjo preteklosti in vizijo prihodnosti.

TRDNE KORENINE IN RAZVEJANA KROŠNJA

ZBORNIK OB 30-LETNICI Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

TRDNE KORENINE IN RAZVEJANA KROŠNJA
Zbornik ob 30-letnici Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

© Za to izdajo: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija
© pisci posameznih besedil

Urednik: Nino Flisar

Izdala in založila: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija

Fotografije: arhiv UŠF in arhiv avtorjev

Jezikovni pregled: Ivana Williams

Oblikovanje in prelom: oOkie

Tisk: Dravski tisk

Prva izdaja, Petanjci 2026

Naklada: 300 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

061.2(082)

USTANOVA dr. Šiftarjeva fundacija (Petanjci)
Trdne korenine in razvejana krošnja :
zbornik ob 30-letnici Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija /
[urednik Nino Flisar]. - 1. izd. - Petanjci :
Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2026

ISBN 978-961-96892-2-6

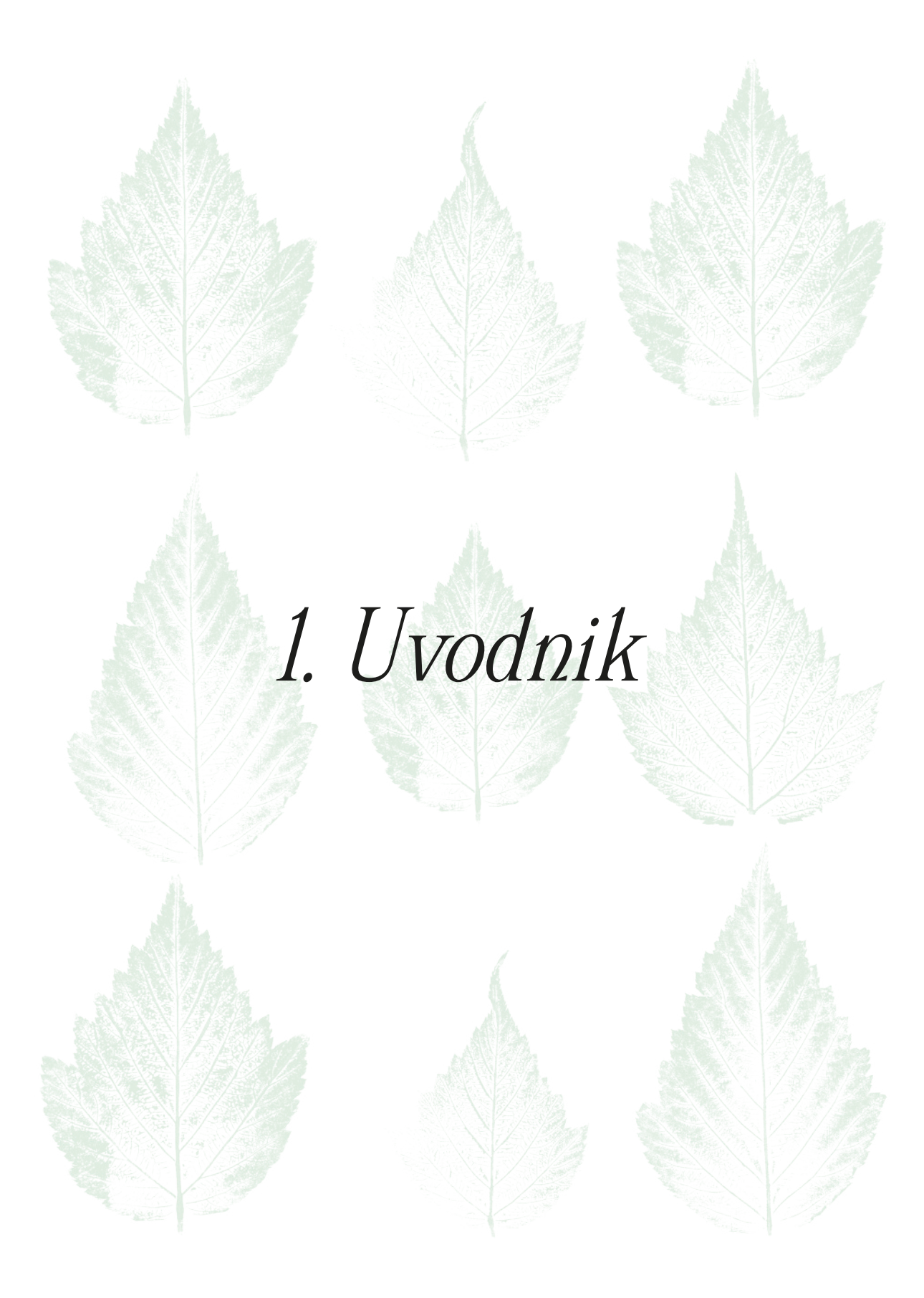
COBISS.SI-ID 281814275

Brez pisnega dovoljenja avtorjev in založnika je reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki, po veljavnem Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah prepovedano.

A stylized illustration of a tree with a thick, textured trunk and a dense canopy of green leaves. The roots are visible at the bottom, spreading out. The tree is centered on the page, and the text is overlaid on its trunk and canopy.

TRDNE KORENINE IN RAZVEJANA KROŠNJA

ZBORNIK OB 30-LETNICI
Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija
1996–2026

The background of the page is decorated with a repeating pattern of stylized green leaves. The leaves are arranged in a grid-like fashion, with some leaves being more prominent than others, creating a subtle, textured effect. The leaves have a detailed vein structure and serrated edges.

1. Uvodnik

Marjan Šiftar

OB OBLETNICI

1.

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija praznuje. 5. julija 1996 so predstavniki enajstih ustanoviteljev po številnih predhodnih razpravah in na podlagi soglasno sprejete pobude dr. Vaneka Šiftarja svečano podpisali akt o ustanovitvi Ustanove.

»Želim ji, da srečno shodi v življenje, da bo zmogla z mnogimi podporniki opravljati svoje poslanstvo, ohraniti ta enkratni park¹ in prelomne čase in hrabre ljudi, na katere naj spominja, iztrgati pozabi«, da bo »omogočila, da bo v naš čas in v prihodnost preživelu poslanstvo tega enkratnega spomenika nekemu surovemu času, ki je v ljudeh hkrati vzbudil upor zoper zlo in okrepil upanje, da je mogoč tudi svet brez sovraštva, svet medsebojnega razumevanja, strpnosti in sodelovanja. Ta čas polagoma odhaja iz spomina sedaj živečih rodov, a njegova sporočila in opozorila je potrebno zavarovati ...« je zapisal prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan v svojem pozdravnem pismu zboru ustanoviteljev. »Kar je v Ljubljani *Pot spominov in tovarištva*, je *Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih*,« je že pred mnogimi leti poudaril akademik dr. Matjaž Kmecl.

Uspeli smo ohraniti Vrt spominov in tovarištva. Presegli smo bojazni, negotovosti o usodi Vrta, ki so utemeljeno obremenjevale njegovega ustanovitelja, tudi brezizhodnost, s katero se je srečeval pred ustanovitvijo Ustanove. Še več, Vrt je živ, iz leta v leto je bogatejši za nova spominska drevesa. Življenje v njem povezuje mlade »po letih in srcu«, zgodovino, kulturo in ustvarjalnost, je prepoznavno in obiskovano mesto kulturne dediščine in t. i. »kulturnega turizma«, je prepoznaven del *Mreže slovenskih botaničnih vrtov in arboretumov*. Še tako hude vremenske ujme nas niso ustavile navkljub povzročeni, a sanirani škodi. Tudi v času epidemije covida smo sicer v okrnjenem obsegu in ob upoštevanju omejitev bili aktivni v Vrtu in na različnih področjih. Ostajali smo in ostajamo zvesti vodilu: *stati in obstati*.

Ustanova že tri desetletja po najboljših močeh opravlja to svoje temeljno poslanstvo. Spodbujeni s številnimi obiskovalci Vrta, stalno podporo ustanoviteljev, drugih podpornikov in številnih sodelavcev ter partnerjev in odzivi na naše različne akcije, projekte in dogodke se ne ustavljamo, nas ne preplavlja samozadovoljstvo. Ostajamo zvesti že pred

¹ Vrt spominov in tovarištva

leti zapisani usmeritvi, da je »Ustanova drevo, ki ima že trdne korenine in bogato krošnjo, ki se uspešno razrašča, ki je stalni vrelec ustvarjalnosti, novih pobud in optimizma,« kar simbolizira tudi skulptura umetnika Štefana Hauka *Prekmurski totem*, s katero je Ustanova obogatila kulturno-umetniško podobo Vrta in spominsko kiparsko zbirko v njem ob 25. obletnici ustanovitve.

Minula leta so bila izjemno dinamična in vsebinsko bogata. Potrjevali smo svojo vitalnost, živost, s svojo razvejano dejavnostjo smo sledili temeljnim dolgoročnim in letnim usmeritvam in izhodiščem programov dela: ohranjali smo kontinuiteto, v posameznih letih smo nadaljevali začete aktivnosti in uresničevanje nedokončanih nalog iz predhodnih let; nenehno smo aktivno sodelovali v širših družbenih akcijah. Z dejavnostmi smo utrjevali svojo prepoznavnost v javnosti in vzdrževali ugled ene nesporno najaktivnejših ustanov v Sloveniji. Vsekakor si bomo z vsemi svojimi potenciali prizadevali ohranjati kontinuiteto delovanja v vsej njeni celovitosti s ciljem aktivnega ohranjanja ustvarjenega in prepoznavnega mesta v kulturnem in družbenem življenju ožjega lokalnega in širšega družbenega okolja.

2.

Že seznam ustanoviteljev izpred 30 let potrjuje, Ustanova pa s svojo celotno dejavnostjo in razvejano partnersko mrežo v vseh teh letih tudi zelo konkretno dokazuje, da je večstransko pomembna institucija, kar jo nedvomno umešča med pomembne civilnodružbene institucije v lokalnem, regionalnem, državnem in tudi čezmejnem okviru.

Ustanova je članica *Mreže botaničnih vrtov in arboretumov Slovenije* in *Koordinacije veteranskih in domoljubnih organizacij v Pomurju*, Vrt je postal tudi stalno prizorišče delovnih srečanj koordinacije. Ustanova in Vrt imata poseben, tudi statutarno opredeljen status v ZZB Slovenije. Ustanova ima sklenjene tudi posebne sporazume o sodelovanju z več različnimi subjekti, med njimi tudi z JZ KP Goričko, ZRC SAZU, Inštitut za narodnostna vprašanja, Fundacijo Poti miru v Posočju, več šolami in drugimi, s katerimi tudi večstransko tvorno sodeluje.

Vsako leto sodelujemo z nekaj deset partnerji v lokalnem, regionalnem in širšem, tudi čezmejnem okviru. V letu 2025 smo npr. sodelovali z več kot 30 partnerji (SAZU, Zveza Romov Slovenije, PAIN Avstrija, Zveza Slovencev na Madžarskem, Pomurski muzej, PIŠK, Botanični vrt Ljubljana, Klub prekmurskih študentov ...).

Ustanova je vsestransko povezana in vpeta v delovanje in življenje lokalne skupnosti – vloga in pomen Vrta in Ustanove je opredeljena tudi v razvojnih dokumentih Občine Tišina; z občino in številnimi deležniki v občini pa sicer vsestransko aktivno sodeluje. Občina Tišina je kot so-ustanoviteljica in kot domicilna občina Vrta in Ustanove svojo povezanost že pred mnogimi leti potrdila z razglasitvijo Vrta za »zgodovinski spomenik«, ker kot je bilo rečeno ob ustanovitvi Ustanove, »ima poslanstvo enkratnega spomenika«. Ta povezanost je bila in je vsestranska, vsebinsko bogata in razvejana. Vsestranska podpora in pomoč Občine Tišina ter aktivno sodelovanje so nepogrešljivi gradniki uspešnega delovanja Ustanove in življenja Vrta.

Ena od stalnic delovanja Ustanove je tudi povezanost s sosednjima državama in manjšinskimi organizacijami v njih: gradiščanskimi Hrvatimi in njihovo osrednjo institucijo, Panonskim inštitutom gradiščanskih Hrvatov – PAIN, Slovenskim inštitutom na Dunaju; sodelovala je tudi s slovenskimi organizacijami na Koroškem, že leta pa je večstransko delovno povezana z edino organizacijo Slovencev na avstrijskem Štajerskem, Kulturnim društvom člen 7 za avstrijsko Štajersko, in osrednjo organizacijo na Madžarskem, Zvezo Slovencev na Madžarskem. Ustanova dejansko nadaljuje in nadgrajuje sodelovanje ustanovitelja Vrta in Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije z obema organizacijama (med drugim je bil med pobudniki za obnovitev Pavlove hiše in izjemno aktivna opora ustanoviteljem že omenjene osrednje institucije gradiščanskih Hrvatov). Tudi vse tri omenjene slovenske organizacije so v Vrtu zasadile posebna spominska drevesa.

Naša temeljna naloga je skrb za ohranitev, vzdrževanje in razvoj Vrta v »vsej svoji neokrnjeni substanci in simboliki« po načelih sonaravnega urejanja in v skladu z njegovim statusom zavarovanega kulturnega spomenika, ki naj bo odprt in živ prostor s prepoznavnim življenjem in integralni del lokalnega življenja in širšega, tudi čezmejnega sodelovanja. Pri tem pa sledimo tudi še vedno aktualnemu vodilu, s katerim je že pred več

desetletji zavezal svojega prijatelja Vaneka Šiftarja naš rojak in pisatelj Miško Kranjec: »Potrebujemo neko duhovno zbirališče, ki ne bo tečajniško in komisijsko, kamor bodo ljudje radi prihajali« (Miško Kranjec v pismu prijatelju Vaneku Šiftarju, januarja 1960). Ustanova zato namenja posebno pozornost različnim dejavnostim, ki ohranjajo Vrt kot izjemno memorialno krajino, kot prostor spominjanja in srečevanja z zgodovino na poseben, specifičen način. Tudi zato je Vrt dostopen vsem obiskovalcem, tako izletnikom, pohodnikom kot turistom, posameznikom in organiziranim skupinam, podobno kot vsi javni kulturno-muzejski prostori. Še posebej spoštljivi so obiski še živečih taboriščnikov in drugih žrtev nacifašizma, borcev NOB in drugih antifašistov in vseh, ki so jim blizu vrednote in sporočila Vrta.

Ponosni smo, da je vlogo in pomen Vrta spominov in tovarštva ter celotnega delovanja Ustanove prepoznalo in s prevzemom generalnega pokroviteljstva in vsakoletno podporo potrdilo ugledno slovensko in mednarodno podjetje KRKA, d. d.

Počaščeni smo bili s priznanji in zahvalami za sodelovanje, ki smo jih doslej prejeli od ustanoviteljev in partnerjev, še posebej na dobljeno zlato plaketo ZZB Slovenije in na priznanje Mestne občine Murska Sobota ob slovenskem kulturnem prazniku leta 2020. To so bila priznanja vsem številnim sodelavcem in sodelavkam, ki soustvarjamo življenje Ustanove, njeno identiteto, njeno podobo; so spodbudna potrditev, da je Ustanova prepoznana kot družbeno koristna in pomembna. Verjamemo, da ne izzveneva samovšečno, če ob dobljenih priznanjih in priznanju domicilne občine Tišina, da sta Vrt in Ustanova »ambasador občine«, ponovimo ugotovitev mnogih, da je Ustanova s svojo skrbjo za Vrt, življenjem v njem in celotno svojo razvejano dejavnostjo in rezultati prepoznavna, v mnogih pogledih posebna, unikatna ustanova in da vidno izstopa med vsem drugimi z enakim statusom v Sloveniji.

Naša velika zahvala gre vsem ustanoviteljem Ustanove, ki so skupaj s pobudnikom Vanekom Šiftarjem ustanovili Ustanovo, in vsem, ki so kasneje zapolnili vrzel, nastalo z odhodom nekaterih (skupaj je bilo doslej v krogu ustanoviteljev 19 subjektov, iz različnih razlogov so ga zapustili: Mura, Radenska, NLB in Občina Radenci).

Kdorkoli bi se želel seznaniti z zgodovino naše Ustanove, nikakor ne more spregledati vloge in pomena, ki ga je imel pri njenem ustanavljanju in njenih prvih korakih ZRC SAZU. Začelo se je s prevzemom moralnega patronata nad Vrtom leta 1986 in aktivnim snovanjem zamisli o Ustanovi, nadaljevalo pa se je s projektom izgradnje večnamenskega objekta v Vrtu in vzpostavitvijo Raziskovalne postaje Prekmurje. Posebna zahvala pa vsekakor gre Občini Tišina – njena vsestranska podpora in pomoč ter aktivno sodelovanje so nepogrešljivi gradniki uspešnega delovanja Ustanove in življenja Vrta.

Moralna, formalna in tudi vsakoletna materialna podpora ustanoviteljev zagotavlja nujno potrebno osnovno finančno stabilnost in bistven pogoj za uspešno delovanje Ustanove, je pa tudi stalna spodbuda za pridobivanje dodatnih donacijskih sredstev – več kot 100 različnih poslovnih in drugih subjektov in posameznikov je doslej enkrat ali že večkrat finančno ali drugače podprlo delovanje Ustanove (še posebej Saubermacher komunala – generalni sponzor Vanekovih večerov) – in tudi za pridobivanje sredstev in podpore preko razpisov slovenskih državnih organov in iz skladov EU. Hvaležni smo vsem donatorjem, ki prepoznavajo v dejavnosti Ustanove in življenju Vrta koristno uresničevanje svoje družbene odgovornosti. In seveda, še posebna zahvala gre vsem, številnim posameznicam in posameznikom, ki so v minulih 30 letih sodelovali na več kot 200 formalnih in delovnih sestankih uprave, zbora, programskega sveta in njegovega sekretariata, nadzornega odbora ter nešteti delovnih sestankih. Več kot 100 stalnih sodelavcev je doslej aktivno soustvarjalo življenje Ustanove in Vrta. Žal nekaterih ni več med nami, ostajajo pa trajni spomini na naša sodelovanja.

3.

Prepričani smo, da je prehojena pot v minulih tridesetih letih – »vse, kar smo na njej uspeli stkati na naših statvah« (Anton Vratuša) – opora in spodbuda vsem nam, ki smo povezani z Vrtom in Ustanovo, in tudi vsem, ki nam bodo sledili, da bo Vrt ostajal živ, naravni spomenik, pomnik in opomin: poklon žrtvam fašizma in nacizma in borcem za osvoboditev izpod njunega uničujočega jarma. Pa tudi še kako aktualen opomin in

poziv vsem nam, živim, da se zlo, kakršnega sta predstavljala fašizem in nacizem, ne bi več ponavljalo, pa tudi ne kakršnokoli nasilje, ter da bo Ustanova še naprej ostala z vsem svojim delovanjem aktiven in nepogrešljiv soustvarjalec kulturnega, izobraževalnega, raziskovalnega in celotnega družbenega življenja in razvoja lokalnega in širšega okolja ter njune prepoznavne identitete.

Motivirani s tem prepričanjem snujemo svoje načrte, usmeritve, jih stalno preverjamo in tudi dopolnjujemo. Smo sredi razprav o dopolnjevanju vizije in dolgoročnega načrta razvoja Vrta in delovanja Ustanove, da bi še naprej aktivno delovali pri ohranjanju zgodovinskega spomina na vlogo in pomen NOB kot nepogrešljivega dela zgodovine slovenskega uporništvaja ter spoštljivega spomina na padle v NOB slovenskega naroda in žrtve 2. svetovne vojne. V skladu s temeljnim sporočilom Vrta »Žrtvam fašizma in nacizma v spomin, živim v opomin« ter ob skrbi za vzdrževanje Vrta in za obiskovalce privlačno bogatitvijo življenja v njem želimo še naprej kontinuirano izvajati že uveljavljene dogodke in dejavnosti kot stebre delovanja Ustanove: od »Ogručeka mladih talentov« (literarnega natečaja za mlade), majskih prireditev – »Naši zakladi«, Vanekovih večerov – v skladu z že sprejetimi usmeritvami – do simpozijske, kulturno-umetniške, galerijske in založniške dejavnosti ter posebnih spominskih in tematskih dogodkov.

Verjamemo, da Ustanova vstopa v četrto desetletje z bogatimi izkušnjami ter dobrimi in širše družbeno priznanimi rezultati, ki so realna spodbudna podlaga in opora našemu optimizmu za naprej.

In če se vprašamo, ali se generalno uresničujejo pričakovanja in vizija ustanovitelja Vrta spominov in tovarštva in pobudnika Ustanove? Bi lahko najkrajše rekli: se!

Srečno, Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.

Marjan Šiftar,
predsednik uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

2. Sivi eminenci

»DOLGA NEIZPETA PESEM« – 60-LETNO PRIJATELJSTVO VANEKA IN VRANA

Ob 30. obletnici ustanovitve Ustanove je nepogrešljiv del našega spominjanja na prehojeno pot in obeleževanja te obletnice vsekakor tudi spomin na našega ustanovitelja in na njegovo veliko prijateljstvo in desetletja dolgo sodelovanje z dr. Antonom Vratušo. Mnoge ideje, pobude, različne skupne teme, sodelovanja pri predvojnem Mladem Prekmurcu ter številnih raziskovalnih in knjižnih projektih, še posebej pa ustanavljanje Vrta spominov in tovarštva ter Ustanove dr. Šiftarjeva ustanova so bili vezivo njunega izjemnega sodelovanja. O tem priča tudi njuna, delno tudi javno znana korespondenca (v: Mirko Munda: *Ob Muri in daleč čez – korespondenca Vaneka Šiftarja z nekaterimi pomurskimi rojaki, Franc-Franc in Ustanova*, 2011).

Dolga leta sem imel možnost neposredno spoznavati, kaj je iskreno prijateljstvo, kaj je pravo tovarštvo, tudi elementarna človeška solidarnost in povezanost.

Pogosto skupinam obiskovalcev Vrta spominov in tovarštva v predstavitvi zgodovine in življenja Vrta in Ustanove seveda omenim vlogo in delovanje ustanovitelja Vrta in dodajam malo v šali, da »če njega ne bi bilo, ne bi bilo tudi mene in bi vam ne mogel pripovedovati zgodbe o Vrtu in Ustanovi«. Pa tudi, da je oče opredelil koncept Vrta (»Kamen sčasoma propade, drevesa pa bodo preživela prenekateri spomenik in celo prenekatero zgodovinsko knjigo«), njegovo poslanstvo in temeljno sporočilo (»Žrtvam fašizma in nacizma v spomin, živim v opomin«) in tudi določil himno Vrta (»Bosa pojdiva, dekle, obsorej ...« – Karel Destovnik Kajuh – tudi kot spomin na njuno sodelovanje pri *Mladem Prekmurcu* v letih 1939–40) ter skrbel zanj do svoje smrti (1999).

Skoraj 50 let sva z očetom prehodila skupaj; kot oče in sin, kot prijatelja, kot zaupna tovariša in sodelavca, kot soustvarjalca Šiftarjeve fundacije. Bilo je to bogato in dinamično obdobje v družbi, v naši prejšnji in sedanjji državi, v Prekmurju, v mojem, najinem in našem skupnem življenju. Od Hutterjevega bloka v Mariboru preko Ljutomera, Murske Sobote in

Petanjcev, Ljubljane in Maribora – do Petanjcev se je vila in prepletala najina pot. To je bilo veliko in nepozabno potovanje skozi čas in prostor, skozi čas in obdobja prihajanja in odhajanja – vračanja in vrnitve. Potovanje, ki je potrjevalo, da za bogato, nepozabno življenjsko izkušnjo ni nujna tudi stalna fizična bližina. Ob očetu in z njim sem lahko spoznaval lepote in kulturno, duhovno in človeško bogastvo življenja, sončne in trpke strani realnosti in življenja. To je bil svet vrednot, ki me je zaznamoval. Zato pa sva se tudi lahko skupaj veselila mojih, njegovih, najinih uspehov in z vzajemnim razumevanjem lažje iskala izhode iz ne vedno prijetnih situacij, prepoznavala in razmejevala iskrena prijateljstva od lažnih, moralno in človeško pokončnost od sprenevedanja vseh vrst. Kljub vsej zagotavljeni pomoči in bodrenju, razumevanju, spoštovanju samostojnosti in avtonomiji mišljenja in delovanja pa nisem znal vedno sprejemati ali zaznati skrajne dobronamernosti njegovih nasvetov in spodbud. Ob vsej neprizanesljivi kritičnosti sem vedel, da je moj zaveznik in tovariš. Vračal sem, kolikor sem zmoget in znal, ne vedno dovolj.

Preplet življenjskih, delovnih, intimnih in javnih (tudi političnih) vsebin v najinem življenjskem dialogu je bil kot valovanje, s plimami in osekami. Ostaja mi kot nostalgičen in nepozaben spomin ter neusahljiv vir pozitivne energije. Moja ljubezen do filatelije, taborništva, glasbe, družbene angažiranosti in solidarnostnega razdajanja korenini v tem valovanju. Ob njem in z njim sem se gradil, spoznaval sebe in mnogo ljudi, njihovo veličino in žlahtno elementarno človečnost. Med njimi je imel še prav posebno mesto akademik dr. Anton Vratuša.

Dr. Anton Vratuša je bil naš družinski prijatelj, povezan s Šiftarjevino na Petanjcih, s štirimi generacijami Šiftarjev. Ostaja spomin na številna vedno človeško prijetna druženja. Z njegovimi otroki in soprogo Nevenko sem se prvič srečal še kot osnovnošolec (leta 1961), v študentskih letih sem prijateljeval z žal mnogo prehitro preminulim sinom Dragom,

srečeval njegovi hčerki, ohranil človeške vezi s hčerko Vero in Vranovim vnukom in vnukinjo. Mnoga srečanja ostajajo v mojem in našem spominu, so neizbrisni kamenčki mozaika našega življenja in povezanosti. Spremljal sem njegovo pot, bil vesel znamk, ki mi jih je prinašal ali pošiljal s svojih potovanj po širnem svetu.

Vrt spominov in tovarštva na Petanjcih in sredi devetdesetih let nastajajoča dr. Šiftarjeva fundacija sta bili dve veliki vezivi dveh velikih prijateljev in tudi mene z njima. Oče je tu začel in končal. Njegova strast, zvestoba, tovarštvo, idealizem, zavezanost humanističnim, protifašističnim in demokratičnim načelom, človeška pokončnost in neomajna volja so v teh dveh njegovih življenjskih projektih dosegli svojo vrhunsko sintezo. Sam nisem vedno prispeval, kolikor bi mogel.

Dr. Vratuša je aktivno sodeloval pri nastajanju Vrta spominov in tovarštva. Svojemu mladostnemu in vse do smrti najtesnejšemu prijatelju Vaneku je bil trdna intimna, moralna opora v trenutkih, ko usoda Vrta ni

bila jasna, in aktiven soustvarjalec nastajanja Ustanove in njenega življenja do konca svojih dni.

Verjel je v poslanstvo in pomen Vrta ter o slednjem zapisal: »Vrt postaja šola v naravi za mlade in stare ter center kulturnih in drugih prireditev, ki odmevajo v ožji in širši okolici, pa tudi izven meja Slovenije.

Skratka: Vrt se stalno obnavlja in postaja pravi naravni in kulturni spomenik.«

Dr. Vratuša je bil nepogrešljiv svetovalec in opora svojemu prijatelju že v prvih razmišljanjih o ideji za ustanovitev Ustanove in zato ni bilo niti malo slučajno, da je postal prvi in potem bil dolgoletni predsednik Programskega sveta Ustanove, pobudnik ter nosilec njenih številnih pomembnih in odmev-

nih znanstvenih, publicističnih, kulturnih in drugih projektov. Postal je prvi častni član Ustanove in bil prejemnik »velike zahvalne listine Ustanove«.

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija se je po izjemno veliki Vratuševi zaslugi uveljavila kot pomemben in prepoznaven dejavnik v lokalnem, državnem in čezmejnem okolju na vseh področjih svojega delovanja.

Kot predsednik Programskega sveta in kasneje kot častni član Ustanove in velik iskren prijatelj je dr. Vratuša bil tudi zelo konkretno aktivno vpet v njene številne aktivnosti: kot avtor številnih prispevkov o Vrtu in Ustanovi (npr. razpravi *Vrt spominov in tovarištva* o zgodovini Vrta in nastajanju ter delovanju Ustanove in *Petdeset let Vrta spominov in tovarištva*), kot urednik več njenih monografij (npr. *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost*, 2005; *Protestantizem včeraj, danes, jutri*, 2015; *Goričko – na zelenem otoku presahlega morja*, 2008), kot pobudnik in nosilec številnih, tudi mednarodno pomembnih in odmevnih projektov in tradicionalnih vsakoletnih prireditev v Vrtu (npr. *Jambori spominov in dobrega sosedstva – Naši zakladi in Vanekov ogracek mladih talentov*, katerega središčna točka so že tradicionalni literarni natečaji za učence in dijake osnovnih in srednjih šol). Njegov ustvarjalni prispevek pa je bil še kako vpleten tudi v povezovanje z zamejstvom.

Dr. Vratuša je bil nepogrešljiv promotor Vrta, njegovih sporočil in vrednot, na katerih je utemeljen. Številna drevesa in druge rastline smo na vrtu zasadili zahvaljujoč njemu (npr. vrtnica generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov U Thanta), ki je v Vrt povabil tudi številne ugledne obiskovalce iz Slovenije in tujine.

Zato smo mu v zahvalo za vse, kar je prispeval, podelili – kot edinemu – tudi posebno »veliko zahvalno listino« (2015) za »izjemno ustvarjalen prispevek za ohranjanje in razvoj Vrta spominov in tovarištva na Petanjcih ter uveljavljanje njegovega svobodoljubnega in humanističnega poslanstva ter pri ustanavljanju Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija in njenem delovanju na kulturnem, znanstvenem izobraževalnem, mednarodnem in na področju produktivnega medgeneracijskega sodelovanja ter za njeno vse bolj prepoznavno aktivno vlogo v lokalnem, slovenskem in čezmejnem okolju«.

V Vrtu smo leta 2017 zasadili Vranovo vrbo in Vranov hrast. Žal že brez njega, čeprav si je neizmerno želel, da bi bil tudi takrat z nami. Poslal pa je pismo, v katerem je med drugim zapisal: »Tone Pavček je v svojem slavnostnem govoru ob dnevu mladinske kulturne prireditve (v Vrtu) navdušeno vzkliknil: "Posadila je mati ob vhodu na vrt dve vrbi žalujki. Prileteli sta dve gugulki, zapeli pesem življenja, pregnali smrt." Temu dodajam še svoje osebno naročilo Vranovi vrbi žalujki in Tonetovemu hrastu: Utrdita svoje korenine in razprita svoji krošnji ter ponudita svoje cvetje in plodove bodočim rodovom narave in ljudi,« nam je sporočil v svojem zadnjem, 103. letu življenja.

Rezultat odličnega sodelovanja s SAZU in Občino Grad pa je bila v letu 2025, ob 110. obletnici rojstva dr. Vratuše, postavitve spominske plošče na njegovi rojstni hiši v Dolnjih Slavečih na Goričkem in poseben simpozij o njegovem življenju in delu, ki ga je organizirala SAZU v sodelovanju z Ustanovo in ob tem izdala obsežno Vratušovo monografijo.

Šest desetletij dolgo prijateljstvo in izjemno sodelovanje dveh velikih prijateljev in »tkalcev na svojih in skupnih statvah« je ena velika zgodba, ki ostaja nepozaben del našega kolektivnega spomina in zgodovine Vrta spominov in tovarštva ter Ustanove, spodbuda in opora vsem, ki smo kakorkoli povezani z Vrtom in Ustanovo.

Vrt in Ustanova sta me z dr. Vratušo izjemno in vsestransko povezala in povezovala do kraja. Številni, skoraj tedenski sestanki, obiski na terenu, skupne seje, načrtovanje so bili živa stalna vez, tudi krona najinega dolgoletnega prijateljstva in sodelovanja. Še posebej v zadnjih letih, ko sta Vrt in Ustanova postala del mojega življenja in delovanja, živahna delovna zaposlitev, del osebne zaveze ohranjanja spomina in odločitve za nadaljevanje zgodbe ustanovitelja, brez katerega ne bi bilo tudi mene in spomina na »dva očeta«.

Marjan Šiftar

*3. KRONOLOGIJA
1996–2026*

1996–2000

DEJAVNOSTI

- **5. julij 1996:** svečani podpis Listine o ustanovitvi Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, Pokrajinski muzej v Murski Soboti.

- **1996–1997:** uprava Ustanove v ustanavljanju v najtesnejšem sodelovanju z ustanoviteljem dr. Vanekom Šiftarjem pripravlja akte in registracijo Ustanove ter potrebne dokumente za vzdrževanje in urejanje Vrta.
- **April 1997:** dr. Vanek Šiftar konča (prvi) podrobni popis drevnin, grmovnic in drugega rastlinja ter umetniških del v Vrtu.
- **Oktober 1997:** minister za znanost in tehnologijo izda Odločbo o soglasju k aktu o ustanovitvi Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija.
- **Julij 1998:** zbor ustanoviteljev Ustanove izvoli predsednika zbora ustanoviteljev, upravo, nadzorni odbor in programski svet ter imenuje gospodarja Vrta; zboru je sledila svečana predstavitev pesniške zbirke dr. Vaneka Šiftarja »Pobiram orumenele liste« (Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 1998).
- **1999:** dr. Ana Kučan pripravi predlog konceptualne ureditve vrta.

- **Oktober 1999:** mednarodno znanstveno srečanje »Protestantizem – zatočišče izgnanih na Petanjcih (Nádasdyjev dvorec)«, 20 referentov; Ustanova in ZRC SAZU; Radenci, Tišina.

Radenci: Protestantizem - zatočišče izgnanih na Petanjcih

"Brez protestantske misli ne bi bilo Slovencev!"

- **2000:** Zbornik znanstvenega srečanja »Protestantizem ...«, uredil Jože Vugrinec; Ustanova, Petanjci in ZRC SAZU, Ljubljana, 313 str.

Tišina: Prvi sad ustanove dr. Šiftarjeve fundacije

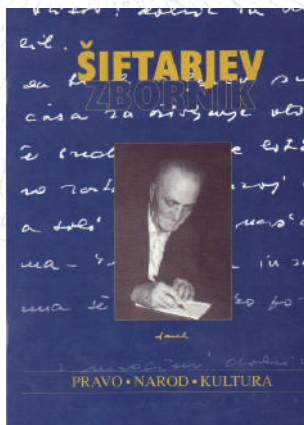
S protestantizmom in zvestobo slovenstvu zaznamovano Prekmurje

Naslednji zbornik bo v celoti posvečen osebnosti in življenju prof. dr. Vaneka Šiftarja

- **Junij 2000:** predstavitev zbornika znanstvenega srečanja »Protestantizem ...« (akad. dr. Matjaž Kmecl, akad. dr. Anton Vratuša, Jože Vugrinec); Ustanova; Tišina.

PUBLIKACIJE

- **Šiftarjev zbornik: pravo – narod – kultura**, uredila Borut Holcman in Franci Ramšak; Ustanova, Petanjci in Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 440 str.

- **Vrt spominov in tovarištva**, Petanjci, Slovenija, dr. Oto Luthar, dr. Aleksander Šiftar, akad. dr. Anton Vratuša, dr. Ciril Ribičič; Ustanova, Petanjci in ZRC SAZU, Ljubljana; prvi (štirijezični) prospekt – zloženka o Vrtu.

DEJAVNOSTI

MAJ:

- **Dan spominov in tovarištva: Krik talcev – spomin na pokončnost; častni gost in govornik akad. dr. Boris Paternu**; v programu so sodelovali: Gimnazija Murska Sobota, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer in OŠ Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.

OKTOBER:

- **Prireditve ob dnevu reformacije in predstavitev Šiftarjevega zbornika**; Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Ustanova; grad v Murski Soboti.
- Ustanova podpre gradnjo nove zgradbe PIŠK v Murski Soboti.
- Organi Ustanove sprejmejo (prvi) celoviti načrt razvoja in vzdrževanja Vrta spominov in tovarištva.
- ZRC SAZU pripravi prvo večjezično zloženko o Vrtu.
- Vrt je širše predstavljen v zborniku Radenske (avtor Kajetan Kovič), predstavljen je tudi v (prvem) prospektu Občine Tišina.
- Uprava Ustanove organizira predstavitvene pogovore po šolah.
- Pravna fakulteta univerze v Mariboru in Ustanova organizirata odmevno predstavitev Šiftarjevega zbornika v Mariboru.

Mislil je globalno in deloval lokalno

Na Univerzi v Mariboru so predstavili obsežen zbornik, posvečen predlani umrlemu zaslužnemu profesorju iz Prekmurja, na vrtu spominov in tovarištva pri Šiftarjevi domačiji pa so simbolično posadili vrbi žalujki

Včeraj so v dvorani Frana Miklošiča Univerze v Mariboru slovesno predstavili zbornik v spomin na univerzitetnega profesorja, dekana, politika, etnologa, pedagoga in pesnika dr. Vaneka Šiftarja (1919-1999) iz Petanjcev. Obsega dobrih 450 strani in nosi podnaslov *Pravo, narod, kultura*. Uredila sta ga Borut Holcman in Franci Ramšak, v spomin na dr. Šiftarja pa so ga ob 40-letnici študija prava v Mariboru izdali univerza, pravna fakulteta in Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci.

Po predstavitvi so udeleženci obiskali Šiftarjev Vrt spominov in tovarištva, kjer so po krajši slovesnosti simbolično zasadili vrbi žalujki. Sledili so ogled domačije prvega prekmurskega znanstvenika Avgusta Pavla (1886-1946) na Cankovi in gradu v Gradu na Goričkem ter družabno srečanje.

O zborniku, v katerem so po predgovoru in uvodih Milana Kučana (V spomin človeku, ki ga ni več), prof. dr. Ljudvika Toplaka (Mlajši v šoli starejšega kolega) in prof. dr. Ota Lutharja (Pogum za nastop pred svetom) v sedmih poglavjih zbrani prispevki 38 avtorjev, so govorili rektor mariborske univerze dr. Toplak, dekan pravne fakultete

prof. dr. Franc Pernek in predsednik uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija dr. Luthar. Dodana je obsežna bibliografija, ki jo je prispeval kustos Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti Franc Kuzmič. V zborniku so podrobneje osvetljeni Šiftarjevo življenje in delo, njegovo znanstveno-raziskovalno in pedagoško delo, njegova človeška podoba, njegovo ukvarjanje z narodnostnimi in etničnimi vprašanji, predvsem z Romi, regionalizmom, kulturno dejavnostjo in na koncu njegova skrb za Vrt spominov in tovarištva v Petanjcih, kjer je tudi Šiftarjeva domačija.

Kot je med včerajšnjo priložnostno slovesnostjo v petanjskem Vrtu spominov, ki so jo z nastopom popestrili učenci tišinske osnovne šole, poudaril akademik prof. dr. Anton Vratuša, je "danes praznični dan". Predstavljeni zbornik bo skupaj z zbornikom Protestantizem, zatočišče izgnanih v Petanjcih, "v čast Ustanovi dr. Šiftarjeve fundacije". Vrt spominov, kjer je, kot je v zborniku ugotovil njegov oskrbnik, Vanekov sorodnik dr. Aleksander Šiftar, veliko dragocenih drevnin in rastlin, naj bo splošno koristen za varstvo naravne in kulturne dediščine in naj bo kraj, kjer

Branko Žunec

Simbolično zasaditev vrb žalujk na Šiftarjevem Vrtu spominov v Petanjcih, v ospredju Vanekov sin Marjan.

bodo mladi rodovi nadaljevali njegovo večplastno poslanstvo.

Po slovesnosti sta dr. Vratuša in Vanekov sin Marjan Šiftar zasadila vrbi žalujki v spomin na Vanekova brata Franca in Jožeta, ki se med drugo svetovno vojno nista vrnila s fronte. Mati Apolonija jima je pred 55 leti na vrtu

zasadila vrbi žalujki, toda viharji in čas so jima skrajšali življenje. Kot so včeraj menili, spominjata na pokojnega dr. Šiftarja, ki je - tako je v zborniku ugotovil dr. Luthar - vztrajno in pokončno v svojem času mislil globalno in deloval lokalno.

Branko Žunec

Temelj Vrta spominov in tovarištva v Petanjcih sta vrbi žalujki

Šiftarjevo delo nadaljuje fundacija

Vrt spominov in tovarištva v Petanjcih ima drugačno poslanstvo kot Mozirski gaj ali Arboretum Volčji potok

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UDŠF) Petanjci in podružnica Slovenskega protestantskega društva (SPD) Primož Trubar Murska Sobota je minuli ponedeljek zvečer v soboškem gradu pripravila slovesnost ob dneva reformacije. Ob tej priložnosti so tudi predstavili zbornik *Pravo, narod, kultura*, ki je posvečen spominu na univerzitetnega profesorja, dekana, politika, etnologa, pedagoga in pesnika dr. Vaneka Šiftarja (1919-1999), in 40. obletnici študija prava v Mariboru.

Ustanovitelj množično obiskanega vrta, o tem zgovorno priča knjiga vtisov, je z družinskimi člani, ženo Zito in Marjanom, leta 1994 oblikoval konkretne predloge o fundaciji. Sklenili so, da bodo poldrugi hektar družinskega zemljišča, na katerem je zrasel vrt z okrog tristo drevninami iz vsega sveta, brez nadomestila vložijo kot družinski prispevek v fundacijo. Ta je bila ustanovljena v letu 1997, dve leti kasneje pa je stekel prvi projekt ustanove, simpozij in zbornik Prote-

- Znanstveno posvetovanje »Dr. Avgust Pavel«; Univerza v Mariboru in Ustanova; Maribor.

Univerza v Mariboru in Šiftarjeva fundacija o dr. Avgustu Pavlu

Simboli in pomen sina dveh narodov

Na mednarodnem znanstvenem simpoziju so osvetljevali delo in življenje slovensko-madžarskega pesnika, jezikoslovca, literarnega zgodovinarja, preporoditelja in etnologa

"Njegova osebnost bi imela vse madžarski pomen, bila bi velika narodna pridobitev, če bi mu bilo dodeljeno mesto, za katerega je bil s svojo usodo in svojim poreklom preddestiniran, da bi bilo bratstvo slovenskega in madžarskega ljudstva nekako simbolizirano v njegovi osebnosti. Prav škoda za vse, kar je bilo zamujeno, če ena od slikovitejših prispevkov, ki smo jih lahko slišali v dopoldanskem, ugodnem delu večerjnjega mednarodnega znanstvenega simpozija o dr. Avgustu

slovensko govoreče intelektualce na avstrijskem Štajerskem, predvsem v radgonskem kotu. V kraju Potrna/Laafeld je društvo v zadnjih letih uredilo domačijo, kjer je do leta 1924 živel Pavlovo družina; domačija je postala žarišče kulturnega in umetniškega delovanja dvojezičnih avstrijskih Štajercerjev.

Pred odkritjem Pavlovega doprsnega kipa sta spregovorila dr. Karol Gadányi, rektor Visoke šole v Sombotelu, ki že tri desetletja sodeluje s pedagoško fakulteto

slovensko govoreče intelektualce na avstrijskem Štajerskem, predvsem v radgonskem kotu. V kraju Potrna/Laafeld je društvo v zadnjih letih uredilo domačijo, kjer je do leta 1924 živel Pavlovo družina; domačija je postala žarišče kulturnega in umetniškega delovanja dvojezičnih avstrijskih Štajercerjev.

Pred odkritjem Pavlovega doprsnega kipa sta spregovorila dr. Karol Gadányi, rektor Visoke šole v Sombotelu, ki že tri desetletja sodeluje s pedagoško fakulteto

OKTOBER:

- Mednarodna konferenca »Sezonstvo in izseljenstvo«; 8 držav, 38 vabljenih predavateljev; pokrovitelj predsednik RS; Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ustanova in Inštitut za migracije in narodnosti, Zagreb; Radenci.

Radenci: Sezonstvo in izseljenstvo vtkana v razvoj panonskega prostora

Prestolnica ne more zapovedovati obrobju

Drigovanje izobrazbene ravni prebivalstva in čezmejno sodelovanje, prepleteno z vrednotami in posebnostmi regije, so usmeritve, ki jih na predsednika države, vlado in parlament naslavljajo sodelujoči na konferenci

Z referati dr. Igorja Mavra o Jožetu Žoharju, izseljenem pesniku med Prčkurmjem in Avstralijo, dr. Stanislava Raščana o zamočanih, zatajevanih ali pozabljenih prekmurških izseljenških izobrazbenih in dr. Janje Zantik o arhitekturi, pisatelju in slikarju Vencelavu Spragerju ter s sklepno sejo so včeraj v Radencih zaključili tridnevno mednarodno konferenco o razvoju Sezonstva in izseljenstva v panonskem prostoru: sezonsko in izseljenstvo, Madžarske in Slovenije. Organizatorji so jo Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU iz Ljubljane, ustanova dr. Šiftarjeva fundacija iz Petanjca in Inštitut za migracije in narodnosti iz Zagreba.

Med sklepno sejo, na njej so povezovali ključna spoznanja in ugotovitve iz posameznih referatov sodelujočih (zavstilo se jih je okrog štirideset) ter razprave, so predlagali organiziranje podobne, multidisciplinarne konference skupaj s kolegi iz Avstrije, Italije in Hrvaške, na kateri bi znanstvenozakazovalno proučili migracije v prostoru od Karavške doline do Jatre. Obeima območjem so skupne velike prehodnosti in prehodnosti ozemlja, obsejanih in obrobjen ter podobenstvenih

gibanjem in stičišče z emigrantskim svetom. Menili so, da bi bilo koristno, če bi pripravo in izvedbo pregledali temo zgodovinskih virov za panonski prostor in če bi "hponovljive človeške usode" istosplošnih umetnikov avtorjev iz te pokrajine, ki so malo znani ali se neznani, "umestili v slovensko kulturno izročilo".

Koordinatorica konference dr. Marirna Lukšič - Hadin, ki je v svojem referatu obdelala trajne migracije v evropske države, je iz pripravek državne sekretarice Stale Batoh - Platinik (Migracije, državne institucije, EU in regionalizacija), dr. Etelke Korpil - Horvat (Zaposlovanje in brezposelnost v Pomurju) in dr. Janeza Malačiča (Zunanje migracije v Prekmurju) povzela tri razvojne usmeritve za prihodnje. Ker so prebivalci Pomurja v pripravi pri prebivalci po ostalih slovenskih območjih prečno najmanj izobrazbeni oziroma veličina na nadaljejo študija na univerzah, bi bilo treba dvigniti izobrazbeno raven Pomurcev. S tem v zvezi je omenila izročilo dr. Korpilove, ki bi jo bilo treba z antropološkim pristopom kvalitativno proučiti, da "judje iz Pomurja raje hodijo na sezonsko delo čez mejo, kar bi se se zaposlovali v indus-

Živahna razprava izseljenških izobrazbenec med odmorji konference, od leve Lev Detela, Vencelav Sprager, dr. Katarina Munda Hirnik in Esther Cmor

ji, ker sta njihov način življenja in sistem vrednot takšno, da se težko vključujejo v klasično industrijo s tekočim tokom".

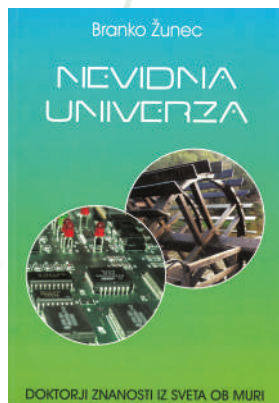
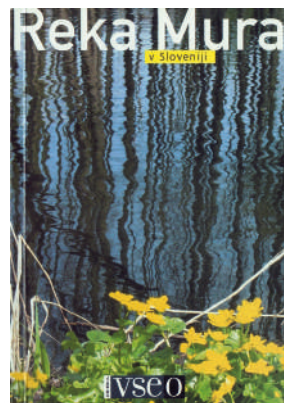
Druge usmeritve je prekomerno sodelovanje in povezovanje, na katerega se

je treba še sedaj pripravljati, saj obsejajo klasičnih državnih mej, ki postajajo vedno bolj propustne, z vstopom Slovencev v EU ne bo več. Državna sekretarica Baloghova je govorila o evropskih projektih, prvi razpis bo objavljen do konca tega leta, naslednji pa v letu 2003. "Gospodarskega in izobrazbenega potenciala naj ne bi spodbujali s "tujimi" modeli, ki bi bili narejeni v strokovnih krogih v Ljubljani, ampak bi se pri tem naslonili predvsem na prepoznave ljudi v tej regiji, ki dila in živi po svoje," je tretjo usmeritve - upoštevane vrednoti in posebnosti regije pri prekomernem povezovanju in sodelovanju - povzela dr. Lukšičeva. Dodala je, da bosta o tem z akademikom dr. Antonom Vratnikom pripravila pismo in ga naslovila na predsednika države, vlado, parlament ter državne organe in ustanove. Konferenca - na njej so sodelovali emigrantski izseljenški izobrazbenec dr. Vladimir Kos, katoliški duhovnik in književnik, misijonar na Japonskem, Lev Detela iz Avstrije, Esther Cmor iz Argentine in Vencelav Sprager, ki ustvarja v Nemčiji - so poposobili s priložnostno likovno razstavo z zgornjimi naslovom. Med in sol tajine in obogatitvi z raziskavami slobodnih in ljudstvenih gibanjcev o izseljenkih iz Salomonov na Goričkem ter Lukavec na Murskem polju. Prihodnje leto načrtujejo izdajo zbornika referatov na konferenci. **Branko Zunte**

2003

PUBLIKACIJE

- **Avgust Pavel** – zbornik znanstvenega posvetovanja **4. aprila 2002**, posvečenega Avgustu Pavlu, uredila Zinka Zorko in Miha Pauko; Slavistično društvo Maribor in Ustanova, Petanjci, 151 str.
- **»Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru – sosedstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije«**, zbornik razprav na mednarodni konferenci v organizaciji Inštituta za slovensko izseljenstvo iz Zagreba, Radenci, 22.–25. oktober 2002, uredila dr. Marina Lukšič Hacin; ZRC SAZU, Ljubljana, Ustanova, Petanjci ter Inštitut za migracije in narodnosti, Zagreb, 573 str.
- **Reka Mura** – v zbirki »Vse o«, uredil Franc Just; Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, Murska Sobota in Ustanova, Petanjci, 168 str.
- **Nevidna univerza, doktorji znanosti iz sveta ob Muri**, zbral Branko Žunec, uredil Franci Just; Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, d. o. o., Murska Sobota in Ustanova, Petanjci, 295 str.

MAJ:

- 2. dan spominov in tovarištva: Bolnišnica Franja; častni gost in govornik: prof. dr. Lev Kreft; v programu so sodelovali OŠ Grad, Gimnazija Murska Sobota in OŠ Tišina; Ustanova; zasaditev spominskega drevesa bolnišnice Franja.

Dan zmage v znamenju legendarne bolnišnice Franja

JUNIJ:

- »Samoten cvet« – humanitarna kulturno-promocijska prireditve, posebej tudi o Vrtu; Fundacija Franca Rozmana Staneta; Cankarjev dom, Ljubljana.

JULIJ:

- Mednarodno znanstveno srečanje »Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost« (30 referentov); pokrovitelji: Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport, Ministrstvo za kulturo in MOMS; Ustanova ob pomoči in sodelovanju ZRC SAZU, Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, PIŠK v Murski Soboti, Zveze Slovencev na Madžarskem in Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Štajersko – Pavlova hiša; Murska Sobota.

NOVEMBER:

- Predstavitev zbornika »Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru« – referati v Murski Soboti in Ljubljani; organizatorji simpozija oz. založniki.

Zbornik in hkrati monografska študija o sezonstvu in izseljenstvu v panonskem prostoru

"Projekt je končan, problem ostaja"

Ob izidu obsežne publikacije z vsebino, ki prizadeva večino družin iz pokrajine ob Muri, so organizatorji mednarodne konference nakazali, kako bodo nadaljevali delo

DECEMBER:

- Avtorizacija angleške table ob vhodu v Vrt, Petanjci.
- Pogodba med Marjanom Šiftarjem in ZRC SAZU o oddaji gospodarskega posloplja ZRC SAZU za izgradnjo Raziskovalne postaje ZRC Prekmurje.
- Ustanova podpre projekt »Kulturna zgodovina in regionalizacija, primer Prekmurje«; nosilec: dr. Oto Luthar – ZRC SAZU.

PUBLIKACIJE

- **Vrt spominov in tovarištva – separat iz Šiftarjevega zbornika**, avtor: akad. dr. Anton Vratuša; Ustanova, Petanjci, 22 str.
- **Drevnine Vrta spominov in tovarištva na Petanjcih – separat iz Šiftarjevega zbornika**, dr. Aleksander Šiftar; Ustanova, Petanjci, 37 str.
- **Separata dr. Vratuše in dr. Šiftarja sta bila izdana tudi kot skupni separat**; 59 str.
- **Srečanje raziskovalcev, ekspertov za romska vprašanja in predstavnikov romske skupnosti – povzetek predavanj na ZRC SAZU, Ljubljana, 29. novembra 2004**; Ustanova, Petanjci in ZRC SAZU, Ljubljana, 30 str.

DEJAVNOSTI

APRIL:

- **Simpozij ob 200. obletnici smrti Mikloša Küzmiča**; Občina Moravske Toplice, Pomursko pastoralno področje Murska Sobota in Ustanova; Kančevci.

Kančevci: Simpozij ob 200. obletnici smrti Mikloša Küzmiča

Občina Moravske Toplice, Pomursko pastoralno področje Murska Sobota in Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija so organizatorji simpozija ob 200. obletnici smrti začetnika prekmurskega slovstva za katoličane Mikloša Küzmiča, ta bo v petek, 23. aprila, ob 14. uri v domu duhovnosti v Kančevcih na Goričkem.

MAJ:

- **Dan spominov in tovarištva: Biseri slovenske poezije upora: Bor – Kajuh – Župančič**; častna gosta in govornika: akademik in pesnik Ciril Zlobec in prvak Drame SNG Polde Bibič; v programu so sodelovali: Gimnazija Murska Sobota, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer in OŠ Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Petanjci: Biseri slovenske poezije upora

V Šiftarjevem vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih je včeraj ustanova dr. Šiftarjeva fundacija v sodelovanju z gimnazijama v Murski Soboti in Ljutomeru ter osnovno šolo Tišina pripravila tretji dan spominov in tovarištva. Torkratna mladinska prireditev je imela naslov **Biseri slovenske poezije upora (Bor-Kajuh-Zupančič)**.

Slavnostni govornik je bil akademik in pesnik Ciril Zlobec, ki se je v svojem govoru osredotočil na vrednote in po-

men NOB v evropskem in svetovnem merilu. Nastopil je tudi prvak Drame SNG in pisatelj Polde Bibič. V kulturnem programu so sodelovali soboški gimnazijci Petra Banfi, Andrej Sinko in Lea Gyorek z mentorico prof. Gabrijelo Granfol, ljutomerski gimnazijci Staša Tkalec, Miha Horvat, Marija Zanjčević, Julija in Monika Trstenjak z mentorico prof. Ireno Štuhec ter tišinski osnovnošolci Jernej Hanc, Anja Ribaš in Tjaša Madjar z mentorico Eriko Cifer. (bž)

Petanjci: Tretji dan spominov in tovarištva

Mladinska prireditev Biseri slovenske poezije upora bo 7. maja v vrtu spominov in tovarištva

Šiftarjeva fundacija v sodelovanju z gimnazijama v Murski Soboti in Ljutomeru ter Osnovno šolo Tišina pripravlja v petek, 7. maja, z začetkom ob 11. uri v vrtu spominov in tovarištva v Petanjcih tretji dan spominov in tovarištva. Mladinska prireditev nosi naslov **Biseri slovenske poezije upora (Bor-Kajuh-Zupančič)**. Sodelovali bodo akademik in pesnik Ciril Zlobec, prvak Drame SNG in pisatelj Polde Bibič, soboški gimnazijci Petra Banfi, Andrej Sinko in Lea Gyorek z mentorico prof. Gabrijelo Granfol, ljutomerski gimnazijci Staša Tkalec, Miha Horvat, Marija Zanjčević, Julija in Monika Trstenjak z mentorico prof. Ireno Štuhec ter tišinski osnovnošolci Jernej Hanc, Anja Ribaš in Tjaša Madjar z mentorico Eriko Cifer. (bž)

OKTOBER:

- Odkritje spominskega obeležja preganjanim protestantom in Keplerju v Vrtu; med gosti tudi visoki predstavniki Keplerjeve univerze iz Linza v Avstriji; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Tišina: Ob šestletnici delovanja Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

Znamenja tolerance in svobodomiselnosti

Med najpomembnejše načrte spadata ustanovitev raziskovalne postaje Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU v Petanjcih in usposobitev gospodarskega posloplja v Šiftarjevem vrtu za potrebe ustanove

Včeraj sta predsednika zbora ustanoviteljev in uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija s sedežem v Vrtu spominov in tovaršstva Ernest Ebenšpanger in prof. dr. Oto Luthar sklicala zbor ustanoviteljev ustanove. Pred tem se je sestala njena uprava. Na zelo dobro obiskani skupščini sta prof. Luthar in predsednik programskega sveta akademik dr. Anton Vratuša predstavila delovanje ustanove od leta 1998, ko je začela, do leta 2004.

Med udeleženci so bili tudi sin pokojnega dr. Vaneka Šiftarja Marjan Šiftar, ki po očetovi smrti s sodelavci skrbi za urejenost vrta, predsednik slovenske borbevske organizacije dr. Janez Stanovnik in v imenu univerze v avstrijskem Linzu, ki nosi ime po znamenitem astronomu Johannesu Keplerju (1571-1630) - ta je leta 1598 skupaj z ostalimi protestantskimi učenjaki pred preganjanjem pribežal v Petanje - ameriški profesor, raziskovalec Keplerjevega življenja in dela dr. Michael John. Dr. Luthar je poudaril, da spada med najbolj delovna leta v življenju fundacije leto 2001, ko sta med drugim izšla Šiftarjev zbornik in zloženko o vrtu

Ob pomniku v Šiftarjevem vrtu v Petanjcih (od leve) dr. Oto Luthar, Marjan Šiftar, dr. Anton Vratuša, dr. Janez Stanovnik in Ernest Ebenšpanger

ZU, po kateri Šiftarjev sin Marjan za 50 let za en evro letne najemnine oddaja gospodarsko posloplje ZRC SAZU za ureditev raziskovalne postaje.

Akademik dr. Vratuša je v svojem poročilu izpostavil štiri po njegovem najpomembnejše projekte ustanove, to so tri mednarodna znanstvena srečanja Protestantizem - zatočišče izgnanih v Petanjcih (leta 1999), Sezonstvo

sredi julija prihodnje leto. V letu 2001 je ustanova skupaj z Univerzo v Mariboru izdala zbornik o življenju in delu prof. dr. Vaneka Šiftarja (1909-1999) z naslovom Pravo, narod, kultura. Na mariborski univerzi so v letu 2002 na pobudo Šiftarjeve fundacije organizirali mednarodni simpozij o dr. Avgustu Pavlu, zgodovinarju, jezikoslovcu in etnologu s Cankove, ki je deloval predvsem na

ma Krik talcev, leto kasneje Bolnišnica Franja in letos Biseri slovenske poezije upora, k sodelovanju so pritegnili tišinsko občino in osnovno šolo ter gimnaziji v Murski Soboti in Ljutomeru. Prihodnje leto bo dan spominov in tovaršstva 6. maj posvečen Mišku Kranjcu in njegovi Zlatni besedi. V letu 2005 načrtujejo izid dveh vodičev, po Šiftarjevem vrtu ter po stezah kulturne in naravne dediščine v Krajinskem parku Goricko. Na včerajšnji skupščini so potrdili novega predsednika uprave, dosedanjí predsednik prof. Luthar je funkcijo iz osebnih razlogov predal Alojzu Flegarju, ki je od vsega začetka zelo aktiven v fundaciji, nazadnje je bil župan tišinske občine.

Po skupščini so v petanjskem vrtu na Šiftarjevi domačiji slovesno odkrili pomnik preganjanim protestantskim učenjakom in Keplerju, o njem sta spregovorila dr. Luthar, ki je opozoril na visoko stopnjo tolerance, ta je po njegovem tradicionalna vrednota sveta ob Muri, in dr. Michael. Predsednik borbevske organizacije dr. Stanovnik pa je med drugim poudaril, da ravnina še vedno spodbuja svobodomiselnost ljudi ob Muri, čeprav je treba za to, da bi dosegli "svobodo" povzročiti klasi "in-

NOVEMBER:

- Srečanje raziskovalcev, ekspertov za romska vprašanja in predstavnikov romske skupnosti; ZRC SAZU in Ustanova; ZRC, Ljubljana.
- Ustanova podpre projekt »Uvajanje otrok v znatnosti in tehnologiji«; nosilca: ravnatelj OŠ Kuzma in OŠ Puconci.

Uprava za Vrt: ureditev poti v Vrtu, postavitve slovenske in angleške informativne table ob vhodu v Vrt.

2005

PUBLIKACIJE

- **Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost – zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja, Murska Sobota, 14. in 15. julija 2003**, glavni urednik: Jože Vugrinec; Ustanova, Petanjci, 438 str.
- **Romski zbornik – Romano kedijpe, 2005**, uredil Geza Bačič; Ustanova, Petanjci in Zveza Romov Slovenije, Murska Sobota, 117 str.
- **Pisec sedmerih luči – zbornik s simpozija o Miklošu Kuzmiču, Moravske Toplice, april 2004**, uredil Lojze Kozar ml.; Ustanova, Petanjci, Občina Moravske Toplice in Pomurski naddekanat, Murska Sobota, 183 str.

Izšel je zbornik s simpozija o Miklošu Kuzmiču

Prekmurski pisec sedmerih luči

Z več zornih kotov osvetljena "ena vodilnih osebnosti med ustvarjalci slovenske književnosti v starem slovenskem jeziku med Muro, Rabo in Zalo"

Občina Moravske Toplice, Pomurski naddekanat Murska Sobota in Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci so založili in izdali zbornik z lanskega simpozija o prekmurskem duhovniku in pisatelju Miklošu Kuzmiču (1737, Dolnji Slaveči, Kukojca - 1804, Kančevci, Benedikt).

Uvodnim besedam urednika Lojzeta Kozarja ml. ter pozdravnima nagovoroma moravskotopliškega župana Franca Cipota in patra Donata Kranjca, župnika v Kančevcih, ki je 21. Kuzmičev

- za "osrednjega pisatelja protestantskega (luteranskega) okoliša". Vratuša povzema oceno, ki jo je 1901 v Ljubljanskem zvonu v spisu Ogrski Slovenci objavil Anton Trstenjak: "Protestantski duhovniki so pisali za svoje ovce, ustanovili so si torej svojo književnost; a katoliški duhovniki so pisali knjige za svoje župljane, ustanovili so si tudi svojo posebno književnost. Vendar radi tega ne delimo njih književnosti na dveje, ker književnosti ne ločimo po veri, nego po jeziku."

jini dr. Stanislav Zver prikazuje osebnost škofa Janosa Szilyja, ki je bil Kuzmičev mecen, prof. Jože Vugrinec iz Pokrajinske inštitutske knjižnice v Murski Soboti predstavlja sedem izvirnih knjižnih del Mikloša Kuzmiča, mag. Franc Kuzmič iz Pokrajinskega muzeja opisuje delež dr. Smeja pri odkrivanju Kuzmičeve osebnosti in njegovega dela, dr. Vinko Škafar razpravlja o prekmurskih katoličanih in kajkavskih verskih knjigah do leta 1777, danes že pokojni dr. Mihael Kuz-

MAJ:

- **Dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): Žlahtna Miškova beseda**; častni gosti in govorniki: pesnik in pisatelj Dušan Šarotar, Matevž Oman, Andrej Bakovnik in Matjaž Kranjec; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, OŠ Dol, OŠ Stražišče Kranj, OŠ Miška Kranjca Velika Polana, Gimnazija Murska Sobota; Ustanova; zasaditev spominskih dreves iz Velike Polane in Gorenjske.

Z včerajšnje komemorativne slovesnosti Žlahtna Miškova beseda v petanjškem vrtu spominov in tovarištva

Kranjčevo delo ima evropsko razsežnost

Včeraj so v vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih pripravili že četrto komemorativno slovesnost ob 9. maju, dnevu zmage nad fašizmom. Letošnje vodilo prireditve, ki jo organizira Ustano-

nica Franja in lani Biseri slovenske poezije. Tudi letos so k sodelovanju povabili dijake Gimnazije Murska Sobota. Včerajšnje prireditve se je udeležilo veliko ljudi, ki so lahko med drugim slišali

OKTOBER:

- Predstavitev zbornika »Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost«; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Nastaja še en zbornik Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija s sedežem v Petanjcih

Prekmurska slovstvena ustvarjalnost v knjigi

Publikacija je plod mednarodnega znanstvenega srečanja, ki je bilo 14. in 15. julija lani v Murski Soboti

V Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija s sedežem v Petanjcih pripravljajo zbornik z naslovom Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost. V njem bodo objavljene predavanja, priloge in fotografsko gradivo, ki je bilo predstavljeno na mednarodnem znanstvenem srečanju pod istim naslovom 14. in 15. julija lani v Murski Soboti. Po navedbah glav-

na slovstvena ustvarjalnost. V njem bodo objavljene predavanja, priloge in fotografsko gradivo, ki je bilo predstavljeno na mednarodnem znanstvenem srečanju pod istim naslovom 14. in 15. julija lani v Murski Soboti. Po navedbah glav-

na mednarodnem znanstvenem srečanju pod istim naslovom 14. in 15. julija lani v Murski Soboti. Po navedbah glav-

zbornik, ki bo stal 1,2 milijona tolarjev, bodo zagotovili fundacija, ministrstvo za kulturo in Avstrijski inštitut za južno in vzhod-

- Začetek izgradnje Raziskovalne postaje ZRC Prekmurje; Vrt, Petanji.

Petanji: S prekmursko izpostavo ZRC SAZU nadaljuje regionalizacijo raziskav

Simbolični začetek gradnje Raziskovalne postaje Prekmurje

Oto Luthar: "Ne gre za konkurenco v raziskovalnem delu domačim raziskovalcem, ampak za to, da ostane doma vsaj del znanja in kapitala!"

V okviru Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija je Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) Ljubljana v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih simbolično začel z gradnjo svoje izpostave z naslovom Raziskovalna postaja Prekmurje. Včeraj so o tem ter o seji uprave in programskega sveta fundacije govorili tudi na predstavitvi zbornika Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost v soboškem gradu.

Direktor ZRC SAZU prof. dr. Oto Luthar, prekmurski rojak, je ob tej priložnosti poudaril, da je to za njihovo ustanovo "že utečen način regionalizacije raziskovalnega dela na področjih, ki jih pokrivamo. Imamo že manjšo izpostavo v Tolminu, nekoliko večjo v Novi Gorici, Geološki inštitut je v Postojni, manjša raziskovalna postaja naših biologov je v Savinjski dolini". Dodal je, da ne gre za konkurenco na področju raziskovalnega dela zelo kakovostni in številni skupini raziskovalcev v Pokrajinskem muzeju v Murski Soboti, ampak za to, da bi vsaj del znanja in kapitala ostal in se plemenitil v domači regiji. Celotni stroški investicije s potrebno opremo so ocenjeni na nekaj manj kot 40 milijonov tolarjev, do zdaj so zagotovili 15 milijonov tolarjev. Z deli bo izvajalec, ki je kooperant podjetja SCT, začel v prvi polovici novembra. "V tem času bomo," tako Luthar, "skušali najti dodat-

Branko Žunec

Simbolično zaznamovanje začetka gradnje izpostave ZRC SAZU z imenom Raziskovalna postaja Prekmurje v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih

na sredstva za ta projekt. Podjetje Mura, ki ni v rožnatem položaju, nam je z donacijo zagotovilo milijon tolarjev, kar toliko bolj cenimo. Dogovarjamo se tudi s podjetjem Pomgrad kot enim od izvajalcev. Nekaj bo primaknila fundacija. Če bo šlo po načrtih, naj bi postaja v dveh letih začela z delom. V tem trenutku pa se mi zdi bolj pomembno kot denar, da se z izrazi pripravljenosti na sodelovanje z nami v Prekmurju nekaj premakne vsaj na simbolični ravni."

Akademik prof. dr. Vratuša je pojasnil, da je tudi obsežni zbornik Prekmurska narečna slovstvena

ustvarjalnost eden od petih projektov, ki je načrtoval že pokojni prof. dr. Vanek Šiftar (1919-1999), prvi zbornik obsega gradivo o protestantih in protestantskem gibanju v Prekmurju, drugi predstavlja Šiftarjevo življenje in delo, tretji zajema problematiko sezoncev in izseljencev, četrti govori o Romih. Izpostavil je zelo dobro sodelovanje fundacije z ZRC SAZU ter dvema fakultetama, pravno in pedagoško, Univerze v Mariboru. O najnovejši publikaciji na kar 440 straneh, ki je nastala na osnovi znanstvenega srečanja z enakim naslovom, kot ga nosi zbornik, 14. in 15. julija

2003 v Murski Soboti so spregovorili glavni urednik **Jože Vugrinec**, **Franci Just**, tehnični urednik **Franc Mesarič**, akademik prof. dr. Vratuša in akademikinja **prof. dr. Zinka Zorko**. Poudarili so, da delo ni končano in da gradivo, ki je zbrano v treh poglavjih pod naslovi Prekmurski jezik, Prekmursko narečno slovstvo ter Narodopisje in družbeno okolje, ponuja veliko iztočnic za nadaljnja preučevanja in raziskovanja prekmurske narečne slovstvene ustvarjalnosti, ki se je nadaljevala tudi po tem, ko je bila pokrajina 1919 združena z matično Slovenijo.

Branko Žunec

- **Dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve): Štefan in Mikloš Küzmič – orača na njivi našega starega slovenskega jezika;** častni gost in govornik: akademik in pesnik Ciril Zlobec; v programu so sodelovali: pevski zbor Pavlove hiše iz Potrne, OŠ Tišina, Gimnazija Murska Sobota, OŠ Puconci; Ustanova; spominski drevesi v spomin obeh »oračev« sta zasadila pomožni škof mariborske nadškofije dr. Jožef Smej in škof Evangeličanske cerkve v Sloveniji mag. Geza Erniša.

Že peti Dan spominov in tovarištva na Šiftarjevini v Petanjcih

Intelektualca Štefan in Mikloš Küzmič, orača na njivi prekmurščine

Šiftarjev vrt bo danes prizorišče tradicionalne prireditve - Slavnostni govornik bo pesnik in akademik Ciril Zlobec - Nastopile bodo kulturne skupine iz Avstrije in Slovenije

Šiftarjeva fundacija s sedežem na Petanjcih v sodelovanju z občino Tišina, s Pavlovo hišo iz avstrijske Potrne, z Gimnazijo Murska Sobota ter

Oba znamenita moža sta osrednja prekmurska intelektualca iz 18. stoletja, prvi je bil evangeličan, drugi katoličan in sta najbolj zaslužna za ohrani-

ga župana **Jožefa Poredoša**. V kulturnem programu bodo nastopile kulturne skupine in zbori iz Avstrije in Slovenije. Gimnaziji in gimnazijke iz

ni začeto urejanje Raziskovalne postaje Prekmurje, ki predstavlja prekmursko izpostavo Znanstveno-raziskovalnega centra (ZRC) SAZU. Po besedah di-

AVGUST:

- **Zaključek projekta »Kolesarska pot – povežimo некоč skupni cerkveni prostor Puconci–Bad Radkersburg«;** v pot vključen tudi Vrt kot ena od postaj; v vseh gradivih in usmerjevalnih oznakah poti je posebej predstavljeno bivanje Johanna Seplerja na Petanjcih.

Strukovci: Še en dragocen kamenček v mozaiku prekmurske zgodovine

Povezali bodo некоč skupni cerkveni prostor

Tematska kolesarska pot v dolžini 44 kilometrov bo povezala zgodovinski prostor protestantov med Puconci in avstrijsko Radgono

Včeraj so predsednik podružnice Slovenskega protestantskega društva Primoža Trubarja v Murski Soboti Geza Farkaš, vodja projekta Leon Novak, evangeličanski duhovnik v Murski Soboti in strokovni sodelavec Franc Küzmič, kustos v Pokrajinskem muzeju v Murski Soboti pri spomeniku znanemu protestantskemu književnemu ustvarjalcu Števanu Küzmiču (Strukovci, 1732 - Šurd, 1779) v Strukovcih - tu je tudi Küzmičeva rojstna hiša - predstavili projekt Povežimo некоč skupni cerkveni prostor

gotavlja EU, 3,7 milijona Agencija RS za regionalni razvoj, 2 milijona občina Puconci in 200 tisočakov omenjeno društvo, so povezati некоč skupni cerkveni prostor, vzpostaviti prijateljske stike in zbrati vsa zgodovinska dejstva o protestantizmu. Izmenjava podatkov že poteka, na osnovi evidentiranja in popisa so izdelali seznam vseh sakralnih in etnoloških spomenikov, ki so pomembni za zgodovino protestantov, hortikulturno so uredili okolico Küzmičevega spomenika v Strukovcih, ga popravili ter postavili objekt za razstavo spominske-

la v Puconcih leta 1783 ustanovljena evangeličanska cerkvena občina, ki je vključevala prebivalce avstrijske Radgone. Po takratnih določilih so izvrševali pogrebe ob cerkvah, tako da so bili radgonski protestanti pokopani v Puconcih. Matičnost puconске cerkvene občine je veljala za avstrijsko Radgono do preoblikovanja cerkvene in upravno-politične reorganizacije. Eden od dokazov za nadaljevanje te navezanosti je odločitev takratnega seniorja evangeličanske cerkve v Sloveniji **Aleksandra Kerčmarja**, da je v drugi polovici 20. stoletja

PUBLIKACIJE

- **Dnevi spominov in tovarištva na Petanjcih**, uredil akad. dr. Anton Vratuša; Ustanova, Petanjci, 112 str.

DEJAVNOSTI

MAJ:

- **6. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): O Vrba! srečna, draga vas domača**; častna gostja: novinarka RTVS Mirjam Muženič; govorniki: akad. dr. Anton Vratuša, Mirjam Muženič, Jožef Skalič in Martina Repinc; v programu so sodelovali: Gimnazija Murska Sobota, Gimnazija Kranj, OŠ Tišina, OŠ Kuzma, Dvojezična OŠ Gornji Senik, Glasbena šola Monošter; Ustanova; zasaditev spominskih dreves iz Vrbe in Porabja.

Šesti dan spominov bo Prešernov

Nadaljuje se oktobra 2005 začeto urejanje Raziskovalne postaje Prekmurje, ki predstavlja prekmursko izpostavo Znanstvenoraziskovalnega centra (ZRC) SAZU

je bila tema Krik talcev, leto kasneje Bolnišnica Franja, nato Biseri slovenske poezije, v letu 2005 Žlahtna Miškova beseda, posvetili so jo **Mišku Kranjcu** in njegovi ustvarjalnosti, in lani **Štefan in Mikloš Küzmič**, orača na njivi našega starega slovenskega jezika.

Po himni vrta, Kajuhovi pesmi Bosa pojdiva, dekle, obsorej, bo sledil kulturni program z nagovori predstavnikov soorganizatorjev dneva spominov in

NOVEMBER:

- **Znanstveni posvet »Panonski prostor in ljudje ob dveh tromejajah«**; INV, Ljubljana, Odbor SAZU za proučevanje narodnih manjšin, ZRC SAZU; Murska Sobota.

Usodno zaznamovani z mejami

Na znanstvenem posvetu v Murski Soboti so ugledni strokovnjaki in poznavalci razčlenili življenje ljudi ob dvojni tromeji Slovenije z Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško

BRANKO ŽUNEC
Z obiskom Krajinskega parka Goričko (KPG) s sedežem pri

vznokov in posledic vztrajnega razvojnega nazadovanja Pomurja za ostalo slovenijo poudarila, da je rešitev v bistveno večjih

- Uprava Ustanove vodi aktivnosti, s katerimi podpira izgradnjo RP ZRC Prekmurje.

2008

PUBLIKACIJE

- **Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih – vodnik v slovenščini in angleščini**, uredila Lela B. Njatin; Ustanova, Petanjci in ZRC SAZU, Ljubljana, 32 + 32 str.
- **Goričko – na zelenem otoku presahlega morja – vodnik po znamenitostih občin z območja Krajinskega parka Goričko**, uredili Franci Just, Franc Kuzmič in akad. dr. Anton Vratuša; Ustanova, Petanjci, 136 str.
- **Panonski prostor in ljudje ob dveh tromejeh – zbornik referatov na znanstvenem posvetu v Murski Soboti, 9.–11. november 2007**, uredila Vera Klopčič, Anton Vratuša; SAZU, Ljubljana, Ustanova, Petanjci in INS, Ljubljana, 359 str.

DEJAVNOSTI

MAJ:

- **7. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve): Trubarjeva beseda**; častni gost in govornik: predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, OŠ Apače, Srednja dvojezična šola Lendava, Gimnazija Murska Sobota; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Trubarjeva beseda v Šiftarjevem vrtu

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in slovensko protestantsko društvo Primoža Trubarja sta včeraj z občino in OŠ Tišina, OŠ Apače, srednjo dvojezično šolo Lendava in gimnazijo Murska Sobota v Šiftarjevem vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih pripravila že sedmo mladinsko kulturno prireditev Dan spominov in tovarištva. Letošnjo pod naslovom Trubarjeva beseda so posvetili 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja.

Čas in razmere, v katerih je živel in deloval Trubar, so - po himni vrta, pesmi partizanskega pesnika Karla Destovnika Kajuha Bosa pojdiva, dekle, obsorej in uvodnih nagovorih - z nastopom Lubi Slovenci predstavili

učenci OŠ Apače. Slavnostni govornik, predsednik omenjenega društva **Viktor Žakelj**, je najprej opozoril na pomen vrta, ki nosi ime po uglednem profesorju in intelektualcu dr. Vaneku Šiftarju (1909-1999), na kulturo dialoga, ki ga "ta posvečeni kraj" simbolizira, na vlogo in poslanstvo Trubarja, "ki je vse, kar je storil in napisal, ustvaril z vero iz vere. Zavedal se je slovenskih korenin. Ampak Trubarjeve vere je na Slovenskem ostalo bore malo. A ostali so produkti obče kulturne vrednote. Dal nam je tiskano besedo in prve teološke razprave. Povezal nas je z Evropo. Kot mlinarjev sin je stal na začetku slovenske etnogeneze. Po petsto letih se ta mož, ki je napisal kakih

Trubarjev čas in razmere so z nastopom Lubi Slovenci Primoža Trubarja predstavili učenci OŠ Apače. (Branko Zuneč)

26 knjižnih del, vsi protestantski pisci pa blizu 56, vrača med nas" Obžaloval je, da Univerza v Ljub-

ljani ni sprejela predloga društva, naj bi se ljubljanska alma mater imenovala po Trubarju. (bž)

OKTOBER:

- Obisk predstavnikov turističnih agencij v Vrtu in pogovor o sodelovanju; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Predstavitev vodnika »Goričko – na zelenem otoku presahlega morja«; Ustanova; Tišina.

Izšel bo vodnik po Goričkem

Na Tišini se je sestala uprava Ustanove dr. Šiftarjeve fundacija. Med aktualnimi nalogami so obravnavali priprave na bližnji izid vodnika po poteh kulturne in naravne dediščine pod naslovom Goričko - Na zelenem otoku presahlega morja, ki je delo več avtorjev.

Med njimi je tudi prekmurški rojak, akademik **prof. dr. Anton Vratuša**. Vodnik bodo predstavili na tradicionalni prireditvi ustanove pred dnevom reformacije, 24. oktobra, na Tišini, slovesnost pa se bo nadaljevala v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih. Če bo

šlo vse po načrtih, naj bi v vrtu ob tej priložnosti tudi slovesno odprli raziskovalno postajo Znanstveno-raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Najbolj si za to prizadeva direktor centra **prof. dr. Oto Luthar**, prav tako prekmurški rojak. (bz)

NOVEMBER:

- Tehnični prevzem Raziskovalne postaje ZRC Prekmurje; ZRC SAZU; Vrt, Petanjci.

Setev in žetev Šiftarjeve fundacije

Na Tišini so predstavili vodnik po Goričkem, na Petanjcih pa odprli raziskovalno postajo ZRC Prekmurje

BRANKO ŽUNEC

Ustanova Dr. Šiftarjeve fundacija in občina Tišina sta včeraj na Tišini predstavili vodnik po znamenitostih občin z območja Krajskega parka Goričko (KPG), potem pa so na Petanjcih v Vrtu spominov in tovarištva družine Šiftar odprli raziskovalno postajo ZRC Prekmurje.

Eden od urednikov, akademik **prof. dr. Anton Vratuša**, pisec uvodnika, je poudaril, da je vodnik "vabilo k nadaljnjemu raziskovanju Goričkega", da "si želimo pripomb, saj ta knjiga ostaja odprta" in da "je delo končano pred dnevom reformacije, ko ustanova pregleduje svoje delo in pripravlja program za naprej". Spomladi, v maju, ko je v vrtu od leta 2001 vsako leto mladinska kulturna prireditev pod naslovom Dan spominov in tovarištva, pa je za fundacijo po Vratuševih besedah dan setve. Pri delu vodnika so poleg Vratuše kot urednika in avtorja sodelovali še **Franci Just** in **Franc Kuzmič** ter **Štanka Dešnik**, **Branko Kerma**, **Metka Pujs**, **Janec Baladič** in **Jelka Plšajd**. Avtorskim besedilom sledi tako imenovani geselski del oziroma krajevni kazipot, v katerem so preprosto in nazorno, v sliki in besedi, ki vključuje tudi kulturnozgodovinsko in naravno dediščino, predstavljene

občine v KPG; Cankova, Rogasovci, Kuzma, Grad, Puconci, Gornji Petrovci, Šalovci, Hodoš, Moravske Toplice, Kobilje in Dobrovnik. Dodano je še kazalo osebnih imen. Fotografije so delo **Miška Kranjca mlajšega**, na sprednjem in zadnjem ščitnem ovitku pa sta objavljena splošni zemljevid ter zemljevid naravnih in kulturnih znamenitosti Goričkega. Publikacija manjšega formata na 136 straneh je izšla ob peti obletnici razglasitve KPG. Predstavitvi vodnika je v vrtu sledila slovesna otvoritev raziskovalne postaje ZRC Prekmurje, trak so prerezali predstavniki donatorjev, sponzorjev in izvajalcev del. Direktor ZRC SAZU **prof. dr. Oto Luthar** je povedal, da je nalozba, ki so jo pripravili dve leti, ideja pa je bila sprožena že 1995, stala 350 tisoč evrov, kakih 8000 evrov so porabili za opremo.

Donatorjev je 34, posameznikov in podjetij, večina jih je iz Prekmurja, imena vseh so vklešana v stopnice, ki vodijo v prvo nadstropje postaje. Postaja je trenutno še brez pohištva in opreme, od 1. oktobra pa sta v njej zaposleni prvi mladi raziskovalki **hanka Huber** iz Gorice v občini Puconci in **Klaudija Sedar** iz Križevcev na Goričkem, prva je profesorica slovenščine in sociologije in se bo ukvarjala z vlogo žensk v Prekmurju v zgodovinski

Trak na otvoritvi raziskovalne postaje ZRC Prekmurje so prerezali predstavniki donatorjev, sponzorjev in izvajalcev del. (Branko Žunec)

hanka Huber in Klaudija Sedar (od leve), prvi zaposleni raziskovalki (Branko Žunec)

DECEMBER:

- V RP ZRC Prekmurje začneta delati dve mladi raziskovalki.

Uprava za Vrt: prve klopri v Vrtu, sklenitev pogodbe o zavarovanju Vrta, prva pogodba o vzdrževanju Vrta z zunanjim izvajalcem.

DEJAVNOSTI

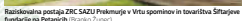
- Širši posvet o načrtu vzdrževanja Vrta; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- **8. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve):**
Dr. Vanek Šiftar – sin prekmurske ravnice; častni gost in govornik: predsednik RS dr. Danilo Türk; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, violinistka Kristina Šuklar, Gimnazija Murska Sobota; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Današnje obletnice konca druge svetovne vojne so se s predsednikom države dr. Danilom Türkem spomnili že včeraj v Vrtu spominov in tovarišstva na Petanicih.

- Prva likovna razstava v dvorani RP ZRC Prekmurje: Franc Mesarič, »Kopalci«, Vrt, Petanjci.
- Sklenjen dogovor o sodelovanju med Ustanovo in ZRC SAZU.

Pred letom dni so v Vrtu spominov in tovarištva na Petanicih odprli dislocirano enoto ZRC SAŽL

[illegible][illegible]

Pomurje - čudovit center za dva tisoč študentov?

[illegible]

poveda, da "bi lahko bilo Pomurje le dovtič center in do dva tisoč študentov naslednjih petletnih let, kar bi bilo preveč." Na drugi strani pa je profesor dr. Lj. Lutarhup "dobro izlozil". Po njegovem bi lahko institucije na novo postavili Raziskovalno-izobraževalno središče RZIC, na Rjavetski postajo Prekmurje RZC, SAZI in Patakovici, Pomurski akademski center, na Slovenski cesti, na družinski hiši, na Koroški 1. univerzi in doktorici znanosti iz Pomurja - vseh pomurskih izobraženih in najvplivnejših akademskih naslovov po neuračunljivih podatkih iz krepko 60 letne regionalno razvlečene zgodovine (BRAJ Muja, ostale razvelečane uspešne podizpene in pomurske akademske. Udeleženci pogovora, na katerem so sodelovali le dr. Milan Svetec, Danilo Krapež, dr. Dejan Horvatič in profesor dr. Lj. Lutarhup, so se na koncu "je BRA Muja izgovarila zalet, kar se optika države spreminjala, kar razvelečane agencije sploh lahko naredijo" da se je za to brez "dobro poveda".

- Sklenjen sporazum o sodelovanju med Ustanovo in JZ KP Goričko.

- V ujmi v Vrtu poškodovanih 21 dreves.

V Vrtu spominov padlo 21 drevesnih očakov

Kar 21 smrekam, bukvam in drugim drevesnim očakom v Vrtu spominov in tovarištvu na Petanjcih, ki je vložek družine Šiftar v dr. Šiftarjevo fundacijo in kjer je kakih 600 drevnin z vsega sveta, ni uspelo kljubovati orkansnemu vetru, ki je pred tednom dni, 16. junija, pustošil po Pomurju. Po besedah **Marjana Šiftarja**, ki z družino skrbi za domačijo pokojnega očeta prof. dr. Vaneke Šiftarja, so pri odpravljanju posledic ostali sami, podobno se jim je zgodilo lani, saj še vedno ni nič od obljubljene pomoči za odpravo škode, ki so jo utrpeli zaradi ujme 13. junija lani. "Dani Kolman, sosed na Petanjcih, družinski prijatelj od otroških let in skrbni vzdrževalec vrta že nekaj dni, ob nepogrešljivih strokovnih usmeritvah dr. **Aleksandra Šiftarja** odpravlja velike, nekatere tudi nepopravljive škodne posledice te naravne nesreče," je povedal Marjan Šiftar. **(bž)**

- **Predstavitev zbornika »Panonski prostor in ljudje ob dveh tromejajah«;** Ustanova, SAZU, Ljubljana, Inštitut za narodnosti, Ljubljana; PIŠK, Murska Sobota.

Prekmurci patrioti, a tudi svetovljani

Zanimivi utrinki ob predstavitvi zbornika Panonski prostor in ljudje ob dveh tromejajah

BRANKO ŽUNEC

Po predstavitvi v Ljubljani so zbornik Panonski prostor in ljudje ob dveh tro-

nje kulture iz rutinskih v inovacijam naklonjene navade in prakso odlično izhodišče za nadaljnja preučevanja in raziskovanja v Pomurju, opozoril na gloslo akademika **prof. dr. Jožeta Pirjevca** Ob Muri se marsikaj dogaja in sklenil z ugotovitvijo, da je Prekmurec patriot, a vse bolj tudi svetovljan.

"Najbrž so tudi stečaji posledica nizke izobrazbe," je v razpravi menila doc. dr. **Petka Kornič Horvat** z mari-

Najbolj črni scenarij za Muro - prezaposlitev dela šivilj na kmetije?

OKTOBER:

- **Zaključna svečanost literarnega natečaja;** častni gost: predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj; Ustanova in Zavod za šolstvo RS – OE Murska Sobota.

NOVEMBER:

- Obisk Kaliopi in Vasila Zafirčeva, Makedonija; Vrt, Petanjci.
- Obisk pomožnega škofa mariborske nadškofije dr. Jožefa Smeja; Vrt, Petanjci.

DECEMBER:

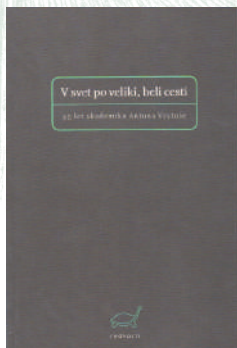
- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razpis literarnega natečaja za OŠ in SŠ v Pomurju »Sprehajal sem se po Vrtu spominov in tovarištvu«; Ustanova in Zavod za šolstvo RS – OE Murska Sobota.

Uprava za Vrt: postavljena karta o Mreži botaničnih vrtov in arboretumov v Sloveniji; sklenjena še dodatna pogodba o zavarovanju Vrta.

2010

PUBLIKACIJE

- **V svet po veliki, beli cesti – 95 let akademika Antona Vratuše**, uredil Franci Just; Ustanova, Petanjci in Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, Murska Sobota, 107 str.
- **2. Šiftarjev zbornik; »Bosa hodiva, dekle, obsorej«**, uredila Alenka Leskovic; Ustanova, Petanjci, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru in založba GV, Ljubljana, 284 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Posvet vodstva Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije s predsednikom Janezom Stanovnikom na čelu s širšim zborom Zveze združenj borcev za vrednote NOB iz pomurske regije; Vrt, Petanjci.

MAREC:

- **Predstavitev monografije »V svet po veliki beli cesti ...«; slavnostni nagovor: bivši (prvi) predsednik RS Milan Kučan; PIŠK, založba Franc-Franc in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.**

Vratuševa hoja v svet po veliki,
beli cesti - tudi v knjigi

Ob 95. obletnici rojaka, akademika prof. dr. Antona Vratuše, so pokrajinska in študijska knjižnica, založba Franc-Franc, ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, mestna občina Murska Sobota in občina Grad v soboški knjižnici pripravili lepo obiskano slovesnost pod naslovom V svet po veliki, beli cesti. Tako je tudi naslov knjige avtorja Mirka Munde, upokojenega Večeroškega časnikarja in urednika, ki so jo ob tej priložnosti predstavili kot "novinarski reportažni portret". Nosilno besedilo predstavlja Mundov pogovor z akademikom, sledijo pričevanja dr. Janeza Stanovnika, prof. Jožeta Vugrinca, doc. dr. Mitje Slavinca, Antona Štihca in Daniela Kalamarja in Vratuševa bibliografija, ki je delo mag. Franca Kuzmiča.

APRIL:

- Obisk prvega predsednika RS Milana Kučana; Vrt, Petanjci.

MAJ:

- **9. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): Jambori spominov in dobrega sosodstva – Bela krajina;** častna gosta in govornika: akademik, pesnik Tone Pavček in župan Občine Semič Janko Bukovec; v programu so sodelovali: Folklorna skupina Semiška ohcet, OŠ Semič, OŠ Tišina, Gimnazija Murska Sobota; zasaditev spominskih dreves iz Bele krajine in z otoka Rab, nekdanjega italijanskega koncentracijskega taborišča.

Druženje Prekmurcev in Belokranjcev

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je včeraj v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih pripravila že deveti dan spominov in tovarištva, ki je povezan z 9. majem, dnevom zmage nad fašizmom in nacizmom ter dnevom Evrope. Na lepo obiskani mladinski kulturni prireditvi pod naslovom Jambori spominov in dobrega sosodstva, tema Bela krajina, so nastopili folklorna skupina Semiška ohcet, učenci osnovnih šol Semič in Tišina ter dijaki murskosoboške gimnazije. Na slovesnosti, ki so jo končali s sajenjem spominskih cepik, je bil slavnostni govornik akademik in slovenski pesnik bard Tone Pavček. "Sem v ta prelepi vrt je prišla pokrajina k pokrajini, dežela k deželi, da bi se družili. Tako tudi tu nastaja pesem. V času, ki ga na veliko polnijo zlo, prepri in razdori, sovraštvo vseh vrst, zmagujejo tu bližina, razumevanje, veselje do življenja, vesoljna misel, zapisana na jamborih tovarištva," je menil pesnik. Akademik dr. Anton Vratuša je napovedal, da bo naslednja, deseta prireditev prvi dan v maju prihodnje leto v znamenju drugega jambora, namreč slovenske istre. (B2)

- Otvoritev razstave akad. slikarja Zdenka Huzjana; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Sklenjen dogovor o sodelovanju med Ustanovo in Biotehnično srednjo šolo Rakičan.
- Gospodar Vrta prof. dr. Aleksander Šiftar opravi celovit, strokovni popis drevesnega fonda in drugega rastlinja v Vrtu; začetek priprav za nov razvojni načrt za Vrt, Petanjci.
- Obisk prof. dr. Dušana Pluta in prof. dr. Ludvika Toplaka; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- Otvoritev razstave akademskega slikarja Sandija Červeka; Ustanova; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Obisk učencev in učiteljskega zbora OŠ Tišina – začetek novega poglavja sodelovanja med Ustanovo in OŠ Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.

OKTOBER:

- **Predstavitve drugega Šiftarjevega zbornika »Bosa pojdiva, dekle, obsorej«;** Ustanova in partnerji; Vrt, Petanjci.

Drugi Šiftarjev zbornik Bosa pojdiva, dekle, obsorej

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija s sedem v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru in GV Založba v Ljubljani so založniki drugega Šiftarjevega zbornika z naslovom Bosa pojdiva, dekle, obsorej, pred dnevi so ga predstavili v prostorih Raziskovalne postaje Prekmurje ZRC SAZU na Petanjcih. Tako kot prva zajetna publikacija z naslovom Pravo – narod – kultura ie

prekmurskega znanstvenika, pravnika, politika, humanista, raziskovalca, etnologa, pedagoga, pesnika in še marsikaj drugega.

V knjigi - glavna urednica je doc. dr. **Etelka Korpić Horvat**, odgovorna pa **Alenka Leskovic** -, so v dveh delih zbrani prispevki 20 avtorjev, začne pa se z govorom akademika, pesnika in urednika **Toneta Pavčka**, ki ga je ta imel na nosilci v Vrtu na Petanjcih 7

murska regija zaradi posledic gospodarske krize spet na veliki preizkušnji. Poudarek je na razmišljanjih, kako se v obdobju globalizacije pokrajina ob Muri oblikuje v stičišče evropskih poti in komunikacij in zakaj Pomurje še vedno ostaja na obrobju. S to pokrajino se Slovenija najgloblje zajeda v srednje-evropski prostor, kar je v integrirani Evropski uniji in ob vse bolj dinamičnih novezzovalnih procesih v Evropi in

- **Svečani zaključek literarnega natečaja »Sprehajal sem se po Vrtu spominov«;** slavnostni govornik: minister za šolstvo, znanost in šport dr. Igor Lukšič; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, Gimnazija Murska Sobota, Ustanova, Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota; Vrt, Petanjci.

Končan literarni natečaj Šiftarjeve ustanove

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija bo z današnjo podelitvijo priznanj in pohval udeležencem in njihovim mentorjem slovesno končala literarni natečaj z naslovom **Sprehajal sem se po vrtu spominov** in tovarštva, prireditev z začetkom ob 12. uri bo v občinski dvorani na Tišini. Častni gost in slavnostni govornik bo minister za šolstvo in šport **Igor Lukšič**, v kulturnem programu bodo nastopili učenci OŠ Tišina in dijaki Gimnazije Murska Sobota. Pred slovesnostjo, ob 11. uri, je predvideno srečanje ministra Lukšiča z aktivom ravnateljev pomurskih osnovnih in srednjih šol, po njej naj bi si na Šiftarjevini na Petanjcih še ogledal vrt spominov in tovarštva. **(b2)**

- **Razstava »Od ust do knjige – ljudska pesem med ustnim in tiskanim«;** ZRC SAZU; Vrt, Petanjci.
- **Spominski pohod »Vaneča 2010« – svečani začetek kolesarskega dela pohoda;** Ustanova, Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina; Vrt, Petanjci.
- **Svečanost ob 50-letnici pravnega študija v Mariboru, Pravna Fakulteta Univerze v Mariboru;** v zborniku fakultete ob tem jubileju posebno poglavje o povezanosti ter sodelovanju fakultete in Ustanove.

DECEMBER:

- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Krog zvestih Šiftarjevi fundaciji se širi

Vodilni predstavniki ustanove Šiftarjeva fundacija: od leve Ernest Ebenšpanger, akademik dr. Anton Vratuša in Marjan Šiftar (Branko Žunec)

Po tradiciji je tudi letos ustanova Šiftarjeva fundacija (UŠF) v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih v prostorih ZRC SAZU Raziskovalna postaja Prekmurje organizirala srečanje prijateljev in sodelavcev fundacije. Med priložnostno prireditvijo ob 15. obletnici delovanja ustanove so z zadovoljstvom ugotovili, da se krog ljudi, zvestih UŠF, širi. V začetku je po besedah častnega člana, akademika **dr. Antona Vratuše**, imela le 10 podpornikov in takrat še živega prof. dr. Vaneke Šiftarja, po katerem nosi ime, danes jih je že okrog trideset. Letos se je opazno povečal obisk Vrta, ki naj bi prerasel v šolo v naravi za stare in mlade, zlasti osnovnoškolce in srednješolke. V njem so zasadili nove drevine, obnovili skulpture in poti ter dodali prenovljene informativne table. V počastitev Vratuševe častiljive 95-letnice so v marcu organizirali slovesnost v soboški knjižnici, ob tej

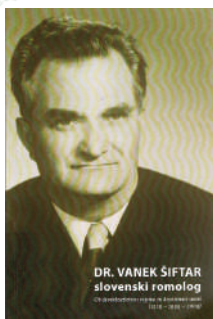
priložnosti je izšla knjiga o akademiku z naslovom **V svet po veliki, beli cesti**, avtor je upokojenik novinar in publicist **Mirko Munda**, v maju so izpeljali že tradicionalno mladinsko prireditev, prvič letos so skupaj z zavodom za šolstvo uspešno izpeljali razpis za učence in dijakke na temo **Sprehajal sem se po vrtu spominov** in tovarštva. Pred kratkim je fundacija izdala še eno knjigo, drugi Šiftarjev zbornik, sodelovala je pri pripravi dveh razstav v prostorih Raziskovalne postaje Prekmurje, organizirala kolesarski del tradicionalnega spominskega pohoda na Vanečo in okrepila sodelovanje s Krajinjskim parkom Goricko, RRA Mura, OŠ Tišina, Biotehniško srednjo šolo v Rakičanu, Paz, kulturnim društvom 7. člen za avstrijsko Štajersko in z lokalnimi odbori zveze borcev. Začenja se priprava projekta prihodnjega razvoja Vrta z njegovo revitalizacijo. **(b2)**

- Razpis literarnega natečaja »Moj sosed« za OŠ in SŠ v Pomurju; Zavod za šolstvo RS – OE Murska Sobota in Ustanova.
- Pogovor z vodstvom Radenske, d. d., o prevzemu generalnega sponzorstva nad Vrtom; Radenci.
- IZUM – razstava ustvarjalnosti v Murski Soboti; OŠ Tišina se je predstavila s celovito predstavitvijo Vrta.

Uprava za Vrt: postavljene klopi, urejene poti, obnovljene skulpture v Vrtu (restavracijski center Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti); prvič smo uspeli pridobiti sodelavca z razpisom javnih del (za 2011); vzpostavljeni elektronska pošta in spletna stran Ustanove; sklenjena pogodba o zavarovanju Vrta.

PUBLIKACIJE

- **Ob Muri in daleč čez – korespondenca dr. Vaneka Šiftarja z nekaterimi pomurskimi rojaki**, uredil Mirko Munda; Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, Murska Sobota in Ustanova, Petanjci, 416 str.
- **Dr. Vanek Šiftar – slovenski romolog (ob devetdesetletnici rojstva in desetletnici smrti 1919–1999–2009)**, uredil mag. Mladen Tancer; Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, Ustanova, Petanjci, Svet Romske skupnosti RS, Murska Sobota, 263 str.

DEJAVNOSTI

FEBRUAR:

- Predstavitev pesniške zbirke Štefana Titana »Sprehod skozi Vrt spominov«; Hotel Radin, Radenci.
- Predavanje »Etnična raznolikost v panonskem prostoru s poudarkom na migracijah«; prof. dr. Jernej Zupančič, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete, Univerza v Ljubljani; Ustanova; Vrt, Petanjci.

MAREC:

- **Prvi Vanekov (ekološki) večer: »Pravo varstvo okolja med utilitarizmom in ekocentrizmom«**; dr. Borut Holcman, predstojnik Inštituta za filozofijo, zgodovino in ikonografijo prava na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Prvi Vanekov večer

Na Petanjcih o pravi varstva okolja med utilitarizmom in ekocentrizmom

BRANKO ŽUNEC

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) in in nevladna okoljska organizacija Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije sta po programu UŠF za leto 2011 v četrtek v prostorih Raziskovalne postaje (RP) Prekmurje ZRC SAZU v Vrto spominov in tovaršstva na Petanjcih organizirala prvi Vanekov ekološki večer (VEČ). Večeri so posvečeni spominu na življenje in delo domačina, prof. dr. Vaneka Šiftarja (1919-1999) pravni.

- Obisk ministra za Slovence po svetu in v zamejstvu akad. dr. Boštjana Žekša; Vrt, Petanjci.
- Obisk pevskih zborov Pinko Tomažič (Trst) in Kombinatke (Ljubljana); Vrt, Petanjci.
- Delovni posvet o aktivnostih v »Pavlovem letu« na Cankovi; vodstvo Občine Cankova in vodstvo Ustanove; Cankova.

Pavlovo leto je združilo predstavnike iz treh držav, od leve predsednik UŠF Ernest Ebenšpanger, predsednica kulturnega društva 7. člen za avstrijsko Štajersko Suzanne Weitman, predsednica slovenske samouprave v Sombotelu/Szombathelyu na Madžarskem Marja Kozar Mukič in sin pokojnega Vaneka Marjan Šiftar. (Branko Zuneč)

Ustanova širi in pogloblja poslanstvo

APRIL:

- Predstavitev knjig mag. Mladena Tancerja »Dr. Vanek Šiftar – slovenski romolog« in Mirka Munde »Ob Muri in daleč čez ...«; Ustanova in INV; SAZU, Ljubljana.
- Večjezična publikacija »Oaza zdravja – Pomurje se te preprosto dotakne«; posebna stran o Vrtu; Ustanova, Tris, Študio za promocijo, trženje in razvoj turizma, Tešanovci.
- Vanekov večer: »Stanje in perspektive biodiverzitete ob Muri z vidika naravovarstva«; direktor JZ KP Goričko dr. Bernard Goršak; ZEG, Ustanova; Vrt, Petanjci.

Raznovrstnost ob Muri

V prostorih Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih bo v četrtek, 14. aprila, z začetkom ob 18. uri drugi t. i. Vanekov ekološki večer, ki ga organizirata Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije (ZEG), na temo Stanje in perspektive biodiverzitete ob Muri z vidika naravovarstva. Uvodničar večera, ki se bo nadaljeval z okroglo mizo, bo dr. **Bernard Goršak**, direktor javnega zavoda Krajinski park Goričko. Glede na to, da je v tem času v pripravi nacionalni energetski program (NEP) in da Holding slovenskih elektrarn predlaga gradnjo dveh ali treh hidroelektrarn na reki Muri, organizatorja pričakuje ta številčno udeležbo kot na prvem večeru in še bolj polemično razpravo. Menita namreč, da "predstavlja visok ekološki in posledično naravovarstveni pomen, ki ga ima območje reke Mure zaradi bogate raznolikosti rastlinskih in živalskih vrst, velik izziv pri oblikovanju prihodnjih politik in strategij razvoja za ljudi, ki živijo ob njem in z njim". (bš)

- Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev OŠ, OŠPP in SŠ; Zavod za šolstvo RS – OŠ Murska Sobota, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Podpisan dogovor z OŠ Tišina; Vrt, Petanjci.

MAJ:

- **10. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): Jambori spominov in dobrega sosedstva – Slovenska Istra;** častna gosta in govornika: ministrica za kulturo Majda Širca in župan Občine Piran Peter Bossman; v programu so sodelovali: Folklorna skupina Saltin, Nova vas, OS Cirila Kosmača, Piran, OS Tišina, Gimnazija Murska Sobota, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Ustanova; zasaditev spominskega drevesa iz slovenske Istre.

Šiftarjeva fundacija povezuje Prekmurje in Slovensko Istro

PETANJCI – Ustanova Šiftarjeva fundacija, ki se ukvarja s kulturno, znanstveno in raziskovalno dejavnostjo, najpogostejše povezano s Prekmurjem, bi rada prispevala tudi k tesnejšemu sodelovanju slovenskih pokrajin. Fundacija, ki jo je v spomin na pravnika in romologa Vaneke Šiftarja iz Petanjcev ustanovilo nekaj prekmurških občin in podjetij, zelo dobro sodeluje s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Ta je na vrtu spominov v prostorih, ki so bili zgrajeni tudi s finančno pomočjo pomurskih podjetij in ustanov, odprta raziskovalno-znanstveno postaja, v kateri delajo mladi raziskovalci. V okviru projekta fundacije Jambori prijetelstva in sodelovanja se bo letos Prekmurcem predstavila slovenska Istra. Po besedah predsednika uprave fundacije Ernesta Ebenšpangerja predstavitev,

ki bo prvi potek v maju v vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih, že pripravljajo občina Piran. Na lanišnji prireditvi so se Prekmurcem uspešno predstavili Belokranjci. »Naš cilj je, da se Slovenci bolje spoznajo in da pripravimo k boljšemu sodelovanju med slovenskimi pokrajinami. Ena od tem, ki zanimajo vedno več Slovencev, je tudi varstvo narave, zato bomo že marca v sodelovanju z Zvezo ekoloških gibanj Slovenije začeli tudi ekološke dneve. Prva tema bodo varovana območja ob Muri, sledile bodo teme z drugih območij države,« je povedal Ebenšpanger. V okviru publicistične dejavnosti v fundaciji pripravljajo ponovno dopolnjenega vodnika po Kriškem parku Goritko v nemškem in angleškem jeziku. Predlani je vodnik izšel v slovenskem jeziku in je bil v kratkem času razprodan. I. G. FOTO: IVAN GARENČAR

Jubilejna prireditev v Vrtu na Petanjcih

Uprava Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) je na včerajšnji seji obravnavala zaključne priprave na tradicionalno mladinsko kulturno prireditev, ki bo jutri (v petek, 6. maja) z začetkom ob 12. uri v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih. Letošnja bo jubilejna, deseta, že drugič bo potekala pod naslovom Jambori spominov in dobrega sosedstva. Lanska gostja je bila občina Semič iz Bele krajine, letos bo to občina Piran iz slovenske Istre. Njen župan **Peter Bossman** bo, tako kot **Majda Širca**, ministrica za kulturo, častni gost in slavnostni govornik. Pripravljajo bogat kulturni program, zasaditev spominskega drevesa in odkritje nove skulpture v Vrtu, delo akademskega kiparja **Štefana Hauka**, domačina iz Murskih Petrovcov. Prireditev, ki je povezana s sporčili in poslanstvi 9. maja, dneva zmage nad fašizmom in nacizmom, ter dnevom Evrope, bodo letos posvetili tudi 70. obletnici ustanovitve OF. (bž)

- **Odkritje skulpture slikarja in kiparja Štefana Hauka »Prekmurški totem«;** Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Odpravljanje zaraščanja kmetijskih zemljišč v Pomurju in Sloveniji – ključni izziv aktivne zemljiške politike«;** mag. Dejan Židan, minister RS za kmetijstvo in gozdarstvo; ŽEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Minister Židan na Vanekovem četrtku

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) in Zveza ekoloških gibanj Slovenije (ZEG) bosta v okviru program UŠF za leto 2011 v četrtek, 12. maja, z začetkom ob 18. uri v dvorani Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih izvedla tretji Vanekov ekološki večer (VEČ). Tema okrogle mize in predavanja bo odpravljanje zaraščanja kmetijskih zemljišč v Pomurju in Sloveniji – ključni izziv aktivne zemljiške politike. Uvod v temo bo

podal kmetijski minister mag. **Dejan Židan**, ki ga bo **Karel Lipič**, predsednik ZEG, ki bo VEČ povezoval, izvalil z vprašanjem, ali bomo ostali brez zemljišč in hrane ob podatku, da so se v obdobju 1991-2009 kmetijska zemljišča v uporabi v državi zmanjšala za 17 odstotkov, kar za 29 odstotkov pa je manj njivskih površin. Tema sovpada s pripravami na spremembe in dopolnitve zakona o kmetijskih zemljiščih. (bž)

- **Predstavitev knjige prof. dr. Cvetke Hedžet Toth »Hermenевitika metafizike«** in pogovor z avtorico; PAZU, Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- **Vanekov večer: »Električni smog, neionizirana in ionizirana sevanja«;** mag. Rudi Vončina, Elektroinštitut M. Vidmar, Ljubljana in ekolog prof. dr. Leo Šešerko; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Vanekov večer o sevanjih in električnem smogu

Na 4. Vanekovem ekološkem večeru nocoj ob 18. uri v dvorani Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje, v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih, bosta predavanje in okrogla miza z naslovom Električni smog, neionizirana in ionizirana sevanja oziroma Kako prepoznati izvire motenj in zmanjšati zdravstvena tveganja. Organizatorja večera sta Šiftarjeva fundacija in nevladna okoljska orga-

nizacija Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije.

Uvodničarja bosta vodja oddelka za okolje v Elektroinštitutu Milana Vidmarja **mag. Rudi Vončina** in znani ekolog **dr. Leo Šešerko**. Med vprašanji bodo izpostavili problem gradnje drugega bloka Jedrske elektrarne v Krškem, ki jo predvideva predlog Nacionalnega energetskega programa, ter polemična javna razpra-

va, ki poteka po pomurskih občinah v zvezi z gradnjo visokonapetostnega daljnovoda dvakrat 400 kilovoltov Cirkovce-Pince ter nevarno približevanje daljnovidov in baznih antenskih postaj stanovanjskim objektom in s tem grobo poseganje na zavarovana območja Nature 2000. Predstavili bodo tudi knjigo z naslovom Električni smog, ki jo je lani izdala založba ZEG. **(bž)**

- **Posvet o projektu Revitalizacija Vrta; BŠŠ Rakičan in Ustanova; BŠŠ Rakičan.**
- **Obisk veleposlanice Kraljevine Norveške Guro Katherine Helwig Vikor; zasadila je spominske jelke iz Norveške.**

Petanjci: Posadili so tri norveške jelke

Norveška veleposlanica med sajenjem jelk, ob njej (od leve) Ernest Eberspanger in Franc Horvat mlajši, župan občine Tišina. (Branko Zupc)

Veleposlanica kraljevine Norveške v RS **Guro Katharina Helwig Vikor** je v medeljo v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih skupaj s predsednikom uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija **Ernestom Eberspangerjem** posadila tri norveške jelke, ki so darilo njene države. Veleposlanica je prvič obiskala Vrt 6. oktobra 2009, ko je med pogovorom o Vrtu in delovanju ustanove dr. Šiftarjeva fundacija ter podpori njenemu poslanstvu zagotovila, da bo še prišla in prinesla drevo iz domovine.

Jelke, ki jih je posadila na Šiftarjevini, kjer se je po letu 1946 razvil bogat memorialni park z več kot 600 drevnina-

mi, grmičevjem in drugimi rastlinami iz vsega sveta, so se pridružile jelki iz nacističnega taborišča Orlandet na Norveškem, ki jo je v parku 28. julija 1967 posadil norveški pastor Moritz Löge. Ta je med drugo svetovno vojno reševal jugoslovanske internirance iz tega taborišča in za svoja patriotska in svobodoljubna dejanja prejel visoka jugoslovanska priznanja in odlikovanja. Lepo obiskano prizadev, ki so jo popestrili s kulturnim programom, so povezali z ogledom vrta, ob tem pa omenili tudi nedavni obisk norveškega kraljevega para pri nas in njune laskave ocene o naši državi. **(bž)**

- **Prvi spominski pohod po obeležjih NOB in osamosvojitvene vojne '91 v Občini Tišina; združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Občina Tišina, Ustanova; začetek in zaključek v Vrtu.**
- **Ustanova postane partnerica festivala stare glasbe SEVIQC, Brežice – v katalogu širši prispevek o Ustanovi.**

JULIJ:

- **Posvet ravnateljjev OŠ; Zavod za šolstvo RS – OE Murska Sobota, Ustanova; Vrt, Petanjci.**

SEPTEMBER:

- Obisk uglednega diplomata prof. dr. Jana Pronka iz Nizozemske; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Prof. dr. Jan Pronk v Pomurju

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija organizira danes z začetkom ob 16.30 v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih srečanje s prof. dr. **Janom Pronkom**, doktorjem ekonomskih znanosti, znanstvenim raziskovalcem, politikom, visokim mednarodnim diplomatom, v več mandatih tudi ministrom v svoji domovini, iz Nizozemske. Dr. Pronk je gost Mednarodnega centra za promocijo podjetij v Ljubljani in akademika dr. **Antona Vratuše**. Med tridnevni obiskom v Sloveniji bo imel predavanje na Sazu in obiskal Pomurje, med drugim Krajinski park Goričko in več kulturnozgodovinskih znamenitosti v pokrajini. **(bž)**

- Podpis dogovora med Ustanovo in INV, Ljubljana; Vrt, Petanjci.

20 | regijaivrt.com

POMURJE

Ustanova in inštitut utrdila vezi

Podpisan dogovor o sodelovanju med UŠF in INV, prvi "izdelek" je monografija o romologu Šiftarju

BRANKO ŽUNEC

V prostih raziskovalnih postajah (RPR) ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih sta imeli petek Ustanova Šiftarjeva fundacija (UŠF) in Inštitut za narodnostna vprašanja (INV) v Ljubljani podpisala dogovor o sodelovanju, ta bo, kot so poudarili, "uročilo vezi med institucijama. Njena prvi izdelek je monografija mag. Mladena Tancerja, dr. Vaneka Šiftar - slovenski romolog".

Evroatlaska INV dr. Srejo Novak Lukaničević, dolgoletna raziskovalka upravljalnega razvoja na inštitutu in izr. prof. na ljubljanski Filozofski fakulteti, je po podpisu dogovora izpostavila, da "to vrsto let sodelovanja s študijske fundacije, slasti zaključimo dr. Antonom Vratušem, Marjanom Šiftarjem in drugimi. Načrtujemo je bil tudi od tega arhiva izrezo povezati z dr. Šiftarjem. Danesni podpis je samo le formalna potrditev dosedanjega in prihodnjega sodelovanja s Šiftarjevo ustanovo. Tudi ta monografija je plod sodelovanja, ideje je našel, organiziral bomo skupno tematsko okroglo mizo, izdali je kakšno publikacijo, izvajali skupne raziskovalne projekte. Bomo se samo pomenimo inštitutni segment in na tej podlagi voditi v pravnici, ki mu lahko rečemo naravnih laboratorijev večkulturnosti".

Uvodnik Tancer: ki živi v Brezovici pri Mariboru - v obdobju 1993-

Med podpisom izdajatelja za bil monografija o romologu, Šiftarju od dr. Srejo Novak Lukaničević, Vira Klopčič in Marjan Šiftar (Branke Žunec)

1971 je posredoval ustnoma dojava v letniku v Pomurju - je prevredil, da je "v Vanekom prišel več kot 10 let. Zelo se mi je krivilo, da njegovih objav o Romih - razen njegove knjige iz leta 1970 pod naslovom Gigan, Mitoslov v sodanosti - bi se skoraj ne pomnil. Publikacija obkroženosti rojstva in desetih obkroženosti iz leta 1970-1990-2000, obkroži 31 šiftarjevih besedil z romsko tematsko eno je v medletnosti. Uvodnik Tancerja, Dragoljub Ačkovič, direktor romologije inštituta v Beogradu, in Jodok Horvát Mac, predsednik Prene Romov Slovenije. Kot izdajatelj je ob

INV in UŠF naveden le svet romske skupnosti SR. Monografijo sočinila več priložnostnih zapiskov o Šiftarju romologu, ob koncu je objavljen le faktilni pisma Tancerja Šiftarju obkroženosti in obkroženosti 11. marca 1999. Akademik Vratuš je na predstavitvi spomnil, da je bil Šiftarjev življenjski cilj "vrednotiti v njegovem gretu, ki pravi Naj v pravicih in volodnih romske skupnosti odseva velicina pravi in v volodnih velicina naroda". Kot praktični nasvet za njegovo celotno sistemsko sodelovanje s Šiftarjem predlagal, da "se status in tudi pravice romske narodnosti skupnosti romske ustanove in koncept". Monografijo bodo predstavlili le v Ljubljani in Mariboru.

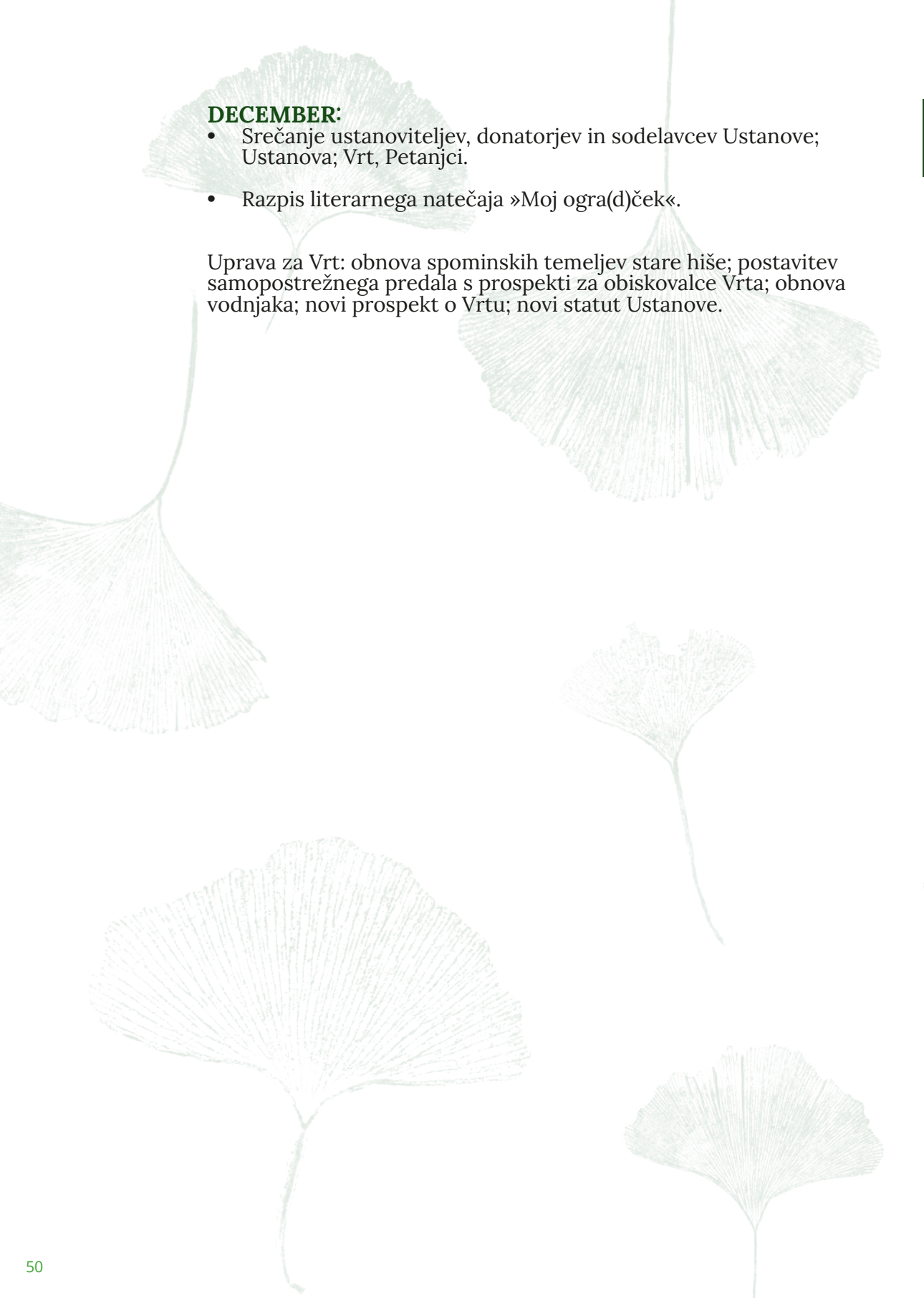
- Predstavitev monografije mag. Mladena Tancerja »Dr. Vanek Šiftar – slovenski romolog«; izdajatelji; Vrt, Petanjci.
- Vanekov večer: »Kakovost zraka v Sloveniji in Pomurju in kako vplivamo nanj«; mag. Rudi Vončina, Elektroištitut M. Vidmar, Ljubljana; ŽEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Kakšen je zrak v Pomurju?

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) in nevladna okoljska organizacija Zveza ekoloških gibanj Slovenije (Zeg) bosta po programu UŠF za leto 2011 danes, 15. septembra, ob 18. uri v dvorani Raziskovalne postaje ZRC Sazu Prekmurje v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih izvedla peti Vanekov ekološki večer (Več) na temo Kakovost zraka v Sloveniji in Pomurju in kako vplivamo nanj. Uvodničar bo mag. **Rudi Vončina**, vodja oddelka za okolje pri Elektroištitutu Milan Vidmar Ljubljana. Kot napoveduje moderator in predsednik Zeg **Karel Lipič**, bodo med drugim predstavili nekaj primerov iz prakse na področju energetike in prometa v Pomurju. **(bž)**

- [illegible]

- evropski prostor. "Z ERM bi lahko Pomurju, ki ima po kazalnih tržih dela visoko brezposelnost, ponudili dodatne zaposlitvene možnosti tudi za strokovnjake, ki prav zaradi pomanjkanja delovnih mest odhajajo iz regije. Negotova prihodnost slovenskega kmetijstva lahko še bolj prizadene to regijo, zato bi bile možnosti zaposlovanja pri upravljanju dejavnosti, ki jih prinaša ERM, dodatna alternativa za zaposlitev. Ena izmed zgolj tehnoloških, so pristop inovativnega razvoja in pomenijo več koristi kot le vzdrževanje okolje," je sklenila zadnji del, ki sta ga podpisala. Ustanova deluje s finančno podporo Evropskega sklada za regionalni razvoj v sodelovanju s slovenskimi in evropskimi gibanji Slovenija. Napovedali so, da bo vsebina vseh objavljena v zborniku.

DECEMBER:

- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razpis literarnega natečaja »Moj ogra(d)ček«.

Uprava za Vrt: obnova spominskih temeljev stare hiše; postavitve samopostrežnega predala s prospekti za obiskovalce Vrta; obnova vodnjaka; novi prospekt o Vrtu; novi statut Ustanove.

PUBLIKACIJE

- **Pustiti jezik v vasi – ohranjanje in opuščanje slovenskega jezika v Radgonskem kotu, dr. Andrea Haberl Zemljič; Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana in Ustanova, Petanjci, 261 str.**

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Podpis pogodbe o sofinanciranju projekta »Revitalizacija Vrta« v okviru LAS Goričko.

FEBRUAR:

- Dan odprtih vrat INV v Ljubljani: posebna pozornost tudi skupnim projektom INV in Ustanove.
- Prvi organizirani skupinski obisk občinskega sveta Tišine z županom na čelu; Ustanova, Občina Tišina; Vrt, Petanjci.

MAREC:

- Občinski svet Občine Ljutomer se seznani z delovanjem Ustanove in sprejme odločitev o soustanoviteljstvu; Ljutomer.
- Obisk VP Nizozemske A. Doume; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Redna seja Občinskega sveta Občine Tišina v Vrtu; Občina Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Vodna direktiva in novi izzivi za Pomurje«;** prof. ddr. Ana Vovk Korže, vodja Mednarodnega centra za ekoremediacije na Univerzi v Mariboru, prodekanka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in direktorica nevladne organizacije Inštitut za promocijo varstva okolja; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

APRIL:

- Učna delavnica za BŠŠ Rakičan; BŠŠ Rakičan, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev monografij mag. Mladena Tancerja in Mirka Munde;** sozaložniki; SAŽU, Ljubljana.
- Srečanje učiteljev biologije osnovnih in srednjih strokovnih šol; Zavod RS za šolstvo – OE Murska Sobota, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Podpis sponzorske pogodbe za Vanekove večere s podjetjem Saubermacher – Komunala, Murska Sobota.
- Obisk kolektiva Muzeja narodne osvoboditve Maribor in dogovori o sodelovanju; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Podpis pogodbe o ureditvi parkirišča s sosedi Vrta.
- **Vanekov večer: »Tekstilni odpadki za inovativne podjetniške izzive v Prekmurju«;** Drago Dervarič, dr. Marinka Vovk, Zdenka Rebel, Rebel, d. o. o.; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Podjetnica Zdenka Benko z novim izdelkom iz odpadnega tekstila (Bianko Zurec)

Tekstilni odpadki izziv podjetnim

V Pomurju naj bi letos zbrali 43 ton odpadnega tekstila, ki ga predelajo drugje

BRANKO ŽUREC

Ustanova dr. Šifarijeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije sta pred kratkim v prostorih Raziskovalne postaje ZRC SAŽU na Petanjcih v Vrta spomnilov in tovarništvu organizirali drugi Vanekov ekološki večer in novi, drugi sezoni teh večerov, na temo Tekstilni odpadki za inovativne podjetniške izzive v Prekmurju. Poleg Draga Dervarica, direktorja podjetja Saubermacher-Komunala Murska Sobota, in dr. Marinke Vovk iz Centra ponovno uporabe Rogaska Slatina je na lepo obiskane predavanja z okroglo mizo sodelovala podjetnica Zdenka Benko iz družbe Hebel Murska Sobota, ki je predstavila praktične primere tekstilnih izdelkov za odgovorno podjetništvo.

Benkova, ki je bila deset let zaposlena v nekoč našem največjem modnooblačilnem podjetju Mura, potem pa se je oddalila za samostojno podjetnico pot, je prepričana, da ima pomurska regija, kjer je veliko miaz in izkušenj na področju tekstilne indus-

trije, prav tako pa tudi večje številno brezposelnih nekdanjih Murinih delavk, na tem področju potencial, ki bi se ga dalo s pridom izkoristiti. O tem so zgovorni podatki direktorja družbe Saubermacher-Komunala, ki velja za enega od dveh večjih zbiralcev odpadnega tekstila pri nas. V letu 2008, ko so začeli ločeno zbiranje teh odpadkov v dvanajstih pomurskih občinah, so jih zbrali 14 ton, leto kasneje že 39 ton, letos naj bi se ta številka približala 43 tonam. "Tudi sama sem si ogledala, kaj vse se tam nabere, na določenih izdelkih so na primer še etikete. Določene izdelke selekcionirajo in sortirajo, kot so recimo bombažne majice, ki jih predelujejo v krpe za brisanje odpadnih olj. Manjši del zbiranega se porabi, večino pa prodajo v tujino, kjer se odpadni tekstil predela v razne izdelke," navדה podjetnica. Kot zgodbo omeni mlade mamice, ki si - pravi, da je to evropski trend - že izmenjujejo otroška oblačila pod ugledno trgovsko blagovno znamko Vintage.

"Glede na to, da je v Pomurju več ranljivih skupin, kot so delovni invalidi iz tekstilne panoge in mladi, izobraženi, ki ne morejo najti službe, vidim priložnost v prerojdnosti novih izdelkov iz tekstilnih odpadkov, kot so razni pasovi in torbice, kar se mi zdi smiselno za mlade," meni lastnica podjetja,

ki ima sedel podjetje v Murski Soboti, predstavništvo v Ljubljani, vključena je v veleprodajno trgovsko mrežo, ima 18 tekstilnih maloprodajnih trgovin, letos bo podjetje dopolnilo 20 let. Pokaže nam končna izdelka, ki sta narejena iz odpadnega tekstilnega materiala, v enem primeru iz jeansa, v drugem gre za obogateno brezokovnik. "Izdelala ju je mama od moje sodelavke, ki je bila nekoč zaposlena v Muri. Zdaj iščem ljudi in prostor ter način, kako se lotiti zadeve. Najprej sem jo nameravala speljati preko socialnega podjetništva, vendar sem bila prepozna oziroma se nisem uspešna prijaviti na določene razpise, zdaj se v tej zvezi povežem z Regionalno razvojno agencijo Mura", začne "projekta" predstavljati Benkova. "Skoda se mi zdi, da bi se tekstil kar tako odvrnil in se ne bi opemnil. Na tem področju bi se lahko ustvarila in razvila blagovna znamka, ki bi bila v pomoč razvoju Pomurja." Dragocene informacije je dobila od dr. Vovkove, ki je na ekološkem večeru na Petanjcih poudarila, da je tekstilna industrija eden največjih onesnaževalcev okolja pri nas, da bi se lahko na tem področju ustvarilo veliko novih delovnih mest in da bi nam lahko bile zgled skandinavske države, kjer so uspeli v dejavnosti ponovne uporabe tekstilnih odpadkov razviti podjetništvo na lokalni ravni.

MAJ:

- **11. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): Jambori spominov in dobrega sosledstva – Posočje, Benečija in Rezija;** častni gosti in govorniki: Darja Hauptman, županja Občine Kobarid, Luigia Negro, predsednica Rozajanskega duma in predstavnica Slovencev v Videmski pokrajini, Mirko Brulc, poslanec v DZ RS, Zdravko Likar, načelnik UE Tolmin in predsednik uprave Fundacije Poti miru v Posočju, Robert Hajzsan, predsednik PAIN gradiščanskih Hrvatov, in mag. Geza Erniša, škof EC v Sloveniji; v programu so sodelovali: OŠ Simona Gregorčiča, Kobarid, Gimnazija Tolmin, Inštitut za slovensko kulturo iz Benečije, Rozajanski dum, Rezija, Državna dvojezična OŠ iz Špetra, OŠ Tišina in Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Ustanova; zasaditev spominskega drevesa iz Posočja; Vrt, Petanjci, kulturna dvorana, Tišina.

Jambori Čedermacev vzhoda in zahoda

Identiteto v Prekmurju, Posočju, Benečiji in Reziji ohranjajo narečja

BRANKO ŽUNEC

Očimati v narečju Slovencev v videmski pokrajini in narečju Prekmurcev v pokrajini ob levem bregu Mure, ki sta ga zmožila talga Negro, predstavnica videmskih Slovencev, in Geza Erniša, škof slovenskih evangelicov, ter pesni Vajanje Primorske, ki jo je zapel združenji pevski zbor Posočja in na noge dvignil zbrane na prireditvi v kulturni dvorani na Tišini, sta bila le dva od ganjlivejših utrinjk enakega dneva spominov in tovarištva v organizaciji Ustanove dr. Šiftarjeve fundacija.

Pred jutrišnjim dnevnem zmagom nad nacifašizmom in dnevnem Evrope je fundacija s številnimi sodelavci izvedla tradicionalno slovesnost, ki se je prvič zaradi deležnega vremena morala preseliti iz Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih pod streho, tretjič je bil njen naslov jambori spominov in dobrega sosledstva, gostje so prišli iz Posočja, Benečije in Rezije, lani se je predstavila Slovenska listra, predčili pa bela kraina oziroma občina Semč. Pred ozredijo prireditelji sta Ernest Benčinger in Zdravko Likar, predsednika ustanov, Šiftarjeve ter Fundacije Poti miru v Posočju s sedežem v Koprivnici, v prostorih Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu na Petanjcih podpisala dogovor o sodelovanju. Njuni družbeni vloži povezujejo zbirke za ohranjanje spomina na največje vojne in slovenske grozote 20. stoletja, ki je tudi opomba, da se genocid in trpljenje ljudi v obeh vojnah ne bi ponovilo, je med drugim zapisano v dogovoru. Ob tej priložnosti so tam

Zbrane na prireditvi je dvignil na noge združenji pevski zbor Posočja s pesmijo Vajanje Primorske. (Bianko Zurec)

tudi predstavili in odprli razstavo z naslovom Zgodbe Soče – Po poteh prve svetovne vojne. Likar je v nagovoru slikovito izpostavil, da prihajajo od tam, kjer sonce zahaja, da so kot Čedermaci, ki jim identiteto ohranja materin jezik, in da se ne kličo viera, kar so morali hudega pretrpeti v preteklosti, kot po nekem čudolu ohranili kot Slovenci. O tem je tudi podrobneje razpravljala glavna govornica: »Prihajamo iz deleže furlanje – juljske knjige, kjer je v pasu ob meji prisotna naša slovenska manjšina, od Trsta do Trbišta in v treh pokrajinah: Trst, Gorica in Videm. Mi prihajamo iz Vidma z 18 občinami, kjer je uradno prisotna slovenska manjšina. Govorimo po našem, v narečjih, ki nas povezujejo. Ohraniti naša narečja, ki so jeziki našega srca, ni lahko, ker je vpliv italijanskega jezika zelo močan, je opo-

zorila Negrojeva. Kot pozitivno je izpostavila začetek delovanja dvojezične šole v Špetru v osmemdesetih letih, razmah kulturnega življenja, izdajanje lastnih časopisov, večjo nedeljko pozornost, aktivno delovanje dveh manjšinskih organizacij, plodne sile s hruštem in preostalo Slovenijo. V primerjavi s Posočjem je pri nas vse bolj težko. Politika pri nas nam ni naklonjena. Ni investicij in omnože zato trpi. Moramo pa gledati naprej pozitivno: imamo različne zakone, države in deleže, ki nas priznava kot slovensko manjšino in ki nam pomagajo ohraniti in ovrvednosti naš jezik, našo kulturo in našo identiteto. Zbrane je nagovoril tudi prekmurški rojak Mirko Brulc, dva mandata župan občine Nova Gorica in zdaj poslanec DZ, ki se je z natančno spomnil rodnih pokrajin in ljudi, s katerimi se čuti še vedno tesno povezan.

Povezovanje obrobni pokrajin

PETANJCI – Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je v okviru tradicionalnega dneva spominov in tovarištva, ki ga je pripravila enajstič z naslovom Jambori spominov in dobrega sosledstva, med Prekmurce povabila rojake iz Posočja, Benečije in Benečije. V prostorih raziskovalne postaje znanstveno-raziskovalnega centra pri SAZU so odprli razstavo Zgodbe Soče – Po poteh prve svetovne vojne, Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Fundacija miru v Posočju pa sta podpisali dogovor o sodelovanju. V kulturni dvorani v Tišini so nastopili združeni pevski zbor Posočje, učenci dvojezične šole iz Špetra, Osnovne šole Simon Gregorčič iz Tolmina ter dijaki tolminske in ljutomerke gimnazije, na vrtu spominov na Petanjcih pa so zaznali kostanj iz Posočja. Dr. Šiftarjeva fundacija, ki med drugim skrbi za dediščino romologov in pravnika dr. Vanka Šiftarja, se ukvarja z zgodovino in razvojnimi temami Pomurja, podpis pa bi rada tudi sodelovanje in povezovanje slovenskih obrobni pokrajin. Tako je lani in predlani na majski prireditvi povabila občine iz Slovenke listre in Bele krajine. L. G.

- Obisk državne predmetne komisije za slovenščino na poklicni maturi; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Kakovost zraka – nadstandard ali obveza«;** mag. Rudi Vončina, Matic Ivančič, Elektroinštitut Milan Vidmar, Karel Lipič, predsednik ZEG; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Kakšen zrak je v Pomurju

S predavanjem in okroglo mizo Kakovost zraka – nadstandard ali obveza se bo jutri ob 18. uri v Raziskovalni postaji ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih začel tretji pomladanski Vanekov ekološki večer (VEC), organizatorja sta Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije, pokrovitelj dogodka je soboško podjetje Saubermacher & Komunalna. Napovedano je sodelovanje strokovnjakov z Elektroinštituta Milan Vidmar mag. Rudija Vončine in Matica Ivančiča, predsednik ZEG Karel Lipič bo predstavil zadnja dogajanja v primeru podjetja Lafarge Cement Trbovlje, odgovorili naj bi tudi na vprašanje, kako je z onesnaženostjo zraka v pokrajini ob reki Muri. (bž)

- Postavitev panoja na vhodu v Vrt – pesem Toneta Pavčka, posvečena Vrtu in njegovim koreninam; otvoritev parkirišča.
- **Vanekov večer: »Sacro egoismo – Slovenci v krempljih tajnega londonskega pakta 1915«**; dr. Uroš Lipušček, novinar, publicist; PIŠK, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Izid posebne priloge Večera o Vrtu in Ustanovi; uredništvo Večera, Ustanova; ČGP Večer, Maribor.
- Razstava: »Zgodbe Soče – po poteh prve svetovne vojne«; Fundacija Poti miru v Posočju, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Otvoritev razstave Marjana Gumilarja »Horizontalni premiki«**; ZRC SAZU; Vrt, Petanjci.
- Podpis dogovora o sodelovanju med Ustanovo in Fundacijo Poti miru v Posočju; Vrt, Petanjci.
- Razstava Mreže botaničnih vrtov in arboretumov, Gozdarski inštitut v Ljubljani – predstavljen tudi Vrt na Petanjcih; Mreža ..., Ustanova; GI, Ljubljana.

JUNIJ:

- **Vanekov večer: »Gorički in Kozjanski park – dobre parkovne prakse«**; dr. Bernard Goršak, direktor JZ KP Goričko, mag. Teo Hrvoje Oršanič, direktor JZ Kozjanski park; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.

Ekovečer o Goričkem in Kozjanskem

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) in Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije po programu UŠF organizirata jutri, v četrtek, z začetkom ob 18. uri v dvorani Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih četrti pomladanski Vanekov ekološki večer (VEČ). Okrogla miza, predavanje in razprava bodo na temo Gorički in Kozjanski park - dobre parkovne prakse. Gosta **Karla Lipiča**, predsednika ZEG, bosta direktorja parkov dr. **Bernard Goršak** in mag. **Teo Hrvoje Oršanič**. "Še vedno sta neprofitni organizaciji, ki imata kader sestavljen tako, da delujeta kot strokovni in upravljalški instituciji in ne ekonomski, vendar s projekti podjetniško sceno nenehno izzivata, provocirata, stimulirata oziroma dokazujeta, da je ekonomska dejavnost v tem prostoru na temelju trajnosti vendarle možna," bo ena od iztočnic večera. **(bž)**

- Obisk delegacije Fundacije Ane Frank iz Nizozemske; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk društva izgnancev iz Žalca; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski pohod po obeležjih NOB in osamosvojitvene vojne '91 – začetek in zaključek v Vrtu; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Občina Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Krožna kolesarska pot »Ob Muri« – Vrt ena od postaj na poti; Zdravilišče Radenci; Vrt, Petanjci.

- Vsa gospodinjstva v Občini Tišina dobijo prospekt o Vrtu kot prilogo občinskega glasila Novine.
- Udeležba na letnem srečanju mednarodnega projekta Green Belt – Mavrovo, Makedonija.

AVGUST:

- Obisk Boža in Polonce Kovač.

SEPTEMBER:

- Vanekov večer: »Geotermalna energija – energija pod našimi nogami«; dr. Peter Kralj, Gejzir, d. o. o., Drago Flisar, Božo Dukič, Inštitut za obnovljive vire energije, Ljubljana; Vrt, Petanjci.

Energija pod našimi nogami

Peti Vanekov ekološki večer z okroglo mizo in predavanjem danes ob 18. uri v dvorani Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarništva na Petanjcih bosta organizatorja, Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) in Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije, namenila temi Geotermalna energija - energija pod našimi nogami. Moderator večera **Karel Lipič**, predsednik ZEG, je v goste povabil **dr. Petra Kralja** iz družbe Gejzir, ki bo prispeval uvod z naslovom Termalne vode in geotermalna energija v Pomurju - naša prihodnost?, in kot razpravljavca strokovnjaka s področja strojništva **Draga Flisarja** in **Boža Dukiča** z Inštituta za obnovljive vire energije. (bž)

OKTOBER:

- Zaključna prireditev literarnega natečaja »Moj ogratek«; častni gost in govornik: svetovalec predsednika RS akad. dr. Boštjan Žekš; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, vrtec Tišina; Vrt, Petanjci.

Lastnosti pomurskega vrtnička prenesti na vso Slovenijo

Pomenljivi poudarki akademika prof. dr. Boštjana Žekša na koncu literarnega natečaja Moj ogratek/čjek Šiftarjeve fundacije

BRANKO ŽUNEC

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija v Petanjcih in Območna enota Zavoda RS za šolstvo Murska Sobota sta v kolodarni letu 2013/2012 že tretjič izvedli literarni natečaj za osnovnošolce in srednješolce v pomurski regiji. Prvi je bil na temo Spominov sem se po Vrtu spominov in tovarništva na Petanjcih, drugi Moji sosed in tretji Moj ogratek/čjek. Sklepa slovenost, na kateri so avtorjem najboljše priprave in njihovi nastopni podobi prispevale, nabavile in kladine nagrade, je bila v petek, 5. oktobra, v Vrtu na Petanjcih.

Vzpostavljati talent, ki nastajajo v Šiftarjevi fundaciji, je marljivo in pomenljivo vrtničko, ogled je večji in pomenljivo vrtničko. Vredno sem, da se

potem, ko je nastopila, je bila razlika z mladim vrtnikom, je na dobro obliko in v kulturno bogati prireditev izraziti zadovoljstvo akademika prof. dr. Antona Vretnika, poljudni natečaj in častni predhodni ustanove. Ta prireditev se danes postavlja ob ločeno preostali mladiškin kulturni dejavnosti fundacije, ki je danes pomurska in izrazljiva prireditev v maju.

S tem se ne ohranja in spomin na preteklost, ampak spomin na prihodnost. Upravičeno pričakujemo od mladosti, da bo prireditev se bolj oblikoval in se bolj oblikoval.

Zelo pomenljivo je bil na slovenost, na kateri so brali odlomke iz

nagradjenih osnovnošolskih in srednješolskih besedil, slovenost govornik, akademik prof. dr. Boštjan Žekš. Njegovo družinsko kulinarno enotno v Prekmurju. Tema je lepa, raznolika, zanimiva, vsak avtor ima svoj pogled. Nekateri so govorili o nastopnih vrtničkih, tistim, kar nosimo s sabo, kot so kladine, hrupenost, vrtne, drugi o vrtnički, kjer se pridružijo, počiva, srečanje in prijetje, pogovori in ogledje sosedu. Žal bo teh fizičnih vrtničkov stasoma vedno manj, to se vidi tudi iz prireditev. Ostaja nam simbolika del vrtničke, je bil alikaviti govornik. Moj ogratek/čjek je prava misel za to okoliščino. Vsi moramo biti ponosni na svoj vrtniček, v vseh se napajajo igrami laznosti. V slovenosti merila se mi zdi pomurski vrtnički igrami. Zanimivo zgodovinski sklopi in del slovenosti razvil tega, kar je v centralni slovenosti in se kregamo med sabo. V zgodovini misli misli časa za, da se ne ustavi deliti in izražati energije o medsebojnih napetostih. Zanimivo je, da bi pomurski vrtnički prenesli delo laznosti na vso slovenijo.

V poročila je predsednica komisije za vrednotenje besedila Irena Kumer, predsednica Območne enote Zavoda RS za šolstvo, izpostavila, da so organizatorji natečaja in prireditev v pomurju z dvorano, ki je v prvem danu učiteljev in se končuje tedni otroka, razmišljajo o simboliki. Na natečaj se je odzvalo 13 osnovnih šol z 12 prijavljenimi in štiri učenci kole z 10 prijavljenimi. Večina besedil je bila zelo

Skupno prireditev so s svojim nastopom popestrili otroci iz vrta Plavča pri OŠ Tišina. (Branko Žunec)

Podobne priznanje in pohvali udeležencem literarnega natečaja, od desne produkcijske urednice Ernesta Dvorjagerja, akademika prof. dr. Boštjana Žekša, slovenosti govornik in nagradjen (Branko Žunec)

- **Simpozij o panonskem prostoru in življenju v njem; ZRC SAZU; Vrt, Petanjci.**

Zbliževanja in prehajanja v svetu ob Muri

Zanimive zgodbe o Prekmurju in Prekmurcih na drugem nacionalnem simpoziju Raziskovanje postaje ZRC SAZU na Petanjcih.

RAZISKOVANJE POSTAJE
Nacionalni simpozij o Prekmurju in Prekmurcih na drugem nacionalnem simpoziju Raziskovanje postaje ZRC SAZU na Petanjcih. V tem letu so se na Petanjcih zbrali predstavniki različnih strok in disciplin, da bi se skupaj pogovarjali o prekmurjski kulturi in zgodovini. Na simpoziju so se pogovarjali o različnih temah, ki so povezane s Prekmurjem in Prekmurci. Med drugim so se pogovarjali o prekmurjski kulturi, zgodovini, jeziku, literaturi, umetnosti, arhitekturi, etnologiji, antropologiji, sociologiji, psihologiji, pedagogiki, filozofiji, teologiji, pravnih vedah, zdravstvenih vedah, ekonomskih vedah, družboslovnih vedah, informacijskih vedah, strokovnih vedah, inženjerskih vedah, in drugih. Simpozij je bil zelo zanimiv in informativen, saj so si predstavniki različnih strok in disciplin izmenjali mnenja in izkušnje. Na simpoziju so se pogovarjali o različnih temah, ki so povezane s Prekmurjem in Prekmurci. Med drugim so se pogovarjali o prekmurjski kulturi, zgodovini, jeziku, literaturi, umetnosti, arhitekturi, etnologiji, antropologiji, sociologiji, psihologiji, pedagogiki, filozofiji, teologiji, pravnih vedah, zdravstvenih vedah, ekonomskih vedah, družboslovnih vedah, informacijskih vedah, strokovnih vedah, inženjerskih vedah, in drugih.

Prekmurci ogledajo razstavljeno knjigo na Petanjcih, od leve Katarja Jelen, Maja Šušteršič in Aneta Hudec.

Upamo, da se bo raziskovalno delo nadaljevalo
Simpozij o Prekmurju in Prekmurcih na drugem nacionalnem simpoziju Raziskovanje postaje ZRC SAZU na Petanjcih. V tem letu so se na Petanjcih zbrali predstavniki različnih strok in disciplin, da bi se skupaj pogovarjali o prekmurjski kulturi in zgodovini. Na simpoziju so se pogovarjali o različnih temah, ki so povezane s Prekmurjem in Prekmurci. Med drugim so se pogovarjali o prekmurjski kulturi, zgodovini, jeziku, literaturi, umetnosti, arhitekturi, etnologiji, antropologiji, sociologiji, psihologiji, pedagogiki, filozofiji, teologiji, pravnih vedah, zdravstvenih vedah, ekonomskih vedah, družboslovnih vedah, informacijskih vedah, strokovnih vedah, inženjerskih vedah, in drugih.

- Slikarska delavnica; gost: akad. slikar Janez Kovačič, Vrhnika; DU Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski pohod »Vaneča 2012« – začetek kolesarskega dela v Vrtu; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Vanekov večer: »Električni smog, neionizirana sevanja oz. kako prepoznati izvire motenj in zmanjšati zdravstvena tveganja«; mag. Rudi Vončina, vodja oddelka za okolje pri Elektroinštitutu Milan Vidmar; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Posvet o dolgoročnem načrtu razvoja in vzdrževanja Vrta; Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- **Svečana zasaditev breze komandanta Staneta;** Društvo Bela krajina, Ljubljana in Ustanova; slavnostni govornik: Tit Turnšek, podpredsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije; sodelovali so: OŠ Tišina, Pevska skupina Prekmurci, Predvorški tamburaši, Bela krajina; Vrt, Petanjci.

Potrebujemo pogum komandanta Staneta

"Potrebujemo pogum partizanov in pogum komandanta Staneta, da prebrodimo te težke, kritične čase sodobne civilizacije. Evrope in Slovenije in da v njihovem izzivanju najdemo ključno sporočilno noto, da lahko samo s solidarnostjo in povezanostjo rešimo nastale probleme." je včeraj v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih na slovesnosti, ki je bila pred svečano zasaditvijo breze komandanta Franca Komana Staneta (1911-1946), partizana in španskega borca, poudaril podpredsednik društva Bela krajina iz Ljubljane **prof. dr. Dušan Plut**. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je z velikim zadovoljstvom sprejela pobudo omenjenega društva, da bi Vrt v spomin in čast legendarnega in mednarodno spoštovanega partizanskega komandanta Staneta obogatili z belokranjsko brezo s kraja blizu Črnomlja, kjer je bil ta med preizkušanjem novega orožja smrtno ranjen. Slavnostni govornik na lepo obiskani prireditvi je bil **Tit Turnšek**, podpredsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB, zbrane je nagovoril akademik **prof. dr. Anton Vratuša**, organizatorja sta pripravila tudi bogat kulturni program. Prof. Plut je pomenljivo spomnil, da Belo krajino in Prekmurje "povezuje panonsko podnebje, življenje ob rekah Muri in Kolpi in predvsem dejstvo, da smo rešili slovenski pokrajini in da smo bili odveti, prijani in se ne stranjamo svoje zgodovine narodnoosvobodilnega boja". (b4)

Zasaditev belokranjske breze komandanta Staneta v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih, od leve dr. Dušan Plut, Ernest Ebenšpanger, Tone Grahek, Zvonko Ivanušič in Tit Turnšek. (Braniko Zurenc)

- ## Krščansko izročilo v odnosu z ekologijo

BRANKO ŽUNEČ

Misel in smisel krščanskega izročila v odnosu do modernih ekoloških vprašanj je bil naslov okrogle mize in predavanja na sedmem Vanekovem ekološkem večeru (VEČ) pred dnevi v dvorani Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtni spominov in tovaršstva na Petanjcih. Organizatorja, Ustanova dr. Siftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije, sta pridobila k sodelovanju ugledne goste, škofa katoliške škoftije v Murski Soboti dr. Petra Štumpca, škofa Evangelizacijske cerkve v RS mag. Gazo Erniča in direktorja Krajinskega parka Gorjško dr. Bernarda Gorjika, ki je bil ob predsedniku ZEG Karlu Lipiču povzročalec novozgote.

Zemlja je toliko pravična za biva-
nje, toliko dareljiva s svojimi darovi
in gostoljubna, kolikor je človek od-
govoren, da se s svojo svobodno voljo
vedno zmaga odloča za to, kar je pravi;
s to besedami piroška Izajile napove-
dali naslovno temo ozrka razen pono-
rili povezanost krščanskega izročila
in aktualnih ekoloških vprašanj. Ta
prav pa ne izvzema ekoloških zakon-
ov iz polja botanike: le sočasno in za-
vestno prepoznavanje in spoštovanje
obojih, združenih v enem, lahko zagot-
ovi tisto podlago, kjer bo moč v pol-
nosti prepoznati lastno sebstvo kot

Sedmi Vasekovi ekološki vožer na Petanirih, od leve škofa Šturmof in Ermita, dr. Goršak in del občinstva (Branko Župnik)

del vsepriljučujoče ljubezni - samo to vodi v družbo pravičnosti in mira. A vendar je aza izmed tragik modernih dobe vseslovesen paradoks, ko mnogi laže prepoznavajo božje in transcendentno v naravi kot pa v stolučev. Je torej kriza le aza, niti ne več ajuž moralna, ampak morda kar eksistencialistična? so se spraševali. Štef Ermiša je menil, da globalne spremembe podnebni razmer prazidevajo tako vret kot nevrne, da je prav krakiški svet najgovejorj onemajealec okolja in da je neajgovno ravnanje z naravo greh

Škof Štumpf je k poglobljenemu uvidu v katoliško teologijo o ekološki

problematiki dodal zanimiv osebni pogled na vlogo kmetov do zemlje in stvarstva. Ko kmetje obdelujejo zemljo, premagujejo smrt, industrializacija kmetijstva pa je prekinila stik človeka z zemljo. Zadnje poplave so le zapoznela reakcija na napake ljudi. Tehnost razprave je obogatil dr. Gorišek, ki se je z naslovno tematiko ukvarjal že v svoji doktorski disertaciji z naslovom Biblična etika varstva narave kot preprekanja nasprotij med antropocentrizmom in ekocentrizmom. Na repliko iz občinstva, da je trenutni viri sveta kapital, ki je kot droga in je v človeku pripravljen ubiti Boga, religija pa s tem kapitalom so-

deluje, je škof Erništa odgovoril, da je cerkev institucija, ki ne more delovati brez kapitala, a tudi ljudje za življenje potrebujemo materialne dobrine. "Vendar žal s tem ne delamo z osebno odgovornostjo. Cerkev bi morala ostati zvesta biblični teologiji in se ne podirati politični ideologiji. Prav okoljska teologija mora dobiti v cerkvi večjo priljubljenost oznanjevanja." "Cerkev je popustila miselnosti tržne ekonomije," je bil kritičen škof Stumpf. Med pobudniki ekološke večera je omenil, naj začne debato na Petančinih organizatorjih nadaljevajo na nacionalni ravni tržne, da okoljska etika (spet) pridobi prednost.

- ## DECEMBER:

- ## Vrt, ki spada ob bok evropskih vrtov

Za izvedbo do zdaj največjega projekta na Petanjcih se bo Šiftarjeva fundacija potegovala za evre iz Bruslja

Z naslednjimi skrbno izbranimi in zelo tehtanimi besedami je akademik **prof. dr. Anton Vratuša** med večerjajo predstavil vidoe na zlati nageljni projekti Štifardjeve fundacije na Potemčini z naslovom Revitalizacija vrta spomninov in tovarštvi uvrstitev v evropski in svetovni kontekst: "Če je ta vrta vrednota evropskih razmeznikov, se lahko postavši ob bok znamenitih evropskih vrtovin in nas kvalifikira kot mednarodnega konkurenta za pridobivanje evropskih sredstev. Uspešna prijava na razpis LAS Gorizia je bil odlični začetek, v tej smeri."

[illegible]

Z zbora ustanoviteljev Šiftarjeve fundacije, od leve dr. Tanja Šimoni, Elvira Teršič in obhajatelj prof. dr. Anton Mastela (Borovnik, 2008)

**"Gre za unikum
v slovenskem
prostoru"**

in potenciala" ter kot formalno zaščiten kulturnogodovinski spomenik del kulture in naravne dediščine "neokrnjenosti substanci", ki sodi med najpomembnejše rastlinske nasade glede na število in kvaliteto drevin v Sloveniji in tudi v sosednjih državah, vključen je tudi v Mrežo botaničnih vrtov in arboretumov v Sloveniji. Gre za unikum v slovenskem preostoru, je ocnila Simoničeva. Koroljakova: "Njegova urednost in sodobnost vpliva na okolben status nedotaknjenosti in na njegov prihodnji razvoj".

Prihodnje leto bo sadiko kostanja v petanjškem vrtu zasadila fundacija, ki nosi ime

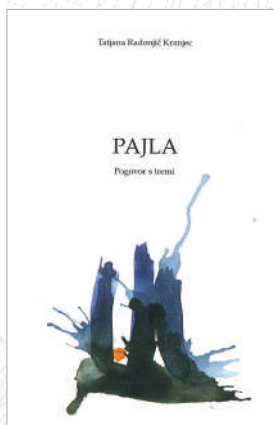
na nekaterih življenjskih obdobjih je bil vrednoten poseben priznanje, pri zaslugah pa je bil vedno razločen, zasluženo je bilo priložnostno, vezano na posebnost dogodke – je bil potreben zelo premišljen in dosleden pristop, da bi se izkazala vrednost in priložnost. Zato, o katerem je včasih po shvatu ustavotvornih razpravljal je programski svet fundacije, je izkazal, da je bil vrednoten poseben priznanje, pri zaslugah pa je bil vedno razločen, zasluženo je bilo priložnostno, vezano na posebnost dogodke – je bil potreben zelo premišljen in dosleden pristop, da bi se izkazala vrednost in priložnost.

- Razpis literarnega natečaja »Posadila je dve vrbi žalujki/mati ob vhodu v domači kraj«.

Uprava za Vrt: obnovljen vodnjak, izdan prospekt o skulpturi Štefana Hauka, izdelana je bila častna vstopnica.

PUBLIKACIJE

- **Pajla – pogovor s tremi, Tanja Radonjič Kranjec;** založba Pozoj, Velenje, Občina Velika Polana, Ustanova, Petanjci, 196 str.

DEJAVNOSTI

FEBRUAR:

- **Predstavitev monografije dr. Zemljič »Pustite jezik v vasi ...« in pogovor z avtorico (dr. Jesenšek, akad. dr. Vratuša, akad. dr. Zorko, dr. Jesih, dr. Lukanovič);** INV, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

MAREC:

- **Predstavitev knjige dr. Marka Jesenška »Poglavja iz zgodovine prekmurskega knjižnega jezika« in predavanje akad. dr. Zinke Zorko »Vloga in pomen prekmurskega jezika v razvoju slovenskega knjižnega jezika«;** Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

Velikonočna razstava

Konec minulega tedna je v Dobrovniku tamkajšnje Kulturno društvo Petőfi Sándor v sodelovanju z občinsko narodnostno skupnostjo pripravilo tradicionalno razstavo pirhov. Razstavo z naslovom Pirhi, vino in velikonočni izdelki - njen organizator je ZKD Lendava - bodo v četrtek, 21. marca, ob 18. uri odprli v lendavskem Centru Bánffy. Ob odprtju razstave, ki bo na ogled do nedelje, 24. marca, bodo nastopili ljudski pevci in godci iz kulturnih društev. **(se)**

- Srečanje študentov turizma in Pomurske turistične zveze; PTZ, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk poslušalcev Murskega vala; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: dr. Marko Jesenšek »Poglavja iz prekmurske književnosti«;** PIŠK, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Predstavitev monografije dr. Zemljič »Pustite jezik v vasi ...« in pogovor z avtorico (akad. dr. Vratuša, dr. Lukanovič, dr. Jesih, mag. Weitlaner); organizacije koroških Slovencev, založniki, Generalni konzulat RS; Celovec.

- Predstavitev monografije dr. Zemljič »Pustite jezik v vasi ...« in pogovor z avtorico; založniki; Pavlova hiša, Potrna.

APRIL:

- **Vanekov večer: predstavitev pesniške zbirke Štefana Titana »Venera v mnogih očeh«; Ustanova in avtor; Vrt, Petanjci.**

Titanova poezija o Veneri

Drevi ob 19. uri bo v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih predstavitev četrte pesniške zbirke zdravilca, bioenergetika in radiesteziista **Štefana Titana** iz Tropovcev z naslovom *Venera v mnogih očeh*, pred tem so izšle zbirke *In zdaj dami se v moji duši*, *Potovanje skozi vrt spominov* ter *Igraš se s svojimi ustnicami*. Titan, čigar pesem *Nekoč* je občinstvo 20. aprila na finalu pesniškega turnirja založbe Pivec v Mariboru izbralo za najboljšo, je tudi avtor strokovnih knjižnih del *Energija - moč življenja*, *Bioenergija in drugačnost življenja* ter *Bioenergija in radiestezijska v službi zdravlja* in pisec znanstvenofantastične knjige *Potovanje duše*. Predstavitev v okviru Vanekovih večerov organizira Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, povezoval jo bo književnik **Robert Titan Feliks**, moderirala urednica zbirke **Lučka Zorko**, popestrila pa jo bo pevka skupina *Iskrice*. (bž)

- **Vanekov večer: »Mura, neukročena reka«; Milan Vogrin, ekolog, podpredsednik Društva za proučevanje ptic in varstva narave; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.**

Neukročena lepotica

Reka presežkov, (še) edina večja reka brez elektrarn, prvsinska, naravoslovni el-dorado za izjemno biotsko pestrostjo (več kot 600 vrst rastlin, 200 vrst ptic, 50 vrst kačjih pastirjev, 45 vrst rib, 30 vrst sesalcev, 15 vrst dvoživk, preko 1000 vrst metuljev in hroščev), ob katerem vsakemu ljubitelju narave zaigra srce. Reka Mura, neukročena lepotica je naslov jutrišnjega (četrtek, 18. aprila) drugega pomladnega Vanekovega večera, ki ga v dvorani raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih organizirata Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije. Uvod ekolog in fotografa **Milana Vogrina**, zasebnega raziskovalca ornitologije in ekologije, podpredsednika Društva za proučevanje ptic in varstvo narave, bo spremljalo več kot sto najlepših avtorjevih fotografij favne in flore porečja Mure. (bž)

MAJ:

- **12. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve): Jambori spominov in dobrega sosodstva – Koroška; častni gosti in govorniki: dr. Matic Tasič, župan Občine Prevalje (zaradi bolezni ga je zadnji hip nadomestil podžupan), Stefan Visotschnig, župan Občine Pliberk, dr. Janko Malle, poslovodja Slovenske prosvetne zveze, Celovec; v programu so sodelovali pevsko-instrumentalna skupina iz avstrijske Koroške, Folklorna skupina Holmec, dramska skupina – prikaz v šentanelškem narečju, OŠ Tišina, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, glasbeno-literarna skupina Pomurski dečki; Ustanova; zasaditev spominskega drevesa iz Koroške; Ustanova; Vrt, Petanjci.**

Končan molk o pogromu proti koroškim Slovencem

Na tradicionalni slovesnosti ob dnevu zmage nad fašizmom in nacizmom ter dnevu Evrope

»Deportacija 227 slovenskih družin, ki so jo nacistične oblasti začele zgodaj jutraj 14. aprila 1942, je bila svod v »etnično čiščenje« na avstrijskem Koroškem. Vse, kar je bilo slovensko, naj bi pod jakim korošcem govoril temniško izginilo,« je svoj nagovor na včerajšnji otvoritvi potujoče razstave Pregon koroških Slovencev leta 1942 v okviru že 12. mladinske kulturne prireditve v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih začela njena avtorica mag. Brigita Entner, sodelavka Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu. Organizator prireditve, Ustanova dr. Štifarjeva fundacija, je tradicionalno slovesnost v počastitev 9. maja, dneva zmage nad fašizmom in nacizmom

ter dneva Evrope, četrteč poimenoval jambori spominov in dobrega sosedstva, v goste je povabil predstavnike Slovencev iz male in avstrijske Koroške. »Hudo je, če morali zapustiti svoj dom, kot so ga morali koroški Slovenci,« je bujeje, če ti po končanih grozotah vojne ne pustijo domov in če po desetletjih o tem vsi molčijo, tudi tisti, ki so jih izselili, ker se bojijo o tem govoriti,« je povzel dr. Boris Jesih, državni sekretar v Uradu Vlade RS za Slovence posvete in v zamejstvu, ki je lepo obiskano razstavo odprl. Časi so se spremenili, veselimo se, da končno tudi delovna in lokalna politika na avstrijskem Koroškem priznava, da se je koroškim Slovencem s to izselitvijo zgodila velika krivica. Na s kulturnim programom bogati prireditvi, pri kateri je sodeloval Inštitut za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, je bil slavnostni govornik dr. Janko Malle, poskoveda Slovenske prosvetne zveze v Celovcu. (a4)

Utrinek z odprtja razstave o pregonu koroških Slovencev leta 1942, od leve dr. Boris Jesih, mag. Brigita Entner in dr. Janko Malle (Blanko Zurek)

- **Otvoritev razstave »Pregon koroških Slovencev 1942«; Vrt, Petanjci.**
- **Učna delavnica Srednje zdravstvene šole Murska Sobota; Ustanova in SZŠ; Vrt, Petanjci.**
- **Obisk delegacije Ustanove v Porabju.**
Manjšini zgledno sodelujeta

Anton Vratuša in Ernest Eberdpanger povabila Porabce na Petarjce. (Silva Eöry)

»V Porabju sem bil prvič leta 1939, ko sem na terenu raziskoval prekmurska narečja,« je v prostorih slovenskega konzulata v Monostiru ob obisku delegacije Ustanove dr. Štifarjeva fundacija dejal akademik dr. Anton Vratuša. »Vesel sem, da sem lahko prisostvoval zelo poučnemu razgovoru, na katerem so mi porabski Slovenci predstavili svoj položaj,« je poudaril prvi ambasador Gorického. Predsednik Državne slovenske samouprave Martin Ropov je ocenil, da so obiski iz Slovenije vedno dobrodošli, »a! želimo, da nas v domovini matičnega naroda čim več ljudi spozna in se seznani z našim položajem ter tudi s problemi. Pomembno je, da danes ne govorimo le o pomenu ohranjanja slovenskega jezika in kulture, ampak tudi o nujnosti razvijanja gospodarstva, še posebno v luči evropskih projektov.« Porabci so goste seznanili z dejstvom, da so bagri in budobri že nekaj tednov na trasi dolgo obljubljene cestne poveza-

ve med Gornjim Senikom in Verico, ki naj bi bila po Ropovih besedah, če ne do novembra, kot je bilo obljubljeno, dokončana vsaj do konca leta.

»Brez ljudi in njihove narodne zavesti ne moreta ne šola in ne cerkev narediti ničesar,« je še izpostavil dr. Anton Vratuša, ki je zelo zadovoljen, »da sta se obe manjšini, madžarska na naši in slovenska na tej strani meje, dogovorili o sodelovanju. Njun program, zapisan v enajstih točkah, je glavo družbene baze, ki naj ga slišijo vsi. Obe sosednji državi naj se naučita, da tu živijo ljudje, ki imajo zaupanje vase.« Vodstvo Ustanove dr. Štifarjeve fundacija s predsednikom uprave Ernestom Eberdpangerjem na čelu je porabske Slovence pozvalo, da se skupaj s Slovenci iz avstrijske Štajerske naslednje leto maja v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih predstavijo na prireditvi jambori spominov in dobrega sosedstva. (a4)

- **Zaključek projekta Revitalizacija Vrta ter sprejem dolgoročnega načrta razvoja in vzdrževanja Vrta.**
- **Vanekov večer: »Kulturni utrip in življenje v Prekmurju v petdesetih letih 20. stoletja v luči korespondence prekmurskih entuziastov«; gost: Mirko Munda; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.**
- **Predstavitev monografije dr. Zemljič »Pustite jezik v vasi ...« in pogovor z avtorico; založniki; SAZU, Ljubljana.**
- **Občinski svet Občine Tišina prvič obravnava poročilo o delovanju Ustanove, ki je bila proglašena za »ambasadorko Občine Tišina«; Tišina.**

JUNIJ:

- **TV Slovenija prvič predvaja dokumentarni film Staneta Graha »Po veliki cesti«** (o življenju in delu akad. dr. Vratuše; del bil posnet v Vrtu).
- **Vanekov večer: »Prostorsko načrtovanje kot osnova za upravljanje s pomurskimi vodami«**; Janez Kastelic, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, dr. Lidija Globevnik, Univerza v Ljubljani – Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo; ZEG, Ustanova; Vrt, Petanjci.

Da bo le dovolj pitne vode

V vzhodni Sloveniji je v prostorskem načrtovanju kot osnovi za upravljanje voda treba ohraniti naravne procese vodotokov in vodni režim ter zlasti zagotoviti dovolj kakovosti in količin podzemne vode - to bo izhodišče nocojšnjega četrtega Vanekovega ekološkega večera, ki ga v dvorani raziskovalne postaje ZRC SAZU v vrtu spominov in tovarništva na Petanjcih organizirata ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije. Uvodničarja bosta **Janez Kastelic** iz kmetijskega ministrstva in dr. **Lidija Globevnik** z ljubljanske fakultete za gradbeništvo in geodezijo. **(bž)**

- Obisk vodstva Fundacije Franc Rozman – Stane v Vrtu; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski pohod po obeležjih NOB in osamosvojitvene vojne '91; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Občina Tišina in Ustanova; Vrt, Petanjci, Tišina.
- Javna promocijska prireditev »Povabilo na čaj«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Kolesarska pot »Z biciklom kre Mure«, Zdravilišče Radenci, postaja v Vrtu; Vrt, Petanjci.
- Obisk delegacije Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport RS na čelu z ministrom in pogovor z aktivom ravnateljev srednjih šol iz regije; Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota, Ustanova; Vrt, Petanjci.

AVGUST:

- Obisk ministra za izobraževanje, znanost in šport dr. Jerneja Pikala; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Pohod ob otvoritvi TIC Tišina v Gederovcih – postaja tudi v Vrtu; Ustanova, Občina Tišina; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Učna delavnica nadarjenih učencev; OŠ Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Šola v naravi; OŠ Benedikt, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- »Trgatev« v Vrtu; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- **Vanekov večer: predstavitev knjige »Trpljenje otrok v vojni«;** mag. Metka Gombač, dr. Boris Gombač; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

"Vse olupke smo pojedli"

Dvojno pričevanje trpečih otrok med drugo svetovno vojno v knjigi zakoncev Gombač

"V Gornaru je bila taka lakota, da ni za pomisliti. Vse olupke smo pojedli, katere so kuharji metali v jano. Nekoč smo vsi padli v to jano. Jaz sem bil spodaj. Drugi so padli na mene. Vse

kosti so me bolele. Dobil sem malo olupkov. Tako žalostno je bilo v Gornaru." To je le ena od najbolj pretejskih izpovedi otrok, ki so bili med drugo svetovno vojno internirani v italijansko koncentracijsko taborišča Gonars, Treviso ali na Rab, shrana so v knjigi **mag. Metke Gombač**, arhivske in zgodovinarke, ter **Borisa M. Gombača**, zgodovinarja, z naslovom **Trpljenje otrok v vojni**. V okviru tra-

dicionalnih Vanekovih večerov Ustanove dr. Štitarjeva fundacija s sedežem na Petanjcih sta avtorja knjižno delo - ob 70. obletnici kapitulacije Italije (ta je bila 8. septembra) sta jo izdala Mladinska knjiga v zbirki Premiki in Arhiv Republike Slovenije - predstavila pretekli četrtek (19. septembra) v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti.

Druga predstavitev publikacije - prve pred dnevi v knjižarni Konzorcij v ljubljani so se udeležili nekateri intervjujanci, pisci spisov in pričevalci - je bila zgodovinska učna ura za pomenilo zbirati v knjižnici o Pomurju in Pomurcem manj znanim, a silno bolečim poglavju slovenske polpretekle zgodovine. Nekateri otroci so takoj po vstopu v domov v partizanskih šolah napisali spise o svojem doživljanju taborišč, o lakoti, žeji, soočenju s smrtjo ali izgubi doma. Edinevene dokumente otroškega doživljanja vojne, ki se danes hranijo v fondih Arhiva RS, sta zakonca dopolnila - po vse bolj

Zakonca Gombač sta prebrsedljivo izpoved o otroškem trpljenju med vojno v knjigi predstavila tudi v Murski Soboti. (© arhiv. Soboti)

urejenem pristopu "ustne zgodovine" - z intervjuji in življenjskimi zgodbinami, zato objavljena dvojna pričevanja v razdobju 70 let ustvarjajo pri

bralcu občutek kontinuitete spomina in nikdar pozabljene zgodbe o otroškem trpljenju z jasnim sporočilom: nikoli več! (bš)

OKTOBER:

- **Vanekov večer: »Gore odpadkov na pokopališčih tudi letos oz. odpadki ali ...?«;** dr. Marinka Vovk, Drago Dervarič; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk delegacije Ustanove v Posočju – bili smo gosti Fundacije Poti miru v Posočju.
- **Svečani zaključek literarnega natečaja »Posadila je dve vrbi žalujki«;** častni gostji in govornici: dramska igralka Saša Pavček in prof. dr. Cvetka Hedžet Toth; v programu so sodelovali: Gimnazija Murska Sobota; Ustanova, Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota; Vrt, Petanjci.
- Medijska delavnica TV AS; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski pohod »Vaneča 2013« – začetek kolesarskega dela v Vrtu; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- Delovna akcija in srečanje sodelavcev in prijateljev Vrta: Jesen v Vrtu – akcija »Listje«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Dvodnevna učna delavnica za nadarjene učence; OŠ Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev knjige Tanje Radonjič Kranjec »Pajla – pogovor s tremi«;** Ustanova in založba Pozoj; Vrt, Petanjci.

DECEMBER:

- Vrt sta prvič skupaj obiskali vodstvi ZVVS in Zveze policijskih veteranskih društev Sever; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Njeni (ne)minljivi obrazi časa

Knjižni prvenec prof. Tatjane Radonjič Kranjec Pajla, Pogovor s tremi, je globoko občutena pripoved o ljubezni, veri in upanju v miru in vojni

BRANKO ŽUNEC

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je prvo predstavitev knjižnega prvenca profesorice Tatjane Radonjič Kranjec

z naslovom Pajla, Pogovor s tremi, ki jo je izdala v sodelovanju z založbo Pozor iz Velenja in občino Velika Polana, pred dnevi pripravila na sedežu ustanove v Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih. Dolgoletna profesorica slovenskega jezika na tretji mariborski gimnaziji je z globoko občuteno pripovedjo, ki ne razkriva zgolj absolutno preteklega, ampak se spriti zažira v sedanjost, želela - kot razgrne v uvodu - "ujeti luč, ki pada na nevidne obraze in poskuša rešiti delce časa, v katerem ne bomo nikoli več".

Z metodo liričnega pogovora je v skupno spominjanje povezala tri ljudi: njenega očeta Nacija Kranjca - Pajlina, pravnika in pesnika, brata bolj znanega prekmurskega literata Miška Kranjca, ki je na predvečer osvoboditve 4. maja 1945 še ne 29-leten končal svoje življenje v taborišču smrti Dachau, njegovo ženo oziroma avtoričino mamo Franco Kranjec (rodila se je 20. novembra 1913 na Pragerskem) s psevdonimom Pajla, tudi pesnico, ki je do smrti v septembru 1986 prijateljela in si dopisovala z dr. Vanekom

Avtorica med podpisovanjem izvodov svojega knjižnega prvenca (Branko Žunec)

- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razpis literarnega natečaja »Ali se bodo tudi v prihodnje mladi tako kot štokljke vračali domov?«

Uprava za Vrt: sprejet dolgoročni načrt razvoja in vzdrževanja Vrta; zaključen projekt Revitalizacija Vrta; Vrt in Ustanova sta celovito umeščena v Dolgoročni in srednjeročni načrt Občine Tišina; izdan najcelovitejši vodnik o Vrta doslej; popravljene brajde v Vrta.

PUBLIKACIJE

- **Ograček mladih talentov – zbornik literarnih natečajev 2009–2014**, uredila Irena Kumer in uredniški odbor; Ustanova, Petanjci, 139 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- **Vanekov večer: »Zelena vez Avstrije«**; Alexander Schneider, dr. Johannes Gepp; ZEG, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Padle maske« – spomini prof. dr. Zdenka Roterja**; pogovor z avtorjem in Milanom Kučanom; Ustanova, PIŠK in založba Sever & Sever; PIŠK, Murska Sobota.

FEBRUAR:

- **Osrednja proslava ob kulturnem prazniku Občine Velika Polana – predstavitev knjige prof. Tanje Radonjič Kranjec »Pajla – pogovor s tremi« in gledališka predstava »Strici so mi povedali«, ki jo je režirala avtorica knjige; Občina Velika Polana in Ustanova; Velika Polana.**
- **Vanekov večer: »Rezultati ankete in analize stanja na področju varovanja okolja v slovenskih občinah s poudarkom na stanju v Pomurju«**; Karel Lipič, predsednik ZEG; ZEG, Ustanova; Vrt, Petanjci.

MAREC:

- **Spominska slovesnost: »Poslanstva in poslaništva – od Rakičana do Madrida in nazaj« – ob 100. obletnici rojstva diplomata in publicista Rudija Cačinoviča (župan MOMS Anton Stihec, mag. Franc Kuzmič, dr. Janez Mlačič, dr. Jožef Kunič, akad. dr. Anton Vratuša); Ustanova, PIŠK, MOMS, SDMO; PIŠK, Murska Sobota.**

Legendarna zvestoba Prekmurju

Akademik prof. dr. Anton Vratuša vstopil v stoto leto življenja

BRANKO ŽUNEC

V petek, 21. februarja, je dopolnil izjemnih 99 let prekmurjski rojak **prof. dr. Anton Vratuša** – Vran iz Dolnjih Slavečev v občini Grad na Goriškem. Vratuša velja za soustvarjalca in eno od spoštovanih vrednih avtoritet 20. in začetka 21. stoletja v slavistiki, jezikoslovju, literarni zgodovini, primerjalni književnosti, politiki in diplomaciji. Če je stoletnik **Boris Pahor** tržaška pisateljska ikona evropskega formata, posebej znanstvenik in svetovljan Vratuša Prekmurje in prekmurstvo v najbližnjem pomenu besede, je nestor 146 doktorjev znanosti, članov unikatne Pomurske akademike znanstvene unije. Ob vstopu v stoto leto življenja je zaviljive svežine misli in prodornosti duha. Če le more, pride iz ljubljane domov, v Mursko Soboto, h Gradu na Goriškem, na Petanjce, njegova odlika ostajajo terminsko natančno načrtovani razvojno-nariskovalni projekti, pri vsem tem je človeško skromen, preprost, ludomuden.

Njegova prva življenjska univerza

aktualnega Vratuševega delovanja: Mednarodni center za sodelovanje z državami v razvoju, ki ga je ustanovil leta 1974, Slovensko akademijo znanosti in umetnosti (SAZU), zlasti njen odbor za preučevanje narodnih manjšin, ki ga je dolgo vodil, redni član SAZU je od leta 1985, in Ustanova dr. Šifarjeva fundacija, pri kateri je častni predsednik uprave. Psevdonom Slavečki Vran je bil njegov Ex libris, garibalchini v Italiji so ga med narodnoosvobodilno vojno poznali kot profesorja Urbana, za znanec in prijatelj v Prekmurju je najraje Tonek. Spomladi 1941, ko je diplomiral, je imel pripravljeno že tudi disertacijo na temo Levec in ljubljanski zvon.

Akademik Vratuša se že več desetletij intenzivno posveča trajnostnemu razvoju in promociji podjetništva. V zadnjih letih poudarja poseben pomen zavarovanih območij, v tem pogledu izpostavlja naš park, primerja ga z laboratorijem trajnostnega razvoja, ki lahko postane s celostnim načrtom upravljanja model in zgled za ostale regije po Evropi. Na njegovo pobudo so

Akademik prof. dr. Anton Vratuša (Branko Žunec)

ambasadorja Krajinskega parka Goričko lanskega maja pri Gradu, je tudi častni občan graške občine. Na Mednarodnem centru pravkar končujejo tematsko številko o krajinskih parkih.

Tiha želja, o kateri jubilarit menda še nič ne ve, je, da bi SAZU in Šifarjeva fundacija ob njegovi stoletnici ponatisli oziroma izdali Vratuševe dialektoske študije, objavili jih je pred drugo svetovno vojno, o jezikovnih razmerah v Prekmurju in Porabju na Madžarskem in so veljale za izguhljene, a so bile pred nedavnim odkrite v arhivih. Napovedano je, da bo neumorni jubilarit 14. marca na Can-kovi med uvodničarji na predstavitvi

- **Predstavitelj Pavlove slovnice (dr. Jesenšek, akad. dr. Zorko, akad. dr. Vratuša, dr. Bajzek);** Občina Cankova, Ustanova, Univerza v Mariboru; Cankova.
- **Razstava: »Zadnji pričevalci – spomini internirancev italijanskih fašističnih taborišč in zaporikov pred in med 2. svetovno vojno«;** ZRC SAZU; Vrt, Petanjci.
- **Likovna delavnica v Vrtu; OŠ Tišina; Vrt, Petanjci.**
- **Vanekov večer: predstavitev knjige prof. dr. Ivana Kristana »Osamosvajanje Slovenije« in pogovor z avtorjem;** Ustanova, Društvo pravnikov v Pomurju, GV Založba; PIŠK, Murska Sobota.

Kje je bil, ko je grmel

Ustavnoopravni pogled prof. dr. Ivana Kristana na osamosvajanje Slovenije v knjigi

BRANKO ŽUNEC

O tem, da bi lahko bili zlati v Prekmurju, ki je bilo šele v letu 1919 priključeno k matični Sloveniji, bolj občutljivi za vprašanje suverenosti naše države v odnosu do EU, je med sredino predstavitev knjige Osamosvajanje Slovenije, Pogledi iz Ljubljane in Beograda v pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti pomenljivo menil 84-letni ustavni pravnik in profesor ustavnega prava dr. Ivan Kristan. Da 'gre za samoodločbo, za deseti amandma k slovenski ustavi, ki ga je bilo treba ubraniti v Beogradu', je bil motiv za izdajo knjižnega dela z elektronsko prilogo, je pojasnil avtor, od julija 1987 do oktobra 1991 - do razpada SFRJ na podlagi hirske deklaracije leta 1991 - sodnik Ustavnega sodišča Jugoslavije v Beogradu.

Med lipo obiskano predstavitev, ki sta jo organizirala Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) Petanjci in Društvo pravnikov v Pomurju, povezovali jo je podpredsednik ustanove Marjan Šiftar, je naš ugledni ustavnopravni strokovnjak poudaril, da je knjiga 'vadi odgovor avtorjem moje ilustracije v postopku kandidiranja za ustavnega sodnika Republike Slovenije, ko mi je na vsji državnega zbora februarja 1992 poslanec SLS Franci

Prof. dr. Ivan Kristan (na sredini) med predstavitvijo knjige, levo ob njem predsednik UŠF Ernest Ebenbauer, desno Marjan Šiftar (Branko Žunec)

Feltrin očital, da sem v Beogradu delal proti Sloveniji, in ko je predsednik vlade Lojze Peterle v zvezi z mojo kandidaturo za ustavnega sodnika zastavil vprašanje o mojem svetovnem nazoru'. V povezavi s tem prof. Kristan omeni članek, ki je takrat izšel v enem od tiskovnikov z metaforičnim naslovom Kje si bil, ko je grmel?

Poleg avtorjevega pogleda - ugotavlja namreč, da je 'ustavnopravni vidik osamosvajanja Slovenije, razprava, ki se je začela v Sloveniji in se je nadaljevala pred Ustavnim sodiščem

Jugoslavije, podcenjen in skoraj zamolčan' - so v knjigi prikazana tematska področja, ki so aktualna še danes, kot so ustavnost in zakonitost, pravna država, odnos med Ustavnim sodiščem Slovenije in Državnim zborom RS in druga. Dr. Kristan je poudaril, da bi lahko vlada Alenka Batušek storila, kar niso storile vlade pred njo - da bi notificirala avstrijsko državno pogodbo iz leta 1955, ker je država Slovenija naslednica nekdane skupne države Jugoslavije že zaradi 7. člena te pogodbe, ki govori o naši manjšini v Avstriji.

APRIL:

- **Vanekov večer: predavanje prof. dr. Marka Jesenška »Iz zgodovine prekmurskega jezika« in prof. dr. Marije Bajzek Lukač »O prevajanju Prekmurske slovenske slovnice«;** predstavitev »Prekmurske slovenske slovnice« (dr. Avgusta Pavla); Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Prekmurščina sooblikovala slovenščino

- Posebna priloga revije Svobodna misel »Vrt spominov in tovarištva«; Svobodna misel, Ustanova; Ljubljana.

- Svečana zasaditev jerebika iz Dražgoš na partizanski Jelovici; Ustanova in Organizacijski odbor za prireditve Po stezah partizanske Jelovice; Ustanova, OO za prireditve ...; Vrt, Petanjci.

MAJ:

- **Vanekov večer: »Vpliv nevzdrževanih kurilnih in dimnikarskih naprav na varstvo zraka v Pomurju«;** Bojan Brenčič, Sekcija dimnikarjev pri OPZ in direktor ABD – Dimnikarstvo MS, d. o. o.; ZEG in Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **13. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditev): Jambori spominov in dobrega sosodstva – Radgonski kot in Porabje;** častni gosti in govorniki: Jože Hirnšek, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem, Suzana Weitlaner, predsednica Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Štajersko – Pavlova hiša, dr. Boris Jesih, državni sekretar v kabinetu predsednice vlade RS; v programu so sodelovali: Pevski zbor Pavlove hiše, pesnica Rezka Kanzian – Pavlova hiša, Otroška folklorna skupina Števanovci, Ljudske pevke Zveze Slovencev, Števanovci, OŠ Tišina, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Ustanova; zasaditev spominskih dreves iz Porabja, Radgonskega kota in Dražgoš v Vrtu, Petanjci.

- Predstavitev knjige Tanje Radonjič Kranjec »Pajla – pogovor s tremi«; Univerzitetna knjižnica Maribor.
- **Razstava o življenju v Radgonskem kotu in Porabju;** Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk Društva slovensko-ruskega prijateljstva; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Šola v naravi; OŠ Tišina; Ustanova, OŠ Tišina; Vrt, Petanjci;
- Obisk iz občine Pinkovac (Avstrija) – večja skupina gradiščanskih Hrvatov in vodstvo občine; Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- Spominski pohod po obeležjih NOB in osamosvojitvene vojne '91 v Občini Tišina – začetek v Vrtu in koncert Marjetke Popovske, Izola; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Občina Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci, Tišina.
- **Vanekov večer: »Panonska, še posebej prekmurska duša«;** psihiater dr. Jože Magdič; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.
- Kolesarjenje ob Muri – Vrt postaja; JZ KP Goričko, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk veleposlanika Japonske Shigemija Jomoriya ter ministra za izobraževanje, znanost in šport dr. Jerneja Pikala; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Prekmurje v diplomatskih načrtih ob koncu 1. svetovne vojne in utrinki iz sodobne Kitajske«;** dr. Uroš Lipušček; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

AVGUST:

- **Dokumentarni film TV Slovenije »Dolga je pot od nekje do nekoč!« (akad. dr. Anton Vratuša, Vlado Kreslin);** snemano tudi v Vrtu, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Obisk visokih predstavnikov gasilskih organizacij iz pomurske regije in Avstrije; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- »Trgatev« v Vrtu; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Sodelovanje na plenarnem zasedanju mednarodnega projekta »European Green Belt«, Slavonice, Češka; Ustanova; Češka republika.

OKTOBER:

- Mednarodni simpozij »Protestantizem včeraj, danes in jutri« – 25 referentov; Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, ZRC SAZU in Ustanova; Hotel Radin, Radenci.

Trpežni za preživetje

Dediščina reformatorjev je še vedno živa, aktualna in uporabna, je sporočilo dvodnevne mednarodnega simpozija o protestantizmu, ki se je včeraj končal v Radencih

BRANKO ŽUNEC

»Toma se vam, da ste bili na tuznem, kar je bila prava izkušnja,« so mu rekli, ko je prišel na simpozij. Vseeno pa je bil v Radencih, kjer se je srečal s številnimi protestantskimi duhovniki, ki so mu povedali, da je protestantizem v Sloveniji še vedno živa, aktualna in uporabna, je sporočilo dvodnevne mednarodnega simpozija o protestantizmu, ki se je včeraj končal v Radencih

Dr. Klemen Aharič je predaval o dediščini reformatorstva v Sloveniji.

Viktor Zeleni je predaval o dediščini reformatorstva v Sloveniji.

Sposobnost adaptacije
Pomurci presegajo meje potrebnosti

Taka je sedaj prvi socialistični svetovni simpozij o dediščini protestantizma, ki se je včeraj končal v Radencih. Včeraj so se srečali s številnimi protestantskimi duhovniki, ki so mu povedali, da je protestantizem v Sloveniji še vedno živa, aktualna in uporabna, je sporočilo dvodnevne mednarodnega simpozija o protestantizmu, ki se je včeraj končal v Radencih

Simpozij je bil prvi socialistični svetovni simpozij o dediščini protestantizma, ki se je včeraj končal v Radencih. Včeraj so se srečali s številnimi protestantskimi duhovniki, ki so mu povedali, da je protestantizem v Sloveniji še vedno živa, aktualna in uporabna, je sporočilo dvodnevne mednarodnega simpozija o protestantizmu, ki se je včeraj končal v Radencih

- Spominski pohod »Vaneča 2014« – začetek kolesarskega dela v Vrtu; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razstava »S sanjami v življenje«, Ana Balažič; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Zaključek literarnega natečaja »Ali se bodo tudi v prihodnje mladi tako kot štokrle vračali domov?« in uradna predstavitev zbornika »Ograček ...«; častna gosta in govornika: akad. dr. Matjaž Kmecl in Nuša Kerševan, predsednica društva Zeleni prstan, Ljubljana; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, Gimnazija Murska Sobota; Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Ograček domače besede

Akademik prof. dr. Matjaž Kmecl je spomnil, da sta slovenski jezik in protestantizem našla svoj varni dom in pribežališče v Prekmurju

BRANKO ŽUNEC

"Kako boš zavrnil nekaj, kar je v dušah in glavah naših ljudi največja dragocenost, to je jezik. To naše ljubo Prekmurje je bilo tisoč let odcepljeno od nas, drugih Slovencev, pa se je po letu 1919 izkazalo, kot izkaže to zvesta duša, vse bolj slovensko. Ko so pred stoletji zatolali protestantizem, je našel svoj varni dom in pribežališče tu na Petanjcih, kot je v današnjih dneh našla tu slovenska beseda svoj ograček, svoje mlade in starejše pesniške duše, zelo veliko tega spet pod okriljem zelenega spomina tega parka, ki neper-

stano molče, a tudi s pesniško besedo spominja, da moramo biti ljudje, naj bo še tako hudo, v resnici ljudje, da moramo izročila doma, človečnosti, sreče ostajati zvesti prav tako, kot je ostajala prekmurška deželica skoli tisoč let nemajhnih preizkušenj."

Tako slikoviti je bil v svojem nagovoru na četrtinski slovesnosti, ki je bila 9. oktobra, ob zaključku šestega literarnega natečaja z naslovom Ali se bodo tudi v prihodnje mladi tako kot storklje vračali domov? V Vrtu spominov in tovaršstva na Petanjcih slikoviti slavnostni govornik akademik prof. dr. Matjaž Kmecl. Ob tej priložnosti so predstavili zbornik z imenom Ograček mladih talentov, v katerem so zbrana - kot piše v uvodu zbornika pobudnik natečaja akademik dr. Antona Vrataša - odlična leposlovna besedila mladih duš o njihovih sanjah, hrepenenju in iskanju, pa tudi razmišljanja o drugih, okrog sebe". Na lepo obiskani prite-

Slavnostni govornik akademik prof. dr. Matjaž Kmecl se je poklonil mladim talentom in snovalcem vrt, (Branko Žunec)

ditvi, organizirala sta jo Ustanova dr. Štifarjeva fundacija in območna enota Zavoda RS za šolstvo Murska Sobota, je v imenu društva Zeleni pristan iz

Ljubljane njegova predsednica Nuša Kerševan povzela misel slovitega rimskega govornika Ciceroa "Kdo sadi drevesa, misli na dobrobit gene-

racij". Irena Kumer, predstojnica območne enote in urednica zbornika, pa je menila, da "ima sleherni človek svoj ograček".

- Razstava »Cerkovna ordninga, Dalmatinova biblija in Božoričeva slovnica« – delno prenesena razstava iz NUK; PIŠK in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Literarno srečanje piscev upokojencev Pomurja; Pomurska pokrajinska zveza DU MS, Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- Vanekov večer: »Primož Trubar – Cerkveni red (1564)«; mag. Drago Sukič, predsednik Trubarjevega foruma, dr. Fanika Kranjc Vrečko, urednica Trubarjevih zbranih del, mag. Geza Erniša, častni škof EC in strokovni recenzent prevoda; PIŠK in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Prvo srečanje Prekmurcev s Trubarjem

Ustanova dr. Štifarjeva fundacija je v murskosoboški knjižnici v okviru tako imenovanih Vanekovih večerov preteklo sredo (5. novembra) organizirala predstavitev znanstvenokritične izdaje knjižnega dela Primoža Trubarja Cerkovna ordninga ali Cerkveni red (1564) z znotrajjezikovnim prevodom v sodobni slovenski knjižni jezik, uredil jo je Kozma Ahačič. Uvodničarji so bili Drago Sukič, predsednik Trubarjevega foruma, Fanika Kranjc Vrečko, urednica Trubarjevih zbranih del, in Geza Erniša, strokovni recenzent prevoda in častni škof slovenskih evangeličanov.

Moderator Franc Kuzmič je menil, da so se Prekmurci prvič srečali s Trubarjem delom in Predgovorih k posameznim knjigam Nove zaveze protestantskega pastora, solnika, prevajalca, pisca in narodnega buditelja Stevana Kuzmiča (1723-1779) v letu 1771.

V enem od Predgovorov Kuzmič namreč opozori, da "je že leta 1562 po Kristusovem rojstvu Primož Trubar,

Uvodničarji na predstavitvi Trubarjevega Cerkvenega reda so bili (od leve) Drago Sukič, Fanika Kranjc Vrečko in Geza Erniša. (Branko Žunec)

služabnik božje besede v Urachu, kakor se sam imenuje, izdal Novo zavezo z glagolskimi črkami v kranjskem jeziku". Ta "reformator prekmurskih evangeličanov na kulturnem področju" se potem sprašuje: "Kdo bo torej kratil našim med Muro in Rabo prebivajočim Slovincem te svete božje

knjige prevajati na svoj jezik, v katerem edinem razumejo Boga, ko jim govori po prerokih in apostolskih pismih?" In pojasni: "Ta jezik naših ogrskih (danes bi dejali madžarskih, op. pis.) Slovencev ima namreč za razliko od vseh drugih dosti njim tujega in svojega lastnega." (b2)

- Delavnica za strokovne delavce »Od ideje do aplavza«; OŠ Tišina; Vrt, Petanjci.
- Delovna akcija ter srečanje sodelavcev in prijateljev Vrta, druženje »ob listju«; Ustanova; Vrt, Petanjci.

DECEMBER:

- **Vanekov večer: »Klic k razumu – spomini Mirana Potrča«** – pogovor z avtorjem; PIŠK in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razpis literarnega natečaja »Nikoli več vojne«.

Ne počuti se kot stric iz ozadja

Avtor knjige *Klic k razumu* Miran Potrč (prvi z leve) v pogovoru z obiskovalci predstavitve (Branko Zunec)

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) je ta ponedeljek zvečer v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota organizirala še zadnjo v ciklu tematskih prireditev z naslovom *Vanekovi večeri*. Gost lepo obiskanega dogodka je bil 76-letni **Miran Potrč**, upokojeni politik, poslanec z najdaljšim poslanskim mandatom, povod pa izid njegove knjige spominov s pomenljivim naslovom *Klic k razumu*. Na ironično vprašanje moderatorja **Marjana Šiftarja**, podpredsednika UŠF, kako se počuti danes kot eden od tako imenovanih stricov iz ozadja, je Potrč odgovoril, da se ne počuti nič drugače kot prej, ko je bil aktiven v politiki.

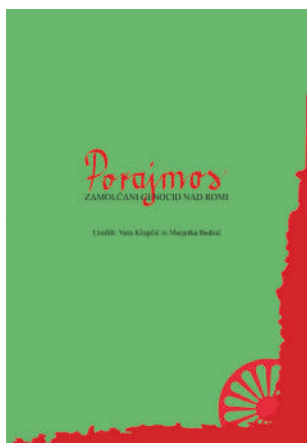
»Najraje sem delal v sindikatu, ker je bil ta takrat najbližji ljudem,« je dejal

Potrč, ki je svojo bogato, več desetletij dolgo delovno in politično kariero začel v Mariboru, med obujanjem spominov na čas, ko je bil podpredsednik Zveze sindikatov Slovenije in predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije. Da ga je najprej vzgajala pionirska organizacija, je poudaril avtor odmevnega spominsko-dokumentiranega pričevanja. V njem v prvem delu kronološko razgrne svoje življenje od otroštva do obdobja v parlamentu s poudarkom na devetdesetih letih, ko je kot predsednik Skupščine RS razpisal prve demokratične strankarske volitve, v drugem se opredeljuje do najbolj žgočih političnih tem, kot so slovenska desnica, odnos do NOB, sprava, izbrisani in podobno. O kadrovanju nekoč in danes je Potrč, ki je 52 let zvest eni stranki, prej Zvezi komunistov, zdaj Socialnim demokratom, zatrdil, da pri tem ni imela odločilne besede izključno partija, danes pa vsaka stranka kadruje izključno zase. (bž)

2015

PUBLIKACIJE

- **Porajmos, zamolčani genocid nad Romi**, uredili dr. Vera Klopčič in Marjetka Bedrač; Center judovske kulturne dediščine Sinagoga, Maribor, Ustanova, Petanjci, 87 str.
- **Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše**, uredil Mirko Munda; Ustanova, Petanjci, PAZU, Murska Sobota in SAZU, Ljubljana, 438 str.
- **Protestantizem včeraj, danes in jutri – zbornik mednarodnega simpozija, Radenci, 24. in 25. oktober 2014** (z letico izida 2015), uredila mag. Franc Kuzmič in dr. Polonca Sek Martůk; Ustanova, Petanjci, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Ljubljana, ZRC SAZU, Ljubljana, PAZU, Murska Sobota, 391 str.

DEJAVNOSTI

FEBRUAR:

- Mednarodni projekt: Kamnite solze (Stone tears) – zloženska o projektu – Ustanova je partner; Sinagoga, Maribor.
- Slovesnost ob 100-letnici akademika dr. Antona Vratuše (akad. Ciril Zlobec, dr. Etelka Korpič-Horvat, akad. dr. Tadej Bajd; sodelovala: Evgen Car, Vlado Kreslin); SAZU, PAZU, Ustanova; SAZU, Ljubljana.

Stoletni orač na njivi jezika

Jubileju Antona Vratuše so se poklonili v Ljubljani in v Prekmurju

BRANKO ŽUNEC

Prijubljeno metaforo o oračih na njivi prekmurskega knjižnega jezika je akademik prof. dr. Anton Vratuš, rojen v Dolnjih Slavečih v občini Grad na Goriškem, ki je preteklo soboto, 21. februarja, dopolnil sto let, uporabil tudi na tradicionalnem vsakoletnem zboru ustanoviteljev ustanove Dr. Šifarijeva fundacija preteklo sredo v vrtu spominov in tovaršstva na Petanjcih. Povezal jo je s pionirjema prekmurskega knjižnega jezika Stefanom in Miklošem

Slavljencec Anton Vratuš in Mirko Munda, urednik monografije (Branko Žunec)

- **Razstava o življenju in delu akad. dr. Antona Vratuše;** avtor: mag. Franc Kuzmič; Ustanova; SAZU, Ljubljana.
- **Slovesnost ob 100-letnici akademika dr. Antona Vratuše** (dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič; v programu sodelovali: OŠ Grad, glasbeno-pevska skupina, Krog); MOMS, Občina Grad, Ustanova; grad v Murski Soboti; Ustanova je podelila svojemu častnemu članu in aktivnemu sodelavcu od ustanovitve akad. dr. Antonu Vratuši veliko častno listino Ustanove.

MAREC:

- **Mednarodna okrogla miza: »Slovenci na avstrijskem Štajerskem med tradicijo in inovacijo«;** INV, Ljubljana, Ustanova, Odbor SAZU za proučevanje narodnih manjšin, Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko – Pavlova hiša; Vrt, Petanjci.

Manjšina med nočjo in lučjo

Okrogla miza Vitalnost Slovencev na avstrijskem Štajerskem model za obstoj narodnostne skupnosti

BRANKO ŽUNEC

Da je situacija danes v primerjavi s tisto leta 1993, ko je v Mariboru potekalo mednarodno znanstveno srečanje o Slovencih v avstrijski zvezni deželi Štajerski, "kot noč in luč", je na okrogli mizi o nekoč "skriti, zatajevani oziroma zamočevani" maloštevilni slovenski manjšini, predvsem na območju Radgonskega kota, slikovito ocenil nestor slovenskih in pomurskih akademikov, stoletnik **prof. dr. Anton Vratuš**.

Okroglo mizo z naslovom Slovenci na avstrijskem Štajerskem med tradicijo in inovacijo minuli petek v prostorih raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje (to bodo zaradi pomanjkanja denarja verjetno kmalu zaprli) so organizatorji posvetili Vratuši, ob ZRC SAZU so jo organizirali še akademski odbor za preučevanje narodnih manjšin, Inštitut za narodnostna vprašanja (INV), ki dopolnjuje 90 let delovanja, Ustanova dr. Šifrarjeva fundacija in Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko - Pavlova hiša. "Današnja situacija kaže na vitalnost in samozaupanje te skupnosti. Po našem simpoziju leta 1993 med raziskovalci na naši in avstrijski strani ni bilo več

slisati, da bi štajerski Slovenci in gradščanski Hrvati pomotoma prišli v avstrijsko državno pogodbo, kakor je bilo slisati v obdobju močno zaostrenih odnosov z Avstrijo še v času skupne države Jugoslavije", je menil akademik Vratuš.

Sodelavec INV dr. **Boris Jesih**, ki je lepo obiskan pogovor povezoval, je poudaril, da predstavlja inovativni pristop v dejavnosti te skupnosti, ki ima jedro svojega predvsem kulturnega delovanja v Pavlovi hiši v kraju Laßfeld (Potrna pri avstrijski Radgoni), v marsikaterem model za ohranjanje majhnih in skritih manjšin in da gre za sluga za obstoj slovenske manjšinske skupnosti na avstrijskem Štajerskem "vztrajnosti, pronikljivosti in trni raziskovalcev", kot so akademik Vratuš, **prof. dr. Wolfgang Gombocz** in dr. **Andrea Haberl Zemljič**, avtorica odmevne študije v nemščini Pustiti jezik v vasi iz leta 2004 na podlagi njene disertacije Die Sprache im Dorf lassen leta 1997, ki je leta 2013 izšla še v slovenščini; Gombocz in Zemljičeva sta bila ustanovitelja omenjenega društva leta 1988 v Gradcu. Na okrogli mizi so ob imenovanih sodelovali še dr. **Felix Bister**, dr. **Christian Promitzer**, dr. **Danijel Grafenauer** in mag. **Susanne Weltaner**, sedanja predsednica Kulturnega društva člen 7, sklenili so jo z otvoritvijo razstave del fotograf-skih umetnikov **Ella Ciola** in **Stojana Kerberja**, razstava bo na ogled do 23. maja, in s koncertom glasbene družine Meyer iz Radgone/Bad Radkersburga v Pavlovi hiši v Potrni.

- Spominska slovesnost ob 70-letnici usmrtnice talcev v Črnskih mejah in obeležitev 70-letnice osvoboditve; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Občina Tišina, Ustanova; Črnske meje in Tišina.
- **Vanekov večer: »Literarna ustvarjalnost Evalda Flisarja ob njegovi 70-letnici«** – pogovor z avtorjem in razstava (prenos iz NUK-a); Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

Flisar med domom in svetom

Eden najbolj branih, prevajanih in uprizorjenih slovenskih književnikov Evald Flisar je bil pred dnevi v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti gost Ustanove dr. Šitarjeva fundacija v Petanjcih v okviru prireditve pod naslovom Vanekov večer. Povod za srečanje z literarnim ustvarjalcem, ki je pred kratkim postal predsednik Slovenskega centra Pen, je bila njegova 70-letnica. Ob tej priložnosti so v knjižnici odprli razstavo Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) iz Ljubljane, ki ponuja izbor del iz bogatega pisateljskega in gledališkega opusa rojaka iz Gerlinčev na Gorickem. Na enem od literarnih večerov je svetovni popotnik Flisar - letos bo med drugim 13. maja nastopil v Britanski knjižnici v Londonu, 23. junija pa v kongresni knjižnici v Washingtonu - Izjavil: "Odrasel sem na vasi in neke globoko v sebi še vedno čutim, upravičeno ali ne, da tja tudi sodim."

Da je literat svetovnega formata, njegova dela so prevedena v 36 jezikov, med njimi je najbolj znan Carovnikov vjamec, ki je doživel kar devet ponatkov, še vedno močno navezan na dom in otroštvo, je med pogovorom dejal številnim poslušalcem. Ti so z velikim zanimanjem prisluhnili njegovim pripovedim o mladosti na Gorickem, o solanju v Murski Soboti, o življenju v Avstraliji in Angliji, prepotoval je več kot 90 držav, se udeležil preko 50 literarnih nastopov, nazadnje je bil na mednarodnem literarnem festivalu v indijskem Mumbaiju. V obdobju 1995-2002 je bil Flisar, ki je tudi dobitnik številnih nagrad, predsednik Društva slovenskih pisateljev, od leta 1998 je glavni urednik literarne revije Sodobnost. (a2)

Evald Flisar (prvi z leve) med rojaki, z njim sta Franc Kuzmič, ki je srečanje z literarnim svetovnega formata povezoval, in pesnik Milan Vincetič. (Branka Žunec)

APRIL:

- Otvoritev razstave o Keplerju; OŠ Tišina; Vrt, Petanjci.

MAJ:

- **14. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve):** Naši zakladi – svoboda (70 let osvoboditve); častna gosta in govornika: predsednik ZVVS gen. Ladislav Lipič in akad. dr. Anton Vratuša; Ustanova, Občina Tišina, Združenje borcev za vrednote NOB, ZVVS, društvo Sever; v programu so sodelovali: Glasbena šola Murska Sobota, OŠ Tišina, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, PZ Slava Klavora, Maribor; Ustanova, Občina Tišina, ZVVS, Združenje borcev za vrednote NOB; zasaditev spominskega drevesa Slave Klavora.
- Občni zbor Skupnosti prekmurske čete in brigade; Vrt, Petanjci.
- Obisk in delovno srečanje vodstva OPZ Murska Sobota; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Obisk Društva slovensko-avstrijskega prijateljstva, Ljubljana, in Koroškega kluba; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk udeležencev 7. mednarodnega srečanja vojaških vozil, Pomurje; Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- Spominski pohod po obeležjih NOB in osamosvojitvene vojne '91 – začetek in zaključek v Vrtu; Občina Tišina, Združenje borcev za vrednote NOB, ZZVS, Policijsko veteransko društvo Sever, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk vodstva SAZU, Ljubljana; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- 15. srečanje Gradišč Slovenije – obisk udeležencev srečanja; Turistično društvo Gradišče, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev znanstvene monografije »Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše«**; PIŠK, SAZU, PAZU, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Vratuševa prva ljubezen v knjigi

Stoletnico nestorja slovenskih akademikov dr. Antona Vratuše zaznamovali z obsežno znanstveno monografijo

Da je bila slavištika njegova prva in največja ljubezen, da se ji je odkupoval, se ji opravičeval, se od nje poslavljaj in se k njej vračal, če je le mogel, nam je v ponedeljek zvečer v študijski knjižnici pred slovesno predstavitevjo zajetne znanstvene monografije (obsega 440 strani) z naslovom Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše pojasnjeval vsebinsko rdečo nit te publikacije Mirko Munda, nekdanji Večerni urednik in novinar, ki jo je uredil. Prispeval je uvod in v knjigi prvi biografsko znanovani študijski članek o Vratuši pod pomenljivim naslovom Samorastnik z Gorickkega.

Monografija je skupni projekt Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) - njen predsednik akademik dr. Tadej Bajd jo napisal uvodno razmišljanje. Vsak dan mu je delaven - Ustanove Dr. Šifrarjeva fundacija ter Pomurske akademске znanstvene unije. Številni obiskovalci slovesnosti so si lahko v knjižnici ogledali razstavo o Vratuševem življenju in delu, pripravil jo je Franc Kuzmič. Kuzmič je tudi avtor Vratuševe bibliografije. Umirjeno in trezno razmišljanje, zlasti pa sistematično poglabljanje v jezikoslovno in literarno misel Antona Vratuše in njene kulturni kontekst, zelo vestno, podrobno in natančno dokumentirana knjiga, premišljeno strukturirano in sintetično mo-

Akademik in urednik znanstvene monografije (Branko Zurec)

nografsko znanstveno besedilo - to je le nekaj poudarkov iz recenzij tega dela. V monografiji je v faksimilirani izdaji prvič objavljena Vratuševa doktorska disertacija iz leta 1941. Levec in ljubljanski zvon ter njegova razprava v prekmurčini z naslovom Nouvi zakon in Sveti Evangelijelo-mi iz leta 1940. (bš)

- Obisk pevske skupine Kresnice, Ajdovščina; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Razstava o življenju in delu akad. dr. Antona Vratuše**; avtor: mag. Franc Kuzmič; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

JULIJ:

- **Vanekov večer: »Aktualni izzivi«**; mag. Dejan Židan, podpredsednik Vlade RS ter minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Ustanova; Vrt, Petanjci.

AVGUST:

- Poročna svečanost v Vrtu; sorodniki mladoporočencev in Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Ustanovna seja komisije za turizem Občine Tišina – Ustanova ima člana.

SEPTEMBER:

- **Vanekov večer: »Kitajska spreminja svet«;** dr. Uroš Lipušček; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.
- Svečana javna seja Občinskega sveta Občine Tišina ob občinskem prazniku: akad. dr. Vratuša je proglašen za častnega občana, članica uprave Ustanove Nada Mladenovič prejme visoko priznanje za svoje delo v občini (tudi v Ustanovi); Tišina.

OKTOBER:

- Slikarska delavnica: Likovno društvo Gornja Radgona in Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Mednarodni simpozij ob 300-letnici prve ohranjene prekmurske knjige Mali katekizem Franca Temlina: »Zapisana beseda ostane – Littera scripta manet«;** PIŠK, EC v RS, MOMS, Občina Tišina in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota; izšel tudi zbornik povzetkov.

Zapisana beseda ostane

Ob 300. obletnici prve pomurske knjige in 500. obletnici reformacije

Ob 300. obletnici izdaje prve ohranjene prekmurske knjige Mali katekizem Franca Temlina Pokrajinska in študijska knjižnica v sodelovanju z Evangelizacijsko cerkvijo avguburske veroizpovedi v Republiki Sloveniji, ustanovo dr. Šifarjeva fundacija, Mestno občino Murska Sobota in občino Tišina jutri, v četrtek, 8. oktobra, v knjižnici organizira enodnevní mednarodni znanstveni simpozij na temo Zapisana beseda ostane - Littera scripta manet.

Vodja simpozija dr. **Klaudija Sedar** napoveduje aktivno udeležbo dvanajstih domačih in tujih strokovnjakov, ki bodo v dveh delih osvetlili zgodovinsko-kulturni in jezikovni horizont ter kulturno in literarnogodovinsko razsežnost začetkov prekmurskega knjižnega jezika v 18. stoletju. Predstavitve bogastva prekmurske književne tradicije sodi v okvir praznovanj 500. obletnice reformacije leta 2017, ki

Simpozij bo potekal v osrednji pomurski knjižnici. (Branko Zurec)

imajo v protestantskih državah naziv Luthrova dekada 2007-2017.

O Francu ali Ferencu Temlinu rojen je bil neznano kdaj na Krajni, umrl je neznano kdaj in kje -, ki je kot prvi v prekmurščino v madžarskem črkopisu prevedel Mali katekizem nemškega reformatorja Martina Luthra (1483-1546), je že posnet do-

kumentarni film, premiera bo 23. oktobra. Po besedah častnega škofa slovenskih evangelizacij **Geze Erniše** poteka tudi vzpostavitev mednarodne transverzale z imenom Reformacijska pot, ki bo v Sloveniji vključevala Ljubljano in v Prekmurju evangelizacijsko cerkevno občino Pucanci. (ba)

- **Zaključna prireditev literarnega natečaja »Nikoli več vojne«;** častni gosti in govorniki: pisatelj Tone Partljič, akad. dr. Matjaž Kmecl, Nuša Kerševan; v programu so sodelovali: Gimnazija Murska Sobota, OŠ Radenci, OŠ Tišina; Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota, Ustanova; zasaditev avtohtonih slovenskih vrtnic »Prešeren« in »Trubar« (žlahtnitelj dr. Kmecl) in spominskega drevesa društva Zeleni prstan, Ljubljana; Ustanova, Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota; Vrt, Petanjci.

Vrt na Petanjcih kot pot v Ljubljani

Končan literarni natečaj
za srednješolce
in osnovnošolce

Vrt spominja in tovarštva na Petanjcih je bil pretekli petek, 9. oktobra, priložnost treh simbolno prepletenih dogodkov. Ustanova Dr. Šifarjeva fundacija je v sodelovanju s članstvom Zveze ZR za letstva v Murski Soboti končala letni literarni natečaj za osnovnošolce in srednješolce na temo Nikoli več vojne, predsednica društva Zeleni petanec iz Ljubljane in nekdanja ljubljanska županja Nula Kerševan je sodelavci posadila sadiko zelo medonosne ameriške črnoje, akademik prof. dr. Matjaž Kmecl pa je kot jun

zlatitvelet posadil prvi slovenski avtoritativni vrtnik, ki ima je dal imeni Prešeren in Trubar. Ob tej priložnosti sta oba pomenila misel, da je vrt na Petanjcih to, kar je Rot spominja in tovarštva v prestolnici Ljubljani, kar bodo kot znamenje "pokrajinskega" potekali tudi prihodnje leto ob dnevu Zemlje, ko je predvideno, da ho ustanova ob poti v Ljubljani posadila svoje izbrano drevo.

S tem, ko posadimo dreve, obudimo novo življenja in novo rast za mlade generacije. Je slikovito menila Kerševanova. Kmecl pa je spomnil, da je ustanovitelj vrta pokolji prof. dr. Vaneč Šifar posadil sadiko vrtnice. Ki so jo na ustanovnem zasodanju OZN poimenovali Peace ali Mir. "To

me vedno gane, saj je ta sorta vrtnice, imenovana tudi Roža dana, sice tega blagoslovljenega Šifarjevega nasada," je v prispodobi dejal 80-letni akademik. Slavnostni govornik na priložnosti - na njej so nagradili pet učencev in pet dijakov 13 osnovnih in šestih srednjih šol, ki so sodelovali s skupaj 45 pripevki - je bil književnik Tone Parčič. "Zame ima ta vrtnica, niti ne dimenzije, vedno znova sem prizadet, ko se spominim, da je nastal tako, da je mati v spomin na oba v vojni pogrebnika sinova pri vhodu na domači vrt posadila vrtno žiljiko," je v razmišljanju o odnosu vrtnice in pokrajine dr. Parčič dejal Partije. (M)

Predsednica društva Zeleni petanec Nula Kerševan med sajenjem (Branko Žurenc)

- Spominski pohod »Vaneča 2015« – začetek kolesarske poti v Vrtu; Združenje borcev za vrednote NOB – KO Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk skupine vojnih invalidov, Ljubljana; Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- Slavnostni koncert pevskega zbora Slava Klavora ob 70-letnici delovanja; Ustanova je dobila posebno priznanje, podpredsednik uprave postal častni član zbora; Maribor.
- Učna delavnica – tečaj hitrega branja; OŠ Tišina; Vrt, Petanjci.
- Vanečev večer: »Svet na razpotju – Agenda 2030 za trajnostni razvoj – posebni vrh OZN« – prof. dr. Dušan Plut; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.
- Delovno-družabno srečanje v Vrtu, druženje »ob listju«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Vanečev večer: »Problematika onesnaževanja z elektromagnetnim sevanjem v Sloveniji« – Karel Lipič, predsednik ZEG; ZEG, Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

Električni smog škoduje

Vanečev večer o onesnaževanju z elektromagnetnim sevanjem

V Zvezi ekoloških gibanj (ZEG) Slovenije in Ustanovi dr. Šifarjeva fundacija ponovno organizirajo Vanečev večer o onesnaževanju z elektromagnetnim sevanjem oz. električnem smogu; sovpada namreč z izgradnjo 14 kilometrov dolgega nadzemnega daljnovođa Murska Sobota-Mackovci, ki jo od septembra v polnem zamahu izvaja investitor Elektro Maribor. Civilna iniciativa za okolju prijazno izgradnjo daljnovođa v Puconcih kljub večletnim prizadevanjem, da bi vsaj del daljnovođa v dolžini 3,4 kilometra potekal

Daljnovođi so precejšen vir sevanja. (Marko Vanovšek)

- Predstavitev pesniške zbirke Štefana Titana »Večni postopač« in romana »Božja sodba«; Štefan Titan, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Simpozij Centra za študij civilizacij na Univerzi v Pekingu: Centralnoevropske države in pobuda o novi kitajski »svileni poti«; nastop dr. Uroša Lipuščka, člana PS Ustanove v imenu Ustanove.

DECEMBER:

- Predstavitev knjige dr. Boža Repeta: »Milan Kučan, prvi predsednik« ter pogovor z avtorjem in Milanom Kučanom; založba Modrijan, PIŠK in Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Milan Kučan ob predstavitvi knjige o njem v Prekmurju (irna Benko)

Kučan ob knjigi tudi o nedokazanih krivdah

Dobro obiskana predstavitev knjige prof. dr. Boža Repeta o prvem predsedniku samostojne Slovenije v Murski Soboti

BRANKO ŽUNEC

Priznavamo se je na predstavitvi obsežne monografije prof. dr. Boža Repeta z naslovom Milan Kučan, prvi predsednik, v pokrajinski in študijski knjižnici izbralo zelo veliko ljudi. Predstavitev, ki jo je minulo sredo organizirala ustanova dr. Silfarjeva fundacija v sodelovanju s knjižnico in založbo Modrijan, vodil jo je podpredsednik ustanove in eden od nekdanjih Kučanovih najbližjih sodelavcev Marjan Šifnar, je bila tuševno obarvana. Bolj kot anekdota je izvenela misel, da se lahko knjižnica o »vejetno najbolj na predem komunistu na svetu« (kakor ga je že leta 1988 označil Wall Street Journal) bere kot balada o dobernem človeku iz Prekmurja ali kot balada o hudobnem pačuku.

Med predstavitvijo knjige, izšla je trinajst let po izteku Kučanovega drugega predsedniškega mandata, je portretiranece ulegovori tudi o najbolj občutljivih temah, kot je bila odločitev (Kronnega državnega sodišča v Murski Soboti oktobra letos, da umakne obtožnico zoper Čustriča J.A. Berislava Popova in Vlada Trifunoviča. Po njegovem mnenju taka odlo-

čitev politično nikakor ni sprejemljiva, problematično je tudi dejstvo, da je v tako občutljivi zadevi tako dolgo časa tekel sodni postopek. Obtožnica, ki je oba Čustriča J.A. brezenila vojnega ljudskodolstva med prodiranjem tančkovske enote polti 1991 iz Varžalina v Gornjo Radgono in med bivanjem enote na radgonskem mejnem prečdu, je bila namreč vložena že leta 2008. Kučan, ki si je dva dni po razdejanju ogledal območje Gornje Radgone ob mostu Čez Muro in naprej do Koga ter do meje s Hrvaško, kamer se je tančkovska enota kasneje umaknila, poudarja, da je bilo opustitve oceno, da so bili ljudje prizadeti in da so tudi ugasnili življenja. Posledično je bil »redno močno pristoten občutek, da je vojna« in da »je treba razumeti, da so domačini še danes prizadeti. Če tožilec ni našel razlogov za to, da bi dovolj utemeljili obtožnico, bi jo umaknil.

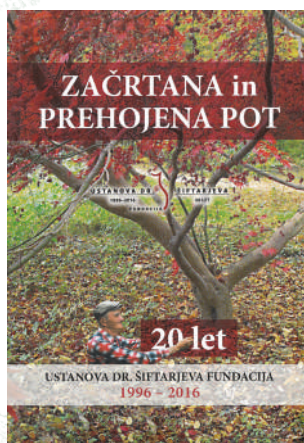
To se ne bi zgodilo prvič, saj je tudi ustavno sodišče ugotovilo, da v neki drugi zadevi tožilca ni uspelo dokazati krive, je bil pomenljiv nekdanji slovenski predsednik.

Po njegovem mnenju so se vsaj na začetku vidni evropski in naši politiki in državni slabo konali s begunsko krizo, pri tem je v križevih na Gorickem leta 1941 rojeni Kučan, ki bo čez dober mesec dopolnil 75 let, izhajal iz udarne misli nekdanjega francoskega predsednika vlade Michela Rocard, avtorja uvida v Repetovi monografiji: »Politično vodenje postaja medla dragocnost, politično vodenje pa izumirajoča vrsta«.

- Delovno srečanje ter obisk vodstev ZVVS in društva Sever; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Razstava del slikarske delavnice Likovnega društva Gornja Radgona v Vrtu; Dosor, Radenci.
- Srečanje ustanoviteljev, donatorjev in sodelavcev Ustanove; Ustanova; Vrt, Petanjci.

PUBLIKACIJE

- **Začrtana in prehojena pot, UŠF 1996–2016, jubilejni zbornik ob 20-letnici ustanovitve Ustanove, uredil Franc Kuzmič; Ustanova, Petanjci, 138 str.**
- **Branko Žunec: (Ne)vidna univerza – doktorji znanosti iz sveta ob Muri; Ustanova, Petanjci, PAZU, Murska Sobota, 185 str.**

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Razpis literarnega natečaja »Domovina je tam, kjer je dom«.
- Srečanje Čebelarske zveze Slovenije ter ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano mag. Dejana Židana; ČZS in PCZ, Ustanova; Vrt, Petanjci.

APRIL:

- **Predstavitve zbornika »Porajmos – zamočlani genocid nad Romi«; založniki in PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.**
- **Zasaditev drevesa Ustanove na Poti spominov in tovarištva v Ljubljani; društvo Zeleni prstan, Ustanova; Ljubljana.**
- **Obisk OŠ Radenci; Ustanova; Vrt, Petanjci.**
- **»Keplerjev dan«; OŠ Tišina, Ustanova; Vrt, Petanjci.**
- **Proslava ob dnevu upora Mestne občine Murska Sobota – slavnostni govornik: podpredsednik uprave Ustanove; Murska Sobota.**

Poklon padlim gimnazijcem

Marjan Šiftar na slovesnosti ob dnevu upora Foto: Nataša JURINČIČ

Danes se namesto samozavesti srečujemo z defetizmom, meni Marjan Šiftar

TIMOTEJ MILANOV

"Odpor proti okupatorju med drugo svetovno vojno je bil daljnovidno in državotvorno dejanje," je poudaril slavnostni govornik Marjan Šiftar. Glas sveta Zveze združenj borov (ZZB) za vrednote NOB slovenije in podpredsednik uprave Ustanove Dr. Šiftarjeva fundacija, na slovesnosti, ki sta jo ob dnevu upora proti okupatorju pripravila Mestna občina Murska Sobota in ZZB za vrednote NOB Murska Sobota.

"Z ničimer ni mogoče upravičiti novega neretnega sovražstva v javnem življenju in med nami. Skrb zbujaajoči so poskusi prevrednotenja svobodoljublja in suverene države slovenskih partizanov," je še povedal Šiftar, ki izpostavlja, da so Prekmurci mnoge preizkušnje v zgodovini čutili drugače in bolj dramatično kot drugi.

"Smo del nacionalne matere države, ki je bil pogosto spregledan in pozabljen, kljub temu se je tu slovenska identiteta ohranila, potrjevala se je tudi načelo opiranja na lastne sile in naravne danosti. Dolžni in preživetli smo nasilje okupacije, deportaci-

je in internacije." O tem po njegovih besedah priča tudi spominska pločica na Osnovni šoli v Murski Soboti, kjer so napisana imena 78 dijakov takratne soboške gimnazije. Ki so izgubili življenje v času druge svetovne vojne. Dosežki v narodnosvobodilnem boju so po mnenju Šiftarja takovali tudi pot v samostojno in demokratično državo. "Slovenci smo bili ponovno pred zahtevnimi preizkušnjami pred 25 leti, vedeli smo, kaj hočemo in kaj je naš skupni nacionalni interes. Imeli smo vizijo, utemeljeno v jasnih vrednotah naše svobodoljubne dediščine. Bili smo enotni, takrat smo posabili na naše zamere."

Danes, kot izpostavlja, sta narodno samozavest in optimizem zamenjala defetizem in brezperspektivnost. V času, ko je mednarodnim skupnost v procesu velikih globalnih in lokalnih sprememb, je po mnenju Šiftarja čas, da državljanji vnučijo dosežke soglasja o tem, kako želijo živeti v samostojni državi. "Priča smo ponovnemu oživilju spopada civilizacij, zlorabe religij in mestrpčnosti neofašizma." Zato po njegovih besedah ne bi smeli spregledati kršenja delavskih in socialnih pravic na domačih tleh, kjer prihaja do razporeditve vitalnih delov nacionalnega premoženja po diktatu mednarodnih središč finančne moči, ki jim je dobiček edini cilj. "To lahko v našim času vidimo tudi v primeru Eilana."

MAJ:

- **15. dan spominov in tovarištva (mladinska prireditve): Naši zakladi – moč besede; častni gosti in govorniki: akad. dr. Jože Pirjevec, Ištvan Kondora, župan Občine Šarvar, Madžarska, Vlado Radikon, predsednik Društva Primorcev in Istranov v Prekmurju, Lendava; v programu so sodelovali: OŠ Tišina, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, Društvo Primorcev in Istranov v Prekmurju, Lendava; Ustanova; zasaditev spominskega drevesa iz nekdanjega taborišča Šarvar na Madžarskem.**

Dokaz, da nismo hlapci

Letošnji Dan spominov in tovarništva posvečen primorskim Slovincem, ki so bili v času druge svetovne vojne internirani v taborišče Sárvár na Madžarskem

TIMOTEJ MILANOV

Drena, ki so ju posadili v Vrto spominov in tovarništva na Petanjcih, bosta opominjala na medvojno trajanje Primorcev v taborišču v Sárváru in predstavljala simbolno potrditev vrednot, ki danes povezujejo soseski državi. V Sárvár so med drugo svetovno vojno internirali okoli 600 primorskih Slovincem, ki so bili po prvi svetovni vojni zaradi okupacije in posledic vojne odedskani od svojih domov. Leta 1922 so sprejeli kolonizacijo v Prekmurje, tja se je oddeležilo 125 družin, te so ustanovile pet kolonij. Komaj so si utvrdili nove domove, že se je začela druga svetovna vojna in leta 1942 so bili ponovno za tri leta odgnani v taborišče, pravi Stanislav Bena iz Društva Primorci in Istrani v Prekmurju. Zasaditev dreves je bila del programa 15. dneva spominov in tovarništva, prireditev, skateno Ustanova dr. Šifanjeva fundacija vsako leto skuša ovestiti dogodke, povezane s koncem druge svetovne vojne.

"Slovinci smo z narodnoosvobodilnim bojem dokazali, da nismo hlapci, temveč suvereni osebe, ki ne dovolijo več, da bi z njim ravnali kot z brezpravno rajo tist, ki so močnejši, agresivnejši in širivši svoj je med drugim izpostavil slavnostni govornik zgodovinar **Jože Pirjevec**, ki se je v govoru dotaknil tudi begunske krize in dogodkov v svetu. "Velikanski razkorak, ki obstaja med bogatim, v material-

"Slovinci smo z narodnoosvobodilnim bojem dokazali, da nismo hlapci," poudarja zgodovinar **Jože Pirjevec**. Foto: Timotej MILANOV

Velikanski razkorak med bogatim Zahodom in revnim tretjim svetom je sprožil mehanizem, na katerega nismo računali

ne dobrine zagledanim in od tehnološkega napredka zavzetim Zahodom ter revnim tretjim svetom, je sprožil mehanizem, na katerega nismo računali. Zgodila sta se uskok obhodanih množic na evropsko oazo blagostanja in sovražni odnos do njenega modela civilizacije, ki se izražala v islamskem ekstremnem fanatizmu." Slednjega Pirjevec interpretira kot revolucijo, ki nima progresivne vsebine, temveč retrogradno. Po besedah **Franca Horvata**, župana Občine Tišina, na območju katere je vrt, so se tam zbirali tisti, ki se preteklosti ne stramujejo. "Kar smo doživeli, ne sme nikoli iti v pozabo. Naši predniki so se borili, da imamo danes mir na svoji zemlji."

Na prireditev je prišla tudi delegacija občine Sárvár, katere župan **István Kondora** je ob tem dejal: "Več kot 700 belih križev na pokopališču v Sárváru ne spominja na neomisljeno morje, ki je prinesla le kri in gorje, zato nam mora biti v spomin in v opomin."

- Srečanje Zveze brigadirjev Slovenije in Društva brigadirjev v Pomurju; Ustanova, Društvo brigadirjev; Vrt, Petanjci.
- Obisk vodstva Pravne fakultete Univerze v Mariboru; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk skupine Združenja borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica; zasaditev spominskega ruševja; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Evropska unija – izzivi in priložnost – TTIP in druga aktualna vprašanja«**; dr. Igor Šoltes, evropski poslanec; Ustanova, PIŠK; PIŠK, Murska Sobota.

JUNIJ:

- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).

JULIJ:

- **Slavnostna akademija ob 20-letnici delovanja Ustanove: »Ko so drevesa postala simboli«** (Tone Pavček); Ustanova; grajska dvorana v Murski Soboti.
- **Svečana seja zbora ustanoviteljev Ustanove ob 20-letnici podpisa listine o ustanovitvi Ustanove**; Ustanova; Pomurski muzej.

- Predstavitev publikacije »Začrtana in prehojena pot ...« in monografije Branka Žunca (Ne)vidna univerza; Ustanova in PAZU; PIŠK, Murska Sobota.

Premalo izkoriščen možganski trust

Branko Žunec v drugem delu knjige Nevidna univerza predstavlja novo generacijo pomurskih doktorjev znanosti

TIMOTJE MILANOVIČ

"Takoj zbornika nimam nobena druga regija. Da je to nekaj posebnega, pove že uvodnik predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) Tadeja Bajda, je ob predstavitvi knjige Nevidna univerza dolgoletnega Večernega novinarja Branka Žunca povedal predsednik Pomurske akademije znanstvenih umetnosti (PAZU) Miha Slavič.

"Knjiga Nevidna univerza pravi, da se pri Pomurci akademiji dobro zavedajo pomena mladih doktorjev in doktorice, ki izhajajo iz njihove regije. Vredna je pozornost na vsej Sloveniji. In tako nam bo uspelo mlade, ki velikokrat s težkim srcem zapuščajo domače okolje, pritegniti nazaj na naše univerze, institucije in v obetavna visokošolska področja," je med drugim v uvodu zapisal Bajda.

Knjiga predstavlja 424 doktorjev znanosti iz Pomurja, gre za nadaljevanje Žunecove knjige Nevidna univerza, ki je izšla leta 2005, v obeh skupaj jih je predstavljeno 490. Kar pomeni, da je v Pomurju en doktor znanosti na stika prebivalcev. V celotni Sloveniji je po besedah Žunca okoli deset tisoč doktorjev znanosti, torej eden na 200 prebivalcev. Glava kure je hipertrofirana z doktorji znanosti. To množica je možganski trust, s to knjigo pa odločevalcem v regiji na planjane predstavljamo kakšen intelektualni potencial imamo. To je lahko seneski kapital, nekaj, česar se premalo poslužujemo," pravi avtor. Pomen pomurskih intelektualcev poudarja tudi Slavič: "Ni pomembno, kam kdo gre, samo naj ne pozabi, od kod je prišel. Velikokrat nam je to koristilo, saj nam je nobeden od naših mladih ni obrnil hrbta, ko smo ga prosili za pomoč. Marsikdo na pomembnem položaju, tudi v tujini, nam je v preteklosti že velikokrat pomagal."

Zvesti lokalnemu okolju

Kakšen je danes resnični interes doktorjev znanosti za sodelovanje v regiji, iz katere izhajajo? "Previden morajo dobiti povabilo, to pa mora priti iz ene od uradnih institucij, občine, podjetja ali pa iz neke organizacije, kot sta PAZU ali Klub priateljske akademije. Doktorji znanosti, ki sploh nimajo stalnega prebivališča pri nas, so pa obiskovali Gimnazijo Franca Miklošiča v Ljutomeru, so bili pripravljeni, da jih vrstnim v knjigo samo na podlagi tega, ker so štiri leta obiskovali gimnazijo. Po splošni niso iz Pomurja. Žunec je tak občutek lokalpatriotizma izjemnega pomena," pojasnjuje Žunec.

Velikokrat je mogoče slišati, da mladih ne znamo obdržati v regiji, saj nimamo potrebnih institucij in delovnih mest. Ali bi nam najbolje med njimi uspelo zadržati, če bi vse to imeli? "Veliko vprašanje je, ali bi lahko vse zadržali, konec koncev so znanstveniki na trgu. Med njimi so tudi imena, kot so Mirjana Kizma, Gorazd Drožina, Primož Kajdič, in drugi, ki uspešno prodajajo svoje znanje na trgu," se pove Žunec, ki navaja izračun akademika Bajda, po katerem celotno izobraževanje novega doktora znanosti družbo stane najmanj milijona evrov, kar pomeni, da je v letih 2004 in 2005 Slovenija ZDA in evropskim državam poleg 300 doktorjev znanosti porabila le 100 milijonov evrov.

Niso vsi zares doktorji

Vendar avtor poudarja: "Niso vsi doktorji zares doktorji znanosti. Mogoče je med temi 424 doktorji od 25 do 30 odstotkov takih, ki so zares konkurenčni na mednarodnem trgu. Pri drugih govorimo o tako imenovanih akademskih mrličev, za katere je značilno prazno pridobivanje točk, bolj za pohvalo in druge 'viršije'. Ali so v drugi knjigi, ki prihaja tudi mlajši generaciji

Ernest Eberspanger, Branko Žunec in Miha Slavič. Foto: Nataša ŠUHROV

Niso vsi doktorji aktivni, nekaj je tudi 'akademskih mrličev'

20 let Dr. Šiftarjeve fundacije

Poleg izdaje Nevidne univerze je Ustanova Dr. Šiftarjeve fundacije zaznamovala 20-letnico delovanja tudi z izdajo publikacije Začrtana in prehojena pot, ki jo je uredil Franc Kramelj. Ta pravi, da so želeli zbornik, ki ne bi bil zbir referatov, temveč prikaz današnjega dela. Fundacija je izdala 34 publikacij. Tudi predsednik fundacije Ernest Eberspanger je zadovoljen s preteklim delom. "Mislim, da smo prepoznali lokalno in tudi širše po celotni Sloveniji. Ugotavljamo, da smo glede na dejavnost po vsebini in obsegu ena najbolj dejavnih fundacij v državi," pravi. "Nisi koncept je bil ves čas linije zastavljen. Nikoli ni bilo mišljeno, da bi bil samo spominski vrt na Petanjcih, ki z drevjem zaznamuje zgodovinske dogodke, kakor je bilo v začetku določeno, temveč smo dejavnost razširili na sodobne življenje, znanost, versko in kulturno dejavnost in založništvo ter delo z mladimi. Nade gredo je Metvini v spomin, živim v spomin. To sklanimo uredničevati tudi v svojim delovanju."

Biti leta ali za čas trajanja enega projekta. Samo štirje so sodelovanje odkimili. "To imam najraje, desetkrat tistih pa je bilo tistih, ki se sploh niso odzvali med njimi celo taki, ki tu živijo."

jo doktorjev znanosti, opazne kakšne razlike, morda na področjih, na katerih so naredili doktorate? "Veliko bolj mobilni so. To je zagotovo ena od lastnosti v primerjavi z generacijo dok-

SEPTEMBER:

- Svečanost ob prazniku Občine Tišina; podpredsednik uprave Ustanove je prejel priznanje župana za delo v Ustanovi in občini.
- Zasaditev spominskega drevesa v spomin na partizansko delovanje na Pugledu; častni gost je bil partizanski komandant Franc Sever – Franta.

OKTOBER:

- Svečani zaključek literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Vanečev večer: »Blaženje klimatskih sprememb z umnim načrtovanjem prostora«; gost: Stojan Habjanič; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Začetek kolesarske poti »Vaneča 2016«; Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- Vanečev večer: »Nehajte sovražiti svoje otroke in vnuke«; gost: ddr. Matjaž Mulej; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Učna delavnica OŠ Tišina: Od ideje do aplavza; OŠ Tišina in Ustanova; Vrt, Petanjci.

2017

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Razpis literarnega natečaja »Imamo samo en kontinent«.
- **Vanekov večer: »500 let reformacije«**; gost: častni škof EC mag. Geza Erniša; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Razgovor Analiza poslovne prakse družbe z omejeno odgovornostjo; gostja: mag. Romana Gajšek; Ustanova in Društvo pravnikov v gospodarstvu v Pomurju; Vrt.
- **Predstavitel knjige dr. Bojana Zadravca: Vladekova pot v neznano (Auschwitz) – sodelovala Kladija Sedar in Ernest Ebenšpanger (prijateljaval z Vladekom do internacije); PIŠK, Murska Sobota.**

FEBRUAR:

- Seja zbora ustanoviteljev.

Zbor ustanoviteljev dr. Šiftarjeve fundacije na Petanjcih

Ustanova prerašča vizijo »duhovnega zbirališča«

Lani se je v okviru fundacije izvršilo okrog 70 dogodkov, vrt si je ogledalo več kot 1200 obiskovalcev, letos poudarek na petstoletnici reformacije in pripravah na stoto obletnico priključitve Prekmurja

Na petletnem obdobju ustanovitve dr. Šiftarjeve fundacije v prostornih redarstvih postaja Zborniško raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Vrta sponzor in tovarstvo na Petanjcih so med sprejemanjem poročila o letni dejavnosti in programi dela za letošnje ocenili, da je ustanova prerašča prostora poslanstva.

Ob znanstvenotvorila, da uspešno sprejema prerašča vizijo razvoja ter želje in spodbude Milka Knapca prijatelj prof. Vaneke fundacije leta 1960, da »sporočimo našo duhovno obliko, ki ne bo lečajošči in komunistični, karne bodo ljudje radi slišali«.

jalo. Lani se je pod okriljem ustanove vrstilo več kot 70 dogodkov, toliko je bilo tudi obiskovalcev, letos poudarek na petstoletnici reformacije, okoliščini letosni natečaj Opak mladih talen, letošni, da imamo samo en kontinent, Vanekevo večer (letos prvi v januarju je bil s Gostim evangelijskim Radom Geza Erniša, zlatofila dejavnost ter skib za človekovo okolje in trajnostni razvoj v sodelovanju

s Krajskim parkom Goricko, ob tem ima ustanova kot prirediteljo posebnost in sodelovalno vlogo v drugih ustanovah in zamejstvom, načrtuje strokovno znanstveno konferenco o temah ki nakazuje neizvedenih predlogov dr. Šiftarja ter leti tretjega Vanekevega zbirališča. Pomembne bodo predstavitel monografije Protežanem, včeraj, danes in jutri na Dunaju ter aktivnosti pred sto obletnico združbe, prekmurjskih Slovencev s matičnim narodom. V začetku februarja so na Čankovi na podlagi letnega simpozija predstavili zbirališča August Pavel med Avstriji, Madžari in Slovenci.

Na zboru je bil prisoten članovi tudi članstvo prof. dr. Antona Vaneke, ki je v tisku, 22. februarja, dopolnil najemni 102 leti študija. (Vladimir Bence 2017)

Na zboru ustanoviteljev se je tudi fundacija pismo prirediteljo postavljalno parlamentu za notranjo avtorizacijo državnega pogodbe, kar je v tisku. 22. februarja, mestni svetniki in poslušalci študentske prof. dr. Antona Vaneke, prvi predsednik ustanove in njen častni član, dopolnil najemni 102 leti študija.

vijanja, so sodelovali se vodno členu in klavirna muzika zbirali vse tobojke in predstavitelje mesta bo Vaneke v vrta Petanjcih zbirališča vbo halajsko in i tem tudi simbolno zbirališča 60-letni ob priloževanju z ustanoviteljem vrta in fundacije prof. Vanekeom Šiftarjem. (Vladimir Bence)

- »Rešimo Muro« – za zaščito Mure; Ustanova, Zveza društev za zaščito Mure; Vrt, Petanjci.

APRIL:

- Obisk predsednika Šahovske zveze Slovenije dr. Tomaža Subotiča in evroposlanca dr. Igorja Šoltesa; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Srečanje delegacij ZVVS in madžarske veteranske organizacije – tudi saditev spominskega drevesa; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Drevo v znak dobrih odzovov sta zasadila Ladislav Lipič in Marija Kavaly. Ni je sadilo vsakega žbirkova hodi vsaki, razen v eni sami vrsti.

Mednarodno sodelovanje voinih veteranov

Prosednik Turke sjeptanov volje za slavenje (ZAVB) Ladislav Lipič in Hlaničan Karlo, predsednik Mađarske velenarske zveze, sta v Vitrji spornosti in tovarnosti v Petenici podpisala sporazum o sodelovanju v kulturnih prireditvah. »To je nov kamereček v množico našega sodelovanja, je ob podpisu izjavil Lipič. Karlo pa je dodal, da je podpis le nadaljevanje dobrih odnosov o obeh straneh meje. »Vidi na tak način si prizadevamo, da stvorno le ista ista cilju - to je, mi ena, ne b. Evropski, atipski radi drugod. Obe imamo za seboj karavno zgodovino, in to nas mora nalati vso v. in drugi Karlo.

Skleparstva in metalurški vešni sestavni so še več let povezani, v podpisnem sporazumu pa so parafrazirali poudarki tudi na državi ravni. »Veseli me, da so se tukaj ob podpisu zbrale stroške veteranske organizacije iz Skopja, v katerih nastopajo tudi

varjamo late vrednote,« je dejal Lipič. Lipič in Karoly sta v Vitu spominov in tovarilstva zasadila še drevo vinoli.

ZYVE je slove nevelatna reza otmocnih združeni veterance vojne za slovenijo, ki združujejo udeležence in udeležence priprav na vojno ali vojne na slovenijo. Mednarodna veteranska reza pa združuje aktivne in upokojene pripadnike mednarodnih varnostnih sil. Delovanje obh zsej temelji na strokovnosti, demokratičnosti in odgovornosti. dodaja Lipič.

pomurski
SOLSKA STRAN SILETA

 [www.facebook.com/
PomurskiVestnik/](https://www.facebook.com/PomurskiVestnik/)

pomurje.si

 [www.facebook.com/
PomurskiVestnik/](http://www.facebook.com/PomurskiVestnik/)

- **Vanekov večer:** »Ali se je EU znašla v slepi ulici?«; gost: dr. Rudi Rizman; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

S prof. ddr. Rudijem Rizmanom

Sladkorna tovarna talka globalizacije

Mednarodno uveljavljen družboslovec se je v Murski Soboti lotil teme Ali se je EU znašla v slepi ulici?

S iztočno iztočno Ali se je Eli smilil v slepi ulici? Je v sobotni knjižnici začel svoj stopni na tako imenovanem Valnikovem večeru mednarodno uveljavljen sociolog prof. dr. Haim Ritzman.

[illegible]

"Paradoks je u tome, da smo to i na vama rekao: je imek, a smo se je odne-
kil. Skovonja bi muma u tem pelme-
ru posokobiti zase in se upreti; kot so
na primer uprjajo laci, nemila drla-
je je zaklajala svoje dravne hane in
podobno," meni doc. Raman, gostje-
ci profesor filozofije univerzi po svetu.
avtor osebine knjige Kas (brez) avtor
nativne. Prepričan je, da bi nas raca-
la v tej zadevi zalotili tudi EU, saj
bil namerni EU, da se zdravljenje, po-
vsemerno, da na ta način rudi našim
narodi dobro varovali v tem smislu
da lahko ustvarjajo svoje materialno
in duhovno bogastvo."

Mož, ki je med drugim deloval s Titovim biografskim in partizanskim disidentom Vladimirjem Dedijerjem deloval v Rusellovem razsodilcu osebno pozna intelektualne velike, kot so (bili) Bertrand Russell, Jean Paul Sartre, Noam Chomsky, Umberto Eco, ...

In Ecu, Adam Michnik. Simose da Be-
suzvir in drugi, se pridružijo zahte-
vam udeležencev številnih protestnih
poštevov po svetu, da se zaščitijo ključ-
na vloga znanstvenega raziskovanja
in izkajanja resnice pri oblikovanju
njih politiki in zagotavljanju pravega
prehoda informacij in znanja. Tak po-
hod se bil tudi re. serila v tužilnih

Prof. dr. Rudi Bizman (levo) z gostiteljem Vardolovega večera Marjanom Šitarjem, podpredsednikom Šitarjeve družine

«Ko sem bil še študent, sem v Ljubljani za prof. dr. Julija Titla raziskoval v projektu Murska nepopolna tista. Viste in republiko razlilim na vso Slovenijo in s tem se lahko pohvalim,» se je z nostalgijo spomnil Rihar. Osebnost je tudi postal pravilnik prof. dr. Vana Sitarja, ki je bil odprt, spoštljiv človek, pripravljen poslušati in slišati, kar je bila v času mojega intelektualnega odrasčanja zelo dobra naloga.

Bratko Zupan

- Obisk veleposlanika Indije in pisatelja Evalda Flisarja; Ustanova, Vrt, Petanjci.

MAJ:

- **Tradicionalna majska prireditev »Naši zakladi«:** »Zatočišče pregnancev«; častni gost in slavnostni govornik: mag. Viktor Zakelj, predsednik Slovenskega društva Primož Trubar; gosti tudi iz Občine Velike Lašče; Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- Obisk kluba bivših veleposlanikov RS; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).
- **Vanekov večer:** »Ali bo v jeseni v Sloveniji še pomlad?«; gosta: dr. Božo Repe in dr. Darja Kerec; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Zgodovinarja Darja Kerec in Božo Repe o 80. letih prejšnjega stoletja

Čas, ko nismo bili cankarjansko hlapčevski

Slovenija, moja dežela je knjiga o družbeni revoluciji v osemdesetih – Začetek novega tipa slovenstva

O 80. letih prejšnjega stoletja, prelomnem času, ko se je rojevala slovenska država, sta zgodovinarja dr. Božo Repe in dr. Darja Kerec napisala knjigo z naslovom Slovenija, moja dežela, Družbena revolucija v osemdesetih letih. Obsežna monografija, ki celovito predstavi dogajanje v 80. letih prejšnjega stoletja v Sloveniji, je izšla pri Cankarjevi založbi, podkrepljena pa je z dokumenti, fotografijami in pričevanji.

**Iztočnica za dodajanje
lastnih spominov**

Med drugim prikazuje ekonomsko in politično krhanje tedanje države, procese demokratizacije, alternativno in provokativno kulturo, nastan-

Od leve Marjan Šiftar, Darja Kerec in Božo Repe. FOTOGRAFIJA A. NANA KOTUPER ROČET

Nemčija. Slovenija se je tedaj hotela približati razvitosti Avstrije, razlika pa je danes še večja in tudi državni dolg se je povečal. Pred osamosvojitvijo se je veliko govorilo, da lahko Slovenija postane druga Švica.

»Osnovni problem je bil, da smo nacionalno državo postavili kot cilj, doseglji smo nacionalno soglasje, podobno tudi pri vstopu v EU, pozneje pa Slovenci nismo več dosegli konsenza glede tega, kako želimo živeti in kaj želimo sami s sabo in lastno državo,« je povedal Repe. Nismo izkoristili lastne države in možnosti, ki smo jih imeli, in nismo postali Švica. Pri tem Repe doda, da tudi Švica ni Švica in da se tudi tam ne cedita med in mleko. Po mnenju Kerečeve pa se zdi, da Slovenci vedno potre-

AVGUST:

- Slovesnost ob mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve genocida; Ustanova je aktivno sodelovala pri pripravi in izvedbi; Murska Sobota.

SEPTEMBER:

- Okrogla miza o družbeni odgovornosti; Ustanova, Saubermacher – komunala, Murska Sobota, dr. Matjaž Mulej; Vrt, Petanjci.
- Obisk v okviru projekta »Garden Route«; Ustanova; Vrt, Petanjci.

OKTOBER:

- Kolesarski del pohoda »Vaneča 2017«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Zaključek literarnega natečaja in razgovor »Živeti trajnostni razvoj«; gost: dr. Dušan Plut; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Obisk bivših aktivistov in funkcionarjev ZSMS, Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Obisk delegacije Ustanove na Dunaju – tudi predstavitev zbornika »Protestantizem včeraj, danes in jutri«, Slovenski inštitut na Dunaju; Ustanova; Dunaj.

- **Vanekov večer: »Živiljenjski slog starostnikov v domovih za starejše«;** gost: dr. Macuh; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

NOVEMBER:

- **Vanekov večer: »Staroslovanska pisava pred glagolico in cirilico«**; gost: dr. Duško Alekseviski – Makedonija; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- **Vanekov večer: »Primož Trubar in reformacija«**; gost: dr. Aleksander Erniša; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev monografije Ne-vidna univerza**; Ustanova; Maribor.

DOKTORJI ZNANOSTI

Nevidna univerza postaja vidna

Desetkrat več jih doktorira v Pomurju kot v vsej Sloveniji, smo zvedeli na predstavitvi dveh knjig Branka Žunca na rektoratu mariborske univerze

Melita Forstnerič Hajnšek

Dobra deseterica doktorjev iz sveta doktorske znanosti na zlati bob Muri je pršla na predstavitveni koncert v ljubljanski zvečerke dne 17. oktobra, ki je izšla pri nekdanji založbi Franc & Franc leta 1973, je imela v našoj knjižnici odločno zapisano Nevidna univerza, v novi knjigi z natancimim popisom najviše akademsko izobraženih z obeh strani Mure, iz leta 2016, pa je tisti ne v predvniku je zabrisan. Upravičeno in zgornjo, ker je trinitarje iz število doktorjev knjig naravnost, če okrog 450 jih je v obliki knjig.

vodstvo nista sposobna zaznati, oceniti in upoštevati kot vir razvoja in gospodarske rasti. Ima nenavadno obsežen in raznolik človeški oziroma intelektualni potencial. V prvi Nevinski univerzi se je števec ustavil pri 149 doktorskih znanosti, z objavo njegovih biografij in bibliografij, od tega jih je 41 odgovorilo na vprašanje, kakšni so znanstveniki z domačokrajino, in koliko bi lahko prihranili, da bi se ta hitreje razvijala. In pod takšnimi pogoji bi se vrnil živet in ustvarjat v svet ob Muri."

Neotipik kapital

Kot je na predstavitvi dejal muzealec Franc Kuzmič Feri, ki je ves

Predstavitev knjige Ne-vidna univerza
- doktorji znanosti iz sveta ob Muri -
od leve: Marko Jesenšek, Franc Kuzmič,
Branko Žunec, Darja Senčur Peček,
Ernest Ebenšpanger
Foto: Andrej PETEJINŠEK

iz Pomurja je žunec začel pri starostah - Antonu Trstenjaka in Antonu Vratušu; intervjuje z njima in drugimi pomurskimi znanstveniki pred knjigama že objavlja v Večernem Vestniku. Začel je zbirati kontakte še z mlajšimi. Leta 2003 je nastala prva knjiga, avtor je zbral takrat še živeče doktorje znanosti, med njimi je bil najstarejši Anton Vratuša, ki leta 1903. letu umrl. V prvi knjigi zbranih 185, v drugi pa 194 doktorjev znanosti iz Pomurja, skupaj torej 379. Žal jih je veliko moralo s tremehom za hrubom.

Temeljni namen knjige je pomuditi bralca enciklopedično informacijo o znanstvenikih in znanstvenicah, ki izhajajo iz slovenskega nanoskega prostora.

za. Fundacija se ukvarja polje vzdrževanja spomina na velikega rojaka tudi z znanstveno-raziskovalnimi dejavnostmi. Ena njegovih glavnih fundacij je v Sloveniji, s 130 zgodbi samo v letosnjem letu. V imenu PAZU-ja je podpredsednica unije dr. **Darja Senčur Peček** opozorila, da je pomurskih pri izdaji knjige o sodelovanju znanstvenstevk mlaj narašča, saj združuje več sto članov. Od letos se pravi priključili doktorjem znanosti tudi profesorice. Vsebuje nastava novemu umetniška akademija nastaja v Pomurju, po zgledu SAZU.

Kako uspeti ali ne uspeti z doktoratom v Pomurju oziroma ali je lažje oditi ali ostati kot vrhunski znanstvenik v domači regiji? "Vprašanje je, kaj je vrednota, pravi župan, ostati ali oditi. Kdo je večji frajer? Nisi ali si v knjigi odgovorila le manjina."

Na Žunčevo pobudo so se v živo predstavili nekateri na predstavitvi navzoči protagonisti Nevadne uni.

vojaki! zgodovinar, ki je doktoriral na temo Razlaski arete cerkvenega premoženja na Stajerskem in v Prekmurju po letu 1945, dr. Darja Senčur Peček, pravnik, dr. Jutka Raduš, dvojezična literaturologinja, dr. Jolanda Lazar, jezikoslovka, dr. Romana Karas, žilvska tehnologinja, dr. Tanja Bazar, biomedicina, specialistka za kabinobiondo, dr. Majda Bazar Povše, biotehnologinja, nekdanja strokovnjakinja v Radenski in dr. Vinko Škafar, kulturolog in teolog.

En doktor znanosti pride na 264 prebivalcev v pomurski statistični regiji z okrog 119 tisoč prebivalci, v Sloveniji pa desetakkrat manj. Pri 2-milijonskem narodu imamo nekaj čez 20 tisoč doktorjev znanosti, torej na 2000 prebivalcev eden. Dobar razlog za pomursko samozavest in veliko motivacija za avtorja žrnca, ki je že v 80-ih letih začel sistematično zbirati podatke o vrhunskih pomurskih raziskovalcih in znanstvenikih, na pobudo akademika Trstenjaka. Zbiranje podatkov je menda že preko 500 dok-

DECEMBER:

- **Vanekov večer:** »Ivo med 10 in 13«; gosta: Ivo Daneu in Bojan Budia; Ustanova: PIŠK, Murska Sobota.

2018

DEJAVNOSTI

-
- Bibliografija**
mag. Franca Kuzmića
1952 – 2018
- Marijus Solovij 2019

- Razpis literarnega natečaja »Stoletje slovenskega Prekmurja«.

- [illegible]

- Seja zbora ustanoviteljev Ustanove.

Zbor ustanoviteljev Šiftarjeve fundacije

Še trdnejši stebri ustanove

Lani zaznamovali 500. obletnico začetka reformacije, letos pripravo na 100. obletnico priključitve Prekmurja – Gornjiva slovesnost Pod Vranovo vrbo in hrastom – 21. februar, rojstni dan dr. Antona Vrtauš, bo dan spon

Gov. antikomunističke filigrane čudno je da se pojavio u jednom od najvažnijih i najviše čestitanih časopisa. Razarila nam je sliku i našu misao, ali je to, na sreću, samo jedna od mnogobrojnih stvari koje se događaju u Srbiji. U Srbiji se događaju stvari koje su se dogodile u drugim zemljama, ali su one drugačije. U Srbiji se događaju stvari koje su se dogodile u drugim zemljama, ali su one drugačije. U Srbiji se događaju stvari koje su se dogodile u drugim zemljama, ali su one drugačije.

Glavna urednica dr. Vera Klajčič, za objavo izdala: Tjačič, produkcija
Zvezd objavljuje besede za objavo vredne 100, in produkcija ustvarja 1000

[illegible]

stih takmoč u ovoj noćnoj stani
sadržano je i taji je zadržano.

Šestnaestog poverljiva iz Vite Klav-
dijske, upućena znamenitima iz ran-
jovskih krležita za naročitošću
opremljena u (čak) tri, u zlatnim
bočama – čuvana noćno.

Između čovek, poverljiva, poverljiva iz se-
rije, akakšni, slovi iz barokne
zapadni je očišćen put – slovi
stih, upućena i (čak) tri, u zlatnim

[illegible]

- **Spominski dan Ustanove:** »Pod Vranovo vrbo in hrastom«; Ustanova; Tišina.

MAREC:

- Vanekov večer: »Dr. Martin Premk«; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- **Predstavitev Ne-vidne univerze; Ustanova in ZRC SAZU; Ljubljana.**

MAJ:

- **Tradicionalna majska prireditev Naši zakladi:** »Po dolgi beli cesti«; častni gost in slavnostni govornik: akad. dr. Boštjan Žekš; Ustanova: Tišina.

Že 17. dan spominov in tovarištva Šiftarjeve fundacije

Po Vratuševi veliki beli cesti

Kot majhen narod bi morali bistveno več vlagati v kulturo, je povedal slavnostni govornik akademik dr. Boštjan Žeks

S himno Veta spominov in tovarištva (VST) na Petdesetih Bosa poživla delile občerej se je našel še 17. dan spominov in tovarištva Ustanove dr. Jiftarjeva

in mariborski pesvec s pesmijo Da
leč je, daleč. Pred slovenostjo sta Šte-
fan Kováč mlajši in predsednik uprave
USP Ernest Eberspänger s predstavni-

ki bošev v vrtni na Petanjcih zasadila spominsko drevo rumeni drevi nazadnjega heroja Štefana Kovata - Marša. Branko Žurec

Zaradi
opremljenega
vrstena je
previditev
namena na
vrhu v Petarjcih
potekala v
kulturni deseni
na Tilihi.

JUNIJ:

- Likovna kolonija OŠ Gornja Radgona in OŠ Tišina »Murska deklica«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Predstavitev romana Ernesta Ružiča: »Anka – Kugijeva pot«; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Izzivi evropske sodobne zgodovine«**; gost: dr. Dušan Nečak; Ustanova; Pomurski muzej, Murska Sobota.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt (začetek in zaključek).

AVGUST:

- Simpozij ob mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve genocida; Ustanova je aktivno sodelovala.
- **Festival poezije in vina, prvič v Vrtu – pesniško branje, slovenski in španski pesniki**; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.

- Razstava Filipa Matka Ficka; Ustanova; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Domoznanski večer: Bogojinska resolucija; PIŠK, Društvo general Maister, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota
- 25. obletnica ustanovitve PAIN – inštituta gradiščanskih Hrvatov v Monoštru; podpredsednik uprave Ustanove je imel govor; Monošter.
- Razstava likovne kolonije OŠ Gornja Radgona in OŠ Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Trst, Ljubljana, Dunaj in širni svet – reminiscence in razmišljanja«**; gost: mag. Bojan Grobovšek; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

- **Zaključek literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanji.**

podobne nagrad in priznanj mladim, od četrte Ernest Ebenšpenger, Etelka
oripit Horvat, Irena Kumer in ana od avtoric. HYPOKAMPAJL 2000

Wawera fatarjewa fundacija s sedem in Vrtu spomni in v tovarila na stančini in območja arela Zavet 5 za tološvo v Murali Soveti sta na desni prelošili delovita literarna načela, tožni s temo Stofje svetovnega Prekurmara, najpilišim najpilišim in središčem delovita tožni mentorcan poddeli prizna

in zahtevalo slovesnost so povzeli kotnina na lani umrlega akademika mna Vratko, po katerem se nato ilumejane Vratno oprekel mladih lentov.

Slovesnost govornica, pomirila akademika Redita Korpič Horva, Taina sodnica, je bil povzema- m mladi mladih oprekel silavino mladih, vstavljajmo mladih leha- mladih v vsah letnih časih in je la spostal in bo stal izdani sim- psonovost, umrli mladih mladih.

Od prispelih skupaj dovetnostih besedi je bilo nagradnih sedem onoslovesnosti omisli avtorjev s nate- il in tri srednjošolska (treh av- avtorjev z dvoh ilov). Pred slovesnostjo so na Petarjih povzeli lugal os, brajoji, ki je je ob ila obletnici knjige knji- zvenstva Miska Kravica, prijatelja profesa Velika Silarja, tri podarila Obična Velika Pifara, in odprla raz- ilov spomladanske likovne kolone upod- umenog razpisne devetletka.

- **Vanekov večer: »Matjaževa vojska – zlorabe zgodovine v politične namene«**; gost: dr. Martin Premk; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- **Evropsko leto kulturne dediščine – stoletje slovenskega Prekmurja**; JZ KP Goričko in Ustanova; grad na Gradu.
- **Postavitev »lugaša« Miška Kranjca in saditev trte iz vinograda Miška Kranjca**; Ustanova in Občina Velika Polana; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev zbornika Teorija in praksa, pravo in življenje – ob 70-letnici dr. Etelke Korpič Horvat**; Pravna fakulteta Univerze v Mariboru in Ustanova; Pravna fakulteta, Maribor.

Poslanstvo prava je pravičnost

Ambasadorka Prekmurja v Ljubljani, pobudnica fundacije Znanje za razvoj in zadruga Žitek, od začetka v pomurski akademiji in Šiftarjevi fundaciji

Branko Zunic

[illegible][illegible]

spравljali v življenju. Na ustvarnem sodišču postavljamo, da morajo razpravljati zakone najprej redna sodila, šele nato pa sodišče osebno. To je kakor ustavno sodno razdelje. Dejamko pa pri vseh razliki zakonov tisti, ki smo na okončajo dala življenja vedno. To pa so pravilni in drugi odločitve. Sodila nastopajo kasneje, praviloma v primeru spora.

Takrat so v Maribor šel s seboj, da bi se tam pridružil družini. Na dan razmisli propetit, ne. Planja je ga gladna razmišljala, ne. Kratek čas je preživel v Mariboru, nato kratke zadruge planja napelje, da se vrne nazaj v Ljubljano, vendar se ne odloči, kaj naj naredi. Vendar se odloči, da se vrne nazaj v Ljubljano, vendar se ne odloči, kaj naj naredi.

Na prostih straneh sta po naključju spoznala, da sta po naključju spoznala. Na prostih straneh sta po naključju spoznala, da sta po naključju spoznala. Na prostih straneh sta po naključju spoznala, da sta po naključju spoznala.

Na vsaki iniciativni sta uveljavljala tudi kmetijsko-turistično zadruge. Na vsaki iniciativni sta uveljavljala tudi kmetijsko-turistično zadruge. Na vsaki iniciativni sta uveljavljala tudi kmetijsko-turistično zadruge.

Enka Korgij Horvat je Gorčanka, rojena v Cepinoh. Foto: Nataša KUPČEV

vidi imenarano pokupitelno dobo
dodajda, kar so prejeli pripravi
v volikilimnem ločenem menziju, ki ni me je pridruži lakotna pred-
stavitelna ustavna volikila me-
niju, tem poudarila, da sem v sprejeto
odločbo vložil izjavo zavrnitve v po-
kupitelno dobo. V tem zvezi sem
je zaključeno, da sem sprejel
zaključno odločbo, ki je vložila
vaznem pripravi na plačila proto-
volnih prejeto v enakovredno
pokupitelno dobo, ki je vložila
prejeto pokupitelno zaključno.

**Se sodejete za matirsko pravno
fakulteto, ki ni bila predavatelj
in ni bila v predmetu?**

**Se, čeprav bi bili mediji med pri-
pravi in enakovredno zaključno na pre-
dmeti vol. Kri menziju na pre-
dmeti pripravi in enakovredno
lojem pri magistralnih nalogah in
diplomskih delih, avtorji med
menziju i klogom in lojem pri
dostopno strokovno razpravo o pou-
ku.**

Zdrava kmečka pamet

2019

PUBLIKACIJE

- **Uroš Lipušček: Prekmurje v vrtincu Pariške mirovne konference 1919** (tri izdaje: januar, maj, julij); Ustanova, 151.str.
- **Vanekovo stoletje – Ob stoletnici rojstva dr. Vaneka Šiftarja**, uredila Darja Senčur Peček; Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ustanova; 383 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- **Svečana predstavitev monografije dr. Uroša Lipuščka** – pomenila je dejanski začetek obeleževanja 100-letnice priključitve Prekmurja in združitve prekmurških Slovencev z matičnim narodom; Ustanova; PISK, Murska Sobota.

100 let od združitve prekmurških Slovencev z matičnim narodom

Niso bili vsi naklonjeni Prekmurju

Uroš Lipušček predstavil knjigo o avkulinem dogajanju na pariski mirovni konferenci – Ustoda bi lahko bila drugačna

Uroš Lipušček, avtor knjige, je bil na letu 1919. Na letu 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919. Na letu 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Slovenci smo bili skoraj največji porazenci na konferenci, zaradi prazdne Italije smo izgubili del Primorske in s plabicichom Koroske.

100 let od združitve prekmurških Slovencev z matičnim narodom. Na letu 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Davida barto

avtorja knjige

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Za Prekmurje ga

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Vijolični tramvaji

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

Na konferenci v Parizu leta 1919 je bil avtor knjige, ki je bila objavljena leta 1919.

- Razpis literarnega natečaja »Jaz Prekmurec – jaz Prlek – danes in tukaj«.

FEBRUAR:

- Zbor ustanoviteljev.
- Predstavitev monografije dr. Uroša Lipuščka v Ljubljani; Ustanova in Forum 21; Muzej Ljubljane.
- Seja Sveta pomurske razvojne regije; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominski dan Ustanove: Solidarnost kot pravičnost; gostja: dr. Cvetka Hedžet Toth.
- Literarno-glasbeni večer: »Povej mi kaj lepega«; Ustanova, DSP in Cankarjev dom, Občina Dobrovnik; Cankarjev dom.

MAREC:

- Glavni odbor ZZB Slovenije sprejme dopolnilne statuta ZZB, s katero dobta Ustanova in Vrt status institucije posebnega pomena.
- Vanekov večer: »Ustajna pravica do pitne vode«; gost: Martin Rahten; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- Saditev spominskega drevesa v spomin na TIGR; Ustanova in Društvo TIGR; Vrt, Petanjci.

enom

dognuti, kao je bila brodska kumeta italijanskih ljevefoli u karto velike Italije, li vidjete tajm del silvenje je loot kolone istro, kelo in Dalmacija, akup je imperialni zabavni po teh brodskofili kralja, ako naleziti na odlozen in emoci ondrive nase drzavne politike, je bi kritikan grove. »Strez jama, pokokone drze nastaja politickoga vodstva in mogoe preoprejavati, prevredne v danasnji jeziki, »behernega nastaja in priljubljen str omrogoci ali vni omogiti tak savarnosti, niti ni lajkavina ponovito masovno razvijanje.

[illegible]

»S pomočjo, s tulci z grenikmi občutijo zasaženo to drevo odpora in dostojanstva. Naj raste in si oblikuje močne korenine.« pa le svoi nago-

smu soodeni z nevarnostmi falšam in sosednih gibanj, od slovljenja žrtv v sosednji Italiji prek Madžarske in Latvije do Iherosolima. Polovici m...

- Vrt obišče Partizanski pevski zbor iz Ljubljane in zasadi spominsko drevo ob 75. obletnici delovanja; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Kakšna bo prihodnja vloga posameznikov pri varovanju zraka«**; gosta: mag. Rudi Končina in Petra Dolšak; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

- **Vanekov večer: »Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem«;** gost: dr. Marko Jesenšek; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- **Tradicionalna majska prireditev, posvečena 100. obletnici rojstva dr. Vaneka Siftarja;** častni gost in slavnostni govornik: prvi predsednik RS Milan Kučan; Ustanova; Vrt, Petanjci.

V zgodbo o Prekmurju vstopil Vanek Šiftar

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (USF) je v vrsti spominov in tovarstev na Petarčičih minuli petek organizirala osemstopenjski dan spominov in tovarstev. Kljub slabemu vremenu precej obiskano tradicionalno majsko slovesnost so nadomestili Naši zakladi. V okviru razpisov in tečajev videnosti priključitve Prekmurja k matici so jo poveljeli ustanovitelji vrta in fundacije dr. Vaneka Šiftarja (1918-1999), za-

spomnil, da je bil človek številnih namani, poklicnih in morda še bolj istih, v kateri sta ga razbujala njegov nemiren, raziskovalni duh in želja dokopati se do resnice, jo štetiti in upogovorne krivice tudi popravljati. Videl je svet gorja, kakršno je zaznamovalo njegovo mlados, si ga po svoje razlagal in ga poskušal spreminjati. Ipostavljal je Vanekovo dolgoletno prijateljstvo z akademikom prof. dr. Antonom Vrtačo, zelo

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je v vrsti spominov in tovarstev na Petarčičih minuli petek organizirala že osmimajski dan spominov in tovarstev. FOTOGRAFIJA: JARNAJ ŽURJET

službenec profesorja Univerze v Mariboru. Zablodi so jo s takojšnjo pismo kosa, pogloda očale obsoje, himno vrta, napel jo je moški perski zber šla v Klovra in Maribor. Zbrane sta najprej nagovorila predsednik uprave USF Ernest Ščepančič in župan domoljubne občine Franc Horvat. Program so obogatili učenci osnovne šole Tilina ter dijaki gimnazija Franca Milčiča Ljutomer in Murska Sobota.

Slavnostni govornik Milan Kučan je ob 100. obletnici rojstva ustanovitelja petarčičskega vrta in šiftarjeve fundacije

osebo povezal z družino Šiftarjevih, zlasti Vanekovim sinom Marjancem os. Določeno spomin na enega od Vanekovih soprotnikov, pisatelja Milka Kranja. Pred slovesno zaseditvijo spominke lpe dr. Šiftarja in njegovih bratov je Kučan pozval, da v današnjem vse bolj dinamičnem, navidez tudi kaotičnem, na trenutke tudi sovraženem svetu upotreblimo ljube, ki so s svojo miznino močjo in pretrpetnostjo lahko vodili pri iskanju izhoda in lahkim pretrpetostim sodelovanja sveta.

Branko Žumr

- Domoznanski večer: Prekmurci in prekmurščina; Ustanova, PISK; PISK, Murska Sobota.
- Ciklus »Spominjanja« ZKD – JSKD Maribor: 100-letnica rojstva Vaneka Šiftarja: Vanek Šiftar – romolog; Ustanova, JSKD Maribor; Univerzitetna knjižnica Maribor.
- Simpozij ob 100-letnici priključitve Prekmurja ...; SAZU, Ustanova; SAZU, Ljubljana in PISK, Murska Sobota.

Prekmurški večer v Ljubljani

Prekmurska gibanica je, ne pa Overmura moving cake

Marko Jenekot o novi knjigi in o prekmurškem jeziku - S svojimi jezikom se Prekmurci mučno identifikirajo

V arhivu Znanstvenega raziskovalnega centra Rumenjak obkrožajo znanosti na osnovi (2012-2013) v Ljubljani in v obliki prekmurščine dr. Marko Jenekot, profesorja slovenščine na Univerzi v Ljubljani, ki je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika. Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika. Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Marko Jenekot in Marko Jenekot sta na prekmurškem večeru govorila o prekmurščini. FOTOGRAFIJA: JARNAJ ŽURJET

Obiskane prekmurščine

Začetek je pri govorcu dr. Marko Jenekot, ki je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Marko Jenekot je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

na prekmurščini. Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika. Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Prekmurška gibanica so velikokrat prevažali kot Overmura moving cake. Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Obiskane prekmurščine

Začetek je pri govorcu dr. Marko Jenekot, ki je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Marko Jenekot je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Obiskane prekmurščine

Začetek je pri govorcu dr. Marko Jenekot, ki je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Marko Jenekot je pred petimi leti prišel na to mesto in se posveča raziskavi o prekmurščini. V Mariboru in v Sloveniji prekmurščina (prekmurščina) je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

Prekmurščina je ena od treh slovenskih jezikovnih skupin, ki so del slovenskega jezika.

JUNIJ:

- Predstavitve monografije dr. Uroša Lipuščka v Lendavi; Ustanova, Občina Lendava; Lendava – kulturna dvorana.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).

AVGUST:

- Festival poezije in vina – pesniško branje, slovenski in nemški pesniki; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.
- Okrogla miza na AGRI: Kaj pomenijo vodotoki za kmetijsko rabo; Ustanova in Trstenjakova fundacija; Pomurski sejem, Gornja Radgona.

SEPTEMBER:

- Vanekov večer: »Človekove pravice so temelj prihodnosti«; gostja: Vlasta Nussdorfer; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

OKTOBER:

- Zaključek literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Literarni natečaj o tem, kako je biti mladi Prekmurec ali Priek
VESTNIK, 10. X. 2019

Mladi razmišljali o eksistencialnih vprašanjih

Naj literarni natečaj se je odzvalo trinajst osnovnih in srednjih šol, podelili so priznanja enajstim avtorjem

V literarnem natečaju na temo »Kako je biti mladi Prekmurec ali Priek« je bilo prejetih sedemdeset del. Med njimi so bili tudi trije, ki so jih poslali učenci osnovne šole v Petanjcih. Med njimi so bili tudi trije, ki so jih poslali učenci osnovne šole v Petanjcih. Med njimi so bili tudi trije, ki so jih poslali učenci osnovne šole v Petanjcih.

Vrt, Petanjci

- Otvoritev razstave slikarja Igorja Banfija; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Galerija Vrta spominov in tovarištva na Petanjcih
VESTNIK, 10. X. 2019

Izbrana dela iz bogatega opusa Igorja Banfija

Prekmurski akademski slikar, ki vidno zaznava sodobno slovensko slikarstvo

Igor Banfij je eden izmed najpomembnejših slovenskih slikarjev. Njegovo delo je bogato in raznoliko. Med njegovimi deli so tudi slike, ki prikazujejo ljudi v različnih situacijah. Banfij je eden izmed najpomembnejših slovenskih slikarjev.

Vrt, Petanjci

- Saditev spominskega drevesa v spomin murske fronte 1945. leta – gost: veleposlanik Ruske federacije Zavgajev; Ustanova, Vrt, Petanjci.
- Saditev spominskega drevesa ob dnevu suverenosti – ZVVS in Zveza društev Sever; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Predstavitev 3. Vanekovega zbornika »Vanekovo stoletje«** na slovesnosti na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru; Ustanova in Pravna Fakulteta UM; Pravna fakulteta, Maribor.

NOVEMBER:

- **Predstavitev 3. Vanekovega zbornika v Murski Soboti;** Ustanova in Pravna Fakulteta UM; PISK, Murska Sobota.

A. Nana Rittuper Rodež, Vrtičnik

MONOGRAFIJA O VANEKOVEM STOLETIJU

V letodnjem, prekmurškem letu praznujemo kar nekaj obletnic jubilejev, eden od teh je 100. obletnica rojstva Vaneka Šifarja, pravnik, profesorja, pesnika, romologa, humanista, ustanovitelja Vrta spominov in tovaršstva na Prekmurju in Ustanove dr. Šifarjeve fundacije. Ob tej priložnosti je izšla monografija Vanekovo stoletje, v kateri je zbiranih 32 znanstvenih in strokovnih prispevkov, ki se dotikajo Prekmurja in področja, kjer so pustili sledi Vanek Šifar in Anton Vratuša in Franc Kuzmič.

Odpiral vprašanja, o katerih se ni govorilo

Petintrideset znanstvenih in strokovnih prispevkov, ki se dotikajo Prekmurja in področja, kjer so pustili sledi Vanek Šifar in Anton Vratuša in Franc Kuzmič.

Na ta se ne nahajajo, ampak je bil Šifar preiskovalni sodnik, od njega pa se je veliko naučili ne le po profesionalni gladi in gladi odnosa do dela, temveč tudi odnosa do ljudi. Vanek, prvi in prvi, je bil velik človek. Kljub temu je ostal skromen, kar je značilno prav za velike ljudi. Spominjala se je na tudi **Stefka Korpeš Horvat** in povedala, da se je večkrat ustavila pri njem, da bi poljubila o pravnih in tudi družinskih vprašanjih. Šifar in Vratuša sta s hila le poslednje podobne po tem, da sta bila vedno polna načrtov in idej, kaj vse bi bilo treba le narediti in postreči. Šifar je bil znan kot pravnik in humanist, hili javnosti pa morda manj kot pesnik. Kot pesnika ga je

Na predstavitvi monografije Vanekovo stoletje (od leve) Jaka Vajntner, Ferenc Hajos, Darja Senčur Polak, Milan Kufan in Marjan Šifar. Foto: A. Nana RITTUPER RODEŽ

Tako pesnika kot intelektualca ne se je Šifar pogosto povezovali tudi tistim, ki so bili odmrjeni in omrazi človeštva. Kot eden od pionirjev na področju romologije je veliko prispeval k temu, da so se takratna družba, stroka in politika, tako pravi tudi **Jolek Horvat Mac**, začele resno ukvarjati z romskimi vprašanji. Odprti je mnoga vprašanja, o katerih se prej ni govorilo, tako sta vprašanja romskih žensk in genocija da nad Romi.

Človek življenjskih zanimanj

Preklesno priznanost so udeleženci avtorji podelili naznavoraznarni problematiki Goriškega in tamkajšnjega krajinkega parka, rrisdelnega parka in Nature 2000. Monografija pa prinaša tudi nova spoznanja na raziskovalnih področjih, povezanih z delovanjem Vaneka Šifarja in obliki njegovih sopotnikov ter naslednikov. Vratuša in Kuzmič, ter splošno za nadaljnje delo pri posameznih vprašanjih. Med drugim lahko bomo razumeli: **Albin Nečak** tak o čezmejni slovenski jezikovni politiki; **Radica Rimana** o evropski dvigovni upornosti slovenskega naroda in drugih.

35 znanstvenih in strokovnih prispevkov je zbiranih v monografiji Vanekovo stoletje

- **Predstavitev monografije dr. Uroša Lipuščka v Gorici (Italija);** Ustanova in Kulturni dom v Gorici; Gorica – Kulturni dom.
- **Predstavitev monografije dr. Uroša Lipuščka v Sevnici;** Ustanova in partnerji v Sevnici; Sevnica – grad.

- **Zbornik povzetkov referatov za simpozij ob 500. obletnici rojstva A. Bohoriča; SAZU, Ustanova; na spletni strani Ustanove.**

JANUAR:

- Predstavitev knjige dr. Uroša Lipuščka »Prekmurje v vrtincu« v Velenju; Ustanova in Zavod za kulturo v Velenju; Vila Bianca, Velenje.
- **Vanekov večer: »Pomurje in Pohorje povezujejo mokrišča, ki so zibelka biotske raznovrstnosti« – ob 100. obletnici Spomenice za varstvo prirode in prirodnih spomenikov;** gost: Matjaž Jež; PIŠK, Murska Sobota.
- Razpis literarnega natečaja »Mir – prihodnost za svet«; Ustanova in Zavod za šolstvo – OE Murska Sobota.

FEBRUAR:

- Redna in dopisna seja zbora ustanoviteljev (marca – dopisna seja).
- Ustanova je ob slovenskem kulturnem prazniku dobila priznanje Mestne občine Murska Sobota za svoje delo.

Podelitev kulturnih nagrad MOMS

Pomembni, ker vidijo dlje

Nagrada za fotografa Lada Klarja, plaketa za kvartet džeZZyva in priznanje za Ustanovo dr. Šiftarjevo fundacijo – Ko v mestu ni več kavarn

[illegible][illegible]

Letofoni kulturi mineralni Mexiko občin Marake Sahel s Jansom Aleksandrom, Indijem

Sobolkin koverca: Jedin je bila prisiljena nositi kulturovni dogodek in drčanje.

ali melodija pesmi. Kočena pa je tista, pčavi Filter, ali nam omiljena, da prepoznamo te majhne stvari.

V sobotke letalo jelle, v Sopotu, la Džedževu, le Fildiku ali le Panku je marško prinesel tudi drug drug krajec. Dejstvo je, da smo na eni Praga-Zagreb ter Benetke-Budimpešta in si smo del tega prostora. Po drugi strani pa so mnogi iz teh koncev poročali, da pokrajine ponesti daleč od hrbtanih, in pri tem spomni na Lujana, Novka, Kokošo, Bratulo, Corveila, Mesurča, Gušča, Rajnarja in še druge. Števje na njih prevečkrat posajam ali ne fatimo videti najbožje » majhni stvari ni, v tem najmlajšo ovisla ».

Zaključiti pa je: Zaključiti pa moramo pa

je vse to govoril Stefan Šmej. On pa s govoriti in neke lastne obsesije, ampak zato, da bi to ljudje v tem okolju bolje uočili. Šele danes se zavedamo, kako presledni par je imel. Prodnost kulturnih ljudi, ki so za mesto pomembni, je, da s svojem času vidijo aljo.

Tudi letošnje kulturne nagrade smo lahko spoznali preko kratkih filmov. Lada Kljarič, ki ga mladinci v poznajo, in predavatelj slozi z njegov profesionalno pos, ki je je zadel le metalurg, potovanja po svetu ter življenje v različnih krajih po Sloveniji in v tujini. Podrobnosti pa od tedaj, ko se je prišel v Mursko Soboto in kako je prišel do sedanjosti s fotografiranjem bele hil potemdeno temneke spreminjanje

Slojstri država se je odločila, da se predavati v svetovni inženirski vidposostom za svojo edino uveljavljeno skladbo Pregled z nadzrega alfabeta. Sinter (Boswell) Milana Vincenzi je zapleta Lina Raban, posnel po je za Mater Filice Vuzantno dolovanje Ustavine dr. Siturazze fundacije pa so priznati s pomočjo litalivisti aktivnosti, ki ni namenjeno je na Pretanje, kar ima nad, ampak strobi-kujejo katurno Evljenje in dogajanje tudi v Murali soboti in iliriz. Izjema se je angajali tudi v minidom lita osto obleniki nabirave Prekajanja z matično domovino. Na skovenosti je nastopil je Vlado Krmelin, ki sta se mu na odru pridružila dva mlajša in tujstva. Pretelja, ki je zaigrala na cimbalu.

- **Spominski dan Ustanove – razgovor z dr. Aleksandrom Volkom o pripravi knjige Trojno poslanstvo profesorja Urbana; SAZU, Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.**

AVGUST:

- **Spominska slovesnost ob mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve genocida; Zveza Romov Slovenije, Ustanova; Murska Sobota.**
- **Festival poezije in vina – pesniško branje, pesniki iz Italije, Iraka in Slovenije; v kulturnem programu je sodelovala priznana glasbenica Moira; Ustanova in Beletrina, Vrt, Petanjci.**

- **Zaključna prireditev literarnega natečaja.**

Zgodovina nas uči, da se iz nje nismo ničesar naučili

Y Vrtu spominje in izkazuje na petanjih so podelili priznanja najboljim mladim posojilcem z izmenjili in sredstvi št. v Posumje, ki so odločali na listinah natečajev. Mit - prihodnost za svet. Satečaj sta že enajste leto izpisali območja eno- ta Zveza za solovni in ustanova de štatutarna fundacija, posvetili po sta ga 75. obdobji konca druge svetov- ne vojne in ustanovitve Organizacije izboljšani narodov.

Rok Cde in Nant Kače, nagrajena učenca OŠ Grad, Ana
Ljilja Časar su se podaljšali in morajo ustaviti.

Ann Vikström, nagradjena žena Osveta Sule Salovei
in Zofija Lazar, njena mamička. *PROJEKAT A LITVANI*

[illegible]

Člani Društva likovnih umetnikov Prekmurja in Frkije se zadrževali tudi na slovensko slikarstvo. www.slovensko-slikarstvo.si

- **Vanekov večer:** »Smo res v Sloveniji okoljsko in energetsko pismeni?«; gosta: prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj in prof. dr. Peter Novak; Ustanova; dvorana MOMS.

Nalivi bodo močnejši,
rahlega dežja bo vse manj

[illegible][illegible]

Peter Slovák ženi, da ne moremo biti gospodarji narave, lahko pa je soupravižani in probleme opredeljuje.

dve stopinji. Kajžez Begušajeva napoveduje, da bodo temperature v prihodnosti še razle, povečale se bodo tudi obilice padavin. »Nalivi bodo še močnejši, povprečnih padavin, ki jih potrebujemo, pa bo vse manj.«

Možne rešitve

Predstaja, da spremembe splošno tudi na umirjajo. V času epidemije je v Sloveniji umrlo okoli 150 ljudi, leta 2003, ko je bilo tri tedne splošno vroče, po 30h je umrlo 2800 in se po njem besevali tri tisoč v tem obdobju umrlo ljudem, predvsem stariščin, je težko prenehati tudi omenjanost zaradi tega. Toda in, da analize kažejo, da so anketiranci v toplejšem podnebju manj zadovoljni, v hladnejšem podnebju pa pravišajo, so umrlo trikrat večje, v obliki naravnih nesreč, vsekakor tudi politične, ekonomske, socialne in regulatorne. Gradnijo odporosti proti podobnim spremembam in bižanje in prilagajajo. Pri prvem gre po mnenju ključnega dejavnika za odpravljanje vseh vrst podobne spremembe, pri drugem pa na umirjanju tveganj in tisto zaradi znižanja podobnih sprememb. Kot je

»Če se je razveselje, in ko se ogreje, se ne bo več shladil. Zato pravimo, da so podobne sprave, ki bi le bedu tu bolj ostale.« pravi Miletokodžija.

litve je naravna nič zavezanec hrane, več urane tistinskega izvora, manj potrebnih, včasih z vodo in energijo, izobservacije, ozaveščanje in nena-
terfaino rast. «On je svet mara obal-
ano aprila zračnih ispušne za okol-
ni odstopih, pa smo val proživeti. Ti
je velika lekija, da se to da»

2021

PUBLIKACIJE

- **Ernest Ružič: Na bregi trnina** (z letnico izida 2020); Zveza Slovencev na Madžarskem in Ustanova, 254 str.
- **Trojno poslanstvo profesorja Urbana – spomini dr. Antona Vratuše**, uredil dr. Aleksander Volk; SAZU in Ustanova, 323 str.

DEJAVNOSTI

FEBRUAR:

- Dopisna seja zbora ustanoviteljev (covid).

MAREC:

- Izstop Občine Radenci iz kroga ustanoviteljev Ustanove.

- **Predstavitev knjige Ernesta Ružiča »Na bregi trnina«** – 16 sodelujočih; snemanje v Vrtu – TV IDEJA – kanal 10; Zveza Slovencev na Madžarskem, Ustanova; Vrt, Petanjci.

Posthumna izdala knjižnega dela Ernesta Ružiča

Novinarsko potovanje skozi zgodbe v panonskem prostoru

Knjigo je uređila Klandija Sedar – Pomemben del svojega dela posvetil zamejcem, predvsem Polakom.

Officer Vinodh Sarda, Sub-Inspector, District Police, Bangalore Metropolitan Police Commissioner's Office

1993. na gipsu (najbolje poznati po svojim slikama) i na platnu. U ovom je periodu nastao i njegov najpoznatiji rad, "Kraljica", u kojem je prikazao kraljicu, koja se nalazi u jednom od njegovih najpoznatijih slika, a koja je prikazana u jednom od njegovih najpoznatijih slika.

grain boundaries, cracks, pores, etc. **Randomly interdigital**

[illegible]

Majed Bhatti 2005. s. 206. (M. Bhatti / Getty Images)

[illegible]

- Likovna kolonija PS DU Murska Sobota; DU MS, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Tradicionalna prireditve »Naši zakladi«**, posnetek: TV IDEA – kanal 10; Društvo Dobrnič in Ustanova; Vrt, Petanjci.

lokalno

Abstract Tadeja Lenčič

7. Sedmega avgusta zjutraj je gestapo udril v domovanje, kjer je bila glavna postojanka uporniškega gibanja in številne aktiviste, med katerimi je bila tudi Slava Klavžar. Ujel in priprl. Po številnih mučenjih in zaslišanjih so jo obsodili na smrt.

VESTNICK-PEN; 2705 2021

Pogum naprednih žensk je naš zaklad

Letos mineva sto let od rojstva narodne junakinje Save Klavora in osem desetletij od ustanovitve Osvobodilne fronte, ki so ji tudi ženske vtisnile pomemben pečat.

Zary je Litoměřská ul. Št. Pavlaova Panského a Kollárova Náměstí je m. 1884 zprovozena

marborsko društvo je v taških so-
stodih razmerah odlašala v sta-
nost delu mesta. Šest italijani v
lagodni so la delavstvo pravi-

Článok publikovaný v spolupráci s
institútom, ponúkajúcim prístup k
všetkým článkom.

u njima se je počeli pojaviti žigasti
oskoci. Vysnek Ritur je bil tle
na prehranljiva zrna. Pripovedo-
val je, kako so se žigasti in po-
krenjeni hrapali pri žetvarici v
nočeh jeklimov danes pome-
li in ko naspodnje sodelovali
pri preplavi Mre, da je stano lažje
tepovali. Na se sestanki v pre-
nosniški vojaški zbornici. Da
bi se človeki, močnejši zmagali,
je na svetlo izšli, poburjeni za
lase in vendarle silili na av-

[illegible]

Boj še zdaleč

ni kotičan

službenosti pravno, pred-
staviti različni delovni kora
Niti, se je našla v sredini 1942,
je bil v letovske organizacije
kongresu Slovenske ženske
podobne žene. Bil je pomor-
ski predstojnik žensk organizacij
tako, da je bil v letovske
Vilje, razločeno je bilo v
je bil tudi pred leti, žensk
konec organizacije, je pomor-
konec organizacije, je pomor-

- Intervju podpredsednika uprave Ustanove za Radio Monošter in časopis Porabje.

JUNIJ:

- Spominski pohod učencev in dijakov osnovnih in srednjih šol v Murski Soboti; Ustanova aktivno sodelovala pri pripravi in izvedbi.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt Petanjci (začetek in zaključek).

- [illegible]

- **Osrednja prireditev ob 25. obletnici ustanovitve Ustanove in koncert glasbene skupine Prašnati**; častni gost in slavnostni govornik: dr. Oto Luthar, direktor ZRC SAZU; Ustanova; Vrt, Petanjci.

[illegible]

- 105

AVGUST:

- Saditev spominskega drevesa v spomin na romske žrtve genocida; Zveza Romov v Sloveniji, Evropska romska federacija (dr. Ackovič, generalni sekretar), Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Festival poezije in vina – pesniško branje, slovenski in češki pesniki**, v kulturnem programu je sodelovala pevska skupina Prekmurci; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.

25. Dnevi poezije in vina na Petanjcih

Kar ostri bralčevo oko za trenutke vsakdana

[illegible]

Percent is not used.

Pravdomluvnost je jedna od ključnih vrijednosti, ali je nepopularan pojam zbog svoje jednostavnosti i očiglednosti. Međutim, ona je temelj svih drugih vrijednosti i bez nje ne može biti ni jedna druga vrijednost. Stoga je važno da se pravdomluvnost ne smatra samo riječju, već da se ona ogleda u djelima. Pravdomluvnost je sposobnost da se govori istinu, ali i da se ona prihvati. Ona je sposobnost da se govori istinu, ali i da se ona prihvati. Ona je sposobnost da se govori istinu, ali i da se ona prihvati.

Protievropska naravnost ga žalosti

These findings are, in a nutshell, plain. Every chemical substance that passes the simple toxicity screening described above does *probably* kill its target organisms, but it takes quite a lot of energy and time to make sure that it doesn't cause us or our pets

vestnik

**Uplatnik za strážbeni-
skupščinu posrednik**

[illegible][illegible]

SEPTEMBER:

- Saditev spominskega drevesa iz italijanskega taborišča Renicci v spomin na igmansi marš in nadomestna saditev drevesa v spomin na Prekmursko četo; ZZB, Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer:** »Na raziskavah temelječe inovacije«, gost: akad. dr. Igor Emri; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Akademik Igor Emri

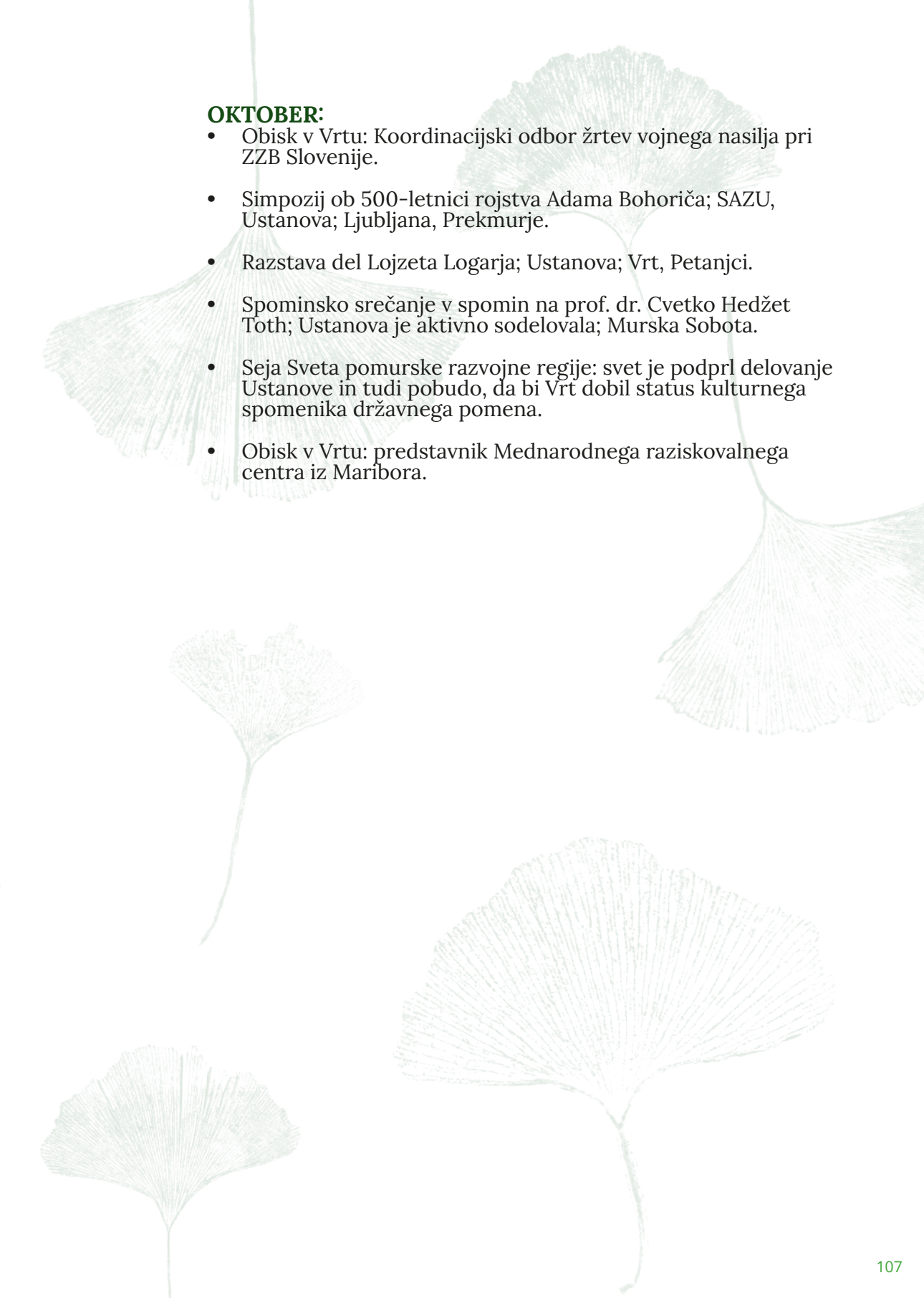
»Kar sem delal,
je bilo kot hobi«

K doseganju uspehov na znanstvenem področju doma in v tujini ga je gnala predvsem radovednost

Igor Ereri, ki je videl predstavnik slovenske umazane in akadevske sfere, se rad vrača v rodnost Prekmurja.

[illegible][illegible]

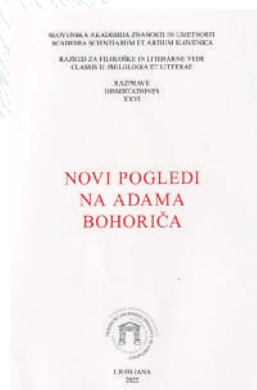
OKTOBER:

- Obisk v Vrtu: Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri ZZB Slovenije.
- Simpozij ob 500-letnici rojstva Adama Bohoriča; SAZU, Ustanova; Ljubljana, Prekmurje.
- Razstava del Lojzeta Logarja; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Spominsko srečanje v spomin na prof. dr. Cvetko Hedžet Toth; Ustanova je aktivno sodelovala; Murska Sobota.
- Seja Sveta pomurske razvojne regije: svet je podprl delovanje Ustanove in tudi pobudo, da bi Vrt dobil status kulturnega spomenika državnega pomena.
- Obisk v Vrtu: predstavnik Mednarodnega raziskovalnega centra iz Maribora.

2022

PUBLIKACIJE

- **Ivan Vanek Šiftar: Pobiram orumenele liste;** Pravna fakulteta Univerze v Mariboru in Ustanova, 79 str.
- **Novi pogledi na Adama Bohoriča,** uredil dr. Marko Jesenšek; SAZU in Ustanova, 481 str.

JANUAR:

Razpis literarnega natečaja »Bosa pojdiva, dekle obsorej ...«.

FEBRUAR:

Seja zbora ustanoviteljev.

Spominski dan Ustanove: predstavitev spominov dr. Antona Vratuše: Trojno poslanstvo profesorja Urbana; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- Prireditev ob dnevu zemlje – film »Jutri«; Zavod za kulturo, šport in turizem Murska Sobota; Zavod in Ustanova; Murska Sobota.
- Obisk v Vrtu – učenci iz Porabja.
- Ustanova je podprla knjižni projekt prof. dr. Dušana Pluta »Ekosistemska družbena ureditev«.
- Vanekov večer; gost: veleposlanik dr. Milan Jazbec – o aktualni mednarodni situaciji in njegovem literarnem ustvarjanju; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Obisk bivšega predsednika RS dr. Danila Türka – obisk v Vrtu; razgovor Aktualna vprašanja in problemi multilateralnega sodelovanja v našem času in politika Slovenije; Ustanova; Diana, Murska Sobota.

MAJ:

- Tradicionalna prireditev »Naši zakladi« – obeležitev 100. obletnice rojstva Karla Destovnika Kajuha; Ustanova, gosti iz Velenja in Šoštanja; Vrt, Petanjci.

20. dan spominov in tovarištva

Počastili so pesnika življenja

Pesem Karla Destovnika - Kajuha je živela med borci in preprostimi ljudmi

Ustanova dr. Sitarjeve fundacije je v Vrtu spominov in tovarištva na Petnjah pripravila slovesnost ob 20. dnevu spominov in tovarištva. Naši zakladi in jo povabila 200. obletnica rojstva pesnika Karla Destovnika - Kajuha. Prireditev, ki je bila namenjena Karlu Destovniku, je bila namenjena tistim, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni.

Ustanova dr. Sitarjeve fundacije je v Vrtu spominov in tovarištva na Petnjah pripravila slovesnost ob 20. dnevu spominov in tovarištva. Naši zakladi in jo povabila 200. obletnica rojstva pesnika Karla Destovnika - Kajuha. Prireditev, ki je bila namenjena Karlu Destovniku, je bila namenjena tistim, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni.

Ustanova dr. Sitarjeve fundacije je v Vrtu spominov in tovarištva na Petnjah pripravila slovesnost ob 20. dnevu spominov in tovarištva. Naši zakladi in jo povabila 200. obletnica rojstva pesnika Karla Destovnika - Kajuha. Prireditev, ki je bila namenjena Karlu Destovniku, je bila namenjena tistim, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni, ki so se borili za pravico do svobode, miru, dobrot, ljubezni.

Spominiki
bratov
naših (z leve)
podpredsednik
ZB MRS Velenje
Svetozar Blah,
predsednik
uprave Ustanove
dr. Sitarjeve
fundacije Ernest
Knapenberger,
župan Občine
Tilina Franc
Horvat, umetniški
vodja zboru
Slavo Klavara
Aleksander
Čuček in pesnik
Vlado Vrtič.
Foto: MIRA KURČIČ

- Razstava o Karlu Destovniku Kajuhu; Ustanova v sodelovanju s Knjižnico v Velenju; Vrt, Petanjci.
- Predstavitev – pesniško-glasbeni recital – druge izdaje pesniške zbirke dr. Vaneka Siftarja Pobiram orumenele liste; Pravna fakulteta Univerze v Mariboru in Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Podpisana pogodba s KRKO, d. d., o prevzemu generalnega pokroviteljstva nad Ustanovo in Vrtom.

JUNIJ:

- Volilna seja zbora ustanoviteljev; nova uprava in novi nadzorni odbor in imenovanje častnega predsednika Ustanove (Ernesta Ebenšpangerja) ter spremembe in dopolnitve statuta Ustanove.
- Pohod učencev in dijakov osnovnih in srednjih šol v Murski Soboti; Ustanova je aktivno sodelovala v pripravah in izvedbi; Murska Sobota.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).

AVGUST:

- **Slovesnost ob mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve genocida;** Ustanova; Vrt, Petanjci.

Zenske podobe in katalonska beseda

- Odprtitev kiparskih del Viktorije Potočnik; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Festival poezije in vina – pesniško branje, pesniki iz Španije (Katalonije) in Slovenije;** v kulturnem programu je sodeloval Andi Sobočan; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.
- Obisk v Vrtu – študenti Pravne fakultete iz Maribora.

OKTOBER:

- **Zaključna slovesnost literarnega natečaja »Bosa pojdiva, dekle obsorej ...«;** Ustanova; Vrt, Petanjci.

Natečaj Bosa pojdiva, dekle, obsorej

Razmišljanja o človeku

Spomnili so se 100. obletnice rojstva pesnika in narodnega heroja Karla Destovnika Kajuha

V jesensko obarvanem Vrhu spominov in hvatBosa na Petanjcih so na slovesni sklepni prireditvi razglasili nagajence literarnega natečaja Bosa pojdiva, dekle, obsorej. Tu je bil še enajsti literarni natečaj Ustanove dr. Siljanjeve fundacije. Izvedli so ga v minulem šolskem letu za učence 8. in 9. razreda osnovnih šol in dijake srednjih šol Pomurja. Povabili so jih, naj razmišljajo o pomembnih dogodkih iz slovenske politične zgodovine in sedanjosti, ter se spomnili 100. obletnice rojstva pesnika in narodnega heroja Karla Destovnika Kajuha. Izbrani naslov natečaja Bosa pojdiva, dekle, obsorej je hitra začetna verz Kajuhove znamenite pesni, ki je tudi himna vsake vrta.

Kot je povedala Irina Kunec, predsednica komisije in vodja literarnega natečaja, so prebrali pripele besedila, v katerih so mladi brskali po preteklosti, jo povezvali s sedanjostjo in aktualnimi temami ter se spraševali, kako ob vsem, kar se dogaja, ostati človek. Med trinajstimi osnovnošolskimi prireditvi so jih nagradili šest,

Sklepana prireditvi literarnega natečaja Bosa pojdiva, dekle, obsorej in odprtje razstave del udeležencev likovne kolonije. FOTO: A. NINA PUPUR HREJ

med tremi srednješolskimi pa enega. Najboljša osnovnošolska besedila so napisali Irina Horvat z Osnovne šole (OS) Tišina, Dora Herceg z OS Salovci, Pia Čarna Vogrinec z OS Janja Ribiča Cezarjevi, Maja Traubler z OS Bogojna ter Matja Novak in Sara Nemec z OS Gerjani Petovci, med srednješolski pa so izbrali besedilo Nule Gomboc z Srednje zdravstvene šole Murska Sobota. Posrebej pa so se zabavali tudi njihovim mentorjem.

Hkrati so v galerijskih prostorih odprli razstavo del udeležencev likovne kolonije, ki sta jo organizirala Kulturno-umetniško društvo Tišina in Zavod Uvini za izobraževanje, sport, kulturo, umetnost in turizem Tišina ob poslopi občine Tišina. Razstavljena dela trinajstih likovnih ustvarjalcev iz Slovenije prikazujejo njihov pogled na pokrajino ob Muri, kolonijo pa vodi vinko Cajt. Na slovesnosti so nastopili učenci OS Tišina in OS Salovci ter dijaki gimnazije Murska Sobota.

A. N. R. R.

- **Likovna kolonija in razstava Zavoda GVIN iz Tišine;** Ustanova, Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Odzivi Slovenije na podnebne spremembe«;** gostja: prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Lučka Kajfež Bogataj o podnebnih spremembah

Gozdovi še ne pomenijo, da smo zelena destinacija

Znanijski nalogi planeta se angaje - Evropa pogosto misli prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj

Prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj je ena izmed najbolj znanih slovenskih znanstvenic. V svojem delu se ukvarja s podnebnimi spremembami in vplivi človeka na okolje. V svoji knjigi »Gozdovi še ne pomenijo, da smo zelena destinacija« opisuje, kako gozdovi niso več samo vir lesa, ampak tudi pomembni del ekosistema, ki ga moramo varovati. V knjigi tudi opisuje, kako gozdovi vplivajo na podnebje in kako jih moramo upravljalati, da jih lahko uporabimo tudi v prihodnosti. V knjigi tudi opisuje, kako gozdovi vplivajo na podnebje in kako jih moramo upravljalati, da jih lahko uporabimo tudi v prihodnosti.

Prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj je ena izmed najbolj znanih slovenskih znanstvenic. V svojem delu se ukvarja s podnebnimi spremembami in vplivi človeka na okolje. V svoji knjigi »Gozdovi še ne pomenijo, da smo zelena destinacija« opisuje, kako gozdovi niso več samo vir lesa, ampak tudi pomembni del ekosistema, ki ga moramo varovati. V knjigi tudi opisuje, kako gozdovi vplivajo na podnebje in kako jih moramo upravljalati, da jih lahko uporabimo tudi v prihodnosti.

Prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj je ena izmed najbolj znanih slovenskih znanstvenic. V svojem delu se ukvarja s podnebnimi spremembami in vplivi človeka na okolje. V svoji knjigi »Gozdovi še ne pomenijo, da smo zelena destinacija« opisuje, kako gozdovi niso več samo vir lesa, ampak tudi pomembni del ekosistema, ki ga moramo varovati. V knjigi tudi opisuje, kako gozdovi vplivajo na podnebje in kako jih moramo upravljalati, da jih lahko uporabimo tudi v prihodnosti.

- Razstava likovnih del iz slikarske kolonije Kulturnega društva Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Novi svetovni red med Ukrajino in Tajvanom – ob kongresu KP Kitajske«**; gost: dr. Uroš Lipušček; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Ustanova je prejela zahvalno listino podružnice Slovenskega društva Primož Trubar za dolgoletno uspešno sodelovanje.

NOVEMBER:

- Saditev murve – ob 30. obletnici sodelovanja z gradiščanskimi Hrvati (že drugi obisk v letu 2022); Ustanova; Vrt, Petanjci.

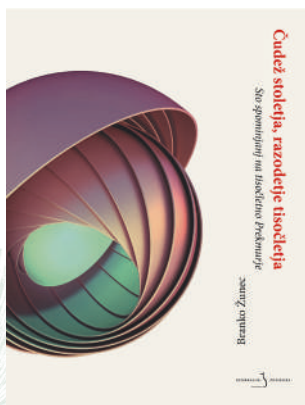
DECEMBER:

- Ustanova je podprla projekt Društva generala Maistra »Prekmurščina, kinč predragi«.

2023

PUBLIKACIJE

- **Branko Žunec: Čudež stoletja, razodetje tisočletja – sto spominjanj na tisočletno Prekmurje** (z letnico 2022); Ustanova, 430 str.
- **Ernest Ružič: Odhajanja** – pesniška zbirka (posthumno), uredil Franci Just; Ustanova in Društvo za humanistična vprašanja ARGO, 84 str.
- **Pleteršnikovi dnevi – ob stoletnici smrti Maksa Pleteršnika – Program simpozija in povzetki referatov**, uredil dr. Marko Jesenšek; SAZU, Društvo za varovanje maternega jezika, naravne in kulturne dediščine Maks Pleteršnik, Pišče, Ustanova, Občina Brežice in Občina Cankova, 51 str.
- **Ob tristoletnici rojstva Štefana Küzmiča – zbornik povzetkov**, uredil dr. Marko Jesenšek; SAZU, Evangeličanska cerkev AV v RS, Murska Sobota in Ustanova, 40 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- **Vanekov večer; gost: mag. Milan Lovrenčič ob izidu avtobiografije**; Ustanova in Društvo generala Maistra; PIŠK, Murska Sobota.
- Razpis literarnega natečaja »Jaz v objemu družabnih in socialnih omrežij«.

FEBRUAR:

- Dopisna seja zbora ustanoviteljev.

APRIL:

- Saditev spominskega drevesa iz Gramozne jame v Ljubljani in vrtnice – simbola Ljubljane, obisk delegacije MO ZZB Ljubljane in župana MOL; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Vanekov večer: »Vitalna samooskrba za več življenjske energije«; gostja: ddr. Ana Vovk Korže; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Likovna kolonija zavoda GVINI; Ustanova; Vrt, Petanjci.

MAJ:

- Vanekov večer: »Vojna in/ali mir; svet na prelomnici«; dr. Uroš Lipušček in Tihomir Jakič (Zagreb); Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Tradicionalna majska prireditve »Naši zakladi«: »Naj mir nosi tvoje ime«; gostja in slavnostna govornica: predsednica Republike Slovenije dr. Nataša Pirc Musar; Ustanova, ZVVS in ZD Sever; Vrt, Petanjci.

Dan spomina in tovarštva na Petanjcih

Letošnja osrednja tema mir

Nataša Pirc Musar obsodila poskuse reviziranja slovenske zgodovine

Ustanova dr. Filipina fundacija je v sodelovanju s Društvom združenih borcev za vrednote NOB Slovenija, Društvom starostnikov vojne na Slovenski in Društvom političnih vojaških invalidov Slovenija »Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih« praznovala 12. dan spomina na tovarštvo. Njegova godba je bilo naj manj deset let. V tem obdobju so se pojavile številne ideje, ki so se nanašale na tovarštvo. Njegova godba je bilo naj manj deset let. V tem obdobju so se pojavile številne ideje, ki so se nanašale na tovarštvo.

odpisano pravo in nagradilo, tudi to bo ostalo za druge, za otroke, za mlade, za vse, ki bodo želeli sodelovati v tem projektu. Vrednotenje in reviziranje zgodovine, ki je bila prej v slovenski zgodovini, je bilo prej v slovenski zgodovini, ki je bila prej v slovenski zgodovini, ki je bila prej v slovenski zgodovini.

- Razstava del iz likovne kolonije Primož Trubar; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Pohod učencev in dijakov v Murski Soboti ob spominskih obeležjih v Murski Soboti; Ustanova je aktivno sodelovala v izvedbi.
- Obisk v Vrtu – skupina antifašistov iz Avstrije in Nemčije in gostov iz Japonske; Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- **Vanekov večer: »Kako naprej – ekosistemska družbena ureditev«**; gost: dr. Dušan Plut; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- **Predstavitev Bohoričevega zbornika; SAZU, Zavod Primož Trubar in Ustanova; Murska Sobota.**

Novi pogledi na njegovo življenje in delo

Med drugim znani natančnejša letnica rojstva, smrti in izvor primika

Primož Trubar, rojen 15. avgusta 1584 v Ljubljani, umrl 15. avgusta 1648 v Ljubljani. Njegov rojstni dan je bil 15. avgust, kar je bilo v tistem času redkost. Njegov smrti dan je bil 15. avgust, kar je bilo v tistem času redkost. Njegov rojstni dan je bil 15. avgust, kar je bilo v tistem času redkost. Njegov smrti dan je bil 15. avgust, kar je bilo v tistem času redkost.

- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).

JULIJ:

- Obisk otrok iz Porabja; Ustanova, Vrtec v Murski Soboti; Vrt, Petanjci.

AVGUST:

- **Slovesnost ob mednarodnem dnevu na romske žrtve genocida; Zveza Romov v Sloveniji, Ustanova – aktivno sodelovala v pripravi in izvedbi; Murska Sobota.**

- **Festival poezije in vina - pesniško branje**; gosti iz Češke, v kulturnem programu je sodelovala glasbena skupina Ethnotrip; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.

27. Dnevi poezije in vina

V ospredju češka poezija

Prvi dogodek rudi letos na Petanjcih, skupaj se jih je zvrstilo okrog petdeset

V soboto je padel zastor nac 22. dnevi poezije in v rina, zapeljivim: minigadn: dalim pomilnim kmbovcm: ki ga oclera 2000 gred rita, nekak 30 doplnjica po poje svodno na analitih skelacih po Slovencij, v sonetihih Paster in Vercidini. Festival organizira zdruza slovenske literarne, letno se na njem gredijo razlicni pesniki in poezijci, ki jih razlicni druzbe, ki so se zdruzele na literarni vizualni. Program se vaditve festivala je od Aleha Stegri prevetla pesnika Kristina Kocian. odgleda pismo Evropi po je pripisal: analitki pesnik David Marston. Goe vladarstvo postova v knere praz poezije: Goe magacjalje oblativno po vsaj Evropi in tudi odlozila, Marston po poje v avtoriz zapisi v uspele postavil (zastavilo oblativno lirico).

Osebnosti Goe festivala sta bila liter-

však pesnik Teofilus Allichera in Ivancina periska Ima Nakana, ki sta ob tej priložnosti dobila tudi povelj izbrane gorazde. Prvi se predstavljata v knjigi Čevpeceodu Klemna Pliska, drugi v libretu in zadržaji dveh pesniških zbirk v knjigi s naslovom Impresioni. Upoštevamo vsotoba, ki jo je posnela Aneta Močnik.

Je izjava karikaturna, goljufična? praviše Vladimir Čadež, se ne drugo drugim govorniki se praviše in pesniki: Jurijana Bedekelj iz Ljubane, Lajla Ljutanovič iz Albinje, Marja Hladnik, evropski literat in Peter Hladik iz Čelibe. Frank Trank iz Demokratične republike in Lello Voce iz Italije. Govorniki avtor je smiselni je bil France Cvetkovski, ki je pomembno zaznamoval slovenski literarni svet, in je bil po mnenju organizatorjev: za časa njegove življenja nedolžno spregledano, zato smo na Zalelu poklonili ob letnici 90 obletnice rojstva.

Fotomontazha prikazuje četiri osobe: Petar Petrović, Petar Petrović, Petar Petrović i Petar Petrović. Ovo je satira na političke vođe Srbije iz 1990-ih godina.

Je eden osrednjih naših pesnikov, je literarni manifestant in profesor na brzih falsetih. Raziskuje poudarje ter je dobitnik številnih priznanj, tudi največje Ce-

Dogledski je o glavnih popisih raz-
sredilo županov, branilo pa je, kot vrel-
no lune festivala, skledilo še družitelj ob-
visti. Obiskovalci so lahko uživali v vi-
tič vinskih leti Marof in Aalka klet, na
poučujočo pa je bilo tudi vinske vinogra-
de Milka Kravca in Lenduševih gorstih.
Čigar 40. obletnico nastit zaznamujejo
prav letos. V Pomurju so v festivalih
čevnih skledil še Dogač in Jutomeru.
Naski Sebest in Kriševski pri Mjotome-
ni.

Na razstavi krajine

Kot sprejemljivi dogodki so na Festivalu odprli množico iluzijskih slikarstev, ki so nam predstavili svoje delo. Vsi so bili izjemno zanimivi, saj so nam predstavili svoje delo in tudi svoje življenje. Vsi so bili izjemno zanimivi, saj so nam predstavili svoje delo in tudi svoje življenje.

Kot spremiljevalni dogodek so na Petanjcih odprli razstavo likovnih del udeležencev lanske mednarodne likovne kolonije VINO-ART, ki že od leta 2004 poteka v Dobrovniku, letos je tako bila že 19.

Pesniški tandem

[illegible]

Osvetljaj močjo del z lanske mednarodne slikarske kolonije Yhte-Artje krajina.

- Razstava del slikarske kolonije VINO-ART iz Dobrovnika; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Neurje, poplava v Vrtu.

- Obisk otrok in staršev iz Salzburga in likovna kolonija v okviru projekta Umetnost ne pozna meja – 2023; Vrtec v Murski Soboti, Ustanova; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Obisk udeležencev festivala Oko besede in predstavitev pesniške zbirke Ernesta Ružiča; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Pleteršnikov simpozij, Pišece – Ljubljana – Cankova; SAZU, Ustanova.
- Vanečev večer: »Sredstva EU in skladi regionalni razvoj Slovenije«; gosti: minister dr. Aleksander Jevšek, predsednik Razvojnega sveta Tadej Ružič in predsednik Sveta pomurske razvojne regije Franc Horvat; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

OKTOBER:

- Slovesnost ob spominskem dnevu MOMS in prazniku Občine Puconci – Vaneča: Ustanova je prejela zlato plaketo ZZB Slovenije.

- Zaključek literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Razstava del iz slikarske kolonije KUD Tišina in zavoda GVINI, Tišina; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Predstavitev pesniške zbirke Ernesta Ružiča; Ustanova in Društvo za humanistična vprašanja ARGO; PIŠK, Murska Sobota.

Posthumno izdana pesniška zbirka Ernesta Ružiča

Vpogled v zadnje obdobje pesnjenja

Odhajanja sta izdala Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Društvo za humanistična vprašanja ARGO

V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota so predstavili posthumno izdano pesniško zbirko pesnika, pisatelja in novinarja Ernesta Ružiča z naslovom Odhajanja. Tisto se izdaja leta Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Društvo za humanistična vprašanja ARGO poklonjajo spominu na dolgoletnega sodelavca.

Urednik zbirke Franci Juri je na dogodku predstavil Ružičevo življenjsko in ustvarjalno pot. Kot novinar na RTV Slovenija je neoporečno delal poleg Hiti desetletja, od leta 1965 do 2006, ko se je upokojil. V zgodnjih slovenskih novinarstvih se je zapletel kot poročevalec o slovenski narodni skupnosti na Madžarskem, življenjski vlogi, če posebej na južnem Štajerskem in v Radgonaškem kraju, in kot poročevalec o gosposkih življenjih. Zelo je blizu je Ružič postal v oči tudi kot literarni ustvarjalec. Njegovo literarno stvarjenje lahko sledimo v dveh obdobjih. Prvo med letoma 1967 in 1980, ko je ustvarjal pesnijo in tudi ni pesniške zbirke – Jazda, Čevlek, Jazda, Križana vasi, danes in bo, Leg, zadnja, doven, sko-madžarsko, sta ustvarjala slojaj s širnjem in zvošnjem.

Njegovo drugo ustvarjalno obdobje je bilo med letoma 1989 in 2004, ko je po letih pesniških zbirki (Čevlek, Križana vasi, danes in bo, Leg, zadnja, doven, sko-madžarsko) ustvarjal še pripovedni roman, romane (Tad, Vojilčni dan, Predor pod Horstovcem, Anka in Rastje).

probleti. Kot je povedal Juri, je imel Ružič pripravljen le knjigo memoarske proze in vinskih pesniških zbirke. Ta njegova literarna zapuščina kljub umrti leta 2004 ni ostala zapuščen. Leta 2021 je izšla knjiga Na brogi ruma, lemo pa naj tudi pesniška zbirka.

«Njegova poezija odpira vedno nove pomenske odtenke»

Odhajanja se nanaša na pesmi, ki jih je Ružič vključil v osnutek posthumne zbirke, ob tem pa le neobdelane pesmi iz let 2016–2018, na katere je snovsko zbirko spopletl Ružičev sin Greg, ki je našel ta tofotof s pesnimi na njegovem računalniku. V smislu zbirke je Ružič pesmi razdelil v tri dele: naslovljene Pesni, Pesniške pesmi in Vojilčni soneti odhajanja. V nastali zbirki sta zahaja dva dela prevajalca naslovljena, medtem ko je prvi del razdeljen v preostali deli Ružičev mi inobajleni pesnik.

«Ružičeva poezija je predvsem zelo kompleksna, morda tudi malo hermetska. Vsekakor bralce potovanje po njej ni lahkon prehod, prej je izziv, izzivski pobod, ki pa nikoli ni končan, vsaka branje je posebej namet odpira nove pomenske odtenke. To je mogoče tudi predsteti, saj je po njegovih pesnikih pokrajini mogoče potovati po različnih poteh in omogoča mnogoternost branj»

je povedal Juri, ki naredi dve značilnosti, ki sta po njegovem mnenju karkarizirani za Ružičevo poezijo. Prva je eksotična, razločna misel, ki je duhovno-likovna (tudi Ružičev poezijo, ki je eksotična ali misel, so bile vsa zne že v njegovih prvih treh pesniških zbirkah, dostojno namet, liter in obliki kasnejših motov, gre predvsem na izpoved obujaj življenjske izkušenosti, nemodnosti branja, bivanjske ternebe in sanje. Ružičeva poezija je izpoved njegovih življenjskih iskanj, iskanj smisla, izpoved bivanjskih duševnih in

Ružičeva poezija je izpoved njegovih življenjskih iskanj, iskanj smisla, izpoved bivanjskih disonanc in iskanj ravnovesja med nasprotij življenja.

iskani ravnovesja med nasprotij življenja. V zadnjih Ružičevih pesnih se govorijo temne barve, mošni odhajanja, življenjske izkušnosti, refleksije o mlajšnosti življenja. Črna in vijolična barva sta središnji barvi teh pesni, vi-

V osnutek zbirke je Ružič pesmi razdelil v tri dele, naslovljene Pesni, Pesniške pesmi in Vojilčni soneti odhajanja. V nastali zbirki sta zahaja dva dela prevajalca naslovljena, medtem ko je prvi del razdeljen v preostali deli Ružičev mi inobajleni pesnik.

«Ružičeva poezija je predvsem zelo kompleksna, morda tudi malo hermetska. Vsekakor bralce potovanje po njej ni lahkon prehod, prej je izziv, izzivski pobod, ki pa nikoli ni končan, vsaka branje je posebej namet odpira nove pomenske odtenke. To je mogoče tudi predsteti, saj je po njegovih pesnikih pokrajini mogoče potovati po različnih poteh in omogoča mnogoternost branj»

ga so v ljudskem izročilu simbol ptičar, rojstva, omlajanja in vrata nika vrnitja kati.

Goričko prostor stika z izročilom

Druga značilnost njegove poezije je goriško-madžarski pesniški topos. Goričko je v njegovih pesnih prisotno s konkretnimi zemljepisnimi imeni in ta topos se je Ružič neoporečno vnašal. Opisuje ga tudi madžarska meša Budimpešta, Eger, Eger, Tokaj, madžarske reke in preobrat območja Horvatska in Pusto in goriški krajinski ter kulturni značilnosti, ki so ga posebej privlačile. V zadnjih pesnih je razvil, da ga je pomembno bolj kot madžarska pokrajina privlačila Goričko. Ni mu bilo samo znanstveno, ampak mu je postalo prostor stika z izročilom in duhovno dediščino. Zahvala se je, da sta goriška življenja v njegovi (zastavi) pojmovni ni vol, blazni po teje zavesti, da ostaja neka duhovna vez, tuzična. Izpovedal je tu, da je prav pesem hrvaška in goriška tega izročila se je povedal Juri.

Literarni večer so z recitalom izbranih pesni iz Ružičevih zbiranjke kitar ga nastolilo izdali besede, obogitje Norma Ballo, Simona Glanz, Dragica Hamerš, Vesna Radovanović in Minka Tancor. Izdaja ob spominu na nekdanjo glasbo Matjaža Kuzmca Kuzmca.

- Ustanova prejme pisno zahvalo JZ KP Goričko za sodelovanje.
- Simpozij ob 300-letnici rojstva Štefana Küzmiča; SAZU Ljubljana, Ustanova je bila aktivna soorganizatorka, Ljubljana – Murska Sobota.

- Saditev spominskega drevesa (nadomestnega) v spomin na Prekmursko četo; prisoten tudi predsednik FIR Vilmos Hanti; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Vanekov večer: »Po besedi poklicani v življenje«; gost: pater dr. Karel Gržan; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

DECEMBER:

- Vanekov večer: »Aktualna mednarodna situacija«; gost: dr. Uroš Lipušček; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

2024

PUBLIKACIJE

- **Monografija Štefana Kūzmiča – Ob tristoletnici rojstva**, uredil dr. Marko Jesenšek; SAZU in Ustanova, 228 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Razpis literarnega natečaja »Nekoga moraš imeti rad ... (Ivan Minatti)«.
- **Vanekov večer: »Fraktati politične ekologije«**; gost: dr. Andrej Lukšič; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

FEBRUAR:

- Seja zbora ustanoviteljev.
- **Spominski dan Ustanove – premierna predstavitev zbornika »Mi vsi živeti ščemo. Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanja, posledice«**; SAZU, Ustanova, Pomurski muzej; Murska Sobota.

MAREC:

- **Vanekov večer: okrogla miza Socialna država in revščina;** sodelovali so dr. Etelka Korpič Horvat in drugi avtorji zbornika »Socialna država in revščina«; dr. Srečo Dragoš, dr. Vesna Leskovšek, dr. Darja Senčur Peček; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- **Saditev »Cankarjeve tepke«;** gosti z Vrhnike; Ustanova, Vrt, Petanjci.

- **Obisk v Vrtu skupine seniorjev iz Murske Sobote.**

MAJ:

- **Tradicionalna majska prireditev Naši zakladi »Nekoga moraš imeti rad ... (Ivan Minatti)«;** gosti iz občine Slovenske Konjice; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Slovesnost Naši zakladi

Nekoga moraš imeti rad

Ob 100. obletnici rojstva so se poklonili spominu na Ivana Minattija – Dušan Šarotar spregovoril o pomenu pesništva

Tradicionalna kulturna prireditev Ustanove de Sitarjev fundacija Naši zakladi. Vsi jo praznujemo ob dnevu zmag nad fašizmom in nacizmom ter ob 100. obletnici rojstva Ivana Minattija, pomenovale so jo Nekoga moraš imeti rad. V Vrtu spominov in tovarstva na Petanjcih so se poklonili pesniškemu ličnemu pripetku k slovenski kulturi. Pred množico obiskovalcev je najprej hlinov vrta zapel mudiški pevski zbor Slava Klavona iz Maribora, nato pa so se zvrstili govori in nastopi. Prvi je zbrane nagovoril Marjan Šarotar, predsednik uprave Ustanove de Sitarjev fundacija, ki je poudaril pomen zaznamovanja Minattijeve stote obletnice rojstva. Omenil je literarni ustvarjalci, s katerimi fundacija že dvajseto leto zapored spodbuja mlade v umetniških razpisih in regiji k ustvarjalnosti razmišljanju in je tukaj rati pusevan Minattija. Tudi naslov nastajajo je bil Nekoga moraš imeti

Dušan Šarotar in Darko Rataj: sta v čast in spomin na Minattija zasadila jablano. FOTO: ALEX - CRO

rad po verjetno najbolj znani pesni Ivana Minattija.

Sledil je govor župana Občine Tilišina Franca Horvata, ki se je najprej zahvalil Sitarjev fundaciji za skrb za vrt spominov in tovarstva. Kot je poudaril, njihova skrb za vrt omogoča, da ta še naprej izpolnjuje svoje geslo Miram v spomin, živim v opomin. Horvat je v svojem govoru izrazil le spoštovanje do Minattijeve dediščine ter napovedal izdajanje spominke jablano v potatitve stote obletnice rojstva pesnika.

Slovesnosti se je udeležil tudi Darko Rataj, župan Občine Slovenske Konjice, rojstnega kraja Ivana Minattija. Izrazil je ponos na pesnikovo zapuščino in spomnil, da je bil tudi prvi častni občan njihove občine. Minattija je označil za velikega pesnika, prevečnika, akademika in borca, zato so tudi letošnje leto posvetili njemu. Kot se spominja, je bil načitan, prepričan človek, ki je bil gledan mlajšemu

človeku ter se je zavzemal za dobro in pravico.

Posoben gost prireditve je bil pesnik, pisatelj, režiser in scenarist Dušan Šarotar, ki je v slovenskem nagovoru izpostavil Minattijevo trajno zapuščino v slovenski literaturi 20. stoletja. Z obiskovalci je delil tudi nekaj misli o pesništvu, predvsem o tem, kako pesem nastane, zakaj je na svetu, predvsem pa o tem, zakaj je najpomembnejša stvar. Izrazil je prepričanje, da se bodo Minattijeve pesni ozvele še naprej, tako kot se bomo dame. V družbi Ratajca je ob koncu prireditve posneli spominke jablano sote carjevič v čast in spomin na Ivana Minattija.

Dogodek je povenoval Boštjan Bunc, medtem ko so ga s petjem popestrili mladi pevski zbor Slava Klavona Maribor pod taktirko Ibranke Jane Radmilović in dijakci Gimnazije Franca Miklovića Lutomer. **Melani Svetec**

- Razstava slikarja Aleksandra Vukana; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Slovesnost ob 100-letnici izgradnje kapelice pred Vrtom; Ustanova je aktivno sodelovala pri pripravi in izvedbi.
- Srečanje članic KODVOP in podpis akta o pristopu Ustanove, Vrt postane »domicilni kraj« za delovna srečanja koordinacije; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Izzivi EU pred volitvami«**; gost: dr. Matjaž Nahtigal; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Tradicionalni pohod učencev in dijakov v Murski Soboti, Ustanova je aktivno sodelovala v izvedbi.

JUNIJ:

- Snemanje v Vrtu – intervjuji za dokumentarni film o odhodu slovenske delegacije s 14. kongresa ZKJ januarja 1991: »Odhod s kongresa«.
- Uprava je podprla izid zbornikov o Pleteršnikovem in Kuzmičevem simpoziju.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).

AVGUST:

- Mladinski gasilski tabor GZ Tišina v Vrtu.
- **Tradicionalna prireditev ob mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve genocida**; Zveza Romov Slovenije; Ustanova je aktivno sodelovala pri pripravi in izvedbi; Murska Sobota.

- **Festival poezije in vina – pesniško branje, slovenski in korejski pesniki;** v kulturnem programu sta sodelovali Danijela Kuhar Kalamar in Anja Kučan; Ustanova in Beletrina, Vrt, Petanjci.

- **Otvoritev razstave VINO ART 2023;** Ustanova in društvo VINO-ART iz Dobrovnika; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- **Vanekov večer: »Moj pogled na včeraj, danes in jutri«;** gostja; Vlasta Nussdorfer; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

- Ustanova je prejela zahvalno listino OZVVS Murska Sobota za dolgoletno uspešno sodelovanje.
- Osrednji Pleteršnikov dan – Pišece; Ustanova je bila soorganizatorica.

OKTOBER:

- Zaključna slovesnost literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanjci.

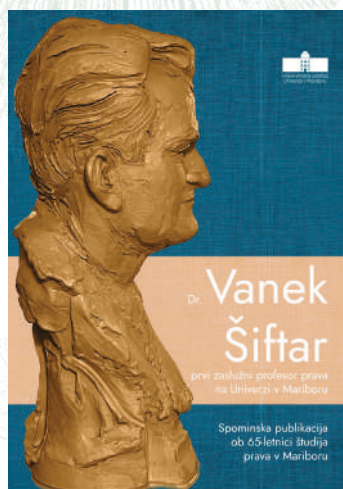
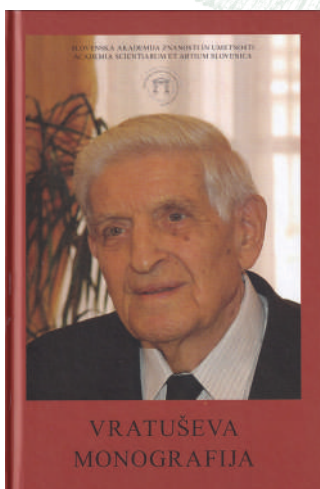
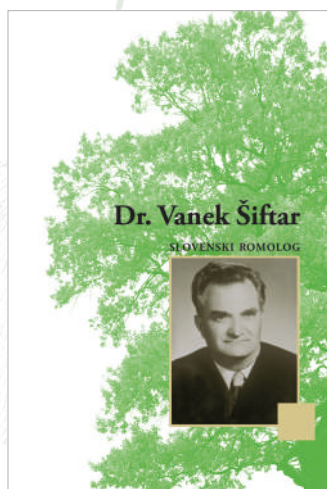
- Saditev spominskega drevesa v spomin na pobiti Cankarjev bataljon na Javorovici; gosti iz ZZB Sentjernej; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Predstavitev Pleteršnikovega zbornika na Cankovi; SAZU in Ustanova; Cankova.
- **Vanekov večer: »Da je prenova vzgoje in izobraževanja nujna, ni vprašanje, vprašanje je smer sprememb«;** gost: dr. Slavko Gaber; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Posvet za učitelje zgodovine o generalu Maistru; Prekmursko društvo general Maister in Ustanova; Vrt, Petanjci.

NOVEMBER:

- Obisk v Vrtu: Lions klub Ljubljana Forum.
- **Vanekov večer: »Novi svetovni nered ali apokalipsa zdaj«;** gost: Ciril Klajnšček; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.
- Predstavitev Küzmičevega zbornika v Murski Soboti in Puconcih; SAZU in Ustanova; Murska Sobota in Puconci.
- Prijava projekta na razpis LAS Goričko; Ustanova je eden od partnerjev.

PUBLIKACIJE

- **Dr. Vanek Šiftar: slovenski romolog**, uredila dr. Vera Klopčič; INV, Svet Romske skupnosti Slovenije in Ustanova (druga, dopolnjena izdaja), 263 str.
- **Vratuševa monografija**; SAZU v sodelovanju z Ustanovo, 262 str.
- **Dr. Vanek Šiftar – prvi zaslužni profesor prava na Univerzi v Mariboru**, uredila dr. Janja Hojnik; Pravna fakulteta Univerze v Mariboru v sodelovanju z Ustanovo, 93 str.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Razpis literarnega natečaja »Po veliki beli cesti, v svet« – ob 110. obletnici rojstva dr. Antona Vratuše.
- Predstavitev pesniške zbirke Ernesta Ružiča v Monoštru; Zveza Slovencev na Madžarskem, Društvo za humanistična vprašanja ARGO in Ustanova; Monošter.
- **Vanekov večer: »Leto 2025 – med vojno in mirom«**; gost: dr. Uroš Lipušček; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

FEBRUAR:

- Obisk in posvet Mreže botaničnih vrtov in arboretumov Slovenije; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- **Simpozij ob 110. obletnici rojstva dr. Antona Vratuše v Ljubljani in Murski Soboti; SAZU in Ustanova; SAZU in PIŠK.**

Simpozij ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše

Poklon Vranovemu delovanju na več področjih

Prvi dan simpozija posvečen družboslovnemu in političnemu udejstvovanju, drugi pa humanističnemu ter jezikovno-literarnemu

Slavenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) je v sodelovanju s Ustanovo dr. Sitarjeve fundacije (UFR) prejšnji teden pripravila znanstveni simpozij ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše - Vrana.

Vratuša je bil humanist, družboslovec, jezikoslovec, literarni zgodovinar in kritik, publicist, urednik, politik in diplomat, prejemnik številnih državnih odlikovanj in priznanj ter univerzitetni profesor. Ki se je rodil 23. februarja 1915 v Dolnjih Slavočah, umrl pa je 31. julija 2007 v Ljubljani. Po študiju filozofije na ljubljanski filozofski fakulteti je leta 1941 doktoriral v Ljubljani s disertacijo *Levec in ljubljanski zvon*, leta 1950 pa je doktoriral se iz družbenih ved na Visoki politični šoli v Beogradu. Od leta 1941 je sodeloval v narodnosvobodilnem boju, pa leta 1945 pa je opravičil številne državniške dolžnosti. Od leta 1949 je bil tudi redni profesor na Visoki politični šoli in na Univerzi v Beogradu ter na Univerzi v Ljubljani od leta 1950. (Vir: Slovenska akademija znanosti in umetnosti)

strokovnih prispevkih dotaknili številnih področij Vratuševga delovanja. Prvi dan simpozija je bil posvečen Vratuševemu družboslovnemu in političnemu udejstvovanju, drugi pa njegovemu humanističnemu, jezikovno-literarnemu delovanju. V Murski Soboti je simpozij potekal v dvorani

ni Pokrajinske in tradicijske knjižnice Murska Soboti, navzven se pa podirali prebivalci Ustanove dr. Sitarjeve fundacije Marjan Sitar, predsednik programskega sveta ustanove in član organizacijskega odbora simpozija Marko Brestek, župan Mestne občine Murska Sobotica Ivanjen Anđelj

- **Spominski dan Ustanove: ob 110. obletnici rojstva dr. Antona Vratuše; Ustanova, SAZU in MOMS; Vrt, Petanjci.**

MAREC:

- **Vanekov večer: okrogla miza Vloga in položaj žensk v družbi; sodelovale: Sonja Lokar, Irena Kumer, Monika Sandreli, dr. Darja Senčur Peček, dr. Etelka Korpič Horvat; Ustanova; PIŠK, Murska Soboti.**

- **Vanekov večer:** »Slovenski kmetijsko-prehranski sistem na udaru zunanjih pritiskov in notranjega razkola«, gost: dr. Emil Erjavec; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- Predstavitev monografije »Dr Vanek Šiftar: slovenski romolog« in zasaditev spominskega drevesa na Pušči; Ustanova, INV, KS Pušča; Pušča.
- **Proslava ob 80. obletnici zaključka 2. svetovne vojne na Tišini** – predsednik uprave Ustanove je bil slavnostni govornik; občina Tišina in KO ZZB Tišina; Tišina.
- **Vanekov večer: »Zlūftajmo omare – poti in stranpoti rabljenih oblačil«**; sodelovali so: Drago Dervarič, Petra Lopert, Brigita Andrejek, Matej Bračič, Anđelko Švaljek; Ustanova in Saubermacher – komunala; PIŠK, Murska Sobota.

MAJ:

- Tradicionalna majska prireditev »V svet po veliki, beli cesti«
– ob 80. obletnici zaključka 2. svetovne vojne in 110. obletnici rojstva dr. Antona Vrattuše; častni gost in slavnostni govornik: evroposlanec Marjan Šarec; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Razstava izbranih del iz kolonij VINO-ART ob 30. obletnici delovanja kolonije; Ustanova; Vrt, Petanjci.

- Vanekov večer: »Zaton povojnega sveta, novi evropski in svetovni red in položaj Slovenije v njem«; gost: dr. Božo Repe; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

- Vanekov večer: predstavitev zbornika o Skupnosti študentov v letih 1978–82; sodelovali so Tomaž Kšela, dr. Andrej Berden, Ciril Baškovič, Marjan Pungartnik; Ustanova in Klub prekmurskih študentov; PIŠK, Murska Sobota.

- Tradicionalni obisk gradiščanskih Hrvatov; Ustanova; Vrt, Petanjci.

JUNIJ:

- Spominski pohod učencev in dijakov osnovnih in srednjih šol ob spominskih obeležjih v Murski Soboti; Ustanova je aktivno sodelovala pri izvedbi.
- Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku; Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).
- »Dobimo se v vrtovih« (Ustanova je prvič sodelovala v tem mednarodnem projektu); obisk krajinskih arhitektov; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- **Vanekov večer: »Ohranjanje človečnosti v času digitalne preobrazbe«**; gost: dr. Dan Podjed; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

JULIJ:

- Obisk v Vrtu – Predsedstvo ZZB Slovenije; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Tabor za otroke zaposlenih v podjetju Saubermacher – komunala; Ustanova; Vrt, Petanjci.

AVGUST:

- **Slovesnost ob mednarodnem dnevu v spomin na romske žrtve genocida**; Ustanova je imela aktivno vlogo pri izvedbi; Murska Sobota.
- **Festival poezije in vina – pesniško branje, slovenski in hrvaški pesniki**; v kulturnem programu pevska skupina Aeternum; pozdravni nagovor je imela dr. Asta Vrečko, ministrica RS za kulturo; Ustanova in Beletrina; Vrt, Petanjci.

- Razstava akvarelov Štefana Hauka »Samota« – ob 90. obletnici njegovega rojstva; razstavo je odprla dr. Asta Vrečko, ministrica RS za kulturo; Ustanova in Občina Tišina; Vrt, Petanjci.

SEPTEMBER:

- Slavnostna saditev spominskega drevesa v imenu Nanjinga ob obletnici zmage kitajskega ljudstva nad japonskimi okupatorji; Ustanova in veleposlanik Ljudske republike Kitajske; Vrt, Petanjci.

- Vanečev večer: »Kje in kam gre Evropska unija?«; gost: evropslanec Matjaž Nemec; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

OKTOBER:

- Svečani zaključek literarnega natečaja; Ustanova; Vrt, Petanjci.
- Vanečev večer: »Kje so moji ključki?«; gostja: dr. Zdenka Čebašek Travniki; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

- Ustanova je prejela zahvalno listino Romskega društva Romani Union Murska Sobota ob njegovi 35. obletnici delovanja.

NOVEMBER:

- Predstavitve Vratuševe monografije na SAZU; SAZU in Ustanova; Ljubljana.
- Postavitve spominske plošče na rojstni hiši dr. Antona Vratuše na Dolnjih Slavečih; Ustanova, SAZU in Občina Grad; Dolnji Slaveči.

Dolnji Slaveči

Odkrili spominsko ploščo akademiku Antonu Vratuši

S tem je sklenjena velika zgodba človeka velikega duha in toplega srca

Občina Grad, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) ter Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija so prejeli izdan ob 115. obletnici rojstva Antona Vratuše pripravili slovesno odkritje spominske plošče v Dolnjih Slavečih, kjer je bil akademik rojen. Na zgodbo so žene razgovorili županja Občine Grad Coetka Ficko, akademik in predsednik SAZU Peter Kith ter predsednica Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija Marjan Šiftar. Kot je povedal župan, se bo na odkritju spominske plošče odkrila velika zgodba človeka velikega duha in toplega srca, čudovita zgodba dobrega in velikega premoženja človeka. Majo je našel v novosti slovenski zgodovinar – zidarjev novih časov – Vratuševa inženjerska pot je bila transverzna in vorteksna, a se je s svojim srcem vedno rad vračal v rodní kraj, ohranjal žive vezi s priključnimi kurentnimi in življenjem v svetu ob Muri. Vedno znova se je vračal, pritahtal sorodnikom, pozorno spremljal življenje mladih, navedl lokalnih skupnosti ter razumel, splošnoval in širil tovarnostno in skupnostno življenje v njegovem najbližnjem pomeni. Bil je splošno doma in v čistem svetu, a ostal skromen človek, ki mu je bilo potrebno govoriti o svojem sorodstvu in izjemo bogatem delu. Spominska plošča bo v Dolnjih Slavečih spominjala, da je od tu šel v veliki beli svet, v ponos sorodnikom, občanom in občankam Občine Grad kot nepogrešljiv gradnik njene identitete.

Anton Vratuš je življenje vodil v različne kraje, a vedno se je rad vračal domov in tudi tu danes spremlja njegovo življenje. FOTO: ŠIFTARJEVA FUNDACIJA

in navedl s njegovo življenjsko in delovno spodbudo, da se namo razpili, nikoli in nikdar. Je se povedal Šiftar: Odkrila spominske plošče se je sodelovali tudi Marjan Križman, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, ki se je zahvalil za ohranitev spomina na Vratuše, ki je, kot povi, negoval vrednote vse časi svojega življenja. Slovenskost se popestrili učenci OŠ Straz, družina Medel – Andričev, na katere hili spominska plošča visi, pa se je zahvalila za trud in političnost, da bo na akademika in njegove sorodnike ostal trajen spomin. M. Ha.

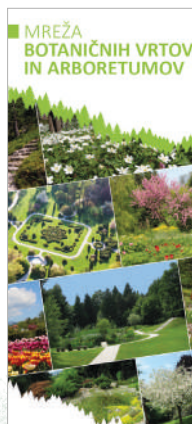

- Slovesno odkritje kipa dr. Vaneka Šiftarja na Pravni fakulteti in predstavitev spominske monografije dr. Jane Hojnik o dr. Vaneku Šiftarju – v sodelovanju z Ustanovo.
- Vanekov večer: »Mediji – četrta veja oblasti?«; gost: dr. Ali Žerdin; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

2026

PUBLIKACIJE

- **Ženski zbornik**, uredila dr. Vera Klopčič; Društvo Dobrnič in Ustanova, 134 str.
- **Mreža botaničnih vrtov in arboretumov v Sloveniji** – zgibanka, 2026, Mreža botaničnih vrtov.

DEJAVNOSTI

JANUAR:

- Razpis literarnega natečaja »Moja domovina praznuje«.
- **Vanekov večer:** »Je še upanje za optimizem, za mir, miroljubno reševanje problemov, mednarodno pravo in etiko v mednarodni politiki?«; gost: Boris Čibej; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

Boris Čibej

Evropa je brez moči

*Stara celina je ujeta med ameriške interese,
lastne iluzije in svet, ki se je naučil živeti brez nje*

FEBRUAR:

- Zbor ustanoviteljev.
- **Spominski dan Ustanove – »Beseda in zven«** – predstavitev Vratuševe monografije; Ustanova, SAZU; dvorana DŠ v Murski Soboti.

MAREC:

- **Predstavitev Ženskega zbornika;** Ustanova in Društvo Dobrnič; PIŠK, Murska Sobota.

APRIL:

- **Vanekov večer: »Pogled ekonomista in zgodovinarja na prehojeno pot in kako naprej«;** gost: ddr. Neven Borak; Ustanova; PIŠK, Murska Sobota.

MAJ:

- **Tradicionalna majska prireditev Naši zakladi:** »Naša domovina praznuje«; Ustanova; Vrt, Petanjci.

Razmislek o tem, kdo smo in kam gremo

Slavnostna govornica predstavnica Kluba prekmurskih študentov

JUNIJ:

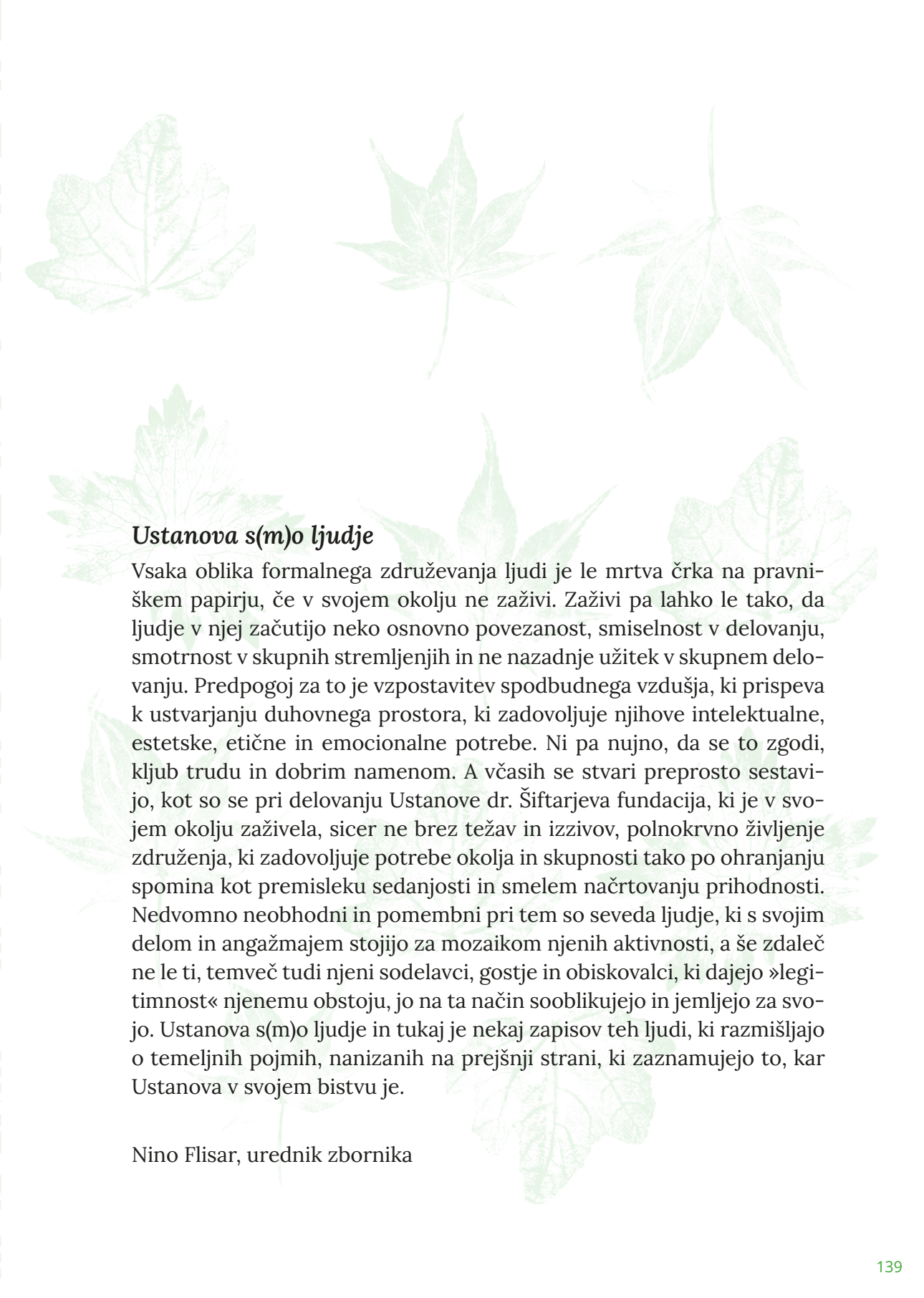
- **Spominski pohod v Občini Tišina ob državnem prazniku;** Ustanova, Občina Tišina, KO ZZB; Vrt, Petanjci (začetek in zaključek).
- **Vanekov večer:** »Kljub vsemu je še vedno lepo biti mlad; na začetku imajo vsi odprta enaka vrata«, ob 35. obletnici Republike Slovenije; gosti: dr. Darja Kerec, Viktorija Potočnik in dr. Timi Gomboc; Ustanova; PISK, Murska Sobota.

Kronologijo sta pripravila: Marjan Šiftar in Nino Flisar.
Časopisni izrezki vzeti iz časnikov Delo, Večer, Dnevnik in Vestnik.

The background of the page is decorated with several faint, light green leaf patterns. These leaves are scattered across the page, with some appearing more prominently than others. They have a delicate, almost ethereal quality, with visible veins and serrated edges. The leaves are of various sizes and orientations, creating a subtle, naturalistic backdrop for the text.

4. USTANOVA S(M)O LJUDJE

Ustanova s(m)o ljudje

Vsaka oblika formalnega združevanja ljudi je le mrtva črka na pravnem papirju, če v svojem okolju ne zaživi. Zaživi pa lahko le tako, da ljudje v njej začutijo neko osnovno povezanost, smiselnost v delovanju, smotrnost v skupnih stremljenjih in ne nazadnje užitek v skupnem delovanju. Predpogoj za to je vzpostavitev spodbudnega vzdušja, ki prispeva k ustvarjanju duhovnega prostora, ki zadovoljuje njihove intelektualne, estetske, etične in emocionalne potrebe. Ni pa nujno, da se to zgodi, kljub trudu in dobrim namenom. A včasih se stvari preprosto sestavijo, kot so se pri delovanju Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, ki je v svojem okolju zaživela, sicer ne brez težav in izzivov, polnokrvno življenje združenja, ki zadovoljuje potrebe okolja in skupnosti tako po ohranjanju spomina kot premisleku sedanjosti in smelem načrtovanju prihodnosti. Nedvomno neobhodni in pomembni pri tem so seveda ljudje, ki s svojim delom in angažmajem stojijo za mozaikom njenih aktivnosti, a še zdaleč ne le ti, temveč tudi njeni sodelavci, gostje in obiskovalci, ki dajejo »legitimnost« njenemu obstoju, jo na ta način sooblikujejo in jemljejo za svojo. Ustanova s(m)o ljudje in tukaj je nekaj zapisov teh ljudi, ki razmišljajo o temeljnih pojmi, nanizanih na prejšnji strani, ki zaznamujejo to, kar Ustanova v svojem bistvu je.

Nino Flisar, urednik zbornika

Ladislav Lipič

MEGLICE NAD MURO

Ko se zjutraj nad Muro dvigne megla, se zdi, kakor da pokrajina za trenutek zadrži dih. Ravnica izgine v mehki belini, drevesa ob reki so le še sence in svet postane tišji, počasnejši. V takih trenutkih Prekmurje ni samo kraj na zemljevidu – postane občutek.

Tako je tudi zame. Tudi zame je Prekmurje najprej občutek. Občutek ravnice, ki se odpira proti nebu, občutek reke, ki mirno teče mimo vasi, in občutek jezika, ki ga človek nosi v sebi še dolgo potem, ko odide drugam, in tega občutka ne spremeni niti možnost tedenskega vračanja v kraj na levem bregu reke Mure in tudi ne zavedanje, da se boš čez čas vrnil za vedno sem, kjer si se rodil. Marsikdo bi rekel, da človeka oblikujejo šole, mesta ali poklici. Sam pa menim in verjamem, da nas najprej oblikuje pokrajina, iz katere izhajamo.

Mene je Prekmurje naučilo potrpežljivosti ravnice, skromnosti ljudi in neke posebne tihe trme, ki jo poznajo vsi na kraju roba. Morda prav zato megla nad Muro ni le naravni pojav, temveč tudi simbol spomina – nečesa, kar nas včasih zakrije, a nas hkrati povezuje z izvorom. In tako je to v Petanjcih, Melincih, Kotu, Petišovcih, Benici, Pince Marofu in vseh vaseh ob reki, ki je postala simbol, o katerem v svojih pesmih poje Vlado Kreslin in o katerem so v svojih knjigah pisali Jožef Klekl, Miško Kranjec, Vanek Šiftar, Anton Vratuša, Branko Šömen, Feri Lainšček in mnogi drugi, ki jih je oblikovala ta pokrajina, katere ime so za vedno zaznamovala zapisana imena. Prekmurska ravnica in Prekmurje samo ni le pokrajina, pač pa tudi način gledanja na svet. Naučila nas je potrpežljivosti in na videz zaspana reka Mura nas spomni, da je življenje vedno nekoliko širše od naših načrtov.

Gledati daleč v potrpežljivosti do ravnice

V ravnici se človek nauči gledati na življenje drugače, lahko bi to opisal kot gledati daleč. Gledati daleč ne samo z očmi, ampak tudi z mislijo. Morda zaradi ravnice same, ravnice kot geografskega prostora, je stalno, čeprav nekje v ozadju, prisotna nekakšna potrpežljivost do ravnice. Ta potrpežljivost do ravnice nas je verjetno naredila bolj odprte do drugačnosti in danes, ko vsak dan doživljamo izlive sovraštva do drugačnih in istočasno preslišimo pozive k razumevanju sobivanja v skupnosti, kjer so potrebne vrednote, kot so potrpežljivost, sožitje v sobivanju in mirno

in dogovorno reševanje sporov. In ravno v Prekmurju doživljamo bistveno manj takšnih negativnih pojavov, kot sem jih omenjal. Žal, tudi to se spreminja in prišel bo trenutek, ko bo tudi prekmurski človek ugotovil, da je del nekega globalnega sveta, kjer so lepote ravnice in zaspane reke Mure, njenih mrtvic ter vse *povesti o dobrih ljudeh* preteklost, ki v novem, vendar podivjanem svetu nima kaj iskati. Občutek za skupnost, navezanost na zemljo in navezanost na ljudi niso več vrednote, za katere bi živeli. Danes je to individualizem, v katerega nas pehajo, sla po dobičku, ki poganja ekonomijo, poudarjanje pomena obdelovalne zemlje, ki nas preživlja, in istočasno njeno uničevanje zaradi čim večjega obsega pridelkov in uporabe pesticidov, sla po materialnih dobrinah kot simbolu uspešnosti posameznika in vse to nas vodi v odtujenost, apatijo, sebičnost, tekmovalnost in narcisizem.

Življenje na robu držav, celo imperijev

Velikokrat prehitro pozabljamo, da je Prekmurje dolgo, morda predolgo živelo na nekakšnem robu držav, morda celo imperijev. Vendar je ta rob lahko hkrati slabost in svoboda. Če so robovi gospodarsko zapostavljeni, ker so politična in gospodarska središča drugje, pa ta rob istočasno omogoča več kulturnega mešanja, večjo lokalno samostojnost in posebno identiteto. Prekmurje je kljub drugačni upravni organiziranosti ohranilo marsikaj, kar mu omogoča ohranjati ravno te »robne prednosti«, ki povečujejo odpornost ne samo prekmurske, pač pa celotne slovenske družbe v številnih elementih. Lahko bi to svojo trditev podkrepil z navedbami primerov iz življenja posameznih verskih kakor tudi etničnih skupnosti. Morda pa je tudi sedaj priložnost, da na enem zgodovinsko pomembnem primeru za celotno slovensko skupnost predstavim proces – mislim, da si tak dogodek takšen naziv zasluži – ki je spremenil ne samo življenja številnih Prekmurcev, pač pa tudi odnose med prebivalstvom nekaterih vasi na tem »robu držav«.

Gre namreč za proces, ki se je začel odvijati pred več kot stotimi leti na zahodu takratnega slovenskega prostora, na Primorskem in v Istri. Pred stoletjem so na skrajni rob tega slovenskega prostora prišli ljudje, ki jih je »zgodovina pregnala z njihove zemlje«. To poimenovanje sem imel priložnost v zadnjih desetletjih slišati večkrat. Vendar, bodimo natančni: reči, da jih je pregnala zgodovina, je krivično do vseh, ki so morali zapustiti svoja ognjišča. V zgodovinskem okviru je bila prelomnica mirovna

pogodba, podpisana v Rapallu novembra 1920. leta, ki je primorskim Slovincem prinesla veliko trpljenja. Zaradi navedene pogodbe je namreč kar tretjina slovenskega ozemlja po prvi svetovni vojni prišla pod Kraljevino Italijo. Danes mnogi pozabljajo, da je bila takratna meja potegnjena čez Triglav, za Postojno ter pri Ilirski Bistrici. V Italiji se je po nekaterih podatkih takrat znašlo več kot 600.000 Slovencev in Hrvatov.

Ko je Italija z Rapallom tudi uradno dobila vso Primorsko, se je nadaljevalo etnično čiščenje in pravi kulturni genocid. Ko je leta 1922 fašizem prevzel oblast v državi, sta se začelo etnično čiščenje in kulturni genocid nadvse drastično in seveda uzakonjeno le nadaljevala. Vse, kar je fašizem počel kot režim, je počel v imenu takratne italijanske države. Torej, nasilje je bilo res fašistično, a je bilo to tudi državno nasilje, ki je iz Primorske pogrnalo na tisoče ljudi.

To je začetek procesa, opisan v zelo strnjeni obliki, vendar je jasno razvidno, da iz Primorske in Istre Slovenci niso prišli v Prekmurje in tudi druge slovenske kraje le zaradi iskanja boljših pogojev za življenje. Prišli so, ker so bili pregnani in ker so želeli ohraniti svoj jezik, svojo kulturo, predvsem pa svoja življenja. Te selitve so se dogajale med letoma 1921 in 1932, ko so okoli 1300 Primorcev in Istranov naselili v jugovzhodni del Prekmurja, kjer so našli nov začetek. A ta začetek ni bil lahek. V sebi so nosili izgubo doma, prijateljev, zemlje in posebnega primorskega in istrskega načina življenja. Vendar so v sebi nosili in v Prekmurje prinesli upanje.

A zgodovina je ponovno poskrbela, da se je mirno življenje v Prekmurju, tako kot v vseh drugih krajih takratne države, spremenilo. Med drugo svetovno vojno so številni prebivalci takratnih vasi, v katerih so živeli Primorci in Istrani, doživeli najtemnejše plati zgodovine – deportacijo v taborišče Šarvar na Madžarskem. Bili so izbrani, kajti to se je zgodilo njim in ne tistim, ki so že desetletja prej bivali v Prekmurju, sploh pa ne prebivalcem madžarske narodnosti. Tam so trpeli, bili ponižani, vendar niso izgubili dostojanstva. Nosili so svojo identiteto s seboj kot neuničljiv ščit.

Kaj nas je oblikovalo kot »dobre ljudi«?

V uvodnem delu svojega pisanja sem zapisal, da človeka oblikuje pokrajina in ne toliko šole, poklic ali mesto, v katerem živimo. Mene je oblikovalo okolje in tudi pokrajina, v kateri sem preživel svojo mladost. Živel sem namreč ob meji z Republiko Madžarsko in med ljudmi, o katerih sem

pravkar pisal – Primorci in Istrani. Življenje na meji in s sosednjo Madžarsko in blizu nje ni predstavljalo le ovire, pač pa je nudilo tudi priložnosti in nas bogatilo. Mogoče sem ravno zaradi pogojev, v katerih sem odrasel, bolj dojemljiv in občutljiv do krivic, ki so se in se še dogajajo ljudem, ki so celo življenje trdo delali, danes pa so odrinjeni na rob preživetja. Ljudje, s katerimi sem živel in ob katerih sem odraščal, so doživeli in preživeli dve svetovni vojni v svojem dvajsetem stoletju. Bili so preganjani, preseljevani, nekateri tudi trpinčeni in ubiti. Kot otrok, ki je živel z njimi in med njimi, tega takrat nisem vedel. Tudi ko so se o tem pogovarjali, sem bil premlad, da bi razumel. Šele leta kasneje sem dojel vso tragiko in veličino ljudi, med katerimi sem živel.

Vpliv civilnodružbenih organizacij na družbeno okolje

Skratka, tudi danes je prostor Prekmurja nekakšen rob naše države, vendar so pogoji, v katerih živimo, bistveno drugačni od opisanih. V nadaljevanju seveda ne želim opisovati gospodarskih razmer, naše materialno bogastvo, cilje, ki jih želimo uresničiti in ki jih skorajda vsakodnevno, ob hlastanju po čim večjem obsegu materialnih dobrin, ki nam sicer olajšujejo življenje, postavljamo vse višje. Zame to ni bilo in nikoli ne bo najpomembnejše. Bolj pomembno je bogastvo duha, medsebojno razumevanje in spoštovanje, predvsem pa življenje v miru. Res je, da takšno razmišljanje v današnjem svetu pohlepa in agresije ni najbolj običajno, ampak ne bo treba čakati dolgo, da bomo spoznali, kako nepremišljeno smo zapravili vse doseženo, predvsem pa zaradi navedenih ciljev zapravili okolje in vse, kar nas je povezovalo.

Vendar, vrnimo se v prostor Prekmurja, v katerem se srečujejo slovenski, madžarski, judovski, romski in panonski vplivi. Bil bi krivičen, če bi trdil, da so našti vplivi izginili, da jih ni več in, še več, da smo jih namenoma eliminirali. Ne, ohranjeni so in ohranjamo jih s stalnim prizadevnim delom posameznikov, raznih organizacij in društev kakor tudi lokalnih oblasti. V minulih 35 letih samostojnosti so tudi državne oblasti bile udeležene v podpori ohranjanja navedenih vplivov, čeprav so bila tudi obdobja, ko posamezne vlade niso imele največjega razumevanja za ohranjanje teh vplivov, in danes so v posameznih delih naše države vidne posledice takšnega odnosa, najbolj izrazito v primerih odnosov do romske skupnosti.

V Prekmurju delujejo številne civilnodružbene organizacije, ki se izredno trudijo ohranjati še vse kaj več kot samo tradicionalne običaje ljudi, s katerimi so živeli in ki so bogatili ljudi in kraje. Ravna, kmetijska tradicija, dolga leta življenja brez velikih centrov in prekmurski govor kot identitetni temelj pokrajine je bogastvo neprecenljive vrednosti, na katero ne smemo pozabiti. In ravno tu najdejo svoja mesta domoljubne in veteranske organizacije, katerih člani s svojim prostovoljnim delom ohranjajo to zavest o pomembnosti zgodovinskega spomina.

Vrt spominov in tovarištva – ogratek mladih talentov

Ena izmed teh je tudi Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, ena najbolj aktivnih civilnodružbenih organizacij ne samo v Prekmurju, ampak v celotni Sloveniji. Ustanovitelji so z aktom o ustanovitvi opredelili poslanstvo Ustanove, in sicer je to ohranjanje naravne in kulturne dediščine, razvijanje in utrjevanje sožitja med narodi, še posebej s sosednjih regionalnih območij, podpiranje znanstvenoraziskovalnega dela, predvsem s področij zgodovine, narodopisja, biologije, geografije, arheologije, ekologije in drugih, s ciljem spodbujanja aktivnosti s področja varstva okolja (zapisano v gradivu Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije).

Letošnje leto, leto 2026 bo za Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija posebno leto. 30 let je minilo od njene ustanovitve in tridesetletnica ni le obeležje preteklosti, ampak tudi zaveza k razvoju Vrta spominov in tovarištva kot prostora dialoga, spomina, kulture in medgeneracijskega srečevanja v prihodnosti. Seveda bodo aktivni člani uprave, programskega sveta in drugih delovnih teles poskrbeli, da bo letošnji jubilej dostojno zaznamovan s številnimi svečanimi spominskimi dogodki, razgovori na tradicionalnih Vanekovih večerih in tudi na področju bogate izdajateljske dejavnosti.

Pismo »očeta naroda« dr. Janeza Stanovnika

Ljudje, rojeni v Prekmurju, smo zaradi opisanih posebnosti nam ljube pokrajine tudi sami nekoliko posebni, kar ne pomeni, da smo čudaški. Posebni smo v svojem odnosu do ljudi, razumevanju svojih nalog in svojih vlog. Sam sem prehodil pot od najnižjega do najvišjega položaja v vojaški hierarhiji in imel priložnost ne samo srečevati se, ampak sodelovati s številnimi pomembnimi posamezniki tako iz različnih vojska kot tudi iz politike.

Vojaško kariero sem zaključil leta 2006, ko sem predal dolžnost načelnika generalštaba Slovenske vojske in nato bil imenovan za veleposlanika Republike Slovenije v Budimpešti. Po zaključku svoje diplomatske kariere pa sem bil na zaprosilo tedanjega predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka imenovan za njegovega svetovalca za obrambo, kar sem opravljal do odhoda v pokoj. Takoj nato pa sem bil izvoljen za predsednika Zveze veteranov vojne za Slovenijo.

In v tem obdobju svojega delovanja sem se srečeval z ljudmi, starejšimi in izkušenejšimi, kot sem bil sam. Bila so to prijetna srečevanja in zanimivi pogovori, polni spominov tistih, ki so o svojih izkušnjah, pridobljenih v bojih kot pripadniki slovenske partizanske vojske, s ponosom govorili. In med njimi je bil tudi partizan, kasneje diplomat mednarodnega ranga in predsednik Socialistične republike Slovenije, ki ga je slovenski narod upravičeno poimenoval za »očeta naroda« – dr. Janez Stanovnik. V času najinih pogostih srečevanj je bil predsednik Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije.

Nekega dne me je presenetilo pismo, katerega del bom navedel, in sicer:

»Spoštovani tovariš general!

Naj Vas ne začudi tole moje pismo. Pišem ga zato, ker visoko cenim Vašo osebno integriteto. Zato naj Vam ne bo prav nič nerodno, če boste po treznem premisleku mojo prošnjo – ki sledi – morali odkloniti.

Prihodnje leto slavimo 75. jubilej Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Predsedstvu Zveze borcev sem predlagal, da ob tej priliki objavimo zbornik z množičnimi prispevki uveljavljenih javnih osebnosti, treh še preživelih narodnih herojev, večjega števila spomeničarjev – veteranov, publicistov, zgodovinarjev, politologov in ekonomistov. Doslej sem nabral kar nekaj 50 oseb, ki so pripravljene prispevati s kratkimi esei. Zbornik naj bi sledil programu 9 temeljnih točk OF in naj bi bil tudi strukturno urejen v devet poglavij. Zadnja točka – in zato tudi deveto poglavje – govori o tem, da iz partizanskih čet in narodne zaščite raste slovenska narodna vojska. Vem, da v tem pogledu obstoje različne sodbe – svoje čase sem polemično razpravljal s polkovnikom Kladnikom.

Danes se obračam na Vas s prošnjo, da razmislite, ali bi ob tej priliki lahko napisali nekaj besed o svojem pogledu na korenine slovenske moči kot temelja suverene zaščite nacionalne varnosti in ponosa. Zavedam se, da se danes zlorablja vsaka beseda, da se obrača njen pomen in prireja kontekst. Zato vedite, da me ne boste prav nič razočarali, če boste presodili, da je v danih okoliščinah boljše, da se vzdržite. Kmečka modrost pravi: Kdor molči, desetim odgovori!

Ob prihajajočem letu Vam želim veliko sreče in uspeha, pa zdravja naškega, ob tem pa sebi, da bi Vam lahko še kdaj segel v pravično roko.

Iskreno Vaš Janez Stanovnik

Presenečenje je zamenjal ponos in niti pomislil nisem, da bi prošnjo Človeka, kot je bil Janez Stanovnik, zavrnil. Nasprotno, svojo odločitev, da sem počaščen in ponosen, da me je izbral, sem takoj tudi potrdil. In tako je nastal daljši zapis o nastanku in razvoju slovenske Teritorialne obrambe, ki je bil v celoti objavljen v Slovenskem zborniku.

In ta zapis je bil tudi odgovor vsem tistim, ki so trdili, da je Slovenijo osamosvojila neka druga Teritorialna obramba, nastala šele nekaj dni pred osamosvojitvijo, le da so ljudje bili isti.

Na koncu lahko popravim svojo trditev, da ljudi oblikuje le pokrajina, iz katere izhajajo. Očitno sem se zmotil. Mene so oblikovali tudi ljudje, s katerimi sem delal in se družil, s katerimi sem skupaj nosil orožje v vojni za samostojno Slovenijo, in vojni veterani, s katerimi danes skupaj ohranjamo spomin na zgodovinske dosežke slovenskega naroda skozi vso njegovo zgodovino.

Ladislav Lipič, upokojeni generalmajor

Dr. Oto Luthar

V DEŽELI NOČNIH PTIČEV¹

O osebnostih, skupinah, ustanovah

Ob znanih posameznicah in posameznikih, ki izvirajo iz Prekmurja – od Štefana Küzmiča do Ivana Kučana in od škofa Jožefa Smeja do Vlada Kreslina ... – bi rad opozoril na pomen tistih, ki Prekmurje, pa čeprav samo posredno, predstavljajo (so predstavljali) skozi svoj pesniški ali pisateljski opus. Mislim na ljudi, kot so pesnica in pisateljica Suzana Tratnik in njeni kolegi pisatelj Dušan Šarotar, Feri Lainšček, Branko Šömen ..., pri čemer v ta okvir umešcam tudi Kreslina. Razlika med njim in drugimi je, da so vsi po vrsti tudi pesniki in pisatelji. Sicer pa je kar nekaj Kreslinovih pesmi že zdavnaj pristalo v mojem zasebnem prekmurskem pesniškem almanahu.

V katerem je že dolgo tudi Lainšček in njegova »Nikdar ...«. Pesem, katere verzi opozarjajo, da Prekmurje ni najpreprostejša od ugank (*Nikdar ne boš znala, zakoj mi včasí paše takša žmetna kmica*), podobno kot Kreslinova *Daleč je zdaj moj začetek in moj rojstni kraj* ...

Skratka, za vse, ki bi radi na hitro ugotovili, »za kaj v Prekmurju gre«, bi ob strokovni, po možnosti zgodovinski literaturi svetoval tudi branje prekmurskih pesnic in pisateljev. Tu mislim denimo na uvodne stavke v Šarotarjev »Biljard v Dobraju« (razprodano) ali odlomek v prvi od treh knjig prihajajoče trilogije Branka Šöмна. Govorim o več kot 1400 strani dolgem rokopisu z delovnim naslovom »Belmura«, v katerem najdemo tudi utrinek z naslovom Prekmurski vlak »z umazanimi okni«, ki pelje »v slovensko Sibirijo, Panonsko morje, proti domu, kjer se je mračni pokrov poveznil nad pokrajino«. Mislim na odlomek, ki prikličé tudi nekatere naše spomine na »vedno radostno grenka ... vračanja ..., polna samoočiščenja«. In pri opisovanju teh vračanj je Šömen še posebej neusmiljen. Poglejmo:

»[...] ko sem se zapeljal čez Muro, sem se počutil grešnika, berača in potepuha obenem, prihajal sem z grenkobo, s prazno malho spominov, neuresničenih zamisli, včasih se mi je zdelo, da vstopam v gotsko pokrajino s stebri, pod modrino neba zraslimi zrelimi topoli, freske na cerkvenem zidu [v kate-rih] so bili [ob] dogodkih zgodovine [zapisani tudi dogodki] moje mladosti; visoko pod nebom so pele ptice, oblečene v zlato perje, severni veter je pritiskal pedale nevidnih panonskih orgel, pogrtnjen oltar z belim, čipkastim prtom ...«

1 Po pesmi *Nočni ptiči* Vlada Kreslina. V njej avtor sicer govori o pravem morju, avtorja tega zapisa pa ob vsakem poslušanju spomni, da je tudi na ozemlju današnjega Prekmurja nekoč bilo morje.

Šömen in njegova vloga v uredništvu študentskega časopisa Bruc (»glasilu starih bajt«) je tudi razlog, da si upam povedati vsaj stavek, dva o vsakokratnih skupinah in ustanovah, še prej pa bi bralke in bralce te refleksije rad spomnil na prekmurska obzorja na slikah Sandija Červeka. Proslavil se je s svojim črnim ciklom, njegovi občudovalci pa ne moremo mimo njegovih upodobitev točk, v katerih ravninski del Prekmurja prehaja v nebo ... in obratno.

Satirično kritiko v Brucu, ki je to glasilo vpisala v nacionalno zgodovino, pa si bomo zapomnili zato, ker so naivni člani uredništva za trenutek pozabili, da se politični humor v provincah bere bistveno bolj resno kot v večjih urbanih središčih ... Šömen pa je pri tem pozabil tudi, da nima družinskega zaledja nekaterih drugih sourednikov, in zato pristal v zaporu. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na pozitivni nauk te epizode, ki priča o tem, da so se vsake toliko časa tudi v Prekmurju pojavili posameznice in posamezniki (združeni v skupine), ki so samozavestno prehitevali družbene in kulturne refleksije centrov. Pomislimo samo na programske liste Faričeve *Plesne fronte*, katere zadnji (2025) »programski lok« je temo vojne subtilno povezal z vlogo tehnologije in intimnimi notranjimi boji posameznika.

Ali na Stekle pse in njihov poziv k oblikovanju simbolne kreativne republike:

*»Od Lendavske do Stare, od Stare pa dale,
do Spalkoja v Ljubljano, pozdravljamo te care!
Pa se vrnimo nazaj na prekmursko ravnico,
ne razlagava zgodbe, gučiva resnico!
Preveri zgodovino, 1919 – Prekmurje republika!«*

Vsekakor pa ne smemo spregledati vloge in odtisov, ki so jih v širšem, ne samo slovenskem prostoru pustile naše prekmurske kolegice Gabi Čačinovič, Irena in Saša Šavel (Burkart), Ksenija Horvat, gledališka režiserka in organizatorica kulturne dejavnosti Duša Škof, direktorica založbe Totaliteta Valentina Smej Novak, dolgoletna direktorica pokrajinskega muzeja Metka Fujs ..., za katerimi so tako ali drugače stali zanimivi, predvsem pa razgledani kolegi, partnerji ali starši, od Vilka in Luke Novaka do Franca Kuzmiča in novinarja Branka Žunca ...

Za konec te priložnostne slikanice ljudi in skupin, v katere s(m)o se (občasno) povezovali, ponujam še nepogrešljivo omembo kulture strpnega sobivanja rimskokatoliške in protestantske verske skupnosti in – za slovenske razmere – zgleden poskus integracije Romov. Pri tem me je vedno zanimalo, kako so to doživljali (in urejali) posameznice in posamezniki, ki

so se kljub morebitnim (nenapisanim) zapovedim širše skupnosti odločali za življenje z ljudmi z druge strani. Vse tja do odločitve, v kateri cerkvi bo prvi poročni obred ...

Na podlagi tovrstnih osebnih izkušenj sem poskušal razumeti tudi Vaneka Šiftarja, ki se je trudil, da bi tovrstne izbire bile vsestransko mogoče oz. da bi bile nekaj najbolj običajnega. In to ne samo načelno, temveč kot nekdo, ki je pomembno sooblikoval regionalno integracijsko politiko. Zato ne preseneča, da je okoli spomina nanj zrasla ustanova, ki želi razumeti vse, kar sem omenil ali samo naštel.

Osebni spomin in domoljubje

Za mnoge predstavnike moje generacije, rojene v drugi polovici prejšnjega stoletja, je bila nostalgija za Prekmurjem najprej domotožje naših staršev in drugih sorodnikov, ki so iz Prekmurja odhajali. In to množično. Najprej sezonsko, nato pa za vedno. In to od druge polovice 19. stoletja naprej. Takoj ko je bilo to mogoče. V Ameriko šele v zadnji tretjini stoletja, v Francijo in druge dežele avstro-ogrske monarhije pa že prej. Težko bi našli hišo, kjer so lahko v pokrajini ostali vsi. In čeprav spomin moje generacije seže predvsem do časa delovnih migracij v Nemčijo in Avstrijo, je bil globlje v naši zavesti usidran tudi spomin na prejšnje selitve. Domovi, zgrajeni ali predelani na koncu 19. in začetku prejšnjega stoletja, so bili pogosto zgrajeni z denarjem, zasluženim v Franciji. Na podstrešjih so se še do sedemdesetih let ohranili predmeti iz obeh Amerik, v družinskih arhivih pa so bila pisma iz Belgije, Bosne, Slavonije, Vojvodine, kakšno celo iz egipčanske Aleksandrije ...

Tudi zato je bila naša nostalgija najprej nostalgija nekoga drugega.

Kot otrok *gastarbajterjev* sem najprej spoznal nostalgijo delavk in delavcev iz Ingolstadta, Freiburga, Stuttgarta, Pforzheima, Konstanz ..., nato pa sem nanjo naletel (skoraj) vsepovsod, kjer sem živel; čeprav samo za kratek čas. Srečal sem jo pri Prekmurcih v Mariboru, kjer sem preživel osnovna in gimnazijska leta, prepoznal sem jo v pogovorih s prekmurskimi študenti v Ljubljani, kasneje sem nanjo naletel tudi v Berlinu, amerškem New Havenu in v vseh drugih krajih, kjer sem sam ali z družino preživel vsaj toliko časa, da sem oz. smo (vsaj za silo) spoznali naše nove sosede. Na začetku tega stoletja sem jo izsledil tudi v pensilvanskem Betlehemu, kjer sem spoznal potomce Prekmurcev, ki so vse do osamosvojitve Slovenije mislili, da so Vendi ...

Ko sem v poznih šestdesetih in sedemdesetih v nemškem Konstanzu poslušal pogovore svojih staršev in njihovih prekmurskih prijateljev, je bila to tipična nostalgija ljudi, ki so v mislih vedno živeli tudi doma, tisti, ki so živeli bližje, v Mariboru, Celju, Ljubljani, pa so se nazaj »domov« vračali skoraj vsak konec tedna. Domov v Bogojino, Gančane, Beltince, Petrovce, Kobilje, Vanečo in na druge konce Prekmurja, čeprav je medtem njihov pravi dom zrasel na Štajerskem ali v predelih Slovenije, še bolj oddaljenih od Prekmurja, od koder vsakotedensko romanje domov ni bilo več mogoče.

Kot otroci izseljencev smo svoje starše samo spremljali (v mislih ali sledeč njihovim pripovedim o tujih krajih, včasih seveda tudi osebno, kadar so nas vzeli s seboj za krajši čas), saj njihovega domotožja nismo mogli podživeti. Z njimi nismo delili celotne izkušnje, praviloma smo bili mi tisti, ki smo ostajali »doma«, v Prekmurju. In tako kot so se spreminjali časi, se je spreminjal tudi naš odnos do »doma«. »Dom« za nas ni bila več geografska lokacija, zavedali smo se, da je »dom« še vse kaj drugega. Zato so se nam novepečeni Štajerke in Štajerci, Gorenjke in Gorenjci, Primorke in Primorci, ki so se vsak konec tedna spremenili nazaj v Prekmurke in Prekmurce, zdeli kar malo smešni.

Naša nostalgija po Prekmurju je bila namreč precej drugačna, predvsem pa manj travmatična. Hranila se je predvsem z dogodivščinami preteklih poletnih in zimskih počitnic ter prijetno gotovostjo, da imamo dostop do nekakšnega rezervata drugačnosti, zaradi česar smo bili v bistveno boljšem položaju od onih, ki te rezervne »domovine« niso imeli. Naslanjali smo se lahko na dve izkušnji: po eni strani smo se lahko opirali na tradicionalno družinsko mrežo staršev, po drugi pa smo bili »bogatejši« za izkušnje iz novega okolja. Še več, po teh izkušnjah smo starše pogosto celo prekašali. Ali pa se nam je tako samo zdelo ...

Brez dvoma pa smo staršem vendarle ostali precej podobni v svojem strahu pred nostalgijo, ki se veže predvsem na stereotipe o Prekmurju in Prekmurcih. Nostalgijo, ki se naslanja na skupinsko in izpodriva posameznikovo doživetje in doživljanje. Prekmurje namreč, karkoli že o njem pravijo, pišejo ali mislijo, nikakor ni enoplastno, Prekmurci pa ne bistveno drugačni kot drugi Slovenci.

Zato še enkrat priporočam knjižico »Prekmurje za radovedneže in ljubitelje«, v kateri petnajst avtorjev v 51 jedrnatih in zgoščenih zapisih zaožroži predstave in dejstva o pokrajini. Zapise, ki segajo od opisov najbolj tipičnih kulturnih, naravnih in zgodovinskih znamenitosti pa vse do fenomenov in slik iz vsakdanjega življenja. Knjižica, ki smo jo na ZRC SAZU ponatisnili že dvakrat, enkrat tudi v nemščini, ne odpira vrat v drugo, manj

eksotično Prekmurje, ki je v marsičem bolj zanimivo kot Prekmurje, prežeto z množico umišljenih stereotipov.

Glede na povedano o Prekmurju ne morem razmišljati drugače kot o katerikoli drugem delu Slovenije ali sveta, kjer sem živel vsaj toliko časa, da sem spoznal osnovne navade tamkajšnjih ljudi. In večina jih je v mesta in ustanove, v katerih smo se srečali in delali, prišla od drugod, neredko tudi z drugega kontinenta. In vsi so v svoji emocionalni in intelektualni prtljagi prinesli tudi del svojega domačega okolja, med njimi pa ni malo takih, ki so prišli z različnih periferij (tudi evropske), zaradi česar so bile naše izkušnje v marsičem primerljive. In ker smo prav v času enega od daljših gostovanj pripravljali zgoraj omenjeno knjižico »Prekmurje za radovedneže in ljubitelje« sem prvič zares spoznal, da me je pokrajina, iz katere izviram, vendarle opremila z nekaterimi koristnimi znanji in izkušnjami.

V prvi vrsti je to izkušnja (ali morda sprijaznjenost s tem), da bom kraj, pokrajino, v kateri sem se rodil in preživel otroška leta, po vsej verjetnosti zapustil. Ne nazadnje so to počeli vsi okoli mene, tudi starši in stari starši. In drugi pred njimi. V 19. stoletju in prvi polovici 20. stoletja je to, kot rečeno zgoraj, narekovalo sezonsko delo in izseljevanje v obe Ameriki, po letu 1960 pa delo v Nemčiji, (nekoliko manj) Švici in Avstriji. Drugače se ni dalo preživeti oz. si izpolniti nekoliko večjih ambicij, (najpogosteje) vezanih na ustvarjanje doma in/ali iskanje izkušenj za delo po vrnitvi. In tako sem vsaj eno leto v nemškem Konstanzu preživel tudi jaz. A le do začetka šole. Takoj, ko se je izkazalo, da bi bili moji osnovnošolski sošolci predvsem otroci drugih gastarbajterjev, so me starši poslali k sorodnikom v Slovenijo ...

O vlogi in pomenu UŠF

Vaneka Šiftarja sem spoznal že pri sedmih letih. Bil je namreč dober prijatelj mojega strica Jožeta Gutmana, sodarja in enega najbolj prizemljenih, obenem pa tudi izjemno rahločutnih ljudi, kar jih poznam. In verjetno je bilo prav slednje razlog za to, da sta se »ujela«. Čeprav mislim, da je bil tudi Vanek zelo praktičen in pragmatičen človek. To znanstvo mi je kasneje pomagalo do določenih knjig, ki sem jih potreboval za študij, a so bile v javnih knjižnicah vedno izposojene. Pri Vaneku se je dobilo vse in po opravljenem izpitu je moralo vse tudi takoj nazaj na Petanjce.

Tudi zato ob povabilu, da se raziskovalna ustanova, ki jo vodim, pridruži ustanovitvi Ustanove, nisem niti za trenutek pomišljal, kar je vplivalo tudi

na lažje prepričevanje mojih kolegic in kolegov in predstavnikov ustanoviteljev, Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ne samo to, z zgoraj omenjeno Dušo Škof in igralko Natašo Matjašec (kasneje tudi) Rošker smo že v času nastajanja Ustanove v Radencih organizirali predstavitev Vane-kove poezije, na ZRC pa izdelali tudi prvo natančnejšo topografijo spominskih rastlin Vrta spominov in pomagali postaviti spomenik v spomin Keplerjevemu bivanju na Petanjcih. Založili smo tudi prvo zgibanko, ki jo je uredila kolegica pisateljica Lela B. Njatin ... In tudi zato odločitev, da gospodarsko poslopje domačije Šiftar predelamo v Raziskovalno postajo ZRC SAZU, ni bila pretirano presenečenje. In da, v okviru Ustanove sem nato spoznal izjemne ljudi. Čeprav tvegam, da bom koga spregledal, ne morem mimo akademika dr. Antona Vratuše, nekdanje ustavne sodnice dr. Etelke Korpič Horvat, njene kolegice prof. dr. Darje Senčur Peček, Ernesta Ebenšpangerja, generalmajorja Ladislava Lipiča, mag. Franca Kuzmiča in Branka Žunca.

Čeprav domala obsojen na to, da postane eno redkih regionalnih središč raziskovanja in zbirališče kreativcev vseh vrst, se Vrt spominov in tovarštva tudi po tridesetih letih obstoja Ustanove sooča z določenimi omejitvami. Kljub bližini Murske Sobote in kljub zanimivemu programu dogodki v prostorih Raziskovalne postaje ZRC SAZU Prekmurje, ki je sestavni del Vrta, lahko pritegnejo samo omejeno število obiskovalcev. Obisk je poleg tega odvisen tudi od letnih časov. Prekmurska zima zna biti kljub globalnemu segrevanju še vedno precej neprijazna. Na to pa vpliva tudi pregovorna »velika oddaljenost«, ki je v resnici posledica predsodkov in mentalne lenobe.

Kakorkoli že, za stalno delo na tej lokaciji se po zaključenem usposabljanju prvih dveh doktoric, ki sta na lokaciji pripravljali svoji disertaciji, ni odločil nihče več. In to kljub temu, da ima postaja tudi skromno garsonjero. Zato pisarne in prenočišče sedaj najpogosteje uporabljajo tisti, ki se želijo umakniti motnjam prenatrpanih kabinetov v Ljubljani, s seboj pa neredko pripeljejo tudi svoje partnerice, partnerje in druge družinske člane. Za kar so nam kolegice in kolegi še posebej hvaležni. V času njihovega bivanja na Petanjcih, ki vključuje tudi neizogibno odkrivanje Prekmurja, so, tako pravijo, razrešili kar nekaj raziskovalnih problemov, oproščeni vsakdanje rutine pa so nekateri tam končali obsežna dela, med njimi kar nekaj doktorskih disertacij.

Verjamem, da bo tako vsaj še nekaj časa oz. da bomo prostore lahko ohranili do trenutka, ko bomo lahko začeli gradnjo večjega objekta na Goričkem. Potrebe po rezidencah, ki zagotavljajo mir za delo in oddih, so na ZRC SAZU vsak dan večje. V zadnjem desetletju se je namreč izkazalo, da delo raziskovalk in raziskovalcev najbolj trpi prav zaradi pomanjkanja miru za zbrano temeljno raziskovalno delo.

O odmevu drugega, prav tako pomembnega dogajanja v Vrtu – od zahtevnega vzdrževanja spominskih rastlin do različnih kulturnih prireditev ter obiskov skupin in posameznikov – težko sodim, prepričam pa sem, da je vsaka ura, ki jo kdorkoli preživi v tem okolju, vredna več kot dan, preživet na formalnih rutinskih prireditvah, in vredna več kot ogled klasične galerije, muzeja ali parka. Simbolna vrednost parka in s tem tudi simbolna vrednost Ustanove je neprecenljiva.

Dr. Oto Luthar, Inštitut za kulturne in spominske študije ZRC SAZU

Dušan Šarotar

NA KRIŽIŠČU KRAJINE, JEZIKA IN SPOMINA

Vsako bitje bi moralo imeti možnost izraziti svojo dušo, ki pa je mnogokrat skrita, zakopana pod debelimi plastmi lažnih upov, nevednosti, osamljenosti, napuha, maščevalnosti, brezčutnosti in odsotnosti pristnega občutka. V vsakem človeku spi potencialna zmožnost za dobro ali zlo; od njegove duše, občutka, vesti je odvisno, kako se bo v zaostreni situaciji, v trenutku odločitve ali izsiljene izbire, odločil. Moč literature, umetnosti nasploh je prav v tem, da v bralcu, gledalcu ali poslušalcu vzbudi empatijo v trenutku velikih odločitev; čeprav bralec, opazovalec ali poslušalec ve, da je to samo roman, slika, predstava ali film, bo morebiti šele veliko pozneje, ko bo skušal zaspiti ali pa se bo tudi sam znašel na razpotju, razpet med nemogočo izbiro, ko se bo odločalo o biti ali ne biti, znova slišal, nekje globoko znotraj, zgodbo in bo tudi sam prepoznal ali izkusil isto resnico, ki se mu je nekoč že razodela v besedilu ali v glasbeni oziroma likovni kompoziciji. Te moči upodobitve, sočutja in vživetja nima noben drug medij razen umetnosti. Toda ta skrivnostna sporočilnost, ki je pogosto globoko zakopana, skrita ali zaklenjena v gostoti ubesedenega, uprizorjenega ali upodobljenega, torej ta umetniška sporočilnost ni nekaj samoumevnega, enoznačnega in poljubnega, nekaj, kar je mogoče vnaprej razbrati kot večerajšnjo lažno novico ali zlahka oceniti kot nastop novih talentov. Namreč, obstaja nekaj, kar je nad nami.

Judje poznajo legendo, ki pravi, da mora na svetu biti ves čas vsaj šestintrideset *cadikov*, skritih pravičnikov, ki ohranjajo zgodbo skupnosti, smisel življenja in stik z Bogom. Če kateri umre in ga nihče ne nadomesti, bo z njim razpadel tudi svet. Se pravi, da mora vsaka človeška skupnost imeti tudi posameznike, ki pričajo, ki pišejo, pojejo in slikajo, ki se spominjajo, ki so navdahnjeni. Brez njih, pravičnih, se družbene vezi pretrgajo in ladje potonejo. Zagotovo poznate izrek, ki pravi, če rešiš enega človeka, rešiš ves svet. Ali drugače, če nekoliko parafraziram: Če rešiš enega pisatelja, rešiš vse zgodbe. Vsak človek je pomemben že zato, ker je. Ampak umetnik je bistven zato, ker rešuje zgodbe in podobe, priča o tem, kako je biti človek, kako postati človek. Ali z drugimi besedami: ko si zaljubljen, so vse pesmi pesmi o ljubezni; ko si v vojni, so vse pesmi o smrti.

Sodobni človek je ogrožen od spomina. Tehnološko in informacijsko razvite družbe so obsedene s spominom, s kopičenjem in hranjenjem nepreglednih zbirk podatkov in informacij: računalniki, klasični in digitalni arhivi, baze podatkov, registri in muzeji, pa vse do zasebnih knjižnic, obsežnih zbirk fotografij, glasbe in spominkov s potovanj je postalo del naše vsakdanjosti, tako rekoč drugi, razširjeni možgani. Toda ali to pomeni, da je sodobni človek toliko bolj navezan na preteklost in tudi povezan s preteklostjo, s svetom, ki ga ni več, ali pa se v tem skriva infantilni strah pred lastno minljivostjo, končnostjo in pozabo? Ali: kaj nam bo spomin, če se nikoli ne spominjamo?

Umetnost ni napredovanje in nenehna rast, temveč širitev pokrajine neznanega in poglabljanje, potapljanje. Pisateljevo oko je beseda, z besedami zrem, opazujem, raziskujem, čutim. Ti nevidni literarni svetovi so iz besed, v njih so skrite pokrajine, ki jih ni. Pesniško vprašanje ni, kaj je veselje, človek, ljubezen, smrt, ampak kako je biti veselje, človek, ljubezen in ne nazadnje smrt. Umetnik ni razlagalec življenja, temveč njegov pričevalec. V pesmi je akumuliran spomin, skrivnost dobe. Branje je vstop v nevidno, utelešenje domišljije, vživetje v drugega, v čas, kamen ali ljubljeneega človeka. Pisanje je samotno potovanje k drugemu, včasih moraš biti tudi ptica. Zaupati moraš jeziku, ki te vodi čez belo ravnino, nekam v toplo, vabečo bližino, v daljavo, čeprav ne veš, ali boš prišel nazaj. Pokrajina se z vsako zapisano besedo razširja, raste in umira z našim korakom, a postava v daljavi, ki nas kliče k sebi, nagovarja, vedno hitreje izginja v tišini za horizontom. Knjigo čutim kot droben, skromen, nujno okrnjen, nedokončan spomin, opis poti.

Vem, da je pisanje iskanje doma, pesniki pa so brez domovine. Zato pravim, da je morja z vsako besedo manj, odmika se in v meni raste zemlja, ravnica. Tista brezdanja ravnica, kjer so edine vertikalne cerkveni zvoniki, drevoredi topolov in seveda človeške postave, pokrite s črnimi klobuki ali debelimi rutami. Vsa ta minljiva in s kulturo prežeta znamenja, ki so kot svetilniki na oddaljenih otokih, postavljena po ravnici, pričajo o tem, da je tukaj vse usodno razpeto med nebom in zemljo. V ravnici ali v neskončni ravnini je človek vedno na robu in hkrati v središču sveta, ki se zanj odpira na vse strani, edina gotovost je horizont, kjer se stikata brezdanost in končnost. Človek na poti čez belo ravnico nosi na ramenih vso težo neba. Pa vendar je ta prekmurska ravnica, kjer sem prvič shodil in spregovoril, pravzaprav le predpražnik, ozek prehod v mogočno odprto Panonsko nižino, preko katere lahko prisluškujemo svilenim stepskim vetrovom, ki še danes hodijo

pesnikom v sanje. In tako tudi ta panonska zemlja ni zgolj ravnica, marveč je predvsem nagubana, vzvalovana kot morje ter tudi gričevnata, posejana s številnimi vulkanskimi osamelci, pravzaprav otoki, ki so se dvignili na dnu nekdanjega Panonskega morja. Na teh skopih, plitvih, s soljo nasičenih otoških legah, tako sredi morja kot sredi ravnice, danes zori v tihih kletih veliko in skrivnostno vino, z značilnim globokim in nezamenljivim okusom po zemlji. Pesnik mora hoditi za svojo pesmijo, tako kot mora vinar iti za svojim vinom.

Nekje se mi je zapisalo, da pravzaprav časa ni, je samo neskončni prostor, ki ostane. Ta idealna krajina, ki jo zmore samo domišljija, je bila že tisočletja pred mano in bo tukaj tudi takrat, ko nas več ne bo, morebiti celo še potem, ko ničesar več ne bo ali vsaj nikogar, ki bi o tem poročal, se spraševal. Čas je, če povem s svojimi besedami, samo moja izkušnja tega neskončnega prostora, notranje pokrajine, ki pa je že bistveno zaznamovana, označena in posredovana skozi izkušnje preteklih, z njihovimi zgodbami, tudi zgodovino, nikoli zgolj iz nič ustvarjena. Preprosto rečeno, človek se lahko s svojo imaginacijo, empatijo in ustvarjalnostjo giblje skozi vse čase, tako preteklo, sedanje in prihodnje, kar pa ga seveda ne reši tega sveta. Zasedovanje nevidnega, notranjega sveta ter preseljevanje v druge čase, morebiti je to celo blizu misli o preseljevanju duš, pri čemer sem prepričan, da ne gre zgolj za beg v preteklost, zatekanje v fantazijo, kaj šele potiskanje glave v pesek, da bi se skrili pred resničnostjo, tem umazanim prostorom vsakdanjosti, torej ta vznemirljiva, a redka izkušnja, je obljuba in predvsem slutnja neskončnosti. Prepričan sem, da so zato še vedno potrebne zgodbe, v katerih so skrite izkušnje vseh časov, ne samo tega tukaj in zdaj, zgodbe, njihovo jezikovno oblikovanje, potapljanje v čas, prestopanje in zanikanje zgolj fizičnega sveta in njegovih zakonov, skratka, hoja za lepoto, ostrenje občutka za vse nevidno in tisto, kar nas notranje bogati, to so tiste zgodbe, fabule, za katere je treba biti vztrajen in predvsem potrpežljiv, edino to je svetoval Rilke mlademu pesniku.

Prostor, o katerem pišem, je notranji prostor, pokrajina, ki je edino v nas. To je nevidni svet, narejen iz jezika domišljije, in kot tak je nespremenljiv, idealen, za človeka nikoli scela dostopen. Pesem je njegova senca, dvojnik, ki stoji ob njem. Zgodovina, kot fragmentarna, scefrana in nedokončana zgodba, je mašilo, votel in prazen alibi civilizacije, njene pošastne kulture, nenehnega boja za posedovanje, obvladovanje in kontrolo notranjih pokrajin. Boj, ki poteka pod zastavo kulturacije, humaniziranja tujega in neznanega Drugega, seveda da bi ga sprva razumel, opisal, shranil v mrzel

muzej in nekje na koncu dokončno pozabil, izbrisal iz žive hiše spomina. Teritorij, odprti prostor, ki se odpira v Drugem, nas vabi, vznemirja našo domišljijo in hkrati nas s svojo brezmejnostjo ogroža. Ta pogled je treba vzdržati, ohraniti sanje, bi rekel pesnik. Človek je bitje izkušnje in hkrati je tudi jezik te izkušnje, varuh spomina. Jezik je vrivek, razlika med dejanjem, zunanjim svetom, ter spominom, notranjo krajino. Pisatelji so pričevalci notranjega sveta. To ni zgodovina niti zgolj ohranjanje spomina niti popravljanje krivic, alibi kulture, prej obratno, gre za ohranjanje občutka, za ubeseditve nevidne pokrajine, ki raste v nas in nas neskončno presega. Samo tih kamen in pesem ležita v vseh svetovih hkrati.

Ob ravni cesti od Rakičana do Sobote rastejo visoki topoli. Pravijo, da so tam sence najdaljše. Tam nekje, poleg bencinske črpalke, na robu varaša, še preden popotnik prečkaš železniško progo, je za grmovjem skritih nekaj zadnjih kamnitih znamenj, ki nemo pričajo, da so tukaj nekoč živeli Judje ali Židi, kot se redki spominjajo še danes. Namreč, Murska Sobota, Lendava in Čakovec so bili najštevilčnejše judovske občine v nekdanji Jugoslaviji. V vseh teh panonskih mestih so stale opevane sinagoge in tiha judovska pokopališča kot na videz neminljiva znamenja kulturne in duhovne prisotnosti naroda. Vendar je bilo potrebnih samo nekaj temnih ur v črni aprilski noči, da je za njimi izginila skorajda vsaka sled. 26. aprila 1944 so nacisti in njihovi madžarski pribočniki deportirali vse prekmurske in medžimurske Žide v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Po vojni se jih je vrnila le peščica, med njimi tudi moj stari oče Franz Schwartz.

Tudi potem je šlo vse samo še nekako navzdol. V soboški sinagogi ni bilo nikoli več obrednega branja tore, ker zdesetkana in obubožana skupnost ni več mogla sestaviti minjana, kvoruma desetih odraslih članov, ki je potreben za obred. Zapuščeno sinagogo so ljudje izropali in uničili, v njej si je potem vojska uredila konjske hleve. Leta 1954 so jo dokončno podrli in na njenih temeljih je arhitekt Novak postavil prvi moderni soboški blok, ki mu še danes pravijo »židovski blok«. Za nekdanjo židovsko skupnostjo je ostala le senca. Prevečkrat slišim, da je ta zgodba že izpeta, izčrpana, holokavst namreč, da literatura tukaj nima več kaj iskati, še več, da moramo preteklost dokončno prepustiti zgodovinarjem in šolskim učiteljem, se strinjam, vendar zelo pogojno, namreč literatura ni samo prepisovanje iz zgodovinskih učbenikov, tukaj gre za globlje reči, za drugačno izkušnjo, za večdimenzionalno, če ne že za celostno. Pred kratkim sem bil soočen s skupino zvedavih in čuječih dijakov, ki sem jim poskušal obnoviti zgodbo iz romana Biljard v Dobrayu. Začudeno in napeto so poslušali in me ob tem

nekoliko presenečeni, zbegani opazovali, kot bi čutili, da so zavedeni, na neki način prevarani, podobno tistim nevednim gledalcem v gledališču, ki ne vedo, da bosta tragična ljubimca na odru po predstavi vstala od mrtvih in odšla vsak na svoj dom, namreč dijaki mi niso verjeli, čeprav so že slišali pri zgodovini za holokavst, niso mogli ponotranjiti in sprejeti, da se je kaj takega lahko zgodilo v njihovem mestu. Zgodba, literatura nas zgrabi na drugem mestu, zgane našo notranjo pokrajino, umetnost, občutek, zamaje naše prazne predstave, skala, na kateri počiva naša krhka hiša, se strese. Tisto, o čemer pišem, ni bilo nikoli predmet družinskega pogovora, kot tudi holokavst ni bil dolgo predmet zgodovinskega dialoga v pokrajini. Toda tudi z molkom, mnogokrat za skupnost usodnejše, se nekaj prenaša iz roda v rod, zgodbe potujejo kot reka ponikalnica. Tisto, kar se ne bi smelo izgubiti, se nekoč nepričakovano spet najde.

Vsaka naravna ali kulturna krajina s svojimi zunanjimi znaki priključuje v spomin tudi značilen sentiment, občutek, ki mu tukaj še vedno pravimo duša, s katero ljudje poskušamo vedno znova pričati o svojem tukaj in zdaj. Prav sentiment je tisto, po čemer se ljudje iz določene pokrajine ločijo od ljudi iz neke druge pokrajine. Ta specifični občutek, ki išče svoj avtentični izraz v kulturi in umetnosti, skozi jezik, glasbo, ples in tudi vsakdanje običaje in navade, se je oblikoval skozi dolga obdobja človeške zgodovine in kot tak presega zgolj eno življenje. Pravijo, da je prav melanholija avtentični izraz panonske duše, ki se lepo poda tudi prekmurskemu človeku. Pa vendar, kot je zapisal že pesnik Kajetan Kovič, ne smemo pri tem preprosto enačiti pojma melanholije zgolj z žalostjo, marveč gre pri tem misliti na neki globlji in širši pojem, ki mu lahko pravimo otožnost. Gre za občutek, ki ga nezmotljivo pričara glasba, tudi ciganska, tista velika panonska muzika, v kateri pojejo violine, basi, harmonike, cimbale in bobni. Otožnost, ta nedoumljiva stepska melanholija, v sebi nosi žalost, ki pa ni samo smrt, in tudi vznesenost, ki pa prav tako ni samo veselje ali pijanost. Otožnost torej, melanholija, ki je hkrati tiha, vase zaprta, brezdanja in tudi razigrana, široka ter odprta kot duša.

Nimamo še jasnega pojma, ki bi dokončno opisal, kaj duša je. V vsakdanjem jeziku je to najpreprostejša, najbolj evidentna in vsakdanja beseda, z druge strani pa največja skrivnost, ki tiči v nas. Duša nas nagovarja in hkrati umetnik ves čas tudi sam nagovarja njo. Imam intimen odgovor na to. Če hočem prepoznati dušo v literarni umetnini, v svetu, v sebi, moram opazovati z občutkom – za jezik, za ogenj, za veter, zemljo – se prepustiti navdihu, pa naj zveni še tako staromodno, navdih je namreč tudi inspiracija in skozi njo

nas nagovarja duša, in ključno, ne smem se ustrašiti pred spominom. Spomin ni samo to, kar sem si zapomnil, kar sem se naučil. Je globlji od nas, vznemirljiv in poguben hkrati. Zagotovo gre za simbolne vsebine, ki so širše in trajnejše od nas. Tako skušam slediti in odkrivati intimno zgodovino, družinske zgodbe, ki so neizbrisen del literature, po drugi strani pa prisluškujem širšemu spominu svoje krajine, časa. In tudi to, kar se zdaj dogaja okrog nas, je spomin.

Čudim se in občudujem lepoto, ki je skrita v nevidnih pokrajinah, kot sta literatura in tudi muzika. Spominjam se starega, razglašenega črnega klavirja, ki ga je le redko kdo odprl, ki je sameval sredi velike sobe v hiši na Lendavski ulici št. 8, ki je ni več. Tam, med visokimi stropi in na velikem notranjem dvorišču, na katerega se je vstopalo skozi visok haustor, sem preživel velik del otroštva. Ostala je samo violina mojega starega očeta, brez strun, lak je že dolgo zbledel, vendar na vratu so še vidne sledi prstov, ki so nekoč drseli čez strune. Sled za tistimi prsti, zven tiste pozabljene melodije, ki nočem, da bi za vedno izzvenela, poskušam znova najti. Včasih slišim ali pa samo slutim, da spet slišim tisto melodijo, v igranju kakšnega orkestra, v živo, na radiu ali na plošči, kot bi se pesem resnično nikoli ne izgubila. Violina zdaj visi nad mojo delovno mizo, kot spomin, ki vedno pogosteje zazveni tudi med mojimi stavki.

Komunikativnost, odprtost, mobilnost, kreativnost so zapovedi novodobnih gurujev, ki stavijo na duha podjetništva. Vse to se na prvi pogled nekako ne sklada s podobo skromnega, delovnega in ponižnega človeka, ki rase in umira na prgišču zemlje in ki se vse življenje tiho vozi delat v veliko tekstilno tovarno na robu mesta. Pasivnost, ta vdanost, nedoumljiva potrpežljivost, ki se hrani, zažira v duše teh dobrih, malih ljudi, je pravzaprav le en od možnih prekmurskih obrazov. Namreč, prav tukaj v tej od boga in velike politike pozabljeni pokrajini se je že zgodaj prišla in tudi obdržala tista druga etika, ki jo je Max Weber prepoznal kot izvirno protestantsko in posledično kapitalistično. Sprva je seveda protestantizem prinesel Prekmurcem knjige v njihovem domačem jeziku, pozneje, še posebej med obema vojnama, pa tudi prve prave kapitaliste, ki so se spretno in uspešno kosali s konkurenco tudi onkraj državnih meja. Med njimi so bili tovarnarji, veletrgovci, obrtniki, vsi skupaj pa so uspeli ustvariti in vzdrževati temu prikladen meščanski duh, ki je našel svoj prostor v številnih kavarnah, hotelskih salonih, igralnicah in v igranju modnih športov. Pri vsej zgodbi pa je morebiti najbolj zanimivo in na videz manj pomembno, vsaj v očeh »modernih« Prekmurcev, da je ta enkratni spoj prvobitne, z naravo povezane,

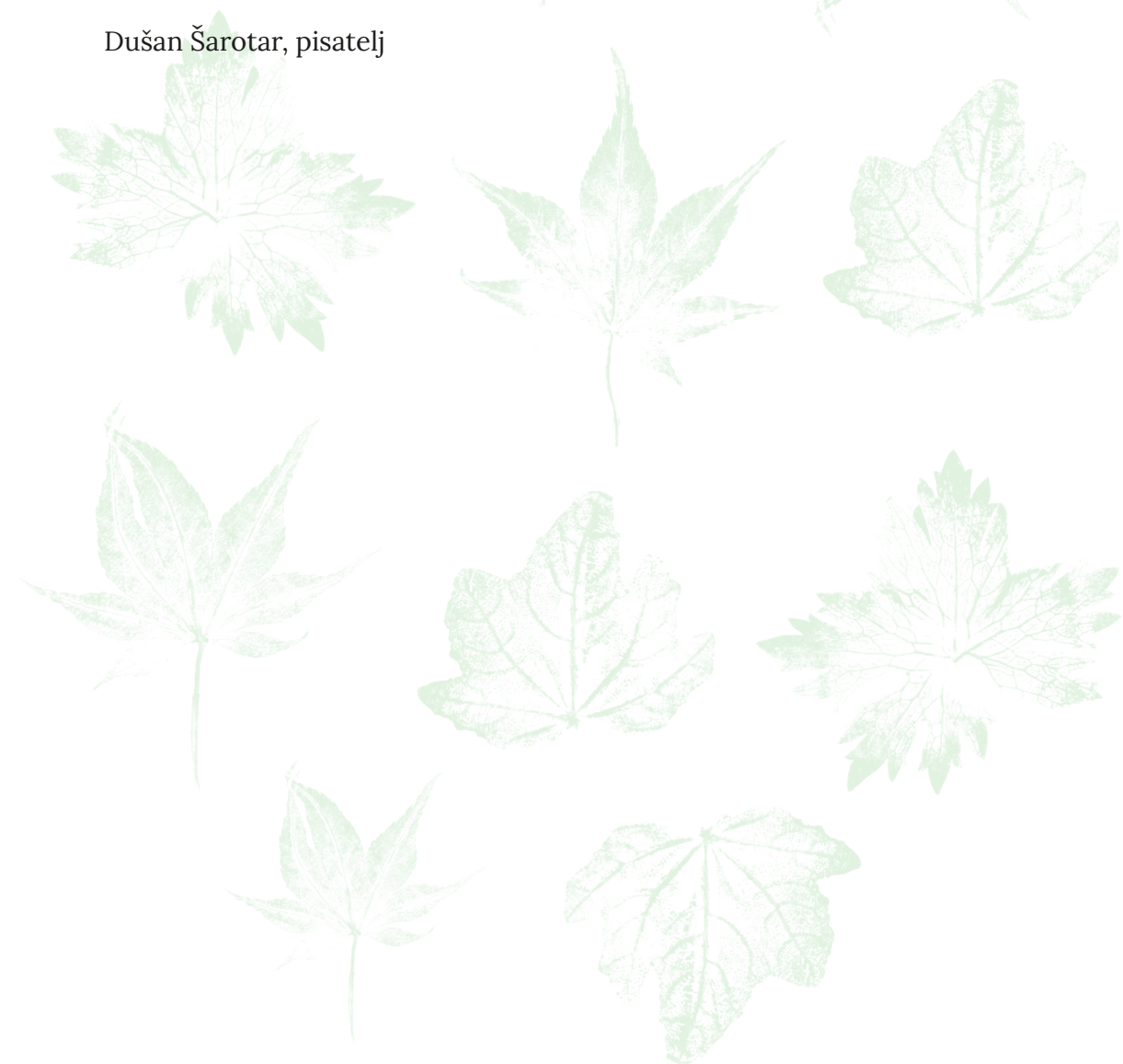
magične duše ter na drugi strani duha moderne, racionalizma in individualizma našel svojo izčiščeno in zagotovo najmočnejšo varianto v prekmurški umetnosti. Tako na gosto in intenzivno zaznamovana z umetnostjo je le redkokatera krajina. Tukaj živi desetina vrhunskih slikarjev, pisateljev, glasbenikov, ki vsi pričajo o izjemnosti in kreativnosti panonske duše.

Nekaj, kar je bilo od vsega začetka v meni; nekaj, kar sem se moral naučiti ob morju. To je ravnica. Zemlja. Neskončno valovanje zemlje, nihanje ravnine, v kateri sem bil rojen. Odpira se mi svet, ki ga je zapustilo morje, ostal je le oddaljen spomin, zapisan v črni nafti in premogu. Ta svet poganja in razsvetljuje spomin, skrit globoko v notranjosti zemlje. Pisanje je odpiranje morja. Iskanje atmosfere, kjer zaživi moj notranji svet. Skozi slikanje in ubesedovanje pejsažev priključujem in oživljam tisti nevidni, skrivnostni del našega sveta. Vedno manj je morja in odpirata se zemlja in zvezdno nebo. Violine, cimbale, bas, vse, kar ima strune, dolge žice, tako kot so dolge brazde zemlje, pa tudi boben, trobenta, vse, kar lahko odmeva, tolče do neba, ki je tukaj vedno nizko in globoko. To je ta podoba, ki nas spravlja v žalost, melanholijo, pa tudi v vznesenost, ekstatičnost. Premene, menjave razpoloženja so tukaj hipne, tako kot je tukaj človek majhen, skromen in neznamenit. Ko pa se sklanja k zemlji, je ta isti človek istočasno že tudi visoko pod nebom. Pokrijem se s klobukom in se že dotikam neba. Nebo in zemlja, življenje in smrt se tukaj hitro staknejo. Panonski sentiment, ta mehkoba, počasnost in tudi neskončna teža neba, ki me venomer znova uči, da se ne živi zgolj na nebu in tudi ne umira samo na zemlji, mi je blizu. V tem je nekaj te neopisljive in težko ulovljive lepote, ki privre na dan, ko si sam sredi vsega in ničesar ali pa ob kozarcu s prijateljem, ki ti ne naliva zgolj praznine. Zato pa te včasih prime in praviš, da te malo boli duša. V sebi ne nosim nobenega razgleda, visokega pogleda, v meni raste ravnina, morje ali zemlja, ni pa v meni mogočne gore, s katere bi se razgledal kot strašni Bog ali filozof.

Za to, kar piha zunaj, moraš imeti občutek znotraj. To je veter, ki piha v meni. Tega vetra ni nikjer. Velikokrat me zebe. V besedah. Tudi toplo mi je, ko berem. Pravijo, da se planet pregreva. Ne vem, kaj to pomeni v zgolj meteorološkem slovarju. Za ustvarjalca, ki dela z jezikom, pa bi moralo nekaj pomeniti. Morda pa so naše notranje pokrajine vse bolj hladne, imamo vedno manj občutka, odmaknjeni eden od drugega. Sami se ohlajamo. Gre za vzgibe, ki pridejo skozi pisanje. Tega ni mogoče videti ali izmeriti. Kar je na tem imaginarnem potovanju v notranje svetove res pretresljivo in hkrati razveseljivo, pa je prav to umetniško poročilo, s katerim se vsak na

svoj način približa predvsem sebi, svoji tišini. Popiše, preigra in upodobi svojo dušo. Iz nečesa tako staromodnega, kot je hoja v tišini skozi ravnico, vznikne nekaj, v čemer se prepoznamo. Morebiti se bo takrat tam, globoko, kjer zmanjkuje kisika, nekaj zganilo. Ali s pesnikovimi besedami pisanje je dialog z mrtvimi. Kajti takrat, ko se oglasi tišina v nas, nam ne govori nič drugega kot sama smrt; in morebiti prav zato vsak človek, dober ali slab, hoče še vedno vsaj dvakrat v življenju slišati pesem, kot pravijo, prvič kot uspavanko in zadnjič kot žalostinko. In tudi zato je umetnost še vedno med nami!

Dušan Šarotar, pisatelj

Govor predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka na prireditvi »Naši zakladi«, Petanjci, 8. maja 2008

Spoštovani gospod župan, prisrčna hvala za prijazen pozdrav, spoštovani gospod akademik dr. Anton Vratuša, prisrčna hvala za vse delo, ki je bilo vloženo v ta park spominov in tovarništva, spoštovani visoki gostje, gospe in gospodje, v veliko čast si štejem, da ste me povabili, da spregovorim nekaj besed kot govornik ob današnji prireditvi, prireditvi, ki je polna simbolike. Ta simbolika po eni strani posega v naš spomin na drugo svetovno vojno, na vzroke, ki so to vojno povzročili, na trajanje te vojne, na posledice te vojne, po drugi strani pa posega na druga področja, na ustvarjalno delo, na ustvarjalno misel, na iskanje izvirnih poti v težkih časih, skratka na vse tisto, s čimer nas je zadel profesor Vanek Šiftar.

Dovolite mi, da spregovorim nekaj besed o teh dveh pomembnih simbolih, o katerih moramo veliko razmišljati tudi v današnjem času. Jutri bo dan, ko bomo slavili konec druge svetovne vojne, pravzaprav bomo slavili konec oboroženih sovražnosti v Evropi. Svetovna vojna se 9. maja 1945 še ni povsem končala. Nadaljevala se je tudi na Slovenskem s sovražnostmi po kapitulaciji Nemčije, nadaljevala se je na drugih bojiščih v svetu. Morda je prav, da se spomnimo, kdaj se je ta vojna začela in da bomo letos 1. septembra imeli razloge, da se spominjamo 70. obletnice začetka druge svetovne vojne. To je bila dolga vojna, največja

vojna v zgodovini človeštva, povzročila je 55 milijonov mrtvih.

Vprašanje je, kaj je privedlo do te velike vojne in ali je iz tega možno za današnji čas povzeti kakšen nauk. Prav gotovo. Ta vojna se je začela z zanikanjem človekovih pravic, z ustvarjanjem pogojev za agresivno politiko in za vojaško agresijo, ki jo je rodila agresivna politika. To moramo vedeti.

Uničenje človekovih pravic v nacistični Nemčiji in fašistični Italiji je povzročilo razmere, v katerih je bilo mogoče začeti tako veliko agresivno svetovno vojno. In to, da so bile človekove pravice zatrte, je nekaj, česar človeštvo ne more več tolerirati. Takih situacij ni mogoče več tolerirati.

Druga svetovna vojna je vrgla celoten svet z njegovih moralnih tečajev in povzročila vojne zločine nepopisnih razsežnosti. Samo pomislimo na holokavst, na šest milijonov civilistov, pripadnikov judovske skupnosti v raznih državah Evrope, ki so bili ubiti v tej vojni. Pomislimo samo na številne žrtve, tako v uniformah, zlasti pa civilne žrtve druge svetovne vojne. Sloveniji nikakor ni bilo prizaneseno v nobeni fazi te vojne.

Pomisliti moramo tudi na številne žrtve, ki so se zgodile potem, ko so se sovražnosti v drugi svetovni vojni že končale. Tudi leto 1945 je bilo leto velikih žrtev. 12 milijonov izgnanih z njihovih domov po koncu druge svetovne vojne. Nekatere ocene imajo še višje številke. Dva milijona ubitih po koncu druge svetovne vojne. Vse to mora biti v našem spominu. In prav je, da ta spomin ne oslabi. Spomin na drugo svetovno vojno, na njene grozote in na njen temeljni moralni nauk, na temeljno zahtevo po varstvu človekovih pravic mora ostati za vselej. Zato je prav, da imamo spominske slovesnosti, zato je prav, da tudi v tem parku in tudi ob današnji priložnosti ne pozabimo na celotno razsežnost druge svetovne vojne.

Danes seveda živimo v popolnoma drugačnem času. Danes živimo v času, ki ga je omogočila zmaga nad nacizmom in fašizmom v drugi svetovni vojni. Danes smo ponosni na Evropsko unijo in druge oblike organiziranega sožitja v Evropi. Vendar ne smemo pozabiti: Evropa se je dokopala do spoznanj o nujnosti takega sožitja šele po svetovnih vojnah. Evropa mora zato s potrebno skromnostjo, s potrebno ponižnostjo razumeti, da je do velikih dosežkov prišla šele po težkih izkušnjah.

Iz tega sledijo mnoga nadaljnja sporočila. Danes moramo razumeti, da evropska integracija zahteva od nas, da smo zvesti tistemu izročilu, tistemu sporočilu, ki ga je dala druga svetovna vojna in iz katerega črpamo tudi tisto energijo, ki jo potrebujemo

za ohranitev vsega dobrega, kar je v Evropi nastalo po drugi svetovni vojni. To ni prazna fraza. Kajti Evropska unija je tudi danes pred preizkušnjami. Danes, v časih krize, se pogosto zdi, da je naravno zatekanje politike pod okrilje nacionalne države. Mnogi so celo pripravljeni sprejeti protekcionizem in druge oblike nacionalno motivirane politike kot odgovor na krizo. To je zaskrbljujoče. Take poti ne bodo dobre za bodočnost Evropske unije kot celote. Prihodnost Evropske unije ni avtomatično zagotovljena. V globaliziranem svetu, kakršnega imamo in kakršnega lahko pričakujemo v prihodnje, bo treba storiti veliko, če hočemo, da bo Evropska unija ostala pomemben partner svetovnega razvoja in da bo partner novim velikim silam, ki se pojavljajo na svetovnem prizorišču.

Vse to moramo upoštevati, vse to moramo razumeti. In v Sloveniji predvsem ne smemo nikoli pozabiti, da smo del Evrope in da smo del sveta. In to v vseh pogledih. Ne samo geografsko, ne samo zgodovinsko. Vedeti moramo, da smo del Evrope tudi kot narod, ki se je v času druge svetovne vojne znal postaviti na pravično stran, na pravo stran in na zmagovito stran. Mi smo narod zmagovalcev in zaradi tega moramo ves čas gojiti tudi odgovornost in etično držo zmagovalcev. Ne sme nas niti presenetiti, kaj šele kakorkoli vreči iz ravnotežja, če slišimo kakšne poskuse revidiranja zgodovine. Etika zmagovalca zahteva mirno, zbrano in dostojanstveno

reagiranje in predvsem to, da se na dejstvo, da je slovenski narod bil na pravični in zmagoviti strani, nikoli ne pozabi.

Ravno tako moramo vedeti, da je slovenski narod v okviru nekdanje skupne države, jugoslovanske države, vsa ta desetletja pomembno prispeval k evropski varnosti in sodelovanju. Tudi tega se moramo zavedati. In zavedati se moramo, da danes kot država članica Evropske unije skupaj z drugimi gradimo boljšo Evropo. Skupna graditev Evrope je tudi naša odgovornost. Slovenija je članica Evropske unije zato, da bo v njej aktivna država, sooblikovalka politike Evropske unije in sooblikovalka bodočnosti sveta. Tudi to moramo vedeti in tudi to izhaja iz dejstva, da je bil slovenski narod na pravični strani in zmagoviti strani v drugi svetovni vojni.

Simbolika tega parka pa je izredno raznovrstna. Kadar pridemo sem, se moramo spominjati dr. Vaneka Šiftarja in njegovih številnih prispevkov k razvoju, rasti slovenskega naroda, njegove intelektualne podobe in izvirnosti. Sam sem profesorja Vaneka Šiftarja poznal le bežno, poznal in spoštoval sem ga kot profesorja ustavnega prava. Zavedal sem se tudi številnih drugih prispevkov, ki jih je profesor Šiftar dal slovenskemu narodu. V času, ko je predaval ustavno pravo, ustavnost kot politična in kot pravna kategorija še ni imela tiste pomembne teže, kakršno ima danes, ko je Slovenija samostojna in demokratično pluralistično organizirana država. To so bili časi, ko je bilo treba idejo ustavnosti in pomen

ustavnosti gojiti z veliko skrbnostjo, ko je bilo treba na razne načine dokazovati, da je ustavni red, da je pravna norma, da so ustavna načela bistveni pogoj civiliziranega sobivanja in bistvene prvine vsakega razvoja.

To je profesor Vanek Šiftar znal. Ne samo da je to vedel, to je znal prenašati na druge in zlasti na mlade generacije. Zato se ga vsi tisti, ki se ga spominjamo iz svojih študentskih časov, spominjamo z velikim spoštovanjem in z občutkom, da nam je dal pomembna spoznanja – spoznanja, ki so osnova tega, kar počnemo še danes. Ta spoznanja niso bila omejena samo na pravo kot disciplino in na ustavnost kot pomembno politično, filozofsko in pravno kategorijo. Ta spoznanja so tudi na drugih področjih. Eno od njih je področje uveljavljanja novega razumevanja sožitja. Dobro se spominjam časa, ko je izšla – danes lahko rečemo znamenita knjiga profesorja Vaneka Šiftarja o romski skupnosti v teh krajih. Izid tiste knjige je bila neke vrste revolucija. Bila je nekaj novega, bila je celovita, problemska študija in spremljale so jo številne razprave, v katerih je mnogokrat profesor Šiftar tudi sam sodeloval. Dobro se spominjam nekatere od tistih razprav, v katerih je brez slehernega zanikanja, brez slehernega prikrivanja govoril o problemih, o izkušnjah, o svojih številnih kontaktih s predstavniki romske skupnosti, o problemih, ki jih je videl in za katere je želel, da se rešijo. Tista knjiga je povzročila za tedanje čase zelo zahtevno razpravo in mnogi niso verjeli,

da je taka razprava lahko koristna in da lahko povzroči velike spremembe, pozitivne spremembe. Vendar je čas pokazal tehtnost njegovega prispevka.

Danes lahko prav tu, v teh krajih govorimo o velikih uspehih v vključevanju, v integriranosti romske skupnosti v vse oblike življenja. To ne pride avtomatično. To pride kot rezultat dolgotrnega prizadevanja, premišljene politike, strpnosti in številnih prispevkov, ki jih dajejo ljudje, od šolskih svetnikov do vseh drugih, ki se vključujejo v graditev sožitja med romsko skupnostjo in drugimi. Tudi tu moramo razumeti veličino dosežka. Razumeti moramo, da smo v Sloveniji nekaj pomembnega in velikega dosegli, nekaj, kar lahko pokažemo Evropi s potrebnim ponosom. Ne sme nas motiti okoliščina, da govorimo o razmeroma maloštevilnih skupnostih. To ni najpomembnejše, pomembnejša je kvaliteta odnosov, ki se tu vztrajno, postopoma gojijo. Vem, da problemi še obstajajo, na področju izobraževanja, na področju zaposlovanja in še marsikje. Vendar so tisti temelji sožitja, za katere se je zavzemal profesor Vanek Šiftar, vzpostavljeni in dosežki v razvoju tega sožitja so realni. Prav zaradi tega moramo biti ob takih priložnostih, kot je današnja, ponosni, da se je to doseglo, in zavedati se moramo izhodišč, iz katerih je bil ta dosežek napravljen.

Kot vidite, je možno ob današnji priložnosti govoriti o marsikateri vrednoti. O vrednotah, ki nam jih je zapustil uspešen boj zoper fašizem in nacizem, o vrednotah, ki so poveza-

ne s človekovimi pravicami, in o tem, kako je zavzemanje za uresničitev človekovih pravic trajno prizadevanje in kako je spomin na profesorja Vane-ka Šiftarja eden od mnogih dokazov o tem, kako z inovativno, novo mislijo lahko ustvarjamo boljše odnose v družbi. Vse to je danes z nami. Vsa ta sporočila so v tem parku danes z nami.

Gospod župan je na začetku, v svojem pozdravu omenil tudi lepo vreme. Jaz sem seveda tega lepega vremena še posebno vesel. Pogosto prihajam v Prekmurje, ob vsakem letnem času in ob vsakem vremenu. Lahko računate, da bo tudi poslej tako, dokler bom na funkciji predsednika republike, pa tudi kasneje. Z veseljem bom prihajal v te kraje. Če bo lepo vreme, bo seveda moj obisk imel še dodatno prijetno razsežnost. Ampak tudi če lepega vremena ne bo in tudi če se bo treba pogovarjati o kakšnih težkih vprašanjih, bom tu.

Hvala lepa, da ste me poslušali. Hvala lepa vsem, ki ste organizirali to prireditve. Veliko uspeha Znanstvenoraziskovalnemu centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter vsem tem, ki skrbite za to, da se ta park razvija in da sporočila, ki jih sporoča, živijo naprej. Hvala lepa.

Dr. Danilo Türk

Govor bivšega predsednika Republike Slovenije Milana Kučana na prireditvi »Naši zakladi«, ob 100-letnici rojstva Vaneka Šiftarja, Petanjci, 10. maja 2019

Globoko smo v spominih že stopili v dogodke, ki so pred sto leti omogočili, da se je naše Prekmurje, naša domača Okroglina priključila k Sloveniji in smo se prekmurski Slovenci združili z matičnim narodom. Čas po takrat končani veliki moriji, ko so po evropskih bojiščinah komaj utihnili topovi, ki so štiri leta nenasitno goltali milijone človeških življenj, je bil negotov, poln žalosti in bridkosti, a hkrati tudi upanja in hrepenenja. Bil je čas umiranja starega in rojevanja novega sveta.

Na mirovni konferenci, kjer so politiki, diplomati in kartografi risali nove meje med narodi in državami in kjer se je trgovalo z načeli in plačevalo nečedne dolgove, so bile za nas Slovence sprejete pomembne odločitve. Krivično smo z njimi izgubili Primorsko, del Notranjske in severni del Koroške. Z naporom vrste domačih in tujih akterjev pa je bila vendarle sprejeta tudi rešitev, da se je meja vsaj tukaj, na skrajnem severovzhodu slovenstva, pomaknila severno od reke Mure. Na žalost ne tudi do Rabe. Odločitev so zmogli izsiliti zato, ker so jo lahko naslonili na zavedanje Prekmurcev o svoji narodni, jezikovni in kulturni pripadnosti slovenstvu.

Spominjanju na te dogodke je namenjeno letošnje prekmursko leto, s katerim Prekmurci in vsi Slovenci obeležujemo pomembno poglavje svoje

vznemirljive zgodovine. Razumljivo, da je pobuda za vseslovensko obeleževanje takratnega dogajanja naša, domača. In prizadevamo si, da bi ga opravili čim bolj dostojno kot naš skupni praznik, osvobojen siceršnjih politikantskih zdrah in delitev. To smo dolžni ljudem, ki so takrat zastavili vse svoje znanje in čast, zlasti duhovnikom, ki so bili takratno intelektualno jedro sveta ob Muri in ki jim gre zasluga, da se danes tukaj govori in razume slovenska beseda.

Za nas, ki nas povezuje in na Petanjce vselej ponovno zvabi ideja Vrta spominov in tovarštva, pa ima stoletnica spominjanja na dogodke, povezane s pariško mirovno konferenco, še drug, poseben in tudi osebni pomen. Tu se je, prav tako pred sto leti, v družini Jožefa in Apolonije Šiftar na Petanjcih rodil sin Ivan, človek, ki ga vsi poznamo samo kot Vaneka Šiftarja. Od tu je opazoval svet, v katerega se je narodil in živel, s široko odprtimi očmi, srcem in umom. Videl je svet gorja, kakršno je zaznamovalo njegovo mladost, si ga po svoje razlagal in ga poskušal spreminjati. Takšno je takrat bilo hotenje mnogih mladih prekmurskih intelektualcev.

Široka je bila pot in številne so bile življenjske postaje, na katerih je pustil svoje ustvarjalne sledove. Za Vaneka Šiftarja velja, da je bil človek številnih

zanimanj, poklicnih in morda še bolj tistih, v katera sta ga zvaljala njegov nemirni, raziskovalni duh in želja prikopati se do resnice, jo širiti in ugotovljene krivice tudi popravljati. Težave bi imel vsakdo, kdor bi hotel zaobjeti vse, kar je pritegovalo pozornost in energijo dr. Vaneka Šiftarja.

Ustanovitev Vrta spominov in tovarštva je ena od odločitev, ki razkrivajo njegov svet vrednot. Mednje sodita neomajna vera v končno zmago slavje resnice in prepričanje, da se je vredno boriti za svet brez krivic, da je tak svet mogoč in da je to dolžan storiti vsak časten človek. Njegov Vrt je kot spomenik po svoje edinstven, po sporočilu pa univerzalen. Zato tudi priteguje vse več pozornosti ne le domačih ljudi, zavezanih človečnosti, ampak tudi antifašistov, demokratov in svobodoljubnih ljudi z vsega sveta. Postal je stvaritev, ki je Šiftarjevo domačijo, Petanjce in Prekmurje postavila na zemljevid humanizma in boja za svet svobodnih ljudi. Vanek Šiftar je verjel v svet, v katerem so vsi ljudje ob rojstvu obdarjeni z dostojanstvom in enakimi pravicami in v katerem smo ljudje drugim pripravljani storiti to, kar si želijo in kar želimo, da bi drugi storili nam. Kot simbol takega sveta je zasnoval tudi svoj Vrt. Skupaj z njegovim neločljivim prijateljem dr. Antonom Vratušo sta ga obudila v življenje.

Mene z Vanekom vežejo tudi osebni spomini. Bil je moj mentor. Svetoval mi je študij prava in me navdušil za poklic sodnika za mladoletnike, ki ga je nekoč z navdušenjem opravljal tudi sam.

Skupaj z mojimi starši, s katerimi je prijateljeval dolga leta, me je pripravljala na soočanje s sončnimi in trpkimi realnostmi življenja in mi pomagal oblikovati svet vrednot, ki me je zaznamoval in me vodi skozi življenje.

Svetoval mi je tudi pri eni najzahtevnejših

odločitev, ki sem

jo moral sprejeti kot raz-

meroma mlad

in neizkušen

človek. Mor-

da me je tako

zavaroval pred

napako, ki bi

jo najbrž zagre-

šil. Zagotovo nisem

edini, ki je bil deležen

njegove skrbi in očetovske

naklonjenosti. Z menoj so trajno ostale

nekatero njegove modrosti. Predvsem

tista o znanju kot najbolj zanesljivem

oprijemališču v življenju: da je znanje

velik blagoslov in zaveznik človekovih

vrlin; da je glasnik svobode, vendar le,

če je dovolj temeljito. Površno znanje

zna namreč biti hujše od neznanja; pa

o napredku, ki ga človeštvu zagotavlja

znanje, saj ga je z vsako generacijo več,

zaradi česar se mora človek potruditi,

da ne ostaja za znanjem svoje genera-

cije in tako zaostane. Na znanje je imel

globoko dialektičen pogled. Kar je za

eno generacijo vrhunec, je za nasle-

dnjo le še izhodišče. Navsezadnje, tako

mi je večkrat dejal, te bo v politiki in

njenih meandrih, ki te čakajo, reševalo

le znanje. Za to in druge nasvete sem

mu iskreno hvaležen.

Zato mi je bilo težko zavriniti prošnjo Vanekovega sina, mojega prijatelja in dolgoletnega sodelavca Marjana, naj pripravim nagovor ob današnjem dogodku. Toliko težje, ker se ta odvija na kraju, kjer je Vanek, človek velikanske energije in ustvarjalnega nemira, našel svoj mir. Vselej, ko pridem sem na Vrt, postojim ob majhni gomili, ki je nasuta na njegovo poslednje počivališče. Ne vem, zakaj. Ampak ob njegovem grobu se mi v spominu vselej zavrtinčijo besede Miška Kranjca, enega Vanekovih sopotnikov, ko v *Stricih*, ki se jih spominja, pravi, da z njimi na pokopališču počivle marsikaj, česar ni več moč izkopati niti ni mogoče oživeti tistega, kar je tako ali drugače navdihovalo njegovo mladost. Zato se mu včasih zdi, da je tam pokopan tudi dobršen del njegovih velikih sanj in prividov in da je tudi nad temi sanjami in prividi postavljen velik rjavo-črn križ s črkopisom »Eti počivle«. Miško Kranjec je znal izpisati to, kar je vrojeno v melanholično naravo naše prekmurske duše. V poetičnem razsežju svoje bogate notranjosti je to znal kratko zapisati tudi pesnik Vanek Šiftar v svoji med vojno napisani pesmi »Prišla bo pomlad«: S toplim vetrom prišla bo pomlad, z njo prišel bo velik čas. Spomladi polja bodo polna rož ... in umrlih mož.

A Vanek Šiftar je bil optimist. Takšen, kot je bil, bi nam bil dobrodošel tudi danes. Živimo v vse bolj dinamičnem, na videz tudi kaotičnem svetu, povezanem, soodvisnem, na trenutke tudi sovražnem, v katerem nas kot posa-

meznike in kot člane narodne skupnosti ne zaznamuje le dogajanje na domačem dvorišču, ampak vse bolj neposredno in usodno tudi vse, kar se zgodi daleč od domačega praga. V takšnem svetu potrebujemo ljudi, ki so s svojo moralno močjo in premočrtnostjo lahko vodnik pri iskanju izhodov iz labirintov protislovij sodobnega sveta. Ne vemo, kako bi Vanek danes gledal na naše početje in na svet, ki nastaja pred našimi očmi. Tudi z našim sodelovanjem. Zagotovo ne bi bil srečen, da človekovo dostojanstvo, človekove pravice in vladavina prava kot najtrdnjše vezivo človeške družbe, v katero je trdno verjel, izgubljajo mesto temeljnega družbenega vodila. Nastaja neki drug svet, v katerem Vaneku verjetno ne bi bilo udobno. Zagotovo pa bi se s svojo energijo pridružil mladim, ki vse bolj dvigujejo svoj glas za več pravičnosti, več spoštovanja človeka, dela in narave.

Vaneka ni več med nami že dvajset let. Ni živel zelo dolgo, a je bilo njegovo življenje bogato in polno. Bolj kot z dnevi je bilo izpolnjeno z dejanji. In ta dejanja nas zavezujejo.

Milan Kučan

Govor predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar na prireditvi »Naši zakladi – naj mir nosi tvoje ime«, Petanjci, 4. maja 2023

Spoštovani predstavniki Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, spoštovani gospod Marjan Šiftar, spoštovani prvi predsednik republike gospod Milan Kučan, spoštovani župan Občine Tišina, cenjeni gostje.

V veliko veselje mi je ponovno obiskati Vrt spominov in tovarištva tu, na Petanjcih, in vam, tokrat kot predsednica države, čestitati za dolgoletno prizadevno delo številnih prostovoljcev, ki združeni v Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija ustvarjate to edinstveno zgodbo. Ta ima svoje temelje v naši polpretekli zgodovini in z uspešnim delovanjem povezuje preteklost in sedanjost, a ima uprt pogled tudi v prihodnost. Občudujem bogato razvejanost kulturnih, znanstvenih, strokovnih in izobraževalnih vsebin, ki jo bogati tudi aktivno sodelovanje z zamejstvom.

Skrbniki Vanekove dediščine uspešno uresničujete preroško vizijo, ki jo je pisatelj Miško Kranjec leta 1960 kot spodbudo izrekel prijatelju Šiftarju, ko ga je bodril k ustvarjanju novega duhovnega zbirališča: »Naj bo to prostor, kamor bodo ljudje radi prihajali.«

Vrt spominov in tovarištva je nastal kot izraz Šiftarjeve intimne opredelitve zoper vojno in nasilje, za mir, za aktivno sožitje med narodi in za spoštovanje dostojanstva vsakega človeka.

Na načelih miru, vladavine prava in spoštovanja človekovih pravic se je vzpostavila povojna Evropa – in Evropa ter z njo Slovenija morata obstati na teh načelih. In tudi bosta!

Vladavina prava in človekove pravice nas ne le ohranjajo med jedrni-mi evropskimi državami, ampak nam odpirajo prostor za napredek. Bolj ko bomo odprti – za druge, za obče človeške vrednote, za prihodnost – bolj se bomo znali soočati z izzivi prihodnosti.

Tega se zelo dobro zavedajo današnje generacije mladih, ki se že v času formalnega šolanja soočajo s takšno količino tehnoloških novosti in izzivov, kot se prejšnje generacije niso soočile skozi celotno življenje.

A današnji mladini bi delali krivico, če bi jih prehitro in izključno enačili z življenjem v abstraktnem svetu interneta, nenehne uporabe družbenih omrežij in nekritično uporabo številnih tehnoloških novosti.

V številnih pogovorih mi mladina pri-poveduje o svojih razmišljanjih o bolj-šem svetu za vse. Razmišljajo o bolj pravični in ekonomsko vzdržni ure-ditvi družbe, želijo si dolgoročno bolj čist in zdrav planet, skrbi jih kakovost pitne vode in zraka, ki ga dihamo, že-lijo ustvariti družino in vzgajati svoje otroke v odprti, varni in demokratič-

ni družbi. Večina jih vidi svojo prihodnost v Sloveniji. V tem se današnje generacije ne razlikujejo prav veliko od mladih naprednih Prekmurcev, ki so se na tej domačiji zbirali pred slabimi sto leti in o svojih pogledih na življenje pisali v glasilu »Mladi Prekmurec«.

V številnih temeljnih vrednotah so današnja dekleta in fantje zelo podobni Karlu Destovniku - Kajuhu, Ferdu Godini, Antonu Ingoliču, Mišku Kranjcu, Antonu Vratuši in Otonu Župančiču, mladim intelektualcem tistega časa, tik pred izbruhom druge svetovne vojne.

Spomin na pomembne dogodke iz slovenske zgodovine je treba ohranjati in negovati, ob tem pa želim jasno in glasno obsoditi poskuse revidiranja slovenske zgodovine ter zlorabo teh tem v politične namene. Zato moramo mlade ozaveščati o pomenu prehojene poti, ki je vodila v samostojnost naše države, in jim hkrati položiti na srce, da je mogoče probleme reševati drugače, ne le z oboroženimi spopadi. Tako se bomo na najboljši možen način poklonili vsem tistim mladim in svobodomiselnim ženam in možem, ki so v vojnah prejšnjega stoletja dali največ, kar so imeli - svoja mlada življenja. Veliko jih je bilo tudi iz vaših krajev, številni so se zbirali prav na Šiftarjevi domačiji, ki je bila znano zbirališče napredne prekmurske mladine in oporišče aktivistov Osvobodilne fronte.

Vanek Šiftar je bil del tiste generacije, ki je postavila temelje povojne obnove Slovenije, pa tudi del tiste generacije, ki je na svoji koži izkusila grozote vojne. A so se on in njegovi sodobniki, med drugimi akademik Anton Vratuša, še kako zavedali pomena pomiritve in sodelovanja med državami in narodi, ki so se še pred kratkim gledali skozi puškine cevi. Tako je nastala tudi plemenita zamisel Vrta spominov in tovarištva, ki še danes, preko njegovih naslednikov, združenih v Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija, širi uveljavljanje njegovega svobodoljubnega in humanističnega poslanstva.

Vrt je pomnik, opomin in spomin. Ali kot je zapisal njegov ustanovitelj dr. Vanek Šiftar: »Vsem mrtvim borcem proti fašizmu in nacizmu v večni spomin, živim v stalni opomin.«

Letos obeležujemo Kajuhovo leto, ki je z vrsticami pesmi »Bosa pojdiva, dekle, obsorej« trajno zapisan v Vrtu spominov in tovarištva. Leto pesnika, ki je pustil veliko strani nepopisanih, ker je pod streli okupatorja umrl, star komaj 21 let. Naj zaključim z njegovim verzom:

Tako pa še živimo,
čeprav nas je milijon samo,
zdahnili bi, da ne trpimo
z uporno, dvignjeno glavo!

Hvala.

Dr. Nataša Pirc Musar

Tri desetletja Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija – od bolečine do skupnega spomina

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je bila ustanovljena leta 1996, zato v letu 2026 obeležuje 30 let svojega delovanja. V samostojni Republiki Sloveniji je razvila vidno vlogo pri ohranjanju spomina na padle v drugi svetovni vojni in narodnoosvobodilnem boju. Ta spomin se simbolno uteleša z Vrtom spominov in tovarštva, ki kot prostor javnega pomena poudarja vrednote miru in odpora proti nasilju. Hkrati ima Vrt tudi pomembno naravovarstveno funkcijo. Predstavlja del naravne in kulturne dediščine Prekmurja ter prispeva k ohranjanju njegove značilne kulturne krajine.

Zato lahko sklenem, da se je Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija na temeljih Vrta spominov in tovarštva uveljavila kot pomembna institucija na področju ohranjanja zgodovinskega spomina ter kulturne in naravne dediščine. S številnimi publikacijami, okroglimi mizami in predavanji pridobiva vse večji pomen tudi na izobraževalnem področju, kar predstavlja dodano vrednost, zlasti za lokalno okolje.

Kot poznavalka razvoja Vrta spominov in tovarštva ne morem mimo vloge snovalca Vrta in pobudnika ustanovitve Ustanove, zaslužnega profesorja dr. Vaneka Šiftarja. Poznala sva se že od moje mladosti, saj je bil Vanek očetov prijatelj. Imela sem privilegij, da sem z njim preživela ve-

liko dragocenih trenutkov, tudi med sprehodi po Vrtu. Spomin nanj z leti blede, vendar ob obisku Vrta vedno znova oživi.

Povedal mi je, da začetki Vrta segajo v čas po drugi svetovni vojni, ko je njegova mati Apolonija na vhodu zasadila dve vrbi žalujki v spomin na sinova, ki se nista vrnila s fronte v Rusiji. Njena globoka bolečina se je izražala v tihem žalovanju, Vanek pa je kot edini preživel, tretji sin to bolečino preoblikoval v trajen spomin vsem padlim v drugi svetovni vojni in v opomin živim, da se grozote vojn ne bi ponovile. V domačem sadovnjaku je začel saditi spominske drevnine, ki so mu jih podarjale znane osebnosti in prijatelji; dobival pa jih je tudi iz krajev zloglasnih taborišč. Danes je petanjski arboretum bogat z več kot 500 drevninami in grmovnicami na 1,5-hektarski površini. Vanek je Vrt obogatil tudi s spominskimi skulpturami, sestavljenimi iz raznih predmetov (nemških čelad, bajonetov, pušk in drugih), ki so postali spominska obeležja.

Tako je iz osebne izgube in bolečine začel nastajati prostor spomina, ki danes nagovarja širšo skupnost. Vrt spominov in tovarštva pa ostaja živ opomin na trpljenje ljudi v vojni ter hkrati prostor spoštovanja, povezanosti in tihega razmisleka o vrednotah, ki nas kot skupnost oblikujejo in povezujejo.

Moji obiski pri Vane-
ku na Petanjcih
so bili pogosti
predvsem v
času, ko sem
se vozila
mimo nje-
govega Vrta
predavat de-
lovno pravo
na Pravno fa-
kulteto v Maribor.

Najprej me je sprejel
v svoji delovni sobi, kjer so police s
knjigami segale do stropa, na mali
mizi pa so me čakali izrezani članki iz
častnikov. Vanek je sedel v delavskih
hlačah z naramnicami, preprost in
zbran za poslušanje in razpravo o
aktualnih dogodkih v svetu in doma.
Kot predavatelja delovnega prava ga
niso zanimala samo razmerja, ki jih je
urejalo delovno in sindikalno pravo,
temveč je z veliko predanostjo raz-
mišljal o družbi, njenem razvoju.

Razpravljala sva o položaju delavcev
v temeljnih organizacijah združene-
ga dela, zlasti o doktrini združevanja
dela in sredstev v okviru družbene
lastnine in samoupravljanja ter o do-
hodkovnih odnosih. Kritično sva se
dotaknila množice predpisov in av-
tonomnih aktov, ki jih je morala imeti
temeljna organizacija – teh je bilo več
kot trideset. Kritizirala sva hipertro-
fijo pravnih norm in tudi hiperinsti-
tucionalizacijo. Ker sva se ukvarjala s
pravom, sva bila prepričana, da najini
argumenti zavezujejo in upravičujejo
kritičen odnos do prava.

Vaneka ni zanimalo zgolj pravo, tem-
več tudi družbeno življenje, zlas-
ti položaj revnih in Romov. Že med
mojim študijem prava mi je predla-
gal temo diplomske naloge z naslo-
vom »Kazniva dejanja Romov v Pre-
kmurju«. Prof. dr. Bavcon je predlog
z odobravanjem sprejel in tako se je
zopet odprla tema najinih pogovorov
o statusu Romov, oblastnem odnosu
do njih in njihovi življenjski ravni.

Po pogovoru v sobi je vedno sledil
sprehod po Vrtu. V predsobi si je
Vanek obul visoke gumijaste škor-
nje in naredila sva praviloma enak
krog po Vrtu, iz glavnega vhoda hiše
v nasprotni smeri urnega kazalca.
Nadaljevala sva razpravo o najrazlič-
nejših temah: o volilnem sistemu,
centralizaciji v Beogradu, agrarni
reformi v stari in novi Jugoslaviji, ur-
barialni regulaciji, obvezno pa sva se
ustavila tudi pri drevninah in cveto-
čih grmovnicah, ki so bile vsakokrat
drugačne, a vedno lepe. Vanek je rad
rekel, da je v vrtu »sigdar neka nou-
voga«, in dodal: »Samo pazi, moraš
jih porezati, pa če te srce zatou še tak
boli.« Vedela sem – in tudi videla – da
ga je srce prepogosto izdalo, da ne bi
veje zarasle druga v drugo.

Vanek je bil zelo vitalen. Vse se mu je
dalo. Ko sem pisala doktorsko diser-
tациjo, si boljšega mentorja ne bi mog-
la želeti, čeprav ni bil moj »uradni«
mentor. »Morava iti v szombathejsko
knjižnico, ker boš tam dobila litera-
turo o posestni strukturi Prekmur-
ja, ki jo moraš poznati, ker v nalogi
pišeš o deagrarizacijskih procesih,«

je zapovedal. Cel dan je prebil z mano v knjižnici in sva zbirala gradivo. Na mejnem prehodu na Hodošu niso dovolili prestopiti meje s kovčkom knjig, zato sva morala zbrano gradivo vrniti. Bila sva utrujena, vendar je Vanek le pripomnil: »Vidiš, tou je tak, če so granice zaprejte« in zopet sva imela temo, o kateri sva kritično razpravljala. Takrat še nisva vedela, da čas svobodnih državnih prehodov ni več daleč.

Svoj čas je Vanek posvečal tudi drugim znancem, prijateljem, kolegom, predvsem pa študentom. Marsikaterga mladega Prekmurca je prepričal, da je treba iti študirat.

Njegova širina poznavanja življenja, znanosti in kulture je bila neizmerna. Ni bil samo pravnik teorije, temveč tudi prakse. Vse, teorijo in prakso, pa je povezoval z moralno-etičnimi vrednotami. Prepričana sem, da je njegov Vrt oblikoval njegov značaj ter mu dajal energijo pri poklicnem

ustvarjanju. Mi, ki smo prihajali na Vrt, smo mu izražali spoštovanje, ki nam ga je vedno vračal. Danes bi rekli, da je bil Vanek človek z integriteto. Kaj bi Vanek danes dejal, ko bi spoznal, da se norme mednarodnega prava ne upoštevajo, ko nemočni gledamo grozote več vojn hkrati, ko se brezobzirno tepta človekovo dostojanstvo in ko kapital prevladuje nad človekom ter naraščata revščina in socialna izključenost ljudi po celem svetu? Ali bi se vprašal, ali je vredno Vrt še gojiti in ga vzdrževati v vsej njegovi simboliki?

Prepričana sem, da to vprašanje zanj ne bi obstajalo; obstajala bi njegova odločnost, da mora Vrt spominov ostati prostor spominov in opomina ter skupne odgovornosti za prihodnost vseh nas, da oblikujemo novo, humano družbo. Zato mora Ustanova skrbeti zanj, da bosta še dolgo živel v sožitju.

Dr. Etelka Korpič – Horvat, 2026

Z zaupanjem v besedo, človeka in spomin Ob tridesetletnici Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

Trideset let delovanja Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija dojemam ne le kot častitljiv časovni jubilej, ampak tudi kot jubilej vztrajnosti ideje ter zvestobe prostoru in ljudem. Ustanova je v teh desetletjih s svojo razvejano dejavnostjo, tudi s svojim založniškim programom, postala eden prepoznavnih nosilcev intelektualnega, kulturnega in spominskega življenja v Pomurju in širšem slovenskem prostoru.

Pri nekaterih knjižnih projektih Ustanove sem sodeloval tudi sam. Ob tem sem imel priložnost od blizu spremljati njeno posebno občutljivost za pisano besedo in ohranjanje tistega dela kolektivnega spomina, ki bi brez takšnih prizadevanj hitro zbledel. Založniška dejavnost Ustanove – najsi je šlo za zbornike z znanstvenih srečanj, zgodovinske, kulturne in spominske monografije ali vodnike – ni bila nikoli sama sebi namen. Vsaka knjiga je nastala iz potrebe po razumevanju prostora, zgodovine, kulture in ljudi, ki so oblikovali identiteto tega dela Slovenije, in iz želje, da temu prostoru dá nekaj trajnejšega. V današnjem času hitrih besed in kratkega spomina, površne javne govorice in naglega pozabljanja ima takšno delo posebno vrednost.

Ne le vsebina knjig, tudi način, kako so nastajale, je bil mnogokrat navdihujoč. Ustanova je znala povezati različne raziskovalce, ustvarjalce, pričevalce, številne institucije in prijatelje Prekmurja. Pri tem ni bilo pomembno le znanje, ampak tudi spoštovanje do so-

govornika in do teme, o kateri smo pisali. Zato se je lahko ob nastajajočih knjigah vzpostavil tudi prostor dialoga med generacijami in med različnimi pogledi na izkušnjo preteklosti in vizijo prihodnosti.

Morda je prav to ena najlepših potez in tudi ključnih sporočil Ustanove: v času, ki povečuje novo in trenutno, nuditi zavetje spominu; v času, ki spet vse bolj ločuje in deli, nuditi zatočišče dialogu in spoštovanju različnosti. Zato trideset let Ustanove dojemam tudi kot trideset let posebne drže do sveta. Drže, ki izhaja iz zavedanja, da obstajajo stvari, ki trajajo dlje od enega časa in si je zanje vredno prizadevati: zgodovinski spomin, odgovornost do sedanjosti, zvestoba pokrajini in ljudem ob Muri.

Včasih se zdi, da majhni in obrobni prostori ne morejo nositi velikih zgodb. Toda prav Prekmurje je vedno znova dokazovalo nasprotno: da so t. i. obrobja le zemljepisne kategorije, sicer pa ustvarjalna stičišča različnih jezikov in kultur. Zato so se lahko tu izoblikovale trdožive in globoko občutene oblike kulturnega spomina in raznolikosti. Ustanova je to razumela. Zato njeno delo, čeprav globoko ukoreninjeno v domači zemlji, nikoli ni bilo lokalno. Njeno tridesetletno delovanje je dokaz, da tudi zunaj velikih središč nastajajo pomembna kulturna dejanja, ki ostajajo trajen del slovenskega kulturnega prostora.

Franci Just, 2026

Slava Klavora v Vanekovem Vrtu spominov in tovarištva

Prijatelj Vanek je bil mehka duša, pesnik, in le tako lahko razumemo, da si je za »himno« Vrtu izbral Kajuhovo intimno in lirično pesem »Bosa pojdiva, dekle, obsorej ...«. Simoniti jo je uglasbil kot samospev, da je še poudaril njeno osebno izpovednost, lepo ubrano s tišino petanjskega gaja, nastalega kot prostor premišljanja o »zemlji trpeči«.

Potem pa so se v senci Vanekovih dreves začela dogajati množična druženja, ki so narekovala izvedbo Kajuhove in Simonitijeve pesmi kot »uverture« v proslavo. Več glasu in prozaičnih nastavkov! Poleg »dlani koprnečih« in »razsanjanih češnjevih vej« morajo izstopiti tudi »pretemni talcev grobovi« in »ponosni galebi nad vodo«, »pali za našo svobodo«. Solista je nadomestil moški zbor.

Tako je na Petanjcih začel prepevati mariborski moški zbor »Slava Klavora«, kar ni slučajna izbira, ampak sta zanj vsaj dva razloga: prijateljstvo med kolegoma z univerze Vanekom Šiftarjem in legendarnim zborovodjem

»Klavor« Jožetom Gregorcem ter Vanekova globoka povezanost s skojevsko tovarišico Slavko Klavora, ki jo zbor varuje pred pozabo. Tudi sami »klavoraši« so čutili, da spada jo zraven. Vendar zborovska izvedba Simonitijevega samospeva ni bila preprosta stvar in mladi zborovodja Samo Podbrežnik je naredil priredbo z velikim spoštovanjem do znamenitega partizanskega skladatelja, kar velja tudi za kasnejšega zborovodjo Aleksandra Čonča, ki jo je dopolnil. Pesem odmeva in mariborski pevci so postali »hišni zbor« Šiftarjeve ustanove z rednim malim koncertom v programu »Naših zakladov« in pevskim druženjem po proslavi.

Pevci so imeli čast, da so v parku zasedili skorš v spomin na slovenske fante, med njimi tudi Vanekovega očeta Jožefa, ki so take sadike pogosto prinašali s krvave soške fronte.

Kot drugi udeleženci majskega dneva spominov in tovarištva se MoPZ »Slava Klavora« s pesmijo pridružuje Vanekovemu motu spominskega vrta: Vsem mrtvim borcem proti fašizmu in nacizmu v večni spomin, živim v stalni opomin!

Mag. Franci Pivec, 2026

Moje sodelovanje v Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija

Pred 30 leti se je na Petanjcih v Občini Tišina v Prekmurju, ki je pojem slovenske zvestobe (kakor je na dogodku v Vrta leta 2000 dejal dr. Matjaž Kmecl), zgodilo rojstvo. Posebno, drugačno, morda celo edinstveno. Otroku so ob zibki stale pomembne rojenice. Sojenice so vanj položile mnogo upov in mu prerokovale bogato, raznoliko in odgovorno vlogo, da bo skrbel za ohranjanje in razvoj Vrta spominov in tovarštva, spominski park in zaščiten kulturni spomenik, povezan z bogato zgodovino in kulturno ter naravno dediščino pokrajine ob Muri.

Njegov korak je bil sprva negotov, tako pač, kot je negotov in poln iskanja korak slehernega otroka. Počasi pa je odrasčal in si prizadeval, da ob prebolevanju otroških bolezni izpolnjuje pričakovanja mnogih. Ta so bila velika. Otroka so ob rojstvu poimenovali Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.

V najstniški dobi se je krog širše družine spreminjal, širil pa se je tudi krog tistih, ki so ga občudovali v njegovi rasti in razvoju ter številnih dejavnostih, ki jih je uresničeval. Te so zaobjele vso pokrajino na severovzhodnem delu države in se širile tudi preko meja države. Ne glede na vse se je iz prvega, drugega in tretjega desetletja, od včeraj do danes, verjamem, da bo tako tudi jutri, mlada ženska, prežeta z vitalizmom, vse bolj razvijala tako kot ljudje okrog nje. In na njeno delo ter vse doseženo, na njen vsestranski prispevek so lahko vsi, ki so kakorkoli povezani z njo, upravičeno ponosni.

Sama sem bila v Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija povabljen nekaj let po ustanovitvi, za sodelovanje z Ustanovo je bil ključen akademik dr. Anton Vratuša, ki me je povabil, da osebno in kot zaposlena na Zavodu RS za šolstvo OE Murska Sobota podprem prizadevanja Ustanove, da se v aktivnosti za uresničevanje njenih ciljev vključijo tudi pomurske osnovne in srednje šole. Tako je iz našega prvega in naslednjih srečanj, poleg akademika dr. Vratuše je z razmisleki sodelovala tudi dr. Albina Nečak - Lük, nastal literarni natečaj za nadarjene učence in dijake pomurskih šol. Z njim od leta 2009 udejanjamo idejo, da Vrt spominov in tovarštva deluje tudi kot šola v naravi. Slabo desetletje ga razpisujemo pod skupnim naslovom »Ogracek mladih talentov« oziroma »Vranov ogracek mladih«. Kljub številnim raznovrstnim literarnim natečajem v slovenskem šolskem prostoru je ta natečaj pomemben, ker z vsakoletno raznovrstno aktualno družbeno tematiko ponuja mladim nadarjenim piscem priložnost, da s podporo mentorjev ubesedi svojo ustvarjalnost in inovativnost. Načrtovalcem in organizatorjem te dejavnosti so pomembna pozitivna mnenja in spodbude mentorjev, ki z mladimi ustvarjalci permanentno sodelujejo na literarnem natečaju, zato se jim iskreno zahvaljujem.

Irena Kumer, 2026

Sodelovanje Zveze Romov Slovenije z Ustanovo

Sodelovanje med Zvezo Romov Slovenije in Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija temelji na dolgotrajnih zgodovinskih in vsebinskih povezavah, ki izhajajo iz pionirskega dela dr. Vaneke Šiftarja. Njegovo raziskovalno in družbenopolitično delovanje je pomembno zaznamovalo razumevanje položaja romske skupnosti v Sloveniji, nekdanji Jugoslaviji in širšem evropskem prostoru. Šiftarjeva dela še danes predstavljajo referenčno točko pri obravnavi aktualnih vprašanj, povezanih z družbeno vključenostjo, človekovimi pravicami in identiteto Romov.

Ustanova je v preteklih letih vzpostavila plodno sodelovanje z vidnima predstavnikoma romološke znanosti, žal že preminulima prof. dr. Rajkom Đurićem in prof. dr. Dragoljubom Ackovićem. Njuno znanstveno in javno delovanje je pomembno prispevalo k razvoju romologije kot interdisciplinarnega področja ter h krepitvi intelektualne prisotnosti romske skupnosti v širšem družbenem prostoru. Posebno simbolno vrednost ima dogodek, ko je prof. dr. Acković ob mednarodnem dne-

vu Romov v Vrtu spominov in tovarštva na Petanjcih posadil drevo, s čimer je trajno zaznamoval prostor dialoga, spomina in sožitja.

Zveza Romov Slovenije ter Inštitut za romološke študije, izobraževanje in kulturo z Ustanovo redno sodelujeta pri pripravi in izvedbi strokovnih ter spominskih dogodkov, med drugim ob 2. avgustu, dnevu spomina na genocid nad Romi med drugo svetovno vojno. Takšni dogodki niso le obeležje zgodovinskega trpljenja, temveč tudi priložnost za poglobljen razmislek o sodobnih oblikah diskriminacije ter o pomenu ohranjanja zgodovinskega spomina.

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija svoje poslanstvo nadaljuje z organizacijo akademskih razprav, kulturnih srečanj in interdisciplinarnih dialogov. S povezovanjem uglednih domačih in mednarodnih institucij in posameznikov odpira ključna vprašanja sodobnega časa ter krepi prostor kritične misli. Kot član Ustanove sem ponosen, da lahko sodelujem v skupnosti, ki z odgovornostjo do zgodovine in vizijo prihodnosti soustvarja prostor strokovnega dialoga, medkulturnega razumevanja in družbene solidarnosti.

Mag. Jožek Horvat Muc

Raziskovati človeka, ki je gradil institucije

Z dr. Vanekom Šiftarjem se osebno nisem imela priložnosti srečati, saj sem na Pravno fakulteto Univerze v Mariboru prišla šele leto dni pred njegovim odhodom. Sem pa imela čast, da sem se lahko z njegovim delom in mislijo temeljito ukvarjala raziskovalno. Pri tem se vedno znova potrjuje vtis o izjemno širokem, hkrati pa trdno prizemljenem intelektualcu, ki je znal misliti univerzo in družbo onkraj okvirov svojega časa.

Kot današnja prodekanja za raziskovanje na Pravni fakulteti UM še posebej cenim njegova prizadevanja, da je takratni Višji pravni šoli zagotovil raziskovalni status in možnost izdajanja znanstvenih publikacij. Ta strateška usmeritev se je izkazala za vizionarsko: prav raziskovalna dejavnost je bila eden ključnih temeljev, da je šola lahko prerasla v Visoko pravno šolo in nato v današnjo Pravno fakulteto, ki že desetletja izvaja študijske programe vseh treh stopenj, tudi doktorskega.

Še posebej dragoceno mi je bilo sodelovanje pri obeležitvi njegovega spominskega dne leta 2025, ko je bil na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru postavljen njegov kip in izdana spominska publikacija, ki sem jo imela priložnost ure-
diti. Ob tem se je znova pokazalo, kako živ ostaja njegov vpliv v prostoru, ki ga je soustvarjal.

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija s svojim delovanjem ohranja prav to razsežnost njegove zapuščine – povezovanje znanja, prostora in ljudi. V času hitrih sprememb ostaja tak humanistični in razvojni pogled dragocen kompas tudi za prihodnost.

Dr. Janja Hojnik, 2026

Iskanje zgodovinskih resnic romskega holokavsta na Slovenskem

Uglednega prekmurskega rojaka prof. dr. Vaneka Šiftarja, romologa in družbenokritičnega misleca, sem spoznal med študijem na Pedagoški akademiji v Mariboru, ko sem bil tudi urednik študentske oddaje na Radiu Maribor. Nekajkrat je bil pred našim mikrofonom in zgovoren, kot je bil, je znal študentski populaciji preko radijskih valov v svojem značilnem tonu sporočiti koristne nasvete za študij in za kasnejše življenje ter uveljavljanje v družbi.

Dejavnost Ustanove, ki nosi njegovo ime, sem podrobneje spoznal med vodenjem Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor do leta 2014. Z zdajšnjim predsednikom Uprave dr. Šiftarjeva fundacija Marjanom Šiftarjem, sinom dr. Vaneka Šiftarja, sva med njegovim obiskom v sinagogi načela usode prekmurskih Judov in še bolj Romov med madžarsko okupacijo Prekmurja v letih 1941–1945. Dogovorili smo se za sodelovanje v projektu »Kamnite solze« ob 2. avgustu, mednarodnem dnevu spomina na romske žrtve holokavsta v Evropi. Leta 2014 je bila na ploščadi Židovskega trga pred srednjeveško mariborsko sinagogo prva spominska prireditev v Sloveniji. Nato so si sledile ena za drugo, v Mariboru in v Murski Soboti, kjer so postale stalnica tega spominjanja. Organizacijske vaje so prevzeli predsednik Zveze Romov Slovenije in Sveta romske skupnosti mag. Jožek Horvat Muc, MO Murska Sobota in Ustanova dr. Šiftarjeva fun-

dacija. Dogodek vsako leto podprejo Urad vlade za narodnosti in mnoge kulturno-znanstvene ustanove Slovenije. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija pa daje prijetno vsebinsko svežino skupnemu valovanju spominov na slovenske Rome /in Sinte/ med drugo svetovno vojno v letih 1941–1945.

Vsako leto sodelujem na teh spominskih srečanjih v Murski Soboti, večkrat tudi z referati o usodnih posledicah holokavsta za predvojno vplivno judovsko skupnost v Prekmurju in o genocidu nad Romi v tej pokrajini in na Slovenskem nasploh. V veliko čast mi je bilo s prispevkom sodelovati tu pri pripravi Vanekovega zbornika (Vanekovo stoletje: ob 100-letnici rojstva dr. Vaneka Šiftarja, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 2019). Za obsežno publikacijo sem napisal članek »Podobe Prekmurja z Judi ali brez njih«. Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija želim plodno delo tudi v prihodnje in še naprej se bom z veseljem vključeval v njene projekte. Moji obiski Prekmurja pa mi redko minejo brez postanka v Vrtu tovarštva in spominov na Petanjcih. Za oddih in za kratek razmislek o njegovi enkratni sporočilnosti miru.

Dr. Marjan Toš, 2026

Nekaj besed spomina na Vaneka in na obisk Vrta

Z Vanekom sem sodelovala zlasti na področju izboljšanja položaja Romov in varstva manjšin v obmejnem prostoru Slovenije, Avstrije in Madžarske. Bil je izredna osebnost v slovenskem prostoru, obenem lokalpatriot, humanist in svetovljan, ki je imel rad ljudi in se je z njimi veliko pogovarjal, saj jim je znal prisluhniti. Bil je plemenit človek, ki je bogato znanstveno znanje rad nesebično delil z drugimi in ga sproti dopolnjeval in nadgradil

s takojšnjim delovanjem v konkretnih situacijah povsod tam, kjer je bilo to potrebno. Vestno je zbiral strokovno in dokumentarno gradivo in spremljal podatke o položaju posameznih ogroženih manjšinskih skupnosti, zlasti manjšin v obmejnih prostorih, in z njimi skupaj je snoval možnosti nadaljnjega vsestranskega razvoja teh regij v prostoru, ki že zaradi geografskih in zgodovinskih danosti temelji na bogastvu različnosti, medsebojnem sodelovanju, in ne na izključevanju. Znal je prisluhniti predstavnikom teh skupnosti in se z njimi prijateljsko pogovoriti in družiti v prijetnem naravnem okolju pod brajdo na Vrta.

Rada se spominjam najinega družinja, zlasti navdihujočega sprehoda po vrtu, ko sva prišli na obisk s hčerko Lano. To je eden od tistih spominov, ki mi vedno poboža srce in dušo. Vanek nama je živahno razkazoval in pojasnjeval znamenitosti posameznih dreves. Ob vsakem drevesu je znal povedati kako zanimivost – od kod je prišlo in ob kateri priložnosti ga je dobil in zasadil na Vrta. Takrat mi je podaril prav posebno korenino drevesa iz daljnih dežel, ki je bila taka kot lični spiralni okrasek iz pradavnin.

Štejem si v čast, da sva z Vanekom tudi uspešno strokovno sodelovala in se ob tem veliko pogovarjala tudi o različnih družbenih in življenjskih vprašanjih. Na koncu bi rada omenila nekaj drobcev iz najinega sodelovanja v projektu in organizaciji mednarodne konference o izboljšanju položaja Romov v Sloveniji in Avstriji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Projekt in mednarodno konferenco smo tedaj skupno organizirali: Zveza Romov Slovenije, Avstrijski inštitut za Jugovzhodno Evropo in Inštitut za narodnostna vprašanja, ki je bil odgovorni nosilec projekta. Vanek je sodeloval od vsega začetka, pripravil je odličen vsebinski prispevek za projekt in za zbornik, tako da smo se dogovorili za organizacijo mednarodne konference v Murski Soboti in za obisk romskega naselja Pušča ob zaključku projekta. Vse je bilo videti dobro načrtovano in izvedljivo. Vanek nas je povabil, da se spotoma, ko bomo potovali iz Ljubljane v Mursko Soboto, oglasimo tudi na Petanjcih in kot del študijskega obiska obiščemo Vrt spominov.

Ko pa smo s polnim avtobusom udeležencev prispeli pred Vrt spominov, nas je Vanek pričakal že na glavnem vhodu v park. Po krajšem pozdravu pa je zelo resno dejal: »Vstop v park in ogled Vrta ni mogoč brez obvezne vize«

V trenutku sem začela vrteti filmček, kje bomo vzeli denar za nujno potrebne vizume, saj je bil to mednarodni projekt, vsak dinarček pa je moral biti izkazan in pokrit z natančno postavko. Ko je videl moj zaskrbljeni izraz, se je Vanek nasmejal in hitro prinesel pladenj s kozarčki palinke (žganja) za vsakega od nas.

S porednim mladostnim nasmeškom je Vanek dejal: »Postrezite si, to je ta viza za vstop v park.«

Dr. Vera Klopčič, 2026

30 uspešnih in aktivnih let

Odločitev za nastanek Vrta spominov in tovarništva sega v čas po drugi svetovni vojni, ko je mati družine Šiftar v spomin na padla dva sinova posadila dve vrbi žalujki na domačiji na Petanjcih. To idejo je nadaljeval preživel sin Vanek, ki je začel aktivno zasajati spominska drevesa iz različnih krajev sveta, kjer so se dogajale grozote v drugi svetovni vojni. Vse to je opravljal sam s pomočjo prijateljev in znancev, ki so mu darovali spominska drevesa. Po dolгих 50 letih, ko je bil Vrt že bogato zasajen in ga sam ni mogel več urejati in vzdrževati, je s prijatelji in znanci leta 1996 ustanovil Ustanovo dr. Šiftarjevo fundacijo.

Ustanova je začela delovati po prvem zboru ustanoviteljev, v kateri so bili povabljeni predstavniki takratnih občin in večjih podjetij in ustanov ter organizacij. Med ustanovitelji je bila tudi takrat velika tovarna Mura in jaz sem bil na tem zboru njen delegat in izvoljen za predsedujočega tega zbora. To je bil začetek mojega aktivnega delovanja v tej ustanovi.

Na zboru so bili izvoljeni člani uprave in programskega sveta, ki so začeli upravljati in voditi ustanovo. V prvem mandatu sem bil član zbora in pozneje imenovan za čla-

na nadzornega sveta. V svet uprave so bili imenovani pomembni ljudje, ki so začeli aktivno urejati Vrt in gospodariti z njim ter organizirati dogodke, povezane z vsebino in poslanstvom Vrta. Za normalno poslovanje so bili zaslužni ustanovitelji in donatorji, ki so finančno podpirali dejavnost ustanove.

Po nekaj letih sem bil tudi jaz imenovan v upravo in pozneje po nekaj letih postal tudi njen predsednik. To funkcijo sem opravljal kar nekaj let, vse do leta 2022, ko sem jo predal dolgoletnemu podpredsedniku Marjanu Šiftarju in ko sem bil imenovan za častnega predsednika.

Moje delo v vseh teh letih od začetka delovanja Ustanove mi je bilo v čast in veselje. Delovanje Ustanove je bilo uspešno, vsestransko bogato ter prepoznavno tudi širše in zunaj meja, v Porabju in avstrijski Štajerski.

V vsem tem obdobju smo bili najbolj aktivna ustanova v Sloveniji in delovali z dogodki, ki so bili povezani z vsebino in poslanstvom Vrta. Ustanova in Vrt sta tudi širše prepoznana in obiskovana s strani posameznih pomembnih ljudi in organizacij, ki so povezani s poslanstvom Vrta in njegovo zgodovino.

Za ohranjanje in razvoj Vrta so zaslužni posamezniki, ki so bili in so aktivni pri delovanju Ustanove in širjenju

njene prepoznavnosti. Pa tudi institucije, še posebej bi tu izpostavil Občino Tišina, v kateri Ustanova deluje, občina pa ji nudi vsestransko pomoč pri delovanju. Med posamezniki pa našega dragega člana, pokojnega akad. dr. Antona Vratušo, ki je od vsega začetka pa vse do svoje smrti bil gonilna sila delovanja Ustanove. Posebna zahvala gre Marjanu Šiftarju, ki je kot član uprave in so-ustanovitelj od vsega začetka skrbel za aktivno in vsebinsko bogato delo fundacije ter opravljal funkcijo podpredsednika.

Za zaključek naj povem, da sem zelo počaščen in srečen, da sem od vsega začetka bil prisoten in aktiven pri vseh dogodkih, da je Ustanova uspešno delovala in realizirala vse, za kar je bila ustanovljena, in da je s svojim delom ena najbolj aktivnih in uspešnih ustanov v Sloveniji.

Ob jubileju, 30-letnici Ustanove, se vsem, ki so delovali in sodelovali pri vodenju in organiziranju dogodkov, zahvaljujem za pomoč. Ustanovi pa želim, da svoje poslanstvo nadaljuje in uspešno upravlja Vrt ter da ne pozabi, zakaj sta bila Ustanova in Vrt ustanovljena.

Ernest Ebenšpanger, častni
predsednik Ustanove, 2026

Moja vez z ustanovo

Z Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija sem na različne načine povezana vse od njenih začetkov. K sodelovanju pri njenem nastajanju me je kot mlado pravnico pritegnila dr. Etelka

Korpič - Horvat. Tako sem osebno spoznala tudi dr. Vaneka Šiftarja, Marjana Šiftarja, dr. Ota Lutharja, akademika dr. Antona Vratušo in druge tvorce Ustanove.

Čeprav so bili vsi starejši od mene, na pomembnih funkcijah, uveljavljeni na svojih področjih, so me obravnavali tovariško, enakovredno. Povezovalo nas je navdušenje ob nastajanju nečesa novega, navdihujočega.

Na začetku mi je bila zaupana odgovorna naloga, da pripravim akt o ustanovitvi Ustanove in nato njen statut. To je bil pravi pravni izziv, saj je bil Zakon o ustanovah takrat še čisto svež (sprejet je bil leta 1995). Ker ustanov, delujočih na podlagi tega zakona, še ni bilo, smo na tem področju mi ustvarjali prvo prakso. In to v časih brez umetne inteligence in celo brez interneta.

Sodelovala sem tudi pri podpisu akta o ustanovitvi UŠF junija 1996 v soboškem gradu. Med ustanovitelji je bilo tudi podjetje Mura, v katerem

sem bila takrat zaposlena. Generalni direktor, g. Božo Kuharič, ki je vedel, koliko mi pomeni ustanova, me je pooblastil, da akt o ustanovitvi podpišem v imenu podjetja Mura. Še danes se spomnim, kako ponosna sem bila, ko je bil akt podpisan in notarsko overjen. Naša prizadevanja so dobila uradni pečat.

Takrat ko je ustanova zaživela, si morda še niti nismo predstavljali, kako zelo bogato bo njeno delovanje v naslednjih tridesetih letih, koliko dogodkov bo organizirala, koliko knjig izdala, koliko obiskovalcev gostila na Vrtu spominov in tovarištva. Ponosna sem na to, da sem kot članica prve uprave, članica programskega sveta in danes kot predsednica nadzornega sveta ter predstavnica Pravne fakultete UM kot ustanovnega člana UŠF od blizu spremljala razvoj Ustanove in bila njegov del. Prepričana sem, da bi bil tudi Vanek zadovoljen s tem, kako danes živi in cveti Vrt, in da bi pohvalil vse predane posameznike, ki so v teh letih bodisi kot člani organov, kot sodelavci ali podporniki prispevali k ohranjanju vrednot, ki jih Ustanova pooseblja.

Želim si, da bi tudi mladi, ki prihajajo za nami, prepoznali pomen teh vrednot in da bo Ustanova tudi v bodoče pomemben progresivni del družbe in svetilnik upanja.

Dr. Darja Senčur Peček, 2026

Beleženje spominov

Velikokrat sem že slišal, da se zgodovina ponavlja tistim, ki je ne poznajo. Čas, ki se mu je dozdevalo, da spomin odrešuje, je skrbno zbiral pričevanja in jih urejal, hkrati pa besno napadal vse, ki so zanikali, da so se grozodejstva sploh zgodila. To je bil čas, ko je krenilo gibanje za beleženje spominov preživelih žrtev terorja. Moja mama je sodila mednje in jo je obujanje spomina, ki ga je pokopala na dno duše, zelo prizadelo, ker je ves čas trpela med pozivi, naj pove, kako ji je bilo, in svojo odločitvijo, ki jo je sprejela takoj po koncu vojne, da je molk bolj zdravilen od pričevanj. Mi, rojeni po vojni, smo bili prepričani, da se je odločila narobe. Morda smo imeli prav, vendar to, kar se dogaja zdaj nam, otrokom žrtev fašističnega in nacističnega nasilja, nič ne kaže, da se zgodovina ponavlja tistim, ki je ne poznajo. Narobe, ponavlja se ne glede na to in kljub temu, da jo tudi tisti, ki se pripravljajo ali pa že izvajajo nova grozodejstva velikanskih in dobro organiziranih razsežnosti, dobro poznajo. Ni nevednost tista, ki odpira nova koncentracijska taborišča in organizira nove množične poboje, zločine nad človeštvom in človečnostjo, etnična čiščenja in genocide, krvave eksekucije mladih na zabavi in morilske napade na deklishe osnovne šole. Čemu potem spomin, če nas preteklost ne more naučiti ničesar takega, kar bi lahko preprečilo nov val zločinov proti človeštvu in skrbno načrtovanje genocidov? Obstajata dva odnosa do zgodovine. Prvi je odnos mogočnih oblastnikov, ki iz nje pridobivajo energijo za neprestani napredek, ne da bi jim trpljenje navadnih ljudi prišlo do živenga. Tisti drugi odnos

do zgodovine pa je odnos navadnih ljudi, ki vedo, kaj jih čaka, nimajo pa moči, da bi se temu izognili.

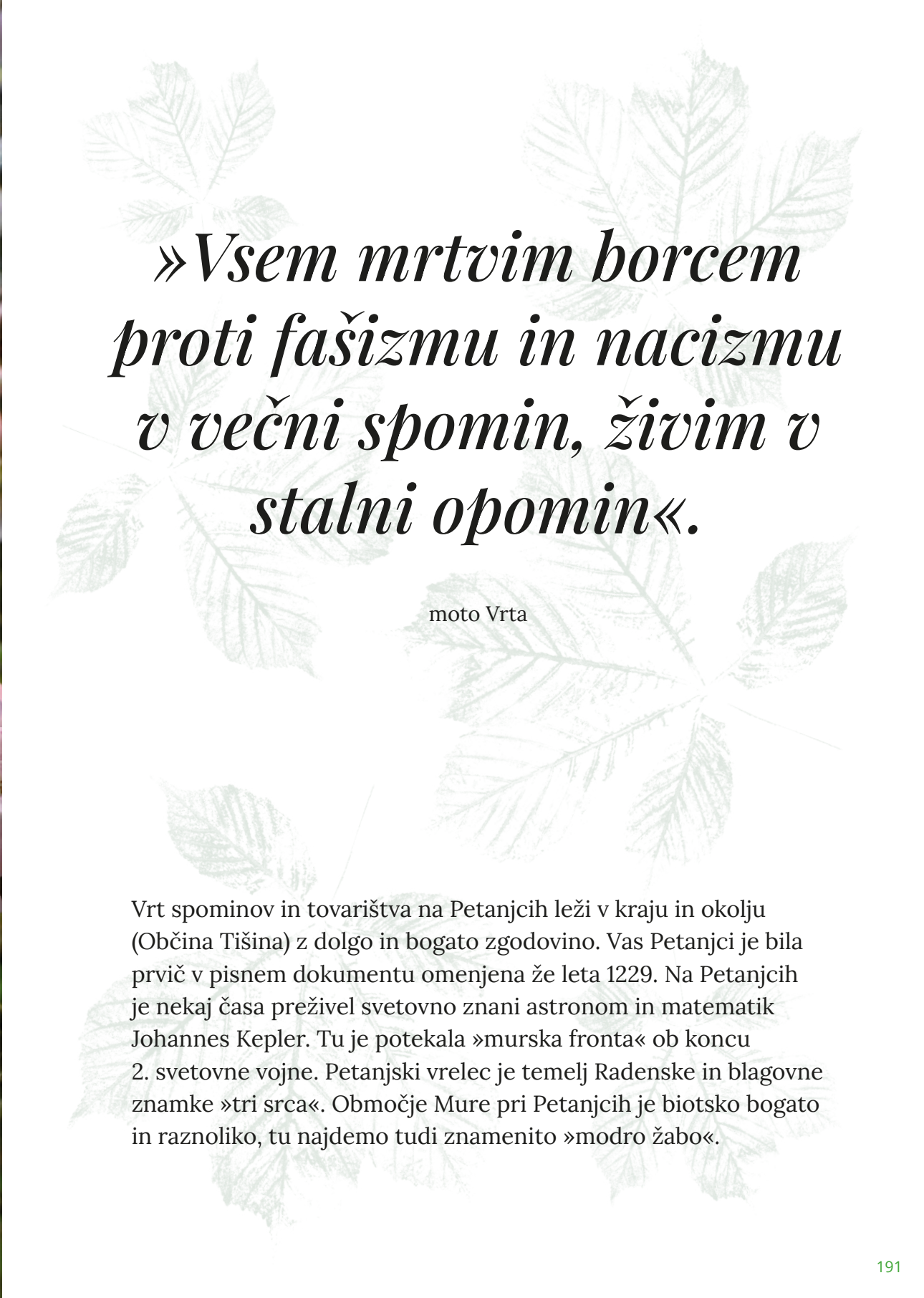
Dolgo let po tem, ko sva z očetom prihajala na obisk k Vaneku na Petanjce in sem jaz najprej poslušal z enim ušesom in kasneje z obema, če se nisem posvetil raje prijatelju Dušku, sem šele razumel Vanekov entuziazem, ki je družinsko izročilo spomina na padla sinova razširil na vse padle vaščane in segel na koncu do robov tega sveta, vsepovsod, kjer so ljudje trpeli od nasilja, ki ga širita okrog sebe nacizem in fašizem, skupaj s svojimi številnimi odtenki. Zamisel vrta ni monumentalno metaforična, da bi klicala po epohalni spremembi toka zgodovine v večni mir, ampak metonimična, ko dodaja drevesu še eno in nato še eno in potem še eno drevo, da vsako s svojo rastjo prinaša spomin na žrtve od tam, od koder drevo prihaja. In tega je več kot preveč: drevje, ki raste tu, prihaja od vsepovsod, ker je trpljenje vsepovsod, in stoji uporno in ponosno. Kot pravi Cankar: »Še nam bodo cveteli kostanji!« Kajti danes ne gre le za spomin na tiste, ki jih je fašistično nasilje že pokopalo, ampak terja pomislek tudi na nas in naše potomce, ki utegnemo in utegnejo znova doživeti vse, kar ta prelepi gaj pomeni in ohranja v spominu. Spomin ne more preprečiti ponavljanja zgodovine, le opomin prinaša. Ta pove, da je bilo tako in da bo še marsikdaj, ker se drevesa svojih korenin zavedajo neprestano, ljudje pa šele, ko že poje cirkularka. Ste jo slišali?

Dr. Lev Kreft, 2026

The background of the page is decorated with several faint, light green leaf patterns. These leaves are scattered across the page, with some appearing larger and more detailed than others. They have a natural, slightly irregular shape with visible veins, giving the page a fresh and organic feel.

5. VRT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA

*»Vsem mrtvim borcem
proti fašizmu in nacizmu
v večni spomin, živim v
stalni opomin«.*

moto Vrta

Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih leži v kraju in okolju (Občina Tišina) z dolgo in bogato zgodovino. Vas Petanjci je bila prvič v pisnem dokumentu omenjena že leta 1229. Na Petanjcih je nekaj časa preživel svetovno znani astronom in matematik Johannes Kepler. Tu je potekala »murska fronta« ob koncu 2. svetovne vojne. Petanjski vrelec je temelj Radenske in blagovne znamke »tri srca«. Območje Mure pri Petanjcih je biotsko bogato in raznoliko, tu najdemo tudi znamenito »modro žabo«.

Vrbi žalujki

Posadila je dve vrbi žalujki
mati ob vhodu v domači vrt.
Nanju prileteli dve sta gugulki,
zapeli življenju, pregnali smrt.

Tako je po smrti dveh sinov
mati odprla spominov in tovarištva pot.
Z njo je geslo 'stati in obstati'
ponovno zaznamovalo rod.

Potem so drevesa postala simboli
o mnogih deželah in mnogem zlu.
V krošnjah listje šumi še o boli,
a korenje o oazi miru.

Vzemi, popotnik, si čas za postanek,
za zrenje vase, v dalje in čez,
vabi te stari Šiftarjev Vanek,
vabi zelenilo dobrih dreves.

Tone Pavček, 2010

Apolonija Šiftar je za svoja padla sinova
v drugi svetovni vojni zasadila dve vrbi žalujki.

1.

Vrt spominov in tovarištva je živ pomnik, spomenik, v katerem se prepletajo narava in zgodovina, spomini in sedanjost, znanost, izobraževanje in kultura, ustvarjalnost in mladost, lokalni in globalni horizonti, humanizem in ekumenizem. V njem in z njim udejanjamo vrednote in sporočila, ki jih prinašajo njegovo ime, moto in njegova himna. Vrt ima kot kulturni spomenik svoje mesto v slovenski mreži botaničnih vrtov in arboretumov, je del mednarodne kolesarske poti, mednarodne poti Garden Route in slovensko-avstrijske kolesarske poti, je začetek in konec Keplerjeve poti. Še več in predvsem: uspešno uresničujemo tudi preroško vizijo Miška Kranjca, prijatelja in podpornika Vrta in njegovega ustanovitelja, da naj Vrt postane »neko duhovno zbirališče, ki ne bo tečajniško in komisijsko, kamor bodo ljudje radi hodili«.

Vrt spominov in tovarištva ima, kot je znano, simbolne in dejanske korenine v dveh vrbah žalujkah, ki ju je mati dr. Vaneka Šiftarja zasadila ob sedanjem vhodu v Vrt takoj po koncu 2. svetovne vojne v spomin na svoja sinova, ko se je že kmalu po koncu največje morije prejšnjega stoletja dokončno sprijaznila, da se ne bosta nikoli vrnila. Njej in Vrtu je pokojni veliki pesnik in partizan Tone Pavček posvetil posebno pesnitev, ki je pozdrav vsem obiskovalcem na vhodu v Vrt. Kot je pred leti ocenil dr. Aleksander Šiftar, tudi dolgoletni strokovni sodelavec (gospodar Vrta), sodi Vrt med najbogatejše rastlinske nasade glede na število in kvaliteto drevnine v Sloveniji in tudi v sosednjih državah. Akademik in tudi velik prijatelj Ustanove dr. Matjaž Kmecl pa je že pred leti dejal, da »kar je v Ljubljani Pot spominov in tovarištva, je tu Vrt spominov in tovarištva«. Zaradi vseh kulturnih in zgodovinskih okoliščin, namena in pomena je bil Vrt že leta 1968 razglašen kot spominski park in zavarovan z odlokom takratne občine Murska Sobota. Leta 1986 ga je ZRC SAZU vzel v svojo moralno zaščito. Občina Tišina ga je leta 1996 razglasila za zgodovinski spomenik, ker ima »poslanstvo enkratnega spomenika«, kot je zapisal v istem obdobju prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan. Leta 1985 je bila izdana tudi prva samostojna publikacija o Vrtu. Ker je nekaj časa v obdobju protireformacije (1598) bival v pregnanstvu na Petanjcih svetovno znani astronom, astrolog in matematik Johannes Kepler (1571–1630) – v Vrtu je v spomin na bivanje Keplerja na Petanjcih spominska plošča – je Vrt spominov in tovarištva vključen v mednarodno kolesarsko pot »Povežimo nekoč skupni cerkveni prostor Puconci-Bad Radkersburg«. Vrt spominov in tovarištva je postal (2004) tudi del Mreže botaničnih vrtov in arboretumov v Sloveniji, ki je na nivoju EU vključena v Konzorcij botaničnih vrtov EU.

Za Vrt je dolga leta skrbel dr. Vanek Šiftar.

2.

Ob stalni strokovni skrbi za vzdrževanje Vrta je stalna skrb namenjena tudi bogatitvi spominske drevesne zbirke v Vrtu – vsako leto s posebej izbranimi drevesi, ki jih zasadijo posebni gosti Ustanove. Marsikatero drevo je sicer končalo svoje življenje – zahvalna sekvoja za reševanje zavezniških pilotov, ki jo je 1968. leta posadila delegacija ZDA, in še več njih – vendar smo v minulih 30 letih z darovalci zasadili 50 novih spominskih dreves. Za vsakim spominskim drevesom stoji »zgodba« o razlogu za njegovo zasaditev, o ljudeh in dogodkih, ki jih predstavlja, in darovalcih ter »sadtvenih botrih«.

»Kamen sčasoma propade, drevesa pa bodo preživela prenekateri spomenik in celo prenekatero zgodovinsko knjigo.«

Ustanovitelj vrta prof. dr. Vanek Šiftar o Vrtu

Vrt je dobra in aktivna obogatitev identitete občine, regije in tudi območja LAS Goričko in t. i. kulturnega turizma ter tudi živa, stalno odprta »spominska in učna delavnica«, ker se v njem prepletajo različni vidiki, ki so svojo razvojno naravnano sintezo dobili v dolgoročnem načrtu (2013). Z njim je bila dopolnjena razvojna vizija Vrta, ki ima temelje v aktu o ustanovitvi in prvem razvojnem načrtu Vrta (2001).

Na tisoče obiskovalcev (ocena za zadnjih deset let: 15.000–18.000) ga je obiskalo iz lokalnih okolij, številnih krajev in mest Slovenije – mnogo tudi v pandemijskih letih – ter iz zamejstva in sosednjih držav, od ZDA, Madžarske, Francije, Nemčije do Ruske federacije in Kitajske, od Norveške, Nizozemske do Makedonije, od številnih borčevskih, upokojenskih društev, šol, tigrovcev, veteranov vojne za Slovenijo, slovenskih vojaških gornikov in številnih drugih civilnodružbenih, strokovnih in javnih organizacij, služb in ustanov (čebelarji, gasilci, društva rusko-slovenskega, slovensko-avstrijskega prijateljstva in sorodnih združenj, slovenski mladinski

brigadirji, celotni kolektiv Zavoda RS za šolstvo, šolski kolektivi in skupine učencev in dijakov, akademiki, univ. profesorji, pravniki v gospodarstvu, ljubitelji starih vozil – udeleženci mednarodnega srečanja vojaških vozil, delegacije vseh krajev v Sloveniji z imenom Gradišče ...) do gradiščanskih Hrvatov, Slovencev iz zamejstva in številnih popotnikov, kolesarjev, gostov turističnih destinacij v regiji.

V Vrtu je v zadnjih 10 letih bilo izvedenih 400 javnih in internih dogodkov. Ob vходу vse pričakajo Tone Pavček s svojo pesnitvijo Vrtu, ki je poseben cvet v šopku pesmi, posvečenih Vrtu, in vrtnici Prešeren in Trubar, ki ju je že pred leti zasadil njun oče – žlahtnitelj, velik ljubitelj vrtnic, akad. dr. Matjaž Kmecl.

Predolg je pa tudi seznam vseh posebnih gostov v Vrtu, vseh, ki so soustvarjali ali aktivno bogatili življenje v Vrtu, posamezne dogodke: predsednika RS, prvi – Milan Kučan in Danilo Türk, predsednica RS dr. Nataša Pirc Musar, ministri, ambasadorji Japonske, Indije, Nizozemske, Ruske federacije, Makedonije, Kitajske, predstavniki OZN in predstavniki posameznih držav in tujih ustanov (Fundacija Ane Frank, veterani iz Madžarske ...), kurator britanskih kraljevskih vrtov, akademiki, univ. profesorji, politiki in visoki cerkveni dostojanstveniki, izjemni ugledni umetniki in kulturni ustvarjalci, številni župani iz Slovenije in sosedstva – Hrvaške, Madžarske, Avstrije, ugledni gosti iz tujine, vodilni predstavniki zamejskih slovenskih organizacij in gradiščanskih Hrvatov, ZZB in drugih veteranskih organizacij, društva generala Maistra, ZEG in PAZU, državnih in nacionalnih ustanov (SAZU, fakultete slov. univerz, znanstveni inštituti), civilnodružbenih organizacij, od Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar do Društva Dobrnič, mladi iz številnih šol v regiji in iz drugih krajev, kulturne skupine iz šol in drugih ustanov v regiji in drugod po Sloveniji (Senožeče, Velike Lašče, Bela krajina, slovenska Istra, Ljubljana, Grosuplje, Izola, Celje, Velenje), skupine iz Porabja, Benečije in Režije, Posočja, Koroške in avstrijske Štajerske ter glasbeni ustvarjalci in skupine od Vlada Kreslina, Moire, Marjetke Popovski, Kaliopi iz Makedonije do skupin Ethnotrip, Kresnice, Kombinat, Partizanskega pevskega zbora in MPZ Slava Klavara ter pevske skupine Prekmurci. Ob njih številne naše prireditve soustvarjajo tudi drugi iz domačega okolja – kulturno društvo, pevska skupina Iskrice, Društvo žena in deklet Sončnica.

3.

Ustanova je že pred mnogimi leti, v skladu z aktom o ustanovitvi, opredelila razvojno vizijo Vrta. Prvi razvojni načrt Vrta sta uprava in zbor ustanoviteljev Ustanove sprejela na podlagi širše in poglobljene razprave v okviru Ustanove konec leta 2001. Istega leta je »gospodar« Vrta dr. Aleksander Šiftar ponovno pripravil celovit popis drevnine v Vrtu, ki je bil tudi posebno poglavje v t. i. prvem Vanekovem zborniku »Šiftarjev zbornik – pravo – narod – država« (Univerza Maribor in Ustanova, 2001).

Vrt »sodi med najbogatejše rastlinske nasade glede na število in kvaliteto drevnine, v Sloveniji in tudi v sosednjih državah«.

prof. dr. Aleksander Šiftar

Ta razvojni načrt je bil in je še vedno vsestransko koristna delovna usmeritev za načrtovanje in izvajanje vzdrževanja, usmerjanje razvoja in upravljanje Vrta. O tem govorijo vsakoletni programi in poročila organov Ustanove, predvsem pa konkretni rezultati in spremembe v Vrtu. Uresničevanje razvojnega načrta, pridobljene izkušnje z vzdrževanjem, razvojem in upravljanjem Vrta, nove okoliščine v prvem desetletju delovanja Ustanove (zgrajena in delujoča RP ZRC v Vrtu in druge v okolju), klimatske in okoljske spremembe ter posledice več hujših neurij pa so utemeljevale potrebo po dopolnitvah razvojnega načrta, razjasnitvi določenih dilem, ki so se pojavljale v letih po njegovem sprejetju, jasnejših, konkretnejših in celovitih strokovno utemeljenih usmeritvah in odgovorih, še posebej glede nadaljnjega urejanja Vrta in njegove večplastne identitete. V letih med 2010 in 2012 je bilo v okviru Ustanove opravljenih več različnih razprav o različnih vidikih nadaljnjega dolgoročnejšega razvoja Vrta, še posebej o konceptualnih vprašanjih urejanja Vrta. Po daljših razpravah je bil v letu 2011 spremenjen tudi statut Ustanove. Z njegovimi spremembami se je želelo še bolj poudariti skrb – odgovornost organov Ustanove za Vrt kot njegovo temeljno nalogo.

V vseh teh razpravah pa je dozorel tudi zaključek, da bi bilo zaradi celovitosti in preglednosti racionalno nadomestiti dotedanji razvojni načrt z novim, ki bi ohranjal vse še vedno aktualne usmeritve in naloge ter jih nadgrajeval – dopolnjeval v smiselno integralno celoto, ki bi bila podlaga dolgoročnejšega razvoja tudi s konkretnimi, akcijskimi prioritetami. V ta okvir so sodile že tudi prijave Ustanove na več razpisov v letu 2011. Tako je projekt revitalizacije Vrta, ki je bil sprejet v okviru razpisa LAS Goričko, hkrati bil tudi podlaga za pripravo tega novega razvojnega načrta in tudi že zbir strokovnih aktivnosti za izvajanje njegovih usmeritev. Po daljših pripravah in aktivnostih (tudi posebnem posvetu o spominskih in zgodovinskih vidikih razvoja Vrta) v okviru projekta o revitalizaciji Vrta v letih 2011–2013, ki ga je sofinancirala EU (vodili sta ga dr. Tanja Simonič Korošak in Tanja Grmovšek), so pristojni organi Ustanove (uprava, Programski svet, zbor ustanoviteljev). leta 2013 sprejeli dolgoročni načrt razvoja Vrta (v nadaljevanju: dolgoročni načrt). Nekatere konkretne strokovne rešitve so bile pri pripravi tega načrta prvič uporabljene v analitično-razvojni obdelavi parkovnih entitet; uporabljena celovitost pristopa pa lahko predstavlja uporaben model (v organizacijskem, metodološkem, vsebinskem pogledu) tudi za druge enake ali podobne primere obravnave »živih« kulturnih spomenikov – njihovega ohranjanja, vzdrževanja in razvoja žive narave ter njihovega aktivnega integriranja v kulturno in širše družbeno življenje v okolju.

Temeljni cilj je bil skrb za »ohranjanje in razvoj Vrta« v njegovi »substanci in simboliki« kot ključna prioriteta delovanja Ustanove, ki naj bi jo na podlagi rezultatov in izkušenj iz minulih let uresničevali še bolje in vsebinsko bogatejše, zato da se bo Vrt razvijal kot »botanično in doživljajsko bogata struktura, kot bogata, doma in v tujini prepoznavna zbirka drevnine s posebej poudarjenim simbolnim pomenom«, ker je smiselno povezovati »spominsko vlogo in njegovo botanično oz. dendrološko vrednost in potencial, ki ga kaže kot zanimiva prostorska struktura« (dr. Ana Kučan), in da bo tudi kot formalno zaščiten kulturni in zgodovinski spomenik del kulturne in naravne dediščine ožjega in širšega okolja. Kot je ocenjeval dr. Aleksander Šiftar, dolgoletni strokovni vodja vzdrževanja in razvoja Vrta, sodi Vrt med najbogatejše rastlinske nasade glede na število in kvaliteto drevnine v Sloveniji in tudi v sosednjih državah – kot odprt in živ prostor z jasnim prepoznavnim življenjem, aktivno stičišče

različnih povezanih in povezljivih vidikov in področij ter aktivnosti in s tem integralni del lokalnega življenja in širšega, tudi čezmejnega sodelovanja. V skladu s tem temeljnim ciljem pa so bili opredeljeni z dolgoročnim načrtom še konkretnější cilji razvoja Vrta v prihodnje; na več kot 60 straneh ob uvodnih poglavjih o Vrtu kot kulturnem spomeniku, statusu in zavarovanju smo konkretno razčlenili vsa pomembna vprašanja glede vizije in revitalizacije – dolgoročne usmeritve razvoja Vrta: umeščenost in povezanost z okoljem; program dejavnosti v Vrtu; celostna podoba in promocija Vrta; finančni vidiki vzdrževanja in razvoja Vrta; vizija prostorskega razvoja Vrta; prostorski koncept revitalizacije; vodenje evidence; zasnova vzdrževanja Vrta; zaključki. Posebna vrednost te razčlenitve: vsa poglavja oz. podpoglavja so opremljena tudi z usmeritvami – predlogi aktivnosti. Z več posebnimi dodatnimi samostojnimi dokumenti pa so bila obdelana še nekatera posebej pomembna poglavja: poročilo o nastali škodi na lesnatih rastlinah tekom zime 2012/13 v Vrtu; geodetski načrt; digitalna maketa Vrta; zasnova vzdrževanja Vrta; navodila za izvajanje del v Vrtu, saditev in vzdrževanje Vrta; zasnova programa učnih delavnic v Vrtu.

Spomenik Johannesu Keplerju
Prekmurski totem (Štefan Hauko)
Ena mati (Milan Kristan)

Najpomembnejša opora upoštevanju in uresničevanju dolgoročnega načrta ter strokovno usmerjeni skrbi za vzdrževanje in razvoj Vrta pa je bila okrepitev sodelovanja s Tanjo Grmovšek, ki odlično poteka že od zaključka projekta za revitalizacijo Vrta in sprejema dolgoročnega načrta, in že tudi nekaj let odlično aktivno pogodbeno sodelovanje z Jožetom Kološo in njegovo soprogo Moniko pri tekočem vzdrževanju Vrta. To se je še posebej potrdilo tudi pri odpravljanju posledic vremenskih neurij v minulih letih in se vedno znova potrjuje v pripravah na vse velike dogodke v Vrtu.

4.

Utemeljeno pa lahko dodamo, da je Vrt sicer v stalnem procesu uspešne revitalizacije. Tako določena dejstva in določene stare ter nove okoliščine terjajo temeljitejše, strokovne in konceptualne premisleke glede nadaljnjega urejanja in vzdrževanja Vrta, ki so tudi v ospredju v minulem letu začetih razprav o utemeljenih dopolnitvah dolgoročnega načrta. Z njimi bomo tudi v prihodnje ohranjali poslanstvo Vrta, določeno z ustanovnim aktom UŠF (»neokrnjena substanca«), in še naprej krepili njegovo identiteto specifičnega zavarovanega kulturnega spomenika, ki je utemeljena v njegovi dvojni, povezani in prepleteni funkciji. Povečevali bomo možnosti za njegovo aktivno in večstransko, predvsem izobraževalno vlogo ter vlogo kulturnega stičišča – tudi z novimi vsebinami in oblikami (»knjižnica pod drevesi«, likovne kolonije, literarni recitali ...). Še naprej in še bolj bomo bogatili življenje v Vrtu kot »duhovnem zbirališču, ki ne bo tečajniško in komisijsko, kamor bodo ljudje radi prihajali« (Miško Kranjec, 1960) in utrjevali njegovo specifično vlogo v Mreži botaničnih vrtov in arboretumov v Sloveniji.

Za prihodnost imamo veliko načrtov.

1. Vrt želimo razvijati tudi kot »botanično in doživljajsko bogato strukturo, kot bogato, doma in v tujini prepoznavno zbirko drevnine s posebej poudarjenim simbolnim pomenom«, ker je smiselno povezovati »spominsko vlogo in njegovo botanično oz. dendrološko vrednost in potencial, ki ga kaže kot zanimiva prostorska struktura« (dr. Ana Kučan). Tako bi se še bolj uveljavil kot odprt socialni prostor, ki bi na različne načine spodbujal interakcije, medgeneracijsko sodelovanje, kohezijo in sinergijo v ožjem lokalnem okolju in celotnem okolju LAS Goričko. Promocijo želimo podpreti z organiziranimi, vodenimi obiski, različnimi delavnicami, predavanji ..., s tem pa še bolj krepiti vlogo Vrta v skupni turistični ponudbi – z vključitvijo prospektov in drugega gradiva v skupno marketinško dejavnost, še posebej pa s povezovanjem digitaliziranih podsistemov na območju LAS Goričko;

2. Odprtost Vrta želimo povečevati, s tem pa doseči tudi večje število obiskovalcev in še živahnejši »kulturni turizem« ter še aktivnejše sodelovanje z ustanovitelji, dosedanjimi in novimi možnimi partnerji v lokalnem in širšem, tudi čezmejnem okviru in še posebej s šolami (Vrt je lahko še mnogo bolj kot doslej zanimivo okolje za različne vidike izvajanja učnih programov in interesnih dejavnosti osnovnih in srednjih šol in tudi posameznih delov višješolskih in visokošolskih programov) in mladimi nasploh.

3. Še naprej želimo krepiti vsestranske vezi tudi z drugimi strokovnimi in sorodnimi organizacijami ob Muri na področju kulturne in naravne dediščine ter vzpostavljati sodelovanje z enakimi ali sorodnimi fundacijami in drugimi ustanovami v državi in mednarodnem okolju.

4. Pripraviti želimo okvirni program saditev novih spominskih dreves in sprejeti potrebne ukrepe za implementacijo projekta digitalizacije Vrta ter dopolnjevanje in vsebinske bogatitve informacijskega sistema v Vrtu – tudi nov vodnik o Vrtu in ureditev evidenc o drevnini v Vrtu.

5. Nameravamo še intenzivneje spodbujati občini Tišina in Cankova, da v celoti implementiramo zaključke skupnega projekta »Trije parki – kulture, miru, oddiha« in predstavimo to skupno izkušnjo drugim na območju LAS Goričko in širše. Projekt bi tako prispeval k boljšemu varovanju naravne in kulturne dediščine in v tem okviru k aktivnemu vključevanju treh povezanih parkov v vsestranski družbeni razvoj, da bodo vsak zase in predvsem vsi skupaj še aktivnejši dejavnik povezovanja in sodelovanja na izobraževalnem, strokovnem in raziskovalnem, turističnem ter kulturnem področju v obeh občinah in regiji oz. na območju LAS Goričko ter da bodo še bolj prispevali k večji prepoznavnosti in promociji regije.

6. Aktivneje se bomo zavzeli, da bi Ustanova skupaj z Občino Tišina in deležniki iz občine in drugimi po zaključku obnove obrambnih nasipov ob Muri vsebinsko obogatila Keplerjevo pohodno pot.

7. Nadaljevali bomo aktivnosti za pridobitev statusa kulturnega spomenika državnega pomena, kar sta že pred leti podprla Svet pomurske razvojne regije in ZZB Slovenije.

Obsežen je tudi nabor organizacijskih aktivnosti v Vrtu in v zvezi z njim, ki nas bodo zaposlovale v okviru priprav dopolnitev dolgoročnega načrta, s katerimi naj bi povečevali prepoznavnost, utrdili identiteto Vrta (in Ustanove), obogatili obiske in življenje v Vrtu ter dodatno spodbudili njegovo aktivno vključenost v razvoj in življenje lokalnega in širšega okolja.

Marjan Šiftar

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi razsanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.
Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

Karel Destovnik Kajuh

Himna Vrta je pesem »Bosa pojdiva, dekle, obsorej« legendarnega pesnika partizanskega gibanja Karla Destovnika Kajuha.

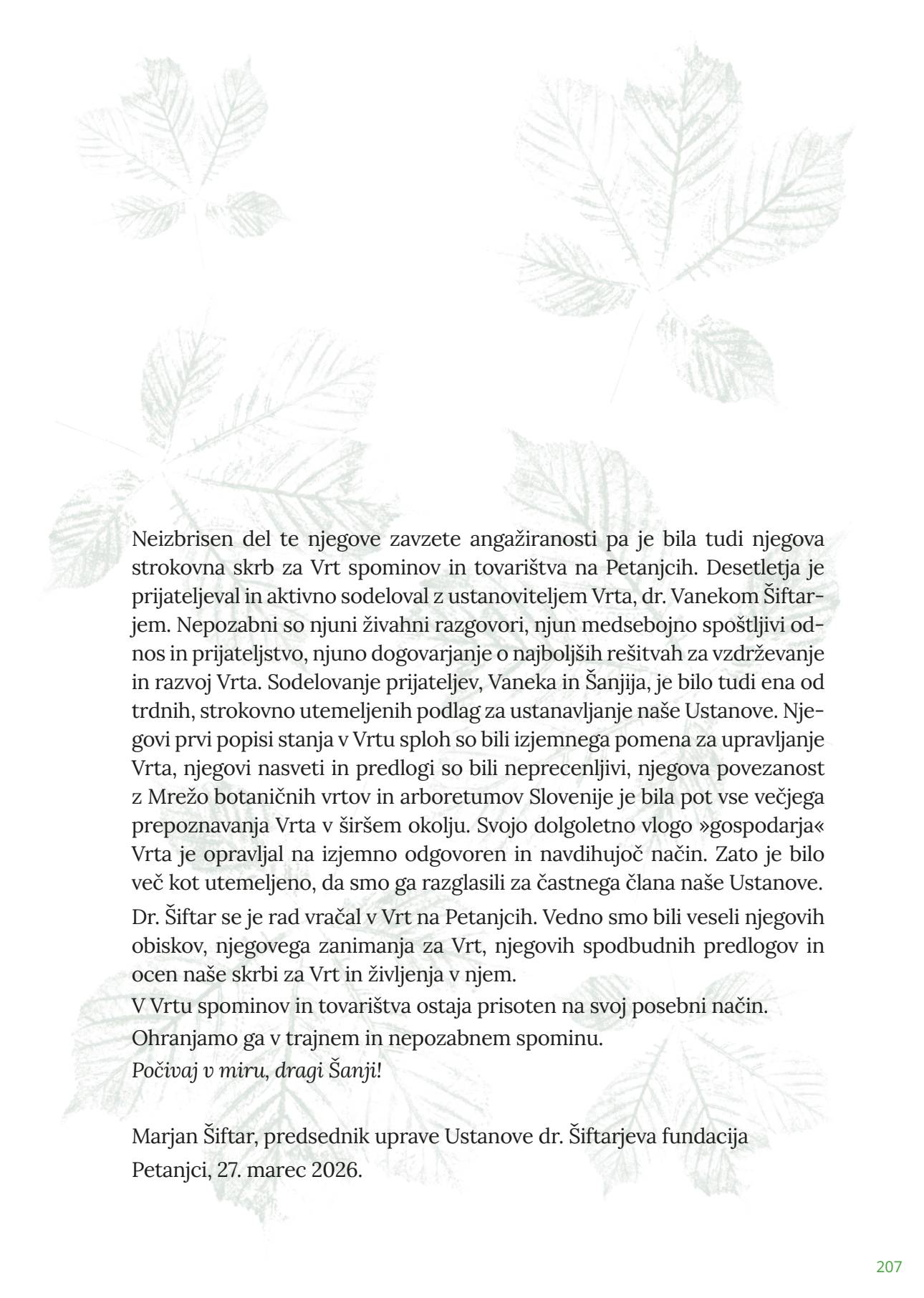
V Vrtnu je tudi drevo z domačije, kjer je padel ta veliki slovenski pesnik.

V spomin dr. Aleksandru Šiftarju

Zapustil nas je naš veliki prijatelj ter dolgoletni sodelavec in podpornik.

Dr. Aleksander Šiftar, upokojeni izr. prof. Biotehnične fakultete Univerze v Ljubljani, je sodil med najpomembnejše strokovnjake za drevnino in grmovnice v Sloveniji. Bil je dolgoletni direktor Vrtnarstva v Murski Soboti, ki je pod njegovim vodstvom vzpostavilo uspešno sodelovanje s tujimi partnerji ter doseglo pomembne raziskovalne in razvojne rezultate na svojem delovnem področju. Ob dolgoletnem pedagoškem delu na fakulteti in ob aktivnem sodelovanju s Fakulteto za kmetijstvo Univerze v Mariboru je sodeloval oziroma predaval tudi na drugih univerzah. Kot aktivni predavatelj je sodeloval s številnimi strokovnimi in drugimi organizacijami doma in v tujini. Na znanstvenoraziskovalnem področju je sodeloval v številnih projektih; za pomembne raziskovalne dosežke oziroma izume je prejel nagrado Kidričevega sklada in številna druga visoka priznanja. Številne znanstvene in strokovne razprave, ocene in komentarji so potrjevali njegovo strokovno odličnost ter so neizbrisni prispevek v zakladnici znanstvene in strokovne misli na njegovem delovnem področju. Kot aktiven sodelavec v različnih strokovnih in znanstvenih organih (npr. znanstveni svet KP Goricko) ter kot vrhunski strokovnjak je bil aktivno vpet v številne aplikativne projekte v lokalnem (v Murski Soboti in drugih sredinah) in širšem, tudi mednarodnem okolju urejanja parkov in vrtov.

Neizbrisen del te njegove zavzete angažiranosti pa je bila tudi njegova strokovna skrb za Vrt spominov in tovarštva na Petanjcih. Desetletja je prijateljeval in aktivno sodeloval z ustanoviteljem Vrta, dr. Vanekom Šiftarjem. Nepozabni so njuni živahni razgovori, njun medsebojno spoštljivi odnos in prijateljstvo, njuno dogovarjanje o najboljših rešitvah za vzdrževanje in razvoj Vrta. Sodelovanje prijateljev, Vaneka in Šanjija, je bilo tudi ena od trdnih, strokovno utemeljenih podlag za ustanavljanje naše Ustanove. Njegovi prvi popisi stanja v Vrtu sploh so bili izjemnega pomena za upravljanje Vrta, njegovi nasveti in predlogi so bili neprecenljivi, njegova povezanost z Mrežo botaničnih vrtov in arboretumov Slovenije je bila pot vse večjega prepoznavanja Vrta v širšem okolju. Svojo dolgoletno vlogo »gospodarja« Vrta je opravljal na izjemno odgovoren in navdihujoč način. Zato je bilo več kot utemeljeno, da smo ga razglasili za častnega člana naše Ustanove. Dr. Šiftar se je rad vračal v Vrt na Petanjcih. Vedno smo bili veseli njegovih obiskov, njegovega zanimanja za Vrt, njegovih spodbudnih predlogov in ocen naše skrbi za Vrt in življenja v njem.

V Vrtu spominov in tovarštva ostaja prisoten na svoj poseben način.

Ohranjamo ga v trajnem in nepozabnem spominu.

Počivaj v miru, dragi Šanji!

Marjan Šiftar, predsednik uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija
Petanjci, 27. marec 2026.

The background of the page is a repeating pattern of light green, stylized leaves. The leaves are of various sizes and orientations, scattered across the entire white background. They have a simple, elongated shape with a pointed tip and a short petiole.

6. DEJAVNOSTI USTANOVE

RAZVEJANO DELOVANJE

V skladu s svojim ustanovnim aktom je Ustanova aktivna tudi na številnih področjih, ki so na različne načine povezana z vrednotami, poslanstvom in sporočili Vrta – na kulturnem, izobraževalnem, znanstvenem in publicističnem področju, in sodeluje s številnimi partnerji na teh področjih v Sloveniji in tujini.

Ustanova uspešno uresničuje, da poudarimo tudi v tem okviru, tudi preroško vizijo in spodbudo Miško Kranjca, prijatelja in podpornika Vrta in njegovega ustanovitelja, da naj Vrt postane »neko duhovno zbirališče, ki ne bo tečajniško in komisijsko, kamor bodo ljudje radi hodili« (pismo V. Šiftarju, 1960), ker izvaja svoje različne aktivnosti v Vrtu, pa tudi na drugih lokacijah.

V minulih 30 letih se je nabralo več kot šest arhivskih metrov gradiva, ki priča o dosednji aktivnosti, o desetinah dogodkov, akcij, pobud, v katerih se prepletajo kulturne, znanstvene, strokovne, izobraževalne vsebine, zgodovinski spomin, antifašizem, humanizem in kultura miru, mladost in ustvarjalnost in so povezane z življenjem lokalnega in širšega okolja ter s tokovi povezovanja in sodelovanja v slovenskem kulturnem prostoru in zamejstvu ter čezmejnem okolju. To priča o aktivnem odzivanju na aktualna družbena dogajanja, o vezeh, ki Ustanovo in Vrt povezujejo z mladimi.

Ustanova je sama ali s številnimi partnerji organizirala 17 simpozijev in okroglih miz. Prvemu, ki se je odvil novembra 1999, z naslovom »Protestantizem – zatočišče izgnanih na Petanjce« so tako sledila še mnoga druga srečanja/okrogle mize ali simpoziji. Do zdaj je Ustanova organizirala sto Vanekovih večerov o ekoloških/naravovarstvenih, zgodovinskih in drugih aktualnih temah – skupaj je sodelovalo čez 100 uglednih gostov iz znanstvenega, kulturnega, diplomatskega, publicističnega in drugega javnega življenja iz Slovenije in tudi iz tujine. Že več let so zahvaljujoč sodelovanju s TV IDEA – kanal 10 posnetki Vanekovih večerov dostopni tudi najširši javnosti.

Sama ali v sodelovanju s partnerji je izdala okrog petdeset publikacij oz. knjižnih enot. V zadnjem času npr. skupaj s SAZU Trojno poslanstvo profesorja Urbana (2021), skupaj z Zvezo Slovencev na Madžarskem pesniško zbirko Ernesta Ružiča *Odhajanja* (2024), *Vratuševo monografijo* (2025), v sodelovanju z Inštitutom za narodnostna vprašanja in Zvezo Romov Slovenije *Vanek Šiftar – slovenski romolog* (2011 in 2025),

v sodelovanju z Društvom Dobrnič *Ženski zbornik* (2026) ter več publikacij o Vrtu in Ustanovi (npr. t. i. osebna izkaznica *Ustanove*, 2023), prav tako pa je organizirala več kot trideset posebnih predstavitev knjig.

Nepogrešljivi sestavni del dejavnosti Ustanove so že dolgo različne aktivnosti v okviru programa »Ograček mladih« (skupno ime za aktivnosti mladih in za mlade je predlagal akad. dr. Anton Vratuša).

Tako je na trinajstih literarnih natečajih (letni literarni razpisi za osnovne in srednje šole o družbeno aktualnih temah, prvi v šolskem letu 2009/2010) doslej sodelovalo več kot 150 osnovnih in srednjih šol v regiji (nekatere na mnogih ali celo na vseh) z več kot tristo petdesetimi pisnimi prispevki. Vrt je bil prizorišče večjega števila učnih in likovnih delavnic ter strokovnih srečanj učiteljev, profesorjev in ravnateljev šol. Velik odmev je imelo trinajst slikarskih, sedem likovnih in prav tako še sedem drugih kolonij, ki so potekale v Vrtu oz. v galeriji Ustanove. V sodelovanju s številnimi partnerji iz regije in številnih drugih okolij v Sloveniji ter zamejstva je bilo v Vrtu organiziranih že štiriindvajset prireditev ob dnevu spominov in tovarštva »Naši zakladi«, ki so najpomembnejši javni dogodki Ustanove v Vrtu spominov in tovarštva ob 9. maju (gosti so bili tudi iz drugih regij: iz Bele krajine, slovenske Istre in Posočja, Benečije in Rezije, Koroške, Porabja, Šarvarja, Avstrije – Radgonskega kota, Velikih Lašč – Rašice, Velenja in Šoštanja, Slovenskih Konjic ...).

Ob številnih že tradicionalnih spominskih in kulturnih prireditvah je Ustanova organizirala številne posebne spominske in druge dogodke: obisk društva TIGR, obisk PPZ ob njihovi 75-letnici ustanovitve; obisk VP RF in zasaditev spominskega drevesa v spomin vojakom RA na murski fronti aprila 1045; obisk ZVVS in Zveze društev Sever in obeležitev dneva suverenosti; obisk in delovno srečanje PČZ ... Redno sodeluje v širših družbeno pomembnih projektih in akcijah: zaščita Mure, 500. obletnica reformacije, 75. obletnica konca 2. svetovne vojne, 80. obletnica ustanovitve OF in 100. obletnica rojstva Slave Klavore, aktivnosti ob 100-letnici rojstva akademika Antona Vratuše, evropsko leto kulturne dediščine 2018, podpora kandidaturi Lendave za evropsko prestolnice kulture, podpora Krajinskemu parku Goričko, podpora prizadevanjem za razglasitev Trubarjeve domačine na Rašici za kulturni spomenik državnega pomena, 500. obletnica rojstva Adama Bohoriča, mednarodni projekt Kamnite solze, 110. obletnica rojstva Miška Kranjca, aktivnosti za obeleževanje vloge in pomena dela jezikoslovca Avgusta Pavla, simpozij o Maksu Pleteršniku, simpozij ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše itd.

Ustanova je bila še posebej izjemno aktivna v pripravi in uresničevanju programa obeleževanja 100. obletnice priključitve Prekmurja in združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom (2017–2019). Ustanova je od samega začetka aktivno sodelovala v organiziranih aktivnosti v MOMS in tudi širše – od priprave programa že leta 2017, sodelovanja v odboru za obeleževanje 100-letnice in aktivnega sodelovanja praktično v vseh aktivnostih odbora do priprave in izvedbe tudi več pomembnih akcij v občini in regiji, kot so bili izid in premierna predstavitev monografije dr. Uroša Lipuščka *Prekmurje v vrtincu pariške mirovne konference* v PIŠK v M. Soboti, izvedba literarnega natečaja za šole in številni drugi dogodki v Ljubljani, Lendavi, Gorici, Sevnici ... Predstavitev omenjene monografije dr. Lipuščka, sicer tudi člana Programskega sveta Ustanove, je bila tudi v slovenskem prostoru odmevna kulturnozgodovinska prireditve, ki je pomenila tudi dejanski začetek t. i. »prekmurskega leta« v Sloveniji.

V letu 2025 je npr. bila Ustanova z več dogodki aktivno vključena v obeleževanje 80. obletnice konca druge svetovne vojne ter v ohranjanje vrednot NOB in spomina na žrtve nacizma in fašizma. V Vrtu smo zasadili spominsko drevo ob 80. obletnici zmage nad nacifašizmom. Poseben mednarodni pomen pa je imela slovesna zasaditev »ginka miru« v sodelovanju z veleposlaništvom Ljudske republike Kitajske v RS v spomin na žrtve v Nanjingu in na zmago kitajskega ljudstva nad japonskim okupatorjem. Dogodek je spremljala razstava v Gledališču Park Murska Sobota.

Ustanova že vrsto let pripravlja v Vrtu uvodne dogodke mednarodnega festivala Dnevi poezije in vina v sodelovanju z organizatorko festivala, založbo Beletrina; na njih so poleg slovenskih pesnikov sodelovali pesniki iz Španije, Nemčije, Koreje, Češke, Irana in Hrvaške. Aktivno soustvarja tudi prireditve ob svetovnem dnevu spomina na romske žrtve genocida, pripravila pa je tudi številne posebne spominske in delovne dogodke: ob posthumnem izidu Bibliografije mag. Franca Kuzmiča, 100-letnici rojstva Rudija Čačinoviča, dnevu slovenskih mladinskih brigadirjev, dnevu suverenosti, srečanje zbora Skupnosti prekmurske čete in brigade, posvet čebelarjev regije z vodstvom ČZS in pristojnim ministrom, seja sveta Pomurske razvojne regije, posvete ZZB, delovna srečanja vodstva bolnice Murska Sobota, vodstva F3ŽO, literarno srečanje piscev upokoencev Pomurja itd.

Ustanova je bila v minulih letih aktivno prisotna v pomurski regiji, prav tako pa v številnih krajih Slovenije (Ljubljana, Maribor, Velenje, Sevnica, Izola, Pivka, Kobarid) in tudi v tujini (Avstrija: Dunaj, Celovec, Italija: Gorica, Madžarska: Sombotel, Monošter, Češka in Makedonija: projekt Green Belt, Kitajska: Peking).

Še kako pomembno je stalno sodelovanje Ustanove z občinami, lokalnimi skupnostmi, kulturno-znanstvenimi in raznimi civilnodružbenimi organizacijami v regiji in čez mejo. Še več, njihov krog se v zadnjih letih širi, sodelovanje z mnogimi pa krepi, številne uspele akcije in projekti so rezultat prav tega – produktivnega sodelovanja in podpore ustanoviteljev in donatorjev v regiji in širšem slovenskem okolju, ki v skladu s celovito razumljeno družbeno odgovornostjo prepoznavajo v delovanju Ustanove, v njenih pobudah in akcijah širše družbeno koristne zadeve. Med njimi so akademiki SAZU, ZRC in njegovi inštituti, Pravna fakulteta in druge fakultete Univerze v Mariboru, Panonski inštitut iz Avstrije, Inštitut za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, Zveza romskih društev Slovenije, Kulturno društvo 7. člen iz Avstrije in Zveza Slovencev na Madžarskem, Pokrajinski park Goričko, Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, Pokrajinski muzej v Murski Soboti, Fundacija Staneta Rozmana - Staneta, Trstenjakova fundacija, Prekmursko društvo generala Maistra, osnovne in srednje šole v Pomurju. Ustanova ima tudi sklenjene posebne dogovore o trajnejšem in celovitem sodelovanju z Javnim zavodom Krajinski park Goričko, RRA Mura, OŠ Tišina, Biotehnično srednjo šolo v Rakičanu, Inštitutom za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, postala pa je tudi članica Mreže nevladnih organizacij za raziskovanje in znanost ZOTKS.

Ob vsej vsebinsko razvejani in organizacijsko dinamični aktivnosti in v tem okviru še posebej ob skrbi za vzdrževanje, življenje in razvoj Vrta spominov in tovarštva so kot stalnica delovanja v organih Ustanove in med sodelavci prisotna stalna razmišljanja, kako še bogatiti, izboljševati delovanje Ustanove, kako uresničevati številne različne zanimive in koristne pobude, predloge. V minulem letu začete razprave o smernicah razvoja Ustanove v prihodnje bodo nedvomno strnjene v naboru dodatnih usmeritev za potrjevanje in krepitev koristne družbene vloge Ustanove v lokalnem in regionalnem ter v širšem, tudi čezmejnem okviru, ki naj bi skupaj z rezultati razprav o uresničevanju dolgoročnega načrta razvoja Vrta (o tem več v poglavju o Vrtu) pomenile dobro in celovito osnovo

delovanja in življenja Vrta in Ustanove, ki je tudi širše podprta v krogu ustanoviteljev, sodelavcev in partnerjev.

Gradniki, ki jih je v tem pogledu ob 20. obletnici ustanovitve Ustanove opredelil mag. Feri Kuzmič, dolgoletni sodelavec Ustanove in večletni predsednik njenega Programskega sveta, ostajajo še naprej aktualni in jih bomo le še dopolnjevali:

- Mednarodni simpoziji in konference: poiskati bo treba zgodovinske in obenem aktualne teme, ki bi jih bilo treba obdelati za celovit mozaik našega panonskega prostora. Izšolani so mladi strokovnjaki na posameznih področjih, ki bi jih bilo treba vključiti v raziskovanje preteklosti in tudi že sedanjosti, predvsem v zbiranje gradiva, kajti sodobna tehnika lahko kaj hitro uniči zelo dragocene podatke. Sodelovanje s PAZU, SAZU in drugimi partnerji ostaja v tem okviru nepogrešljiva stalnica delovanja še naprej, kar bo tudi pomembna podlaga in opora za pripravo večletnega programa tem in njihove (simpozijske) obdelave.

- Založniška dejavnost: rezultati in izkušnje v minulih tridesetih letih so več kot dobra osnova za delovanje na tem področju tudi v prihodnje, in sicer s krepitvijo sodelovanja z drugimi partnerji, večletnim in letnimi programi in pridobivanjem finančnih sredstev za posamezne projekte na domačih in mednarodnih razpisih.

- »Ograček mladih talentov« – literarni natečaji in drugo: zelo dobro je poleg Vrta spominov zaživela dejavnost z mladimi, učenci osnovnih in srednjih šol v Pomurju, zato je vsekakor utemeljeno, da ohranimo ter organizacijsko, kadrovsko in vsebinsko še okrepimo ta vsakoletni projekt (tudi z izdajo drugega zbornika o natečajih v zadnjih šestih letih), pritegnemo še druge deležnike (Zavod za šolstvo in druge) oz. z njimi (npr. KODVOP) usklajujemo sorodne projekte. Dosedanje delo pa nas mora še bolj hrabriti, da v sodelovanju z Zavodom za šolstvo in tudi neposredno s šolami okrepimo aktivnosti za še širšo animacijo šol za konkretne dogovore za prepoznavanje Vrta kot odličnega, lahko večstransko koristnega in dopolnjujočega okvira in mesta za »učne delavnice«, »likovne kolonije« oz. različne vsebine vzgojno-izobraževalnega procesa in interesnih dejavnosti. Odprtost za pobude mladih in sodelovanje z njihovimi organizacijami (kot je Klub prekmurskih študentov) imata nepogrešljivo mesto v življenju »Ogračka mladih talentov«.

- Majske prireditve: Naši zakladi ostajajo osrednja vsakoletna javna prireditve Ustanove v Vrtu ob 9. maju oz. spominu na zgodovinske dogodke, ki so povezani s tem datumom in njihovimi še vedno aktualnimi sporočili.
- Vanekovi večeri: postajajo ena osrednjih javnih tribun v regiji in tudi širše in jih bomo še naprej organizirali v skladu s sprejetimi usmeritvami v letu 2024.

Naše razprave pa se nikakor ne ogibajo tudi iskanju odgovorov in opredeljevanju predlogov za tudi še kako aktualna vprašanja, ali kot pravimo danes, izzive:

- katere nove programe, stalnejše prireditve vključiti v dejavnost Ustanove (lokalne, regionalne in širše – npr. festival Oko besede, Prekmurska literarna pot, določeni programi ZZB);
- kaj lahko Ustanova prispeva k nadaljevanju nekaterih že začelih projektov (npr. »Trije parki kulture, miru, oddiha« in drugi projekti v okviru LAS Goričko) in uresničevanju pobud za nove (Keplerjeva spominska pot ob Muri – od »Vrta in nazaj«; vključevanje v pobudo Pomurske literarne poti);
- s katerimi vsebinami se potegovati za širšo in večjo podporo, tudi v okviru sofinanciranja projektov v mednarodnem okviru, še posebej v sistemu EU (kako povečati predstavitev izobraževalnih vsebin v Vrtu in informacij o drevnini v Vrtu, še posebej o spominski; preveriti realnost ponovnega prijavljanja projekta »Med ljudmi in drevesi«, ki ni uspel na razpisu Norveškega finančnega mehanizma, in projekta »Zelene površine v Pomurju«, ki smo ga pripravili skupaj z BŠŠ Rakičan);
- kako se bomo še bolj zavzemali za vse koristne skupne projekte v regiji in širše, vsaj na področju skrbi za kulturno dediščino, in njihovo produktivno vključevanje v kulturni turizem in tudi za večje usklajevanje aktivnosti – za vsaj večje medsebojno informiranje in možno usklajevanje terminov vseh, ki soustvarjamo kulturno podobo v soboškem in regionalnem okolju in tudi širše.

Še posebej aktualno ostaja za naprej tudi vprašanje, kaj lahko Ustanova še dodatno prispeva na znanstvenoraziskovalnem-. Ustanova ni raziskovalna organizacija oz. nima tudi tega formalnega statusa, kar ji sicer onemogoča, da bi se npr. lahko prijavljala na določene javne razpise. Je pa s tem pomembnim področjem povezana in mu zavezana že zaradi svojega ustanovitelja, prav tako pa je njena vloga pri tem opredeljena z ustanovnim aktom. Med ustanovitelji so tako ugledne znanstvenoraziskovalne organizacije – ZRC SAZU, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru – v organih in delovnih telesih Ustanove so bili in so številni ugledni akademiki (sedaj dr. Jesenšek in dr. Žekš), univerzitetni profesorji, znanstveniki z ljubljanske in mariborske univerze, SAZU in različnih inštitutov. Med njimi imajo še posebno mesto tudi številni iz domačih, prekmurskih logov, ki so bili ali so aktivni sooblikovalci življenja Ustanove (prof. dr. Cvetka Hedžet Toth, prof. dr. Etelka Korpič Horvat, prof. dr. Darja Senčur Peček, zasl. prof. dr. Albina Nečak Lük, dr. Klaudija Sedar). Še posebno nepogrešljivo vlogo od začetka do konca svojega življenja je imel akademik dr. Anton Vratuša, častni član Ustanove. Svojo povezanost z znanstvenoraziskovalnim področjem pa dejavno uresničujemo z izborom tem in gostov za naše Vanekove večere, organizacijo različnih okroglih miz, tudi simpozijev in publicistično dejavnost. Lahko bi rekli, da opravljamo vlogo pri popularizaciji znanosti, krepitvi zavesti o pomenu znanosti in raziskovalnega dela, predstavljanju rezultatov tega dela in vlogo povezovalca sodelovanja s profesionalnimi in drugimi organizacijami na tem področju (PAZU, SAZU, INV, Pravna fakulteta Univerze Maribor). Zanimiv pa je ob tem tudi podatek, da je naša regija po kriteriju števila doktorjev znanosti, ki so po poreklu iz regije, na samem vrhu med regijami v Sloveniji! Vse to so vsekakor možni gradniki za premisleke o tem, kakšno vlogo in vpliv ima znanstvenoraziskovalna dejavnost na življenje in razvoj v naši regiji, kakšna je njuna povezanost z gospodarstvom, s strokovnimi in razvojnimi centri in jedri v občinah, gospodarstvu in javnem sektorju in kako prepoznavana je potreba po sodelovanju in pritegovanju te dejavnosti in po podpori, pa tudi o utemeljenosti večjega medsebojnega sodelovanja med delujočimi centri in drugimi, ki kakorkoli podpiramo znanstvenoraziskovalno dejavnost. Ideja o ustanovitvi univerze v Prekmurju oz. naši regiji ni nova. Že večkrat se je o njej razpravljalo, pa se iz različnih razlogov dalje od tega ni prišlo. Ni možen enoznačen

odgovor, ali je utemeljeno ponovno začeti razpravo o tem. Ne bi kar vnaprej izključevali formiranja univerze v regiji. Vendar kaže pri tem biti skrajno realen. Ali bi želeli imeti le formalno ustanovo s sicer zvenečo tablo ali pa z razvojem in potrebami okolja ustrezno strokovno profilirano ustanovo, z resno profesionalno zasedbo, ustrezno umeščeno v slovenski visokošolski prostor ter vpeto v mednarodne tokove? V vsakem primeru pa bi – ob upoštevanju npr. razvoja visokega šolstva in organizacije znanstvenoraziskovalne dejavnosti v Kopru in Mariboru – bila utemeljena tudi večja institucionalizirana oblika sodelovanja obstoječih centrov v regiji s soglasno najširšo podporo oblastnih in vseh drugih deležnikov v regiji, ki jim ni mar razvoj in blagostanje regije in ljudi ob Muri. To bi bilo koristno v vsakem primeru, lahko pa tudi realen začetek nastajanja univerzitetnega središča.

Seveda pa nas bo še kako zaposlovalo zagotavljanje vseh številnih pogojev za uresničevanje teh usmeritev, kot so: krepitev kroga aktivnih sodelavcev za posamezna področja, pridobitev sodelavcev, ki se bodo ukvarjali posebej s pridobivanjem sredstev za delovanje Ustanove, s komuniciranjem, redna zaposlitev vsaj enega sodelavca (tajnika – sekretarja Ustanove), zagotovitev pogojev za sedež in delovanje Ustanove v objektu v Vrtu ter sklenitev potrebnega sporazuma z lastniki objekta, prehod na dvoletno planiranje delovanja, vrnitev določenih ustanoviteljev (Občina Radenci, Radenska, d. o. o.), širitev kroga ustanoviteljev, širitev kroga donatorjev in dodatnih sponzorjev, ureditev sistema zahval in priznanj in krepitev aktivnosti za medijsko publiciteto o delovanju Ustanove in o Vrtu.

Marjan Šiftar

Irena Kumer

LITERARNI NATEČAJI – IZZIV ZA MLADE NADARJENE USTVARJALCE

Vranov ogravec mladih talentov

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija vseh svojih 30 let na raznolike načine, vendar smiselno uresničuje idejo dr. Vaneka Šiftarja, snovalca Vrta spominov in tovarštva, da je Vrt svojevrstna učilnica – šola v naravi. Med aktivnostmi, ki udeležujejo idejo, da Vrt deluje kot šola v naravi, zavzema posebno mesto literarni natečaj za pomurske osnovno- in srednješolce. Vsakoletni literarni natečaj – Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija jih je v sodelovanju z območno enoto Murska Sobota Zavoda RS za šolstvo razpisovala od šolskega leta 2009/10 pa do 2019/20, od takrat pa jih razpisuje samostojno – so namenjeni nadarjenim učencem 8. in 9. razreda osnovne šole in dijakom vseh programov srednje šole, ki imajo tako možnost, da izrazijo lastno nadarjenost in ustvarjalnost, saj je eden izmed zastavljenih ciljev natečaja spodbujanje pisne ustvarjalnosti in krepitev zmožnosti jezikovnega sporočanja in izražanja. V fundaciji jih razpisujemo pod skupnim imenom »Ogravec mladih talentov« oziroma »Vranov ogravec mladih talentov«, saj je idejo za natečaj podal akademik dr. Anton Vratuša – Vran, častni član, ki je bil z delovanjem Ustanove povezan od njene ustanovitve do svoje smrti leta 2017.

Osebna izkaznica literarnih natečajev

Z dosedanjimi literarnimi natečaji je bila učencem in dijakom dana možnost, da s podporo svojih mentorjev povežejo dejanja in pojave iz preteklosti z aktualnim dogajanjem, opredelijo njihov pomen in sporočilnost, ovrednotijo ter ubesedijo pojave in na ta način izrazijo izvirnost, ustvarjalnost in jasen pogled ter vedenje o okolju, v katerem živijo.

Poleg temeljnega namena, povezanega z vsakokratno tematiko, natečaji prispevajo k ozaveščanju o pomembnih obdobjih zgodovine, kulturne in naravne dediščine, aktualnih dogodkih in življenju ljudi ob reki Muri in v širšem okolju, predvsem pa znatno prispevajo k razvoju vrednostnega sistema mladih, v središču katerega so temeljne občečloveške vrednote

– mir, sožitje, solidarnost, enakopravnost, sobivanje z naravo. To pa so vrednote, ki so bile tudi v središču razmišljanja in odzivanja na družbena dogajanja ustanovitelja Vrta spominov in tovarištva na Petanjcih, dr. Vaneke Šiftarja.

Že s prvim natečajem Sprehajal sem se po Vrtu spominov in tovarištva, v katerem smo opredelili vlogo, pomen in dejavnosti Vrta ter druge pogoje razpisa, smo izpostavili tudi kulturno in vzgojno-izobraževalno poslanstvo Vrta, tega edinstvenega živega spomenika. Zapisali smo: *Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih je izjemna učilnica v naravi, ki mlade vzgaja in hkrati nudi možnost odkrivanja in bogatenja znanja na poti njihovega razvoja. Vrt je navdih znanstvenim, kulturnim in izobraževalnim dejavnostim, ki se odvijajo v njem. Je okolje, ki omogoča, da se plemenitimo in širimo znanje s področja kulturne in naravne dediščine, naravoslovja, varstva okolja, zgodovine, vzgoje za mir, sodelovanja med narodi in regijami, znanstveno-raziskovalnega dela idr.*

Na dosedanjih literarnih natečajih so sodelovale mnoge osnovne šole izmed 36 osnovnih in osmih srednjih šol v regiji. Posebej pohvalno je, da so nekatere šole stalnica na natečajih, kar je pogojeno tudi z motivacijo in kakovostnim delom mentorjev. Komisije, ki so vrednotile prispevke, so v okviru petnajstih literarnih natečajev prebrale več kot 300 osnovnošolskih in 100 srednješolskih besedil.

Naslovi 16 dosedanjih literarnih natečajev potrjujejo zastavljeno tematiko, ki je mladim ustvarjalcem iz leta v leto ponujala številne izzive. Od šolskega leta 2009/10 do vključno 2025/26 so se zvrstili naslednji naslovi: Sprehajal sem se po Vrtu spominov in tovarištva, Moj sosed, Moj ogra(d)ček, Posadila je dve vrbi žalujki mati ob vhodu v domači vrt, Ali se bodo tudi v prihodnje mladi kot štorklje vračali domov?, Nikoli več vojn, Domovina je tam, kjer je dom, Živeti trajnostni razvoj, Stoletje slovenskega Prekmurja, Jaz, mladi Prekmurec; jaz, mladi Prlek, Mir – prihodnost sveta, Bosa pojdiva, dekle, obsorej, Jaz v objemu družabnih ali socialnih spletnih omrežij, Nekoga moraš imeti rad, V svet po veliki, beli cesti in Moja domovina praznuje. Literarnega natečaja nismo razpisali v šolskem letu 2020/21, takrat so šole zaradi covida-19 delovale na daljavo.

Sprehod skozi literarne natečaje

V središče prvega natečaja smo umestili Vrt spominov in tovarštva, park in zaščiten kulturni spomenik, ki od ustanovitve do danes upravičuje geslo – mrtvim v spomin in živim v opomin. Nadarjeni učenci in dijaki so razprli krila ustvarjalnosti in izvirno in prepričljivo pripovedovali zgodbe z naslovom Sprehajal sem se po Vrtu spominov in tovarštva. Optimizem in vero v življenje so nadarjeni avtorji izpostavili v besedilih z naslovom Posadila je dve vrbi žalujki / mati ob vhodu v domači vrt. Prva dva verza pesmi Toneta Pavčka, ki jo je pesnik posvetil Vrtu, smo izbrali za naslov enega izmed natečajev in sta navdihovala učence in dijake.

Z naslovom Moj sosed, ki smo ga kot drugega zapovrstjo umestili v literarni natečaj, smo želeli spodbuditi ustvarjalce k ozaveščanju o prostoru, v katerem živijo, zgodovinski dediščini, človeških potencialih in vpetosti v sočasna družbena razmerja v pokrajini in v širšem panonskem prostoru.

»Sosedstvo je nekaj edinstvenega in enkratnega, saj si z njim nabiramo nove izkušnje, prijatelje in mnogo drugih stvari. Da, tudi to je Prekmurje, ki še daleč ni več oaza zaostalosti in neke oddaljenosti v miru, je živahna mešanica jezikov, narodnosti, kultur, verstev, s prekmurščino se več sredi mesta ne najdem,« je v nagrajenem besedilu Moj sosed natečaja v šolskem letu 2010/11 ubesedil Aljaž Škalič, dijak Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer, mentorica Irena Štuhec.

Tretji natečaj Moj ogra(d)ček smo razpisali v šolskem letu 2011/12. Mlade ustvarjalce smo povabili, da razmišljajo, kako v današnjem odtujenem svetu doumevajo bogastvo kulturne in naravne dediščine, kako je po njihovem mnenju mogoče upoštevati in udejanjati soustvarjalno bivanje med ljudmi in naravo. Ogra(d)ček je bil namreč v središču življenja in dela prednikov, najsi je bil del domačije ali šolskega prostora, kjer so mladi pridobivali znanja, razvijali različne spretnosti za življenje in se učili sožitja z naravo.

Ogra(d)ček pa lahko mladim predstavlja tudi drugačno razsežnost. Prepričani smo namreč, da ima sleherni mlad človek svoj »ogra(d)ček sanj«. V njem išče uteho v sreči ali žalosti in ta mu predstavlja navdih za ustvarjalno delo, zato smo jih povabili, da nam ga zaupajo.

Ana Trstenjak, OŠ Janka Ribiča Cezanjevci, mentorica Karmen Rauter:

»Vsak človek ima nekje svoj 'ogra(d)ček sanj'. Moj ogra(d)ček sanj je v naravi. Tam se sprostim in pozabim na vse skrbi. Poleti in spomladi, ko je bolj toplo, se učim zunaj, v miru. Ko sem žalostna, pa se odpravim na sprehod, da malce pozabim na vse, kar se dogaja okoli mene.«

Doris Horvat, Gimnazija Murska Sobota, mentorica Suzana Jakoša

»Svoje življenje želim imeti v svojih rokah, sprejeti in izpolniti želim pričakovanja, uresničiti sanje, udejanjiti želje, uspeti v življenju. S sredstvi, ki so moralna in pravična! Nikomur nočem škodovati, ker bi s tem najbolj prizadela sebe. Želim si svet, ki bo preprost in čudovit – kot pravljica, brez modnih dodatkov, kiča in laži, a hkrati zahteven in pravičen.«

Svoboda, mir, otroštvo v miru, domovina so vrednote, ki smo jih postavili v ospredje na več dosedanjih literarnih natečajih. Z njimi smo mlade pisce spodbudili, da so razmišljali in ubesedili svoje videnje in doživljanje dogajanj v 2. svetovni vojni, hkrati pa da kritično razmišljajo o vzrokih in tragičnih posledicah vojnih spopadov v sodobnem svetu. Ob nedoumljivih novodobnih spopadih in množicah, poleg ekonomskih še vojnih beguncev in migrantov smo nadarjene učence in dijake povabili, da se v besedilih dotaknejo nekaterih občečloveških vrednot in pomena doma in domovine na natečajih. Nikoli več vojne in Domovina je tam, kjer je dom.

Žiga Mekič Recek iz OŠ Sveti Jurij, mentor je bil Nino Gumi-
lar, je v prispevku Nikoli več vojne razmišljal:

»Teroristična skupina v imenu islama ubija nedolžne ljudi
zaradi razlogov, ki se nam v našem svetu ne zdijo smiselni.

Podoba preroka Mohameda, ki v roki drži slogan, ki so ga
razvili ob napadu in v slovenščini pravi 'Vsi smo Charlie'.
To je užalilo Muslimane po vsem svetu in zato so se začeli
protesti po mnogih državah. Zopet se je pokazala vojna med
dvema svetovoma, med dvema različnima ideologijama. Ob
krutem poboju je, namesto da bi umiril razmere, liberalni za-
hod udaril hitro nazaj. A je bilo to potrebno?

Zakaj ne bi namesto slogana 'Vsi smo Charlie' uporabili slo-
gan 'Vsi smo Zemlja'? Vsi živimo na enem planetu. Vsi smo
v eni veliki družini, ki bo morala znati živeti v sožitju, da bo
preživela.«

Vanja Zadavec, Srednja zdravstvena šola Murska Sobota,
mentorica Judita Kalamar:

»Ko sem prišla v Auschwitz I, sem imela nenavaden občutek,
resnično nenavaden. Bilo je čudno, ne znam opisati ... Tisti
dan je bilo še nenavadno vreme, enkrat sonce, potem oblač-
no, veter, vse naenkrat.

Če samo pomislim, da sem stala na tleh, kjer je umrlo nasilne
smrti na milijone ljudi, me je kar groza. Prav žalostno je bilo
hoditi tam in si ogledovati preteklost. Veter in rahla oblač-
nost sta naredila zrak bolj skrivnosten in otožen ...«

Dijakinja Manja Šernek iz Srednje šole za gostinstvo in turizem Radenci, mentorica Zdenka Jelenovec, pa je v eseju Domovina je tam, kjer je dom, zapisala:

»To leto je že peto leto od začetka vojne v Siriji, ki je povzročila največjo humanitarno krizo v moderni zgodovini. Od začetka konflikta je bilo ubitih več kot 220 tisoč ljudi, milijon pa ranjenih. Največ ljudi je umrlo leta 2014, in sicer 76.000. Sedem in pol milijona ljudi je notranje razseljenih in okoli 4 milijone ljudi beži v sosednje države in v Evropo. Begunci živijo v slabih razmerah, čeprav je ta kriza spodbudila globalno podporo. Medtem ko sirski begunci bežijo po Evropi, pa se spopadi med uporniki v Siriji nadaljujejo, število ranjenih in pomoči potrebnih pa po petih letih še vedno narašča.

Zakaj ljudje ne sprejemajo beguncev, ki prihajajo iz islamskih držav? V svojem raziskovanju sem prišla do veliko zaključkov. Ljudje nimajo enakih načel, kot jih ima ogromna večina Evropejcev. Evropa je zgrajena na krščanskih vrednotah, imamo zakone, ki jih je treba spoštovati, imamo moralna načela ter ravnamo po sistemu, ki nam je določen ob rojstvu.«

Ob različnih priložnostih je mogoče slišati, da so mladi brezbrizni do preteklosti, da nimajo izoblikovanega odnosa do prihodnosti, imajo preskromna družbena pričakovanja in nezadostno skrb za aktualna gibanja in dogodke razen svojih osebnih interesov. Tako kot večina vseh dosedanjih literarnih natečajev so tudi besedila, ki so jih šole poslale na razpis literarnega natečaja v šolskem letu 2016/17 Živeti trajnostni razvoj, ovrgla mnoge od tovrstnih pomislekov. Nadarjeni pisci so kritično razmišljali ter predstavili svoj pogled na trajnostni razvoj in na to, kako ga udeležimo na ravni celotne slovenske družbe in v ožjem okolju.

Alex Horvat, učenec OŠ Grad, se je natečaja udeležil v zaporednih letih in je tako ubesedil svojo izkušnjo:

»Ves nemiren končno dospem do 'svojega' gozda.

A lahko le strmim.

Moj stari prijatelj hrast, pod katerim navadno sedim, da si napolnim baterije, je obdan s kupom smeti. Še pralni stroj in štedilnik so mu pripeljali!

Naj bi se, revež, umil in ogrel?

Ne on, brezvestneži, ki uničujejo naravo, bi si morali umiti dušo in ogreti srce.

Kar slabo mi je postalo, ko sem med smetmi videl tudi plastenke z ostanki škropiv in akumulatorje, iz katerih se je cedila žveplena kislina.

Ljubi bog, saj se bomo kar sami uničili!«

Pia Zala Meden, OŠ I Murska Sobota, mentorica Milena Mohorko:

»V Pomurju imamo vsaj eno prednost pred drugimi regijami, to je geotermalna voda, pa še ta je premalo uporabljana, uporablja se jo namreč za turizem, ne pa tudi za kmetijstvo in pridobivanje energije, kot bi se jo lahko. Energija se lahko v Pomurju pridobiva tudi z biomaso, kar se sicer dogaja, vendar v majhnih količinah. Imeli smo tudi majhna nahajališča nafte pri Lendavi, ki so jih že izčrpali, sedaj pa pridobivamo zemeljski plin s frackingom. Ob teh naštetih stvareh besedna zveza trajnostni razvoj nikakor ne najde mesta.«

Z literarnim natečajem smo se poklonili tudi ključnemu dogodku v zgodovini Prekmurja, to je 100-letnici združitve Prekmurja in prekmurskih Slovencev z matičnim narodom. V zgodovinskem dogodku so svoj navdih in energijo črpale mnoge generacije Prekmurcev in Prekmurk ter Prlekov in Prlekinj. Dogodek je zagotovo vplival na zavest, miselnost in ravnanje ljudi pred 2. svetovno vojno in po njej. Ni pa bil pomemben za ljudi v pokrajini ob Muri samo v preteklosti, ampak je bil tudi navdih pri pisanju mladih na natečajih z naslovom Stoletje slovenskega Prekmurja, 2017/18 in naslednje šolsko leto 2018/19 z naslovom Jaz, mladi Prekmurec; jaz, mladi Prlek – danes in tukaj. Učenci in mladostniki so v besedilih ponosno potrjevali svojo pripadnost pokrajini ob reki Muri.

Alex Horvat, učenec OŠ Grad, njegova mentorica je bila Marija Štesl, je med drugim v nagrajenem besedilu zapisal:

»Dandanes se mladi bolj kot za svojo zanimamo za druge države. Te so večje, lepše, imenitnejše ...

Tam ljudje bolje živijo, imajo višje plače, bolj pošteno oblast. A ne preverimo, ali to drži. Kako v resnici živijo naši bližnji in daljni sosede, Evropejci in drugi narodi?

Ne zanima nas preteklost, pogosto ne razmišljamo niti o prihodnosti, da le po liniji najmanjšega odpora živimo iz dneva v dan. Vse je 'brez veze', samo naj nam dajo mir! Se sploh kdaj zavemo, kako pomembno je, da imamo svoj jezik, jezik, v katerem razmišljamo, čutimo in sanjamo! Niti predstavljati si ne morem, kako bi se počutil, če moji otroci tega ne bi počeli več! Se je to zgodilo Porabju?»

Tjaša Vršič in Diana Šterman iz OŠ Veržej, mentorica Zalka Horvat, sta zapisali:

»Leta 1919 so se za prekmurske Slovence dogajale usodne stvari, ne samo doma, temveč tudi na pariški mirovni konferenci. Ker je bila 1. svetovna vojna končana, so na mirovni konferenci pogajalci risali meje novih držav. Prekmurje je bilo 900 let zunaj matičnega slovenskega ozemlja v okviru Avstro-Ogrske monarhije, ki je po 1. svetovni vojni razpadla in po odločitvi konference pripadla Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Mejnici sta bili reki Mura in Raba, del Prekmurcev, ki so se imenovali porabski Slovenci, je kljub vsem prizadevanjem ostal zunaj meja nove domovine slovenskega naroda in pod Madžarsko.

Za priključitev Prekmurja k SHS si je prizadeval tudi Ivan Jerič in se zato leta 1919 priključil prekmurski osvobodilni legiji.

Ves čas je bil med voditelji in v stiku z dr. Matijo Slavičem, ki je v Parizu zastopal prekmurske narodne pravice.«

Jakob Gjerek, OŠ Kobilje, mentorica Marija Domonkoš, je v besedilu z naslovom Jaz, mladi Prekmurec; jaz mladi Prlek – danes in tukaj takole zatrjeval:

»Sem mlad Prekmurec in na to sem ponosen. Sem tak kot moji vrstniki v drugih krajih, mestih, in to po zunanjem videzu ter znanju, zanimanjih, preživljanju prostega časa. Ponosen sem, ker živim v eni od najlepših pokrajin naše domovine, v Prekmurju.«

Ena izmed značilnosti sodobne družbe je informacijsko-komunikacijska tehnologija, še posebno računalniška tehnologija, ki pomembno vpliva na socializacijo med ljudmi in njihovo medsebojno druženje. Računalniško mreženje, ki omogoča nove oblike in načine računalniško posredovanih interakcij, je dodobra uveljavljeno. Družabna spletna omrežja so fenomen, ki predstavlja mlado generacijo. Le-ta se zaveda njihovih prednosti in koristne uporabe. Poleg pozitivne uporabe interneta in spletnih omrežij pa mladi hkrati prepoznavajo slabosti in negativne lastnosti.

Tematika natečaja 2022/23 Jaz v objemu socialnih spletnih omrežij je bila mladim ustvarjalcem izhodišče za razmišljanje, kako sprejemajo socialna spletna omrežja in kaj jim pomenijo, o njihovi uporabi, namenu in vplivu na razmišljanje in ravnanje mladega človeka. Mladi ustvarjalci so tako imeli priložnost, da predstavijo lastno izkušnjo uporabe družabnega spletnega omrežja.

Taja Škarjot, dijakinja Ekonomske šole Murska Sobota, mentorica Janja Adanič Vratarič, je svojo grozljivo izkušnjo s spletnim omrežjem Tik Tok, ki je lahko hkrati opomin, opisala:

»Zaradi Tik Toka je trpela moja samozavest. Vsakodnevno srečevanje s to 'popolnostjo', ki nam je prikazana na socialnih omrežjih, mi je stopilo v glavo. Ob tej prikazani popolnosti so se pojavili vsakodnevni grozni komentarji kot: 'Grozna si. Uničila si mi dan. Tvoj nos je kot traktor ...'«

Prišlo je do te mere, da sem začela razmišljati, zakaj sem sploh na svetu in da bo za vse najboljše, če končam svoje življenje. Takrat sem se začela zavedati, da je vse pres-topilo mejo. Umaknila sem se za dva meseca. V teh dveh mesecih sem bila najsrečnejša.«

Filip Andrejčak, OŠ Gornji Petrovci, mentorica Bernarda Kerčmar, je o svoji izkušnji pripovedoval:

»Sam sem Tik Tok nazadnje uporabljal leta 2020. Zaradi korone smo takrat veliko uporabljali to aplikacijo, kar je bilo seveda zabavno. A po določenem času sem ugotovil, da sem postal dejansko zasvojen ter sem si aplikacijo čez nekaj časa izbrisal. Bilo je težko, a sem zmogel s pomočjo tega, da sem se začel ukvarjati z drugimi stvarmi, ki so mi dejansko spremenile življenje. Govorim o veri. O svoji družini. O resničnih prijateljih. O vsakdanjih izzivih, ki so zanimivi, zabavni, ki spodbujajo mojo kreativnost in razvijajo moje sposobnosti. A največji izziv je bil izbrisati aplikacijo, s katero sem bil zasvojen; povedati sošolcem, prijateljem, da je več ne želim uporabljati, ob tem ostati 'in' in biti sprejet.«

Z literarnima natečajema v zadnjem obdobju smo obeležili 100. obletnici rojstev dveh izjemnih slovenskih poetov. Prvi je bil pesnik, prevajalec in narodni heroj Karel Destovnik Kajuh in literarni natečaj 2021/22 smo naslovili z začetnim verzom njegove pesmi Bosa pojdiva, dekle, obsorej, ki je tudi himna Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih. Drugi je bil pesnik, prevajalec, urednik ter akademik Ivan Minatti, v ospredju pa je bila njegova osebna, razpoloženjska in intimistična lirika s tako rekoč ponarodelo pesmijo Nekoga moraš imeti rad v letu 2023/24.

Daša Herceg, učenka OŠ Šalovci, mentorica Silvija Sambt, je razmišljala:

»Ni lahko biti človek, nikoli ni bilo, nikoli ne bo in tudi danes ni. Tega so se zavedali nekoč in se moramo tudi danes. Na to je v svojih pesmih opominjal tudi Karel Destovnik – Kajuh v času druge svetovne vojne. Boril se je za domovino, pisal pesmi in umrl, za kar je živel. Nikoli pa ni pozabil, in tudi mi ne bi smeli, na vrednote, kot so ljubezen, spoštovanje, prijateljstvo, pogum in dobrota, ali kot je sporočilo njegove pesmi Bosa pojdiva, dekleta, obsorej: ko je narod ogrožen, je treba najgloblje čustvo, kot je ljubezen, podrediti boju za osvoboditev.«

Nuša Gomboc, dijakinja Srednje zdravstvene šole Murska Sobota, mentorica Judita Kalamar, pa je takole izpovedala svoje hrepenenje in sanje:

»Naslednjo pomlad v mislih spet nabere česnjeve cvetove in se odpravim proti grobovom, v katerih počivajo ljudje, ki so še dan pred začetkom tuje agresije imeli želje, upanje, cilje in si dovoliti sanjati ... Planem v jok, cvetovi padejo po tleh, sama pa povsem nemočna prav nanje ...

A upam, hrepenim, dovolim si sanjati, da bo zavladal mir ... Mir za vse ljudi.«

Zala Muršič, OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, mentorica Katja Jug, je na temo osamljenega in odtujenega človeka, ki ga zaznamujejo zavist, egoizem in pohlep in izpodrinjajo dobrosrčnost, prijateljstvo, ljubezen, tudi izpostavila:

»Živimo v času, ko ljubezen ni najbolj cenjena vrlina. Cenjena sta individualizem in uspeh, za katerega nas podzavestno naučijo, da ga dosežemo, če potisnemo druge navzdol ...

Ljudje se pogosto počutimo osamljeni, nerazumljeni, včasih celo neljubljeni. Zato je pomembno, da najdeš ljudi, ki jim lahko zaupaš. Nekoga, ki mu lahko poveš svoje želje, cilje, sanje ... Nekoga, ob komer si dovoliš biti šibek, nemočen, se zjokati.«

Z zadnjim zaključenim literarnim natečajem z naslovom V svet po veliki, beli cesti smo se ob 110. obletnici rojstva poklonili spominu na akademika dr. Antona Vratušo, slavista, borca NOB, slovenskega politika, diplomata, publicista, sodelavca in velikega prijatelja dr. Vaneka Šiftarja, ustanovitelja Vrta spominov in tovarštva ter soustanovitelja Ustanove. Akademik dr. Anton Vratuša - Vran je bil predsednik Programskega sveta in neumorni sodelavec Ustanove dr. Šiftarjeve fundacija od ustanovitve do konca življenja.

Zara Petrovič, devetošolka iz OŠ Tišina, mentorica Erika Cifer, je bila nagrajenka natečaja leto poprej in je v nagrajenem besedilu med drugim napisala:

»Pred kratkim sem poslušala razmišljanje mlade izobraženke – raziskovalke, ki živi v tujini. Na vprašanje o vračanju domov je povedala, da ne razmišlja o tem. Skozi celoten pogovor v njenih besedah ni bilo zaznati nobenega občutka pripadnosti in obveznosti do domačega naroda.

Čeprav se strinjam z njo glede mobilnosti in širšega pojmovanja doma, se pa ne morem z njenim odnosom do domovine in ustvarjanjem kariere v tujini. Poleg vseh pozitivnih vrednot, ki jih v svetu pridobijo mladi izobraženci, ostanejo vrednote, kot je domoljubje oziroma pripadnost narodu, pozabljene.

Teh vrednot pa ni nikoli pozabil dr. Anton Vratuša kljub svojemu dolgemu potovanju po veliki, beli cesti, ki ga je vodila od Gornjih Slaveč do New Yorka, od Ljubljane od Beograda in nazaj v Prekmurje – v rodni kraj.«

Zaključek

Po petnajstih natečajih ugotavljam, da se je ta po zaslugi prizadevnih mentorjev in ustvarjalnih učencev ter dijakov uveljavil na posameznih šolah. Razveseljivo je, da se natečaja udeležujejo šole tako z levega kot desnega brega reke Mure. Že bežen pogled na seznam nagrajencev potrjuje, da se načrtovano in sistematično mentorsko delo in usmerjanje mladih talentov na tem področju bogato obrestuje, saj so bili nekateri pisci med nagrajenci tudi večkrat zapored, najprej kot osnovnošolci in potem srednješolci, kar je zagotovo zasluga prizadevnih in tudi inovativnih mentorjev. Prav je, da izpostavim tudi sodelovanje dijakov ne samo iz gimnazijskih, ampak tudi strokovnih programov. Upati je, da bodo ne samo doslej sodelujoče šole, ampak tudi druge znale v prihodnje spodbujati mlade talente in jih motivirati za sodelovanje na natečajih, saj so ti priložnost za izražanje ustvarjalnosti in inovativnosti. Zaznavamo namreč, da odziv v zadnjih letih ni tolikšen, kot bi želeli. Predvidevam, da je to na žalost pogojeno z različnimi vzroki in dejavniki na področju vzgoje in izobraževanja in v širši družbi.

Viri:

Kumer, I. (2010). Literarni natečaj Sprehajal sem se po Vrtu spominov in tovarištva 2010. V: Drugi Šiftarjev zbornik Bosa pojdiva, dekle, obsorej. Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija. Pravna fakulteta Univerze v Mariboru. GV Založba, d. o. o., Ljubljana.

Kumer, I. (2014). Lahko smo ponosni na literarni ogršček mladih pomurskih talentov. V: Zbornik literarnih natečajev 2009–2014. Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.

Kumer, I. (2019). Vranov ogršček mladih talentov – izziv za mlade ustvarjalce. V: Vanekovo stoletje. Ob obletnici rojstva dr. Vaneka Šiftarja. Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija. Inštitut za narodnostna vprašanja.

Irena Kumer, Miklavž pri Ormožu, 2026

The background of the page is white, decorated with several light blue, semi-transparent leaf patterns. These leaves have a distinct venation pattern, with veins radiating from a central point. They are scattered across the page, with some partially cut off by the edges.

7. BIBLIOGRAFIJA

Bibliografija Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

1. Protestantizem – zatočišče izgnanih na Petanjcih: povzetki: = ös-sefoglaló: = Zusammenfassung: znanstveno srečanje, Radenci in Tišina, 28. in 29. oktober 1999. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 1999, 1 mapa.
2. Vugrinec, Jože, urednik. Protestantizem – zatočišče izgnanih na Petanjcih (Nádasdyjev dvorec): [zbornik znanstvenega srečanja v Radencih in na Tišini, (28. in 29. oktober 1999)]. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2000, str. 313.
3. Holcman, Borut, in Franci Ramšak, urednika. Šiftarjev zbornik: pravo – narod – kultura. Pravna fakulteta; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2001, str. 59.
4. Holcman, Borut, in Franci Ramšak, urednika. Šiftarjev zbornik: pravo – narod – kultura. Pravna fakulteta; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2001, str. XXIV, 439.
5. Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih: zaščiteni spominski park in opazovališče rastlinstva in živalstva v Prekmurju, Slovenija. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2001, str. 12.
6. Žunec, Branko, zbiratelj. Nevidna univerza: doktorji znanosti iz sveta ob Muri. Uredil Franci Just, Franc-Franc; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2003, str. 295.
7. Balažic, Janez, in sod. Reka Mura [v Sloveniji]. Uredil Franci Just, Franc-Franc; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2003, str. 168.
8. Zorko, Zinka, in Miha Pauko, urednika. Avgust Pavel. Slavistično društvo; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2003, str. 151.

9. Lukšič - Hacin, Marina, urednica. Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru: sosodstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije: zbornik razširjenih razprav mednarodne konference [Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru: sosodstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije], Radenci, Slovenija, 22.-25. oktober 2002 = Seasonal work and emigration in the Panonia space: the neighbourhood of Austria, Croatia, Hungary and Slovenia. Založba ZRC SAZU; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2003, str. 573 (2 zv.).
10. Srečanje raziskovalcev, ekspertov za romska vprašanja in predstavnikov romske skupnosti: Ljubljana, 29. november 2004: povzetek predavanj. ZRC SAZU; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2004, str. 20.
11. Šiftar, Aleksander. Drevnina Vrta spominov in tovarištva na Petanjcih. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2004, str. 32.
12. Vratuša, Anton. Vrt spominov in tovarištva. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2004, str. 24.¹
13. Kozar, Lojze, urednik. Pisec sedmerih luči: zbornik s simpozija o Miklošu Küzmiču. Občina Moravske Toplice; Pomurski naddekanat; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2005, str. 183.
14. Vugrinec, Jože, urednik. Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost: zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja, Murska Sobota, 14. in 15. julij 2003. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2005, str. 437.
15. Bačič, Geza, urednik. Romski zbornik = Romano kedijpe. Zveza Romov Slovenije; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2005, str. 117.
16. Vugrinec, Jože, urednik. Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost: zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja, Murska Sobota, 14. in 15. julij 2003. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2005, str. 437.

¹ Publikaciji pod zap. št. 11 in 12 sta bili izdani tudi kot skupni separat.

17. Vratuša, Anton, urednik. Dnevi spominov in tovarištva na Petanjcih: [zbornik]. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2007, str. 112.
18. Just, Franci, in sod., uredniki. Goričko – na zelenem otoku presahlega morja: vodnik po znamenitostih občin z območja Krajinskega parka Goričko. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2008, str. 135.
19. Njatin, Lela B., urednica. Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih/Garden of Memories and Friendship. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; ZRC SAZU, 2008, str. 32 + 32.
20. Klopčič, Vera, in Anton Vratuša, urednika. Živeti z mejo, Panonski prostor in ljudje ob dveh tromejeh: zbornik referatov na znanstvenem posvetu v Murski Soboti, 9.–11. november 2007. Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Inštitut za narodnostna vprašanja; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacij, 2008, str. 359.
21. Leskovic, Alenka, in Etelka Korpič – Horvat, urednici. Bosa pojdiva, dekle, obsorej: drugi Šiftarjev zbornik. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Pravna fakulteta; GV založba, 2010, str. 284.
22. Just, Franci, urednik. V svet po veliki, beli cesti: 95 let akademika Antona Vratuše. Franc-Franc; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2010, str. 107.
23. Šiftar, Vanek. Dr. Vanek Šiftar – slovenski romolog: ob devetdesetletnici rojstva in desetletnici smrti: (1919–1999–2009). Uredil Mladen Tancer, Inštitut za narodnostna vprašanja; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Svet romske skupnosti Republike Slovenije, 2011, str. 263.
24. Šiftar, Vanek, in Franc Zadravec. Ob Muri in daleč čez: korespondenca dr. Vaneka Šiftarja z nekaterimi pomurskimi rojaki. Uredil Mirko Munda, Franc-Franc; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2011, str. 415.
25. Haberl – Zemljič, Andrea. Pustiti jezik v vasi: ohranjanje in opuščanje slovenskega jezika v Radgonskem kotu. Inštitut za narodnostna vprašanja; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2012, str. 216.

26. Radonjič Kranjec, Tatjana. *Pajla: pogovor s tremi*. Pozoj; Občina Velika Polana; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2013, str. 196.
27. Kumer, Irena, urednica. *Ograček mladih talentov: zbornik literarnih natečajev 2009–2014*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2014, str. 139.
28. Munda, Mirko, urednik. *Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše: znanstvena monografija*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Pomurska akademsko znanstvena unija, 2015, str. 438.
29. Kuzmič, Franc, in Polonca Šek, urednika. *Protestantizem včeraj, danes in jutri: zbornik: [Radenci, 16.–17. oktober 2014]*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar; Znanstvenoraziskovalni center SAZU; Pomurska akademsko znanstvena unija, 2015, str. 391.
30. Klopčič, Vera, in sod. *Porajmos: zamolčani genocid nad Romi = Porrajmos*. Uredili Marjetka Bedrač in Vera Klopčič, Center judovske kulturne dediščine Sinagoga; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2015, str. 87.
31. Žunec, Branko. *Ne-vidna univerza: doktorji znanosti iz sveta ob Muri*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Pomurska akademsko znanstvena unija, 2016, str. 192.
32. Kuzmič, Franc, urednik. *Začrtana in prehojena pot: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija: 1996–2016: jubilejni zbornik: [20 let]*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2016, str. 138.
33. Sedar, Klaudija, urednica. *Bibliografija mag. Franca Kuzmiča: 1952–2018*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Pokrajinska in študijska knjižnica; Pokrajinski muzej, 2018, str. 69.
34. Senčur Peček, Darja, urednica. *Teorija in praksa, pravo in življenje: liber amicorum Etelka Korpič - Horvat*. 1. izd., Univerzitetna založba UM; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Pomurska akademsko znanstvena unija (PAZU), 2018, str. IV, 360.

35. Simonič, Tanja, in sod. Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih: vodnik. Uredila Tanja Simonič, Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2018, str. 74.
36. Lipušček, Uroš. Prekmurje v vrtincu pariške mirovne konference 1919: vloga ZDA in kartografa Douglasa W. Johnsona pri določanju slovenskih (prekmurskih) mej. Uredila Klaudija Sedar, Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2019, str. 149.²
37. Jesenšek, Marko, in Klaudija Sedar, urednika. Petstoletnica Adama Bohoriča: zbornik povzetkov znanstvenega simpozija: Murska Sobota, 22. oktober 2020. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2020, spletni vir (pdf), <https://www.dr-siftar-fundacija.org/wp-content/uploads/2020/10/PETSTOLETNICA-ADAMA-BOHORICA-ZBORNIK-POVZETKI-REFERATOV.pdf>.
38. Ružič, Ernest. Na bregi trnina: novinarsko popotovanje skozi zgodbe v panonskem prostoru: 1966–2020. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Zveza Slovencev na Madžarskem, 2021, str. 259.
39. Vratuša, Anton, in Sandi Volk. Trojno poslanstvo profesorja Urbana. Beletrina; SAZU; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2021, str. 323.
40. Šiftar, Vanek. Pobiram orumenele liste. 1. izd., Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba UM; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2022, str. 79.
41. Jesenšek, Marko, urednik. Novi pogledi na Adama Bohoriča. Let. 26, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2022, str. 481.
42. Žunec, Branko. Čudež stoletja, razodetje tisočletja: sto spominjanj na tisočletno Prekmurje. 1. izd., Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2022, str. 430.
43. Ružič, Ernest. Odhajanja. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Društvo za humanistična vprašanja Argo, 2023, str. 101.

² V istem letu so izšle tri izdaje.

44. Jesenšek, Marko, urednik. Pleteršnikovi dnevi: ob stoletnici smrti Maksa Pleteršnika: program simpozija in povzetki referatov: Pišce, Ljubljana, Cankova, 12.–14. september 2023. SAZU; Društvo za varovanje maternega jezika, naravne in kulturne dediščine Maks Pleteršnik, Občina Brežice, Občina Cankova; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2023, str. 51.
45. Jesenšek, Marko, in Klaudija Sedar, urednika. Ob tristoletnici rojstva Števana Küzmiča: zbornik povzetkov: Ljubljana, Murska Sobota, 11. in 12. oktober 2023. Evangeličanska cerkev AV v Republiki Sloveniji; Zavod Primoža Trubarja; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, 2023, str. 40.
46. Jesenšek, Marko, urednik. Monografija Števana Küzmiča: ob tristoletnici rojstva. Let. 32, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2024, str. 228.
47. Šiftar, Vanek. Dr. Vanek Šiftar: slovenski romolog. Uredila Vera Klopčič, dopolnjena izd., Inštitut za narodnostna vprašanja; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Svet romske skupnosti RS, 2025, str. XXXVI, 263.
48. Jesenšek, Marko, urednik. Vratuševa monografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija = Academia scientiarum et artium Slovenica, 2025, str. 262.
49. Hojnik, Janja, urednica. Dr. Vanek Šiftar – prvi zaslužni profesor prava na Univerzi v Mariboru: spominska publikacija ob 65-letnici študija prava v Mariboru. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba UM, 2025; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, str. II, 94.
50. Klopčič, Vera, urednica. Ženski zbornik. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Društvo Dobrnič, 2026, str. 134.

Pripravil Nino Flisar.

The background of the page is filled with various dried plant specimens, likely from the Asteraceae family, showing different inflorescence structures such as heads and racemes. The plants are light brown and translucent, set against a cream-colored background.

8. PRILOGE

Ustanovitelji, partnerji in podporniki Ustanove

I. USTANOVITELJI

1. Podpisniki akta o ustanovitvi 5. julija 1996:

1. dr. Ivan - Vanek Šiftar
2. ZRC SAZU
3. Univerza v Mariboru
4. Zveza združenj borcev in udeležencev NOB v Ljubljani
5. Občina Cankova - Tišina
6. Občina Gornja Radgona
7. Mura, European Design
8. Zavarovalnica Triglav, d. d., enota Murska Sobota
9. Pomurska banka, d. d., Murska Sobota oz. NLB – do 31. 12. 2015
10. Radenska, d. d., Radenci – do 31. 12. 2016
11. Mestna občina Murska Sobota

2. Po letu 2005 se krog ustanoviteljev poveča:

12. Občina Cankova
13. Občina Moravske Toplice
14. Občina Dobrovnik
15. Občina Puconci
16. Občina Radenci
17. Občina Lendava
18. Občina Ljutomer
19. Občina Beltinci

3. Ustanovitelji – stanje leta 2026:

1. družina Šiftar
2. ZRC SAZU
3. Univerza v Mariboru
4. Zveza združenj borcev in udeležencev NOB v Ljubljani
5. Zavarovalnica Triglav, d. d., enota Murska Sobota
6. Občina Beltinci
7. Občina Cankova
8. Občina Dobrovnik
9. Občina Gornja Radgona
10. Občina Lendava
11. Občina Ljutomer
12. Mestna občina Murska Sobota
13. Občina Moravske Toplice
14. Občina Puconci
15. Občina Tišina

Uprava Ustanove namenja sodelovanju z ustanovitelji – poleg sej zbora ustanoviteljev – stalno in posebno pozornost: ustanovitelji redno prejema informacije o dejavnosti Ustanove med sejami uprave; dobivajo vabila za vse prireditve Ustanove v Vrtu in drugje (Tišina, Murska Sobota, Maribor, Ljubljana itd.); člani uprave vzdržujejo s predstavniki ustanoviteljev redne stike, jih obiskujejo, se dogovarjajo o posameznih akcijah in se udeležujejo prireditev ustanoviteljev (različne svečanosti in druge prireditve v občinah in pri drugih ustanoviteljih). Še posebno mesto ima v tem okviru vsestransko in za Ustanovo zelo pomembno sodelovanje in razumevanje Občine Tišina, in to od pogojev za delovanje Ustanove (uporaba občinskih prostorov, računovodska služba, pomoč z opremo in javnimi delavci) do podpore vlogam Ustanove na javne razpise in aktivnega sodelovanja v praktično vseh projektih, ki jih Ustanova organizira v Vrtu oz. Občini Tišina. Odlično sodelovanje in podporo potrjuje župan občine tudi z aktivnim sodelovanjem na večini prireditev Ustanove v Vrtu oz. na Tišini. Ustanova aktivno sodeluje z več civilnodružbenimi ustanovami in organizacijami v občini (PGD Petanjci in drugimi PGD v občini, »Sončnice«, Kulturno društvo Tišina, Društvo upokoencev Tišina, KO ZZB Tišina). Posebej je treba poudariti tudi izjemen pomen povezanosti ZRC SAZU in ustanovitelja Vrta dr. Vaneka Šiftarja od osemdesetih let prejšnjega stoletja naprej za ohranjanje in razvoj Vrta ter za nastanek in delovanje Ustanove. ZRC SAZU ima nad Vrtom in Ustanovo moralni patronat, odigral je aktivno in nepogrešljivo vlogo pri nastajanju Ustanove, je formalni soustanovitelj Ustanove, neposredni financer prvih akcij, njen predstavnik je vodil upravo Ustanove, soorganiziral znanstvena srečanja, bil je soizdajatelj več publikacij. Večstransko in za delovanje Ustanove izjemno pomembno je sodelovanje z MO Murska Sobota in več občinskimi in regijskimi ustanovami v občini. Enako velja tudi za sodelovanje z Univerzo v Mariboru in njeno Pravno fakulteto – številni založniški in drugi projekti so konkretni in trajni rezultati tega sodelovanja. Rezultat povezanosti Ustanove z ZZB Slovenije pa je ob zlati plaketi, ki jo je prejela Ustanova, tudi opredelitev vloge in pomena Vrta spominov in tovarštva in Ustanove v statutu ZZB.

II. PARTNERJI

Ustanova stalno ali projektno sodeluje s širokim krogom organizacij, ustanov in posameznikov v lokalnem, regionalnem, državnem in čezmejnem okolju. Med njimi so bili oz. so npr. akademiki SAZU, ZRC in njegovi inštituti, Pomurska znanstveno akademska unija, Pravna fakulteta in druge fakultete Univerze v Mariboru, združenja in organizacije borcev za vrednote NOB na lokalni, regijski in državni ravni, Fundacija Franca Rozmana - Staneta, Keplerjeva univerza v Linzu v Avstriji, Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, Muzej narodne osvoboditve v Mariboru, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Združenje Sever, Zveza romskih društev Slovenije, Društvo Dobrnič, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Zveza ekoloških gibanj Slovenije, Mreža botaničnih vrtov in arboretumov, društvo Zeleni prstan iz Ljubljane, Fundacija Poti miru v Posočju, Javni zavod Pokrajinski park Goričko, Panonski inštitut (Pinkovac, Avstrija) - PAIN, Inštitut za migracije in narodnosti iz Zagreba, Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko - Pavlova hiša, Zveza Slovencev na Madžarskem, SEVIQC (Brežice), Zavod za varstvo kulturne dediščine - OE Maribor, Društvo pravnikov Pomurja, Zavod RS za šolstvo - enota M. Sobota, Pomurska turistična zveza, Zavod za turizem in šport v Radencih, Društvo Primorcev in Istranov v Prekmurju, Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, Pokrajinski muzej v Murski Soboti, Regionalna razvojna agencija Mura, Pomurska gospodarska zbornica, Pomurska turistična zveza, Območna obrtno-podjetniška zbornica Murska Sobota, Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, osnovne in srednje šole v Pomurju, različna podjetja in drugi.

III. PODPORNICI

Ustanova je neprofitna organizacija in zagotavlja (kot je zapisano v statutu) materialno podlago za izvajanje svoje dejavnosti s prispevki ustanoviteljev, z donacijami, s kreditiranjem ter z drugimi denarnimi in nedarnimi sredstvi. Za več raziskovalnih in publicističnih projektov pa ji je uspelo pridobiti tudi sredstva ter podporo na podlagi evropskih in domačih razpisov (PHARE, EU-program Leader – LAS Goričko; razpis Urada Vlade RS za Slovence po svetu in zamejstvu; razpisi in subvencije Ministrstva RS za kulturo). Stalno in stabilno finančno podlago za vzdrževanje Vrta in za izvajanje drugih aktivnosti Ustanove zagotavljajo že vsa leta ustanovitelji s svojimi letnimi prispevki. Ustanova že od leta 2001 intenzivno pridobiva donatorje in donacije ter nefinančno podporo za vzdrževanje Vrta in svoje delovanje, ki pomenijo enakovreden delež v strukturi prihodkov Ustanove, v posameznih letih tudi višji od deleža prispevkov ustanoviteljev. S prispevki ustanoviteljev se zagotavlja največji delež odhodkov za vzdrževanje Vrta, vse druge aktivnosti, naloge in projekti pa se financirajo s sredstvi, ki jih Ustanova pridobiva z donacijami.

Ustanovi je uspelo pridobiti generalnega pokrovitelja Ustanove in Vrta spominov in tovarištva. Ugledno slovensko in mednarodno podjetje KRKA, d. d., je prepoznalo širšo družbeno vlogo in pomen Vrta spominov in tovarištva ter celotne dejavnosti Ustanove in je v okviru svoje politike družbene odgovornosti sprejelo odločitev o generalnem pokroviteljstvu in podpori delovanja Ustanove.

Nikakor pa ni mogoče spregledati obsežnega prostovoljnega dela, na katerem temelji delovanje Ustanove, od članov organov Ustanove, stalnih sodelavcev do podpornikov in prijateljev Ustanove in Vrta spominov in tovarištva.

Pripravil Marjan Šiftar

Častni člani, člani organov in drugi pomembni sodelavci 1996–2026

I. ČASTNI PREDSEDNIK USTANOVE:

Ernest Ebenšpanger

II. ČASTNI ČLANI USTANOVE:

Rudi Cipot

dr. Aleksander Šiftar

akad. dr. Anton Vratuša

III. UPRAVA, PROGRAMSKI SVET IN NADZORNI ODBOR

1. Začasna uprava, določena z aktom o ustanovitvi 5. 7. 1996:

Zita Šiftar – jeseni 1996 jo zamenja Marjan Šiftar, dr. Oto Luthar, Darja Senčur.

2. Organi, izvoljeni na zboru ustanoviteljev 7. 7. 1998:

Predsednik zbora: Ernest Ebenšpanger.

Uprava: Rudi Cipot, Alojz Flegar (podpredsednik, v. d. predsednika 1999–2000), dr. Oto Luthar (predsednik), mag. Darja Senčur, Marjan Šiftar.

Nadzorni odbor: Lidija Gumilar, Herbert Šefer, Vili Žižek (predsednik).

Gospodar Vrta: dr. Aleksander Šiftar (do junija 2009).

Programski svet: dr. Tone Ferenc, dr. Maja Godina Golija, Ferenc Hajoš, dr. Andrej Horvat, Karel Lipič, dr. Albina Nečak Lük, dr. Franc Pernek, Irena Šavel (1999 jo je zamenjal Franc Kuzmič), dr. Anton Vratuša (predsednik), Jože Vugrinec (podpredsednik).

3. Organi, izvoljeni na zboru ustanoviteljev 12. 11. 2002:

Predsednik zbora: Ernest Ebenšpanger

Gospodar Vrta: dr. Aleksander Šiftar

Uprava: Geza Bačič (podpredsednik), Rudi Cipot, Marjan Dora, Alojz Flegar (podpredsednik, predsednik od 2008), Aleksander Krpič, dr. Oto Luthar (predsednik), mag. Darja Senčur Peček, Marjan Šiftar.

Nadzorni svet: Vili Žižek (predsednik), predstavnik Radenske, predstavnik NLB.

Programski svet: akad. dr. Anton Vratuša (predsednik do oktobra 2006), Regina Cipot, dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič (podpredsednica), dr. Tone Ferenc, dr. Marina Lukšič Hacin, Ferenc Hajoš, Andrej Horvat, dr. Etelka Korpič Horvat (predsednica od oktobra 2006), Janez Kos, dr. Lev Kreft, mag. Franc Kuzmič, Karel Lipič, dr. Janez Malačič, dr. Albina Nečak Lük, mag. Brigita Perhavec (od 2006),
dr. Franc Pernek, Ernest Ružič, mag. Mladen Tancer, Jože Vugrinec.

4. Organi, izvoljeni na zboru ustanoviteljev 9. 5. 2008:

Predsednik zbora: Ernest Ebenšpanger

Gospodar Vrta: dr. Aleksander Šiftar

Uprava: Rudi Cipot (predsednik do maja 2009), Štefan Dravec, Alojz Flegar, Franc Gönc, Franc Knaus, podpredsednik (do maja 2009), dr. Oto Luthar, Simona Šarotar Žižek, Marjan Šiftar, Branko Žunec.

Nadzorni svet: Štefan Cigut, Zorica Kerec, Vili Žižek (predsednik).

Programski svet – dopolnitve (od aprila 2007): Alenka Leskovic, dr. Darja Senčur Peček.

5. Spremembe, korespondenčna seja zbora ustanoviteljev junija 2009:

Uprava: Štefan Dravec, Ernest Ebenšpanger, Franc Gönc, dr. Oto Luthar (v. d. predsednika), Simona Šarotar Žižek, Marjan Šiftar (v. d. podpredsednika), Branko Žunec.

6. Spremembe, zbor ustanoviteljev 29. 1. 2010:

Predsednik zbora: Ernest Ebenšpanger (razrešen kot predsednik zbora; po spremembah statuta zbor več nima svojega predsednika, vodi ga predsednik uprave).

Programski svet: Stanka Dešnik, dr. Cvetka Hedžet Toth, dr. Vera Klopčič, dr. Marjan Žnidaršič (podpredsednik 2009–2010).

Nadzorni svet: Vili Žižek (razrešen), Zorica Kerec (predsednica NO).Uprava: Ernest Ebenšpanger (predsednik), Franc Gönz (do decembra 2012), Robert Grah, Janez Kovač, dr. Oto Luthar, Sonja Rošar (do januarja 2011), Marjan Šiftar (podpredsednik), Štefan Smodiš, Branko Žunec.

7. Spremembe, zbor ustanoviteljev 10. 2. 2011:

Uprava: Sonja Rošar razrešena kot članica uprave. Nada Mladenovič izvoljena za članico uprave.

8. Uprava (na podlagi sprememb statuta) imenovala Programski svet 19. 1. 2012:

Programski svet: Stanka Dešnik, Nino Gumilar, Ferenc Hajoš, dr. Cvetka Hedžet Toth, dr. Vera Klopčič, Irena Kumer, mag. Franc Kuzmič (podpredsednik, od decembra 2014 predsednik), Karel Lipič, dr. Uroš Lipušček, dr. Albina Nečak Lük, Mirko Munda, Ernest Ružič, mag. Mladen Tancer, dr. Slavica Tovšak (predsednica do decembra 2014), Jože Vidič, akad. dr. Anton Vratuša, Jože Vugrinec, Mateja Žižek.

9. Spremembe, sprejete na zboru ustanoviteljev 14. decembra 2012:

Uprava: Franc Gönz razrešen kot član uprave. Mag. Mojca Breščak izvoljena za članico uprave.

10. Organi, izvoljeni na zboru ustanoviteljev 19. 2. 2014:

Uprava: mag. Mojca Breščak, Štefan Dravec, Ernest Ebenšpanger (predsednik), Robert Grah, dr. Oto Luthar (dr. Ivanka Huber, dr. Andraž Čarni), Nada Mladenovič, Štefan Smodiš, Marjan Šiftar (podpredsednik), Branko Žunec.

Nadzorni odbor: Sandi Flisar, Zorica Kerec (predsednica), Klaudija Šadl Jug.

11. Spremembe, zbor ustanoviteljev 19. 2. 2016:

Uprava: Štefan Smodiš (razrešen), Simona Potočnik (izvoljena).

Nadzorni odbor: Niko Brus, dr. Darja Senčur Peček, Aleksander Varga.

12. Uprava imenovala novi Programski svet 14. aprila 2016:

Programski svet: Stanka Dešnik, Ferenc Hajoš, dr. Cvetka Hedžet Toth, mag. Jožek Horvat Muc, dr. Vera Klopčič, Irena Kumer, mag. Franc Kuzmič (predsednik), Karel Lipič, dr. Uroš Lipušček, dr. Albina Nečak Lük, Ernest Ružič, dr. Klaudija Sedar (podpredsednica), Irena Štuhec, mag. Mladen Tancer, Jože Vidič, akad. dr. Anton Vratuša, Mateja Žižek.

13. Razširitev Programskega sveta – 20. seja uprave – 16. september 2016:

Programski svet: Stojan Habjanič (novi član).

14. Razširitev Programskega sveta – 23. seja uprave – 2. marec 2017:

Programski svet: dr. Martin Premk (novi član).

15. Razširitve Programskega sveta – uprava – februar 2018:

Novi člani: dr. Marko Jesenšek, Filip Matko Ficko, Marija Štesl, dr. Boštjan Žekš.

16. Častni član Ustanove – uprava: 12. april 2018:

Častni član postane mag. Franc Kuzmič.

17. Nova uprava – zbor ustanoviteljev – 23. februar 2018:

Uprava: mag. Mojca Breščak, Damir Domjan, Ernest Ebenšpanger (predsednik), Robert Grah, Irena Kutoš, Simona Potočnik, Marjan Šiftar (podpredsednik), Branko Žunec.

18. Predsednica in podpredsednik Programskega sveta – uprava – 10. maj 2018:

Programski svet: dr. Klaudija Sedar (predsednica), dr. Marko Jesenšek (podpredsednik).

19. Nova uprava – nadzorni odbor – častni predsednik Ustanove – zbor ustanoviteljev – 13. junij 2022:

Uprava: mag. Mojca Breščak, Damir Domjan, Boris Edšidt, Irena Kutoš, Ladislav Lipič, Simona Potočnik, Marjan Šiftar (predsednik), Branko Žunec, Bojan Žunič.

Nadzorni odbor: Niko Brus, dr. Darja Senčur Peček (predsednica), Aleksander Varga.

Častni predsednik Ustanove: Ernest Ebenšpanger.

20. Dopolnitve Programskega sveta – uprava – 8. september 2022:

Programski svet: Drago Dervarič (novi član), Tadej Magjar (novi sekretar).

21. Namestnik predsednika uprave – uprava – 16. december 2022:

Uprava: Ladislav Lipič (namestnik predsednika).

22. Nova predsednik in podpredsednica Programskega sveta – uprava – 11. marec 2024:

Programski svet: dr. Marko Jesenšek (predsednik), Stanka Dešnik (podpredsednica).

ABECEDNI SEZNAM članov organov 1996–2026

Geza Bačič

mag. Mojca Breščak

Niko Brus

dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

dr. Andraž Čarni

Štefan Cigut

Regina Cipot

Rudi Cipot

Stanka Dešnik

Damir Domjan

Marjan Dora

Štefan Dravec

Ernest Ebenšpanger

dr. Tone Ferenc

Alojz Flegar

Sandi Flisar

dr. Maja Godina Golija

Franc Gönc

Robert Grah

Lidija Gumilar

Nino Gumilar

Stojan Habjanič

Ferenc Hajoš

dr. Cvetka Hedžet Toth

dr. Andrej Horvat

mag. Jožek Horvat Muc

dr. Ivanka Huber

dr. Marko Jesenšek

Zorica Kerec

dr. Vera Klopčič

Franc Knaus

dr. Etelka Korpič Horvat

Janez Kos

Janez Kovač

dr. Lev Kreft

Aleksander Krpič

Irena Kumer

mag. Franc Kuzmič

Irena Kutoš

Alenka Leskovic

Karel Lipič

Ladislav Lipič

dr. Uroš Lipušček

dr. Marina Lukšič Hacin

dr. Oto Luthar

dr. Janez Malačič

Mojca Marušič

Filip Matko Ficko

Nada Mladenovič

Mirko Munda

dr. Albina Nečak Lük

mag. Brigita Perhavec

dr. Franc Pernek
Simona Potočnik
dr. Martin Premk
Sonja Rošar
Ernest Ružič
dr. Klaudija Sedar
dr. Darja Senčur Peček
Štefan Smodiš
Klaudija Šadl Jug
Simona Šarotar Žižek
Irena Šavel
Herbert Šefer
dr. Aleksander Šiftar
Marjan Šiftar
Zita Šiftar

Marija Štesl
Irena Štuhec
mag. Mladen Tancer
dr. Slavica Tovšak
Aleksander Varga
Jože Vidič
akad. dr. Anton Vratuša
Jože Vugrinec
dr. Boštjan Žekš
Mateja Žižek
Vili Žižek
dr. Marjan Žnidaršič
Branko Žunec
Bojan Žunič

Ker seznam zajema samo formalne člane organov, ni vključena vrsta dolgoletnih sodelavk in sodelavcev, ki jih moramo omeniti, to so:

Irma Benko
Tanja Grmovšek
Jože in Monika Kološa
Franc Obal
Jernej Utroša

Pripravil Marjan Šiftar

5	1. UVODNIK
7	Ob obletnici (Marjan Šiftar)
13	2. SIVI EMINENCI
15	»Dolga neizpeta pesem« – 60-letno prijateljstvo Vaneka in Vrana (Marjan Šiftar)
21	3. KRONOLOGIJA 1996–2026
137	4. USTANOVA S(M)O LJUDJE
139	Ustanova s(m)o ljudje (Nino Flisar)
141	Meglince nad Muro (Ladislav Lipič)
149	V deželi nočnih ptičev (dr. Oto Luthar)
157	Na križišču krajine, jezika in spomina (Dušan Šarotar)
165	Govor predsednika RS dr. Danila Türka, 2008
168	Govor bivšega predsednika RS Milana Kučana, 2019
172	Govor predsednice RS dr. Nataše Pirc Musar, 2023
174	Od bolečine skupnega spomina (Dr. Etelka Korpič – Horvat)
177	Z zaupanjem v besedo, človeka in spomin (Franci Just)
178	Slava Klavora v Vanekovem Vrtu spominov in tovarštva (mag. Franci Pivec)
179	Moje sodelovanje v Ustanovi dr. Šiftarjeva fundacija (Irena Kumer)
180	Sodelovanje Zveze Romov Slovenije z Ustanovo (mag. Jožek Horvat Muc)
181	Raziskovati človeka, ki je gradil institucije (dr. Janja Hojnik)
182	Iskanje zgodovinskih resnic romskega holokavsta na Slovenskem (dr. Marjan Toš)
183	Nekaj besed spomina na Vaneka in na obisk Vrta (dr. Vera Klopčič)
184	30 aktivnih in uspešnih let (Ernest Ebenšpanger)
186	Moja vez z Ustanovo (dr. Darja Senčur Peček)
187	Beleženje spominov (dr. Lev Kreft)
189	5. VRT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA
209	6. DEJAVNOSTI USTANOVE
213	Razvejano delovanje (Marjan Šiftar)
223	Literarni natečaji – izzivi za mlade nadarjene ustvarjalce (Irena Kumer)
237	7. BIBLIOGRAFIJA
245	8. PRILOGE
246	Ustanovitelj, partnerji in podporniki Ustanove
251	Častni člani, člani organov in drugi pomembni sodelavci 1996–2026

Generalni pokrovitelj Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija

Morda je prav to ena najlepših potez in tudi ključnih sporočil Ustanove: v času, ki povečuje novo in trenutno, nuditi zavetje spominu; v času, ki spet vse bolj ločuje in deli, nuditi zatočišče dialogu in spoštovanju različnosti. Zato trideset let Ustanove dojemam tudi kot trideset let posebne držbe do sveta. Drže, ki izhaja iz zavedanja, da obstajajo stvari, ki trajajo dlje od enega časa in si je zanje vredno prizadevati: zgodovinski spomin, odgovornost do sedanjosti, zvestoba pokrajini in ljudem ob Muri.

Včasih se zdi, da majhni in obrobni prostori ne morejo nositi velikih zgodb. Toda prav Prekmurje je vedno znova dokazovalo nasprotno: da so t. i. obrobja le zemljepisne kategorije, sicer pa ustvarjalna stičišča različnih jezikov in kultur. Zato so se lahko tu izoblikovale trdožive in globoko občutene oblike kulturnega spomina in raznolikosti. Ustanova je to razumela. Zato njeno delo, čeprav globoko ukoreninjeno v domači zemlji, nikoli ni bilo lokalno. Njeno tridesetletno delovanje je dokaz, da tudi zunaj velikih središč nastajajo pomembna kulturna dejanja, ki ostajajo trajen del slovenskega kulturnega prostora.

Franci Just

**USTANOVA
DR. ŠIFTARJEVA
FUNDACIJA**
30 let

